

Κέντρο Μικρασιατικών Σπουδών

ΚΕΝΤΡΟ ΜΙΚΡΑΣΙΑΤΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

ΙΔΡΥΜΑ ΜΕΛΤΟΣ ΜΕΡΛΙΕ

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

Κωδ: 912

ΤΟ ΓΛΩΣΣΙΚΟ ΙΔΙΩΜΑ
ΤΩΝ
ΦΑΡΑΣΩΝ

8 COLLECTION DE L'INSTITUT FRANÇAIS D'ATHÈNES 8

ARCHIVES DE MUSIQUE POPULAIRE ET DE FOLKLORE D'ASIE MINEURE
DIRIGÉES PAR MADAME MERLIER

Vol. 4 CAPPADOCIE 2

N. P. ANDRIOTIS

LE DIALECTE
DE
FARASSA

ICAROS
ATHÈNES 1948

ΜΟΥΣΙΚΟ ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΟ ΑΡΧΕΙΟ. ΑΡΧΕΙΟ ΜΙΚΡΑΣΙΑΤΙΚΗΣ ΛΑΟΓΡΑΦΙΑΣ
ΛΙΕΥΘΥΝΣΗ ΜΕΛΠΩΣ ΜΕΡΑΙΕ

Τόμος 4 ΚΑΠΠΑΔΟΚΙΑ 2

Ν. Π. ΑΝΔΡΙΩΤΗ

ΤΟ ΓΛΩΣΣΙΚΟ ΙΔΙΩΜΑ
ΤΩΝ
ΦΑΡΑΣΩΝ

ΚΕΝΤΡΟ ΜΙΚΡΑΣΙΑΤΙΚΩΝ ΣΤΟΥΔΙΩΝ
ΙΑΡΥΤΣ Μ. ΚΑΙ Ο. ΜΕΡΑΙΕ
ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

Ι Κ Α Ρ Ο Σ
Α Θ Η Ν Α 1948

Συρεά Μερλίε

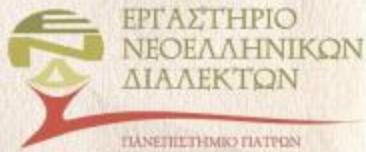
65

σεν. 1

Η ΤΟΙΧΩΦΑ
ΑΜΒΡΑΙΟΝ ΟΜΙΖΩΦΑΤΟΥ
ΛΟΥΤΟΥ
ΤΟΙΧΩΦΑ

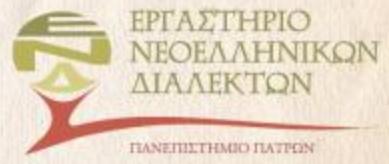

ΜΙΚΡΑΣΙΑΤΙΚΗ ΣΠΟΥΔΗ
ΙΔΡΥΤΕΣ Μ. ΚΑΙ Σ. ΜΕΡΛΙΕ
ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

ΑΦΙΕΡΩΝΕΤΑΙ

ΣΤΟ ΔΗΜΗΤΡΗ ΛΟΥΚΟΠΟΥΛΟ

"Αν θέλησα νὰ προτάξω τὶς λίγες αὐτὲς γραμμὲς στὴ μελέτη τοῦ κ. Ἀνδριώτη γιὰ τὸ γλωσσικὸ ἰδίωμα τῶν Φαράσων, τὸ ἔκανα γιατὶ ἥμουν βεβαία πὼς δ ἵδιος δ συγγραφέας δὲ θὰ μᾶς μιλοῦσε γιὰ τὴν ἔκταση τῆς δουλειᾶς, σὲ χρόνο καὶ σὲ κόπο, πὸν ἀντιπροσωπεύει αὐτό του τὸ βιβλίο.

Τὸ ἔκανα ἀκόμη γιὰ νὰ εὐχαριστήσω τὸν πολύτιμο συνεργάτη μας γιὰ τὴν ἀνιδιοτελῆ καὶ πλούσια προσφορά του στὸ ἔργο τοῦ Ἀρχείου τῆς μικρασιατικῆς λαογραφίας. Ἡ συνεργασία αὐτὴ δὲν εἶναι χτεσινή. Στὰ 1937 βρισκόμουνα μπροστά σ' ἑκατοντάδες φαρασιώτικα κείμενα πὸν εἶχε μαζέψει δ ἀεί μνηστος φίλος καὶ συνεργάτης Δημήτρης Λουκόπουλος καὶ σὲ πλήθος ἰδιωματικὲς λέξεις σκορπισμένες μέσα στὶς σελίδες πὸν δ Λουκόπουλος ἔγραφε γιὰ τὰ Φάρασα καὶ τὸν 1500 κατοίκους τους.

"Η ἀμηχανία μου ἦταν μεγάλη καὶ τὴν ἀμηχανία γρήγορα τὴ διαδέχτηκε ἡ ἀνησυχία. Ἀπὸ τότε τὴν ἔβλεπα τὴ δουλειὰ κοπιαστικὴ καὶ πολύχρονη. Ποιός δ' ἀναλάμβανε τὸν ἔλεγχο τόσων κειμένων καὶ τὴ μελέτη τοῦ φαρασιώτικου ἰδιώματος; Ποιός, ἀργότερα, τὴ μελέτη καὶ τῶν ἄλλων καππαδοκικῶν ἰδιωμάτων; "Ολοι εἶχαν τὶς προσωπικές τους δουλειές. Καὶ τί θὰ γινόμαστε ἂν ἡ παράκλησή μας δὲν εὑρισκεῖ ἀπήκηση; Κανένα βιβλίο τῆς φαρασιώτικης σειρᾶς μας δὲ θὰ μποροῦσε νὰ ἐτοιμαστῇ γιὰ ἔκδοση. Εὔκολα φαντάζεται κανεὶς τὴν ἀνακούφιση καὶ τὴν εὐγνωμοσύνη μου, διαν δ κ. Ἀνδριώτης δέχτηκε νὰ προσθέσῃ στὴν ἀτομικὴ του ἔργασία καὶ στὶς ἔννοιες τῶν προπολεμικῶν καὶ μεταπολεμικῶν χρόνων τὸ ἀγαπητὸ φαρασιώτικο βάρος.

Στὴ σελ. 13 δ κ. Ἀνδριώτης μᾶς λέει πὼς ἔκανε λέξη πρὸς λέξη τὸν ἔλεγχο τῶν κειμένων εἴτε μὲ τὸν ἵδιον Φαρασιῶτες ἀπὸ τὸν δρόμον τὰ εἶχε καταγράψει δ Λουκόπουλος, εἴτε μὲ ἄλλους πληροφορητές. "Ετοι διόρθωσε δ κ. Ἀνδριώτης δλα τὰ κείμενα, καθὼς καὶ δλες τὶς λέξεις καὶ τὶς φράσεις πὸν βρίσκονται μέσα σὲ ἔξη φαρασιώτικα βιβλία. Τὰ βιβλία αὐτὰ εἶναι :

1. Τὰ Φάρασα, περιγραφὴ καὶ ἴστορία.
2. Οἱ τοπωνυμίες τῶν Φαράσων.
3. Τὸ σπίτι καὶ ἡ οἰκογενειακὴ ζωὴ.
4. Ἡ θρησκευτικὴ ζωὴ.
5. Φυσικὸς κόσμος καὶ ὑπαίθρια ζωὴ.
6. Τὰ Μνημεῖα τοῦ λόγου.

Απὸ τὴν κατανομὴν αὐτὴν βλέπει πραγματικὰ δὲ ἀναγνώστης πόσο μεγάλη εἶναι ἡ ποικιλία τῶν ἀνέκδοτων αὐτῶν γλωσσικῶν κειμένων. Κι ἀπὸ τὴν κατανομὴν τοῦ καθενὸς βιβλίου στὶς διαλεκτικές του σελίδες θὰ βεβαιωθῇ δὲδιος γιὰ τὸν δύκο τῆς δουλειᾶς ποὺ ἀντιμετώπισε δὲ κ. Ἀνδριώτης.

Ἄρ. 1 = σελίδες 97. Ἄρ. 4 = σελίδες 321.

Ἄρ. 2 = » 162. Ἄρ. 5 = » 144.

Ἄρ. 3 = » 66. Ἄρ. 6 = » 375.

Σύνολο = σελίδες 1165.

Τὰ κείμενα αὐτὰ τὰ ξανακοίταξε δὲ κ. Ἀνδριώτης ποὺν ἀπὸ τὴν ἐκτύπωση τοῦ βιβλίου του.

Τὴν ὥρα ποὺ τυπώνεται τὸ γλωσσικὸν ἰδίωμα τῶν Φαράσων δὲ κ. Ἀνδριώτης κι ἐγώ, ἀλλὰ καὶ δοιοὶ οἱ συνεργάτες τοῦ Μουσικοῦ λαογραφικοῦ ἀρχείου καὶ τοῦ Ἀρχείου τῆς μικρασιατικῆς λαογραφίας ἀναλογιζόμαστε μὲ νοσταλγία καὶ ἀγάπη τὸν ἀκάματο πρωτεργάτη τοῦ Ἀρχείου, Δημήτρη Λουκόπουλο, ποὺ γιὰ χρόνια μάζενε, ἔγραψε κι ἐπισώρενε πολλὲς ἑκατοντάδες σελίδες, ἀνεκτίμητο κεφάλαιο ἀπὸ τὸν πλοῦτο τῆς ἐλληνικῆς Μικρασίας.

Ολοὶ μαζί, μὲ τὴν θύμησή του πάντα ζωντανὴ ἀνάμεσά μας, τοῦ ἀφιερώνομε αὐτὸν τὸ βιβλίο.

ΜΕΛΠΩ ΜΕΡΑΙΕ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Τὸ ἔνδιαφέρον ποὺ παρουσιάζει γιὰ τὴ Γλωσσολογία ἡ Ἑλληνικὴ διάλεκτος τῆς Καππαδοκίας τὸ τόνισαν πρῶτοι οἱ γεωγράφοι, ποὺ ἐπισκέφτηκαν τὴ χώρα αὐτὴ γιὰ γεωγραφικὲς ἔρευνες. Ἀπὸ τότε διάφοροι φιλόλογοι καὶ γλωσσολόγοι ἔστρεψαν τὴν προσοχὴ τους στὴ καππαδοκικὴ διάλεκτο καὶ ἀρκετὲς μονογραφίες καὶ βιβλία γράφτηκαν γιὰ διάφορα ἴδιωματά της. Ἀνάμεσα στὶς ἑργασίες αὐτές, ποὺ ἡ ἐπιστημονικὴ τους ἀξία εἶναι ἐντελῶς ἀνιση, ξεχωρίζουν οἱ ἔξης:

Π. Καρολίδου, Καππαδοκικά, ἥτοι πραγματεία ἰστορικὴ καὶ ἀρχαιολογικὴ περὶ Καππαδοκίας. (Κωνσταντινούπολις 1874).

✓ Π. Καρολίδου, Γλωσσάριον συγκριτικὸν Ἑλληνοκαππαδοκικῶν λέξεων, ἥτοι ἡ ἐν Καππαδοκίᾳ λαλουμένη Ἑλληνικὴ διάλεκτος καὶ τὰ ἐν αὐτῇ σωζόμενα ἔχνη τῆς ἀρχαίας Καππαδοκικῆς γλώσσης³. (Ἐν Σμύρνῃ 1885).

✓ A. Σ. Ἀλεκτορίδου, Λεξιλόγιον τοῦ ἐν Φερτακαίνοις τῆς Καππαδοκίας γλωσσικοῦ ἴδιωματος. Δελτίον Ἰστορικῆς καὶ Ἐθνολογικῆς Ἐταιρείας τῆς Ἑλλάδος 1 [1883/85], σ. 480—508, καὶ Ἀσματα καππαδοκικά, σ. 712 κέξ.

P. Lagarde, Neugriechisches aus Kleinasien. (Abhandlungen der Königlichen Gesellschaft der Wissenschaften zu Göttingen, τόμ. 33. Göttingen 1886).

✓ Σ. Κριτοπούλου, Τὰ Φερτάκαινα ὑπὸ ἐθνολογικὴν καὶ φιλολογικὴν ἔποψιν ἔξεταζόμενα. (Ἐν Ἀθήναις 1889).

Κρίσεις γλωσσικῶν συλλογῶν ἀπὸ τὴν Καππαδοκίᾳ στὸ Περιοδικὸ τοῦ Φιλολογικοῦ Συλλόγου Κωνσταντινουπόλεως, τόμ. 19 (1884/5), σ. 151—159, τόμ. 23 (1891/2), σ. 80, 82, τόμ. 24 (1892/3), σ. 89.

B. A. Μυστακίδου, Καππαδοκικά. Παραστάσεις 15 (1892/3), σ. 368 κέξ., 445 κέξ., 600 κέξ.

✓ Σ. Φαρασοπούλου, Τὰ Σύλατα. Μελέτη τοῦ νομοῦ Ἰκονίου. (Ἀθῆναι 1895).

✓ I. Σ. Ἀρχελάου, Ἡ Σινασός, ἥτοι θέσις, ἰστορία, ἥθικὴ καὶ διανοητικὴ κατάστασις, ἥθη, ἔθιμα καὶ γλῶσσα τῆς ἐν Καππαδοκίᾳ κωμοπόλεως Σινασοῦ. (Ἀθῆναι 1899). Πβ. βιβλιογραφία Γ. Ν. Χατζιδάκη, MNE 2,532—544.

- Γ. Παχτίκον, 260 δημώδη ἑλληνικὰ ἄσματα. Τόμ. 1. (Αθῆναι 1905), σ. 17 καὶ 42.
- ✓ H. Grégoire, Note sur le dialecte de Pharasha. Bulletin de correspondance hellénique 33 (1909), σ. 148—159.
- X. Βαγιάνον, Ὁ πρῶτος μαλλιαρὸς στὸ ἐσωτερικὸ τῆς Μικρασίας. Δελτίο τοῦ Ἑκπαιδευτικοῦ Ὁμίλου 5 (1915), σ. 234—237. (Ίδιωμα Σίλλης).
- ✓ R. M. Dawkins, Modern greek in Asia Minor. (Cambridge 1916).
- A. Δεβίδον—R. M. Dawkins, Παροιμίαι ἐκ Φαράσων. Λαογραφία 11 (1934/7), σ. 131—150. Πβ. καὶ τὴν ἔκτενη βιβλιογραφία τοῦ Στ. Ψάλτη στὸ Λεξικογραφικὸν Ἀρχεῖον 5 (1920), σ. 248—261.
- R. M. Dawkins, Cyprus and the Asia Minor Dialects of Asia Minor. Ἀφιέρωμα εἰς Χατζίδάκιν. (Ἐν Αθήναις 1921), σ. 42—59.
- Δ. H. Οἰκονομίδον, Ποντικαὶ τινες λέξεις καὶ καππαδοκικαί. Αθηνᾶ 38 (1926), σ. 110—118.

Τὰ βιβλία τοῦ Π. Καρολίδη ἀφοροῦν τὸ ίδιωμα τῶν Φαράσων καὶ εἶναι χρήσιμα ὡς συλλογὴ ὑλικοῦ. Τὰ διακρίνει ἔνας ὑπερβολικὸς ζῆλος νὰ ἀποδοθοῦν σημερινὲς καππαδοκικὲς λέξεις στὴν ἀρχαία προελληνικὴ Καππαδοκική, ποὺ μᾶς εἶναι ἀγνωστη, καὶ γι' αὐτὸ τὰ βιβλία εἶναι γεμάτα ἀπὸ ἐτυμολογίες λέξεων φαντασιώδεις καὶ ἀπαράδεχτες σήμερα¹.

Τὸ βιβλίο τοῦ P. Lagarde περιέχει διαλεκτικὰ κείμενα, τραγούδια, παραμύθια, μεταφράσεις μερικῶν εὐαγγελίων στὸ ίδιωμα τῶν Φαράσων, γραμμένα μὲ ἀρκετὴ φωνητικὴ ἀκρίβεια. Ἡ συλλογὴ τῶν κειμένων αὐτῶν εἰχε γίνει ἀπὸ τὸν Π. Καρολίδη καὶ ἡ ἐπεξεργασία καὶ ἔκδοση ἀπὸ τὸν P. Lagarde. Γιὰ τὶς μεταφράσεις εὐαγγελίων ἀξιοσημείωτο εἶναι πὼς ἔγιναν ἀπὸ ἀγνωστο Φαρασιώτη δχι ἵσια ἀπὸ τὸ κείμενο, παρὰ ἀπὸ τουρκικὴ μετάφραση.

Τὸ βιβλίο τοῦ I. S. Ἀρχελάου, μολονότι ἀναφέρεται κυρίως στὴ διάλεκτο τῆς Σινασοῦ, περιέχει καὶ ὑλικὸ ἀπὸ τὸ ίδιωμα τῶν Φαράσων, ποὺ φαίνεται πὼς τὸ γνώριζε ὁ συγγραφέας καὶ τὸ παραθέτει συχνά, συγχρίνοντάς το μὲ τὸ ὑλικὸ τῆς Σινασοῦ.

Ο Γ. Παχτίκος στὴ συλλογὴ τῶν δημοτικῶν ἀσμάτων ἀπὸ διάφορους τόπους καταχωρεῖ καὶ δύο φαρασιώτικα (σ. 17—19 καὶ 42—43).

Ἡ σύντομη μελέτη τοῦ H. Grégoire περιέχει λίγες, ἀλλὰ πολὺ χρήσιμες παρατηρήσεις γιὰ τὴ γραμματικὴ τοῦ φαρασιώτικου ίδιωματος, ποὺ σημείωσε ὁ συγγραφέας σ' ἔνα σύντομο πέρασμά του ἀπὸ τὰ Φάρασα, δταν γύρισε τὴν Καππαδοκία γιὰ ἴστορικὲς κυρίως ἔρευνες. Μερικὲς φαρασιώτικες λέξεις ποὺ ὁ Καρολίδης τὶς χαρακτήριζε ἀρχαῖες καππαδοκικές, πρῶτος ὁ

1. Πβ. A. Thumb, Die griechische Sprache im Zeitalter des Hellenismus, σ. 118, καὶ H. Grégoire, στὸ Bulletin de correspondance hellénique 33 (1909), σ. 148 κέε.

Grégoire ξέδειξε πώς είναι έλληνικότατες, όπως τουνοάρ' (χυνηγάρης), δουτράω (χυτράω), ξειλάω (ξειλέω).

Πολὺ ἐνδιαφέρον γλωσσικὸν ὑλικὸν ἀπὸ τὴν Καππαδοκία καὶ ἴδιαίτερα ἀπὸ τὰ Φάρασα εἶχε μαζέψει καὶ ὁ Ἀναστάσιος Λεβίδης, καθηγητὴς στὴ σχολὴ τῆς μονῆς τοῦ Ἅγ. Προδοτόμου στὸ Ζιντζίντερε, 14 χιλιόμετρα ΝΑ τῆς Καισάρειας. Τὸ χειρόγραφο τῆς συλλογῆς του, ποὺ γράφτηκε στὰ 1892, δηλ. 20 χρόνια πρὸ τὸ θάνατό του, βρίσκεται ἀπὸ χρόνια ἀνέκδοτο στὰ χέρια τοῦ Ἅγγλου καππαδοκολόγου R. M. Dawkins, ὁ δοποῖος ἔγραψε γιὰ τὸ περιεχόμενο καὶ τὴν ἀξία του στὰ *Papers and Transactions of the Folklore Society*, σ. 129 - 135.

Στὸ χειρόγραφο αὐτὸ περιέχεται μαζὶ μὲ ἄλλα καὶ ἡ συλλογὴ τῶν παροιμῶν τῶν Φαράσων, ποὺ δημοσίεψε ὁ Dawkins στὸν 11. τόμο τῆς Λαογραφίας καὶ ποὺ τὴν ἀναφέρω στὴν παραπάνω βιβλιογραφίᾳ.

Σύντομη ἐπισκόπηση τῶν κυριώτερων ἴδιορρυθμιῶν τῆς σημερινῆς καππαδοκικῆς διαλέκτου γενικὰ καὶ σύγκρισή τους μὲ ἀνάλογα φαινόμενα τῆς ποντικῆς διαλέκτου δίνει, στηριζόμενος στὰ βιβλία τοῦ I. S. Ἀρχέλαιου καὶ τοῦ Dawkins, ὁ A. A. Παπαδόπουλος στὸ βιβλίο του : 'Ο ὑπόδουλος Ἑλληνισμὸς τῆς Ἀσιατικῆς Ἑλλάδος, ἔθνικῶς καὶ γλωσσικῶς ἔξεταζόμενος. ('Ἐν Ἀθήναις 1919), σ. 108 κἄτε. Πβ. καὶ M. Τριανταφυλλίδη, Νεοελληνικὴ Γραμματικὴ, Ἰστορικὴ Εἰσαγωγὴ, τόμ. 1, σ. 273—287.

Τὸ βιβλίο τοῦ Dawkins είναι ἡ πρώτη καὶ δυστυχῶς καὶ τελευταία συστηματικὴ μελέτη τῆς καππαδοκικῆς διαλέκτου. Σ' αὐτὸ ὁ συγγραφέας ἀφιερώνει 43 σελίδες (149—192) γιὰ τὴν ἐπισκόπηση τῆς γραμματικῆς τοῦ ἴδιώματος τῶν Φαράσων καὶ παραθέτει 32 φαρασιώτικα παραμύθια γραμμένα μὲ φωνητικὴ ἀκρίβεια στὸ ἴδιωμα καὶ μὲ ἀγγλικὴ μετάφραση στὴν ἀπέναντι σελίδα (σ. 464—564). Ὁ Dawkins διαιρεῖ τὰ ἔλληνικὰ γλωσσικὰ ἴδιώματα τῆς Καππαδοκίας σὲ τρεῖς διατάξεις :

- 1) Τὴ διάλεκτο τῆς Σίλλης.
- 2) Τὴ διάλεκτο τῆς Καππαδοκίας, ποὺ περικλείνει τὰ χωριὰ Δελμησό, Φερτέκι, Ἀραβάνι, Γούρζονο, Οὐλαγάτις, Σεμεντερέ, Ἀξό, Τροχό, Μαλακοπή, Φλοϊτά, Σίλατα, Ἀρακοῦ, Σιρασό, Ζαλέλα, Ποτάμια, Ἀραβισό.
- 3) Τὴ διάλεκτο τῶν Φαράσων, στὴν διόπιαν ὑπάγει καὶ τὰ ἴδιώματα τῶν χωριῶν Ἀφσάρ - κιοῦ, Κίσκα, Σαιί, Τδουκούρι καὶ Γκιασούρ - κιοῦ¹. Τὰ πέντε αὐτὰ χωριὰ ἦταν νεώτερες ἀποικίες τῶν Φαράσων καὶ μιλοῦσαν τὸ ἴδιο μὲ τὴ μητρόπολή τους ἴδιωμα.

Μὲ ἄλλα λόγια, ὁ Dawkins χωρίζει τὸ φαρασιώτικο ἴδιωμα ἀπὸ τὴν κυρίως καππαδοκικὴ διάλεκτο. Ὁ λόγος τοῦ χωρισμοῦ είναι ὅτι ἡ περιοχὴ τῶν Φαράσων βρίσκεται ἀνάμεσα στὸν Ταῦρο καὶ τὸν Ἀντίταυρο καὶ

1. Διατηροῦμε ἐδῶ τὰ δύναματα τῶν χωριῶν δπως τὰ ἀναφέρει ὁ Dawkins.

είναι γεωγραφικά άπομονωμένη άπό τὴν ὑπόλοιπη Καππαδοκία μὲ τὴ βορειοανατολικὴ προέκταση τοῦ Ταύρου, τὴν δροσειρὰ τοῦ Ἀλά - ντάγ, καὶ δτὶ τὸ φαρασιώτικο ἰδίωμα παρουσιάζει κάποιες ἴδιαίτερες σχέσεις καὶ κοινὰ λεξιλογικὰ στοιχεῖα μὲ τὴ διάλεκτο τοῦ Πόντου, ποὺ ἡ ὑπόλοιπη καππαδοκικὴ διάλεκτος τὰ ἄγνοεῖ. Ἔτσι παρατήρησε λχ. πῶς γιὰ πολλὲς ἔννοιες, γιὰ τὶς δποῖες ἡ διάλεκτος τοῦ Πόντου μαζὶ μὲ τὸ ἰδίωμα τῶν Φαράσων ἔχουν τὴν ἴδια λέξη, ἥ κυρίως καππαδοκικὴ χρησιμοποιεῖ ἄλλη λέξη. Τέτοιες λέξεις είναι οἱ ἔξῆς :

Ποντικὰ καὶ Φαρασιώτικα

γατιαίνω
καρακώνω
καρμάνα
λαχτόρι
ρουνὸς ἥ ραδί
σίδι
τατάς

Καππαδοκικὰ

κολλῶ
σφαλῶ
πλωθάρα
κοκονιός
βουνὶ¹
λιέα
βαβάς¹.

Μολονότι οἱ διαλεκτολογικὲς σχέσεις καὶ διαφορὲς δὲν προσδιορίζονται τόσο ἀπὸ τὴ συγγένεια τοῦ λεξιλογίου ὅσο ἀπὸ γραμματικὲς συγγένειες, ὃστόσο βέβαιο είναι πῶς τὸ ἰδίωμα τῶν Φαράσων διαφέρει πολὺ ἀπὸ τὰ ὑπόλοιπα καππαδοκικὰ ἰδιώματα. Ὁ βαθμὸς τῆς ἴδιαίτερης συγγένειάς του μὲ τὴ διάλεκτο τοῦ Πόντου θὰ μποροῦσε νὰ μελετηθῇ καλύτερα καὶ νὰ ἐρμηνευτῇ, ἀν, ὅπως εἶπε ὁ Σ. Ψάλτης κοίνοντας τὶς σχετικὲς παρατηρήσεις τοῦ Dawkins, μελετηθοῦν τὰ ἰδιώματα τῶν Ἑλλήνων ποὺ κατοικοῦσαν ἀνάμεσα στὴν Καππαδοκία καὶ τὸν Πόντο². Γενικὰ ἐνότητα ἀνάμεσα στὰ ἰδιώματα ποὺ ἀποτελοῦν τὴν καππαδοκικὴ διάλεκτο δὲν ὑπάρχει, οἱ διαφορὲς ποὺ τὰ χωρίζουν είναι σημαντικές, καί, μολονότι δικαιούμαστε ὅπως είναι ἀπομονωμένα ἀπὸ τὸν ὑπόλοιπο ἔλληνισμὸ καὶ μὲ τὴ σχετικὴ γεωγραφικὴ συνοχὴ τους νὰ τὰ περιλαμβάνουμε ὅλα σ' ἓνα ὄνομα, δὲν πρέπει ὃστόσο νὰ τὰ θεωροῦμε σὰν κάτι δργανικὰ ἐνιαῖο. Ὁ δρος καππαδοκικὴ διάλεκτος ἔχφράζει μιὰ ἐνότητα περισσότερο γεωγραφικὴ παρὰ γλωσσική.

Οἱ Καππαδόκες είχαν ἀποκοπῆ ἀπὸ τοὺς ἄλλους Ἑλληνες νωρὶς στὸ μεσαίωνα. Ἡ ἀραβικὴ κατάκτηση τῆς Κιλικίας ἥδη τὸν 8. αἰῶνα μ.Χ. τοὺς ἔκοψε ἀπὸ τὸ νοτιώτερο ἔλληνισμό. Ἀπὸ τὰ δυτικὰ τοὺς χώριζε πάντα ἥ καππαδοκικὴ ἔρημος³. Ἔτσι ἀπὸ τότε ὁ ἔλληνισμὸς μὲ τὸν ὅποιον οἱ Καπ-

1. Διεξοδικὴ ἔξέταση τῶν κοινῶν γλωσσικῶν στοιχείων τῶν Φαράσων καὶ τοῦ Πόντου βλ. παρακάτω.

2. Λεξικογραφικὸν Ἀρχεῖον 5 (1920), σ. 257.

3. Bl. H. Gelzer, Die Genesis der byz. Themenverfassung. Abh. der Sächs. Ges. d. Wiss. 18 (1899). Bl. A. Thumb, ὅπου παραπ., σ. 91.

παδόκες είχαν μεγαλύτερη ἐπικοινωνία ἢ ταν ὁ ἔλληνισμὸς τοῦ Πόντου.

Στὴ βυζαντινὴ ἐποχὴ ὑπῆρχε σταθερὴ γλωσσικὴ συνοχὴ Καππαδοκίας καὶ Πόντου, ποὺ τὴν ἔκοψε ἀργότερα ἡ πολιτικὴ κ^α ὑστερεῖ καὶ γλωσσικὴ διείσδυση τῶν Τούρκων. Ἡ γλωσσικὴ συγγένεια τῆς παλιᾶς ἐποχῆς ἀνανεώθηκε στὰ χρόνια τῆς Τουρκοκρατίας μὲ τὴ συχνὴ ἐπικοινωνία τῶν δύο χωρῶν ἀνάμεσα ἀπὸ τὴν τουρκόφωνη ζώνη ποὺ τοὺς χώρισε. Ὡς τὰ τελευταῖα χρόνια Πόντιοι μεταλλωρύχοι δούλευαν στὴν Καππαδοκία.

Γι^α αὐτὸ τὰ κοινὰ στοιχεῖα ἀνάμεσα στὴν καππαδοκικὴ καὶ ποντικὴ διάλεκτο εἶναι περισσότερα ἡ λιγότερα ἀνάλογα μὲ τὴν ἀπόσταση καὶ τὸ βαθμὸ τῆς ἀμοιβαίας ἐπικοινωνίας καὶ ἐπιμιξίας τῶν κατοίκων.

Αἰτία τῆς ἀνομοιογένειας αὐτῆς εἶναι τὸ γεγονὸς ὃτι στὴ διαφοροποίηση τῆς νεώτερης καππαδοκικῆς διαλέκτου ἔπαιξαν ωρό παράγοντες ἴστορικοὶ καὶ ἔθνολογοικοὶ διαφορετικοὶ σὲ κάθε περιοχή της, ἀνεξαρίθμητοι καὶ ἀστάθμητοι γιὰ τὴ σημερινὴ ἔρευνα, καθὼς καὶ ὁ διαφορετικὸς βαθμὸς τουρκικῆς ἐπίδρασης. Εἶναι γνωστὸ πῶς ἡ ἀρχαία Κοινὴ ποὺ ἀποτελεῖ τὴ βάση καὶ τῆς σημερινῆς καππαδοκικῆς, ὅπως καὶ ἄλλων νεοελληνικῶν διαλέκτων, δὲν ἦταν δημοιόμορφη παντοῦ. Τὰ ἀρχαῖα διαλεκτικὰ στοιχεῖα ποὺ διάσωζε ἥταν σὲ κάθε περιοχὴ τῶν ἀπέραντων ἔλληνόφωνων χωρῶν ποσοτικὰ καὶ ποιοτικὰ διαφορετικά, καὶ ἡ ἔλληνικὴ γλῶσσα ἔμοιαζε μὲ ὑφασμα ἀπὸ δημοιόχωμο φάδι πάνω σὲ ποικιλόχωμο στημόνι. Ἐξάλλου στὶς περιοχὲς ποὺ βρίσκονταν ἔξω ἀπὸ τὴ μητροπολιτικὴ Ἑλλάδα διέφερε πολὺ ὁ βαθμὸς τῆς ἀνάμιξης καὶ μὲ στοιχεῖα βαρβαρικῶν γλωσσῶν. Γιὰ τὸν ἀρχαῖο ἔλληνισμὸ τῆς Καππαδοκίας δὲν πρέπει νὰ ξεχνοῦμε ὃτι εἶχε σχηματιστὴ στὰ χρόνια τῶν Διαδόχων ἀπὸ μικροὺς πυρῆνες Ἑλλήνων μεταναστῶν καὶ μεγάλες μᾶζες ίθαγενῶν Καππαδόκων, ποὺ ἡ ἀρχαία γλῶσσα τους παραμερίστηκε ἀπὸ τὴν Ἑλληνικὴ κ^α ἔσβησε. Οἱ ἔξελληνισμένοι Καππαδόκες τῶν ἔλληνιστικῶν χρόνων ἐπόφεραν τὰ ἔλληνικὰ μὲ τρόπο ποὺ ξένιζε τοὺς καθαροὺς ἔλληνες. Ὁ Φιλόστρατος, Βίοι σοφιστ. 5,13, γράφει γιὰ τὸν Καππαδόκη σοφιστὴ Παυσανίᾳ ὃτι «ἀπήγγελλε παχείᾳ τῇ γλώττῃ καὶ ὡς Καππαδόκαις ξύρηθες, ξυγκρούων μὲν τὰ ξύμφωνα τῶν στοιχείων, συστέλλων δὲ τὰ μηκυνόμερα καὶ μηκύνων τὰ βραχέα, ὅθεν ἐκάλουν αὐτὸν οἱ πολλοὶ μάγειρον πολυτελῆ ὅψα πονήως ἀριύοντα». Τὴν ξενίζουσα προφορὰ τῶν Καππαδόκων ὑπαινίσσεται καὶ τὸ ἀρχαῖο ἐπίγραμμα :

θᾶττον ἔην λευκοὺς κόρακας, πτηνάς τε χελώνας

εὑρεῖν ἡ δόκιμον δήτορα Καππαδόκην Ἀνθολ. Παλατ. 11,436.

Γιὰ τὴν ἔλληνικὴ γλῶσσα τῆς Καππαδοκίας πρέπει στὰ στοιχεῖα ποὺ ἀνάγονται στὸ προελληνικὸ γλωσσικὸ ὑπόστρωμα νὰ προστεθῇ καὶ ἡ ἀνάμιξη μὲ στοιχεῖα τῶν γειτονικῶν της ἔλληνικῶν διαλέκτων τῆς Παμφυλίας καὶ τῆς Κύπρου¹. Γιὰ τὰ τελευταῖα ὁ Dawkins ἀφιέρωσε εἰδικὴ πραγμα-

τεία¹ στὴν δποίαν ἔξετάζει τὰ σημερινὰ κοινὰ λεξιλογικὰ καὶ γραμματικὰ στοιχεῖα ποὺ ὑπάρχουν στὰ ἴδιωματα τῆς Κύπρου καὶ τῆς Μικρᾶς Ασίας, δηλ. τῆς Καππαδοκίας, καθὼς καὶ τὶς ἀντιστοιχίες τους μὲ τὴ μεσαιωνικὴ Ἑλληνική.² Αργότερα ἔρχονται καὶ ἄλλα στοιχεῖα ἔνα, τὰ ἀρμενικά, καθὼς πρῶτος παρατήρησε ὁ Sophus Bugge³, ποὺ ἀντιπροσωπεύονται στὸ σημερινὸ ἴδιωμα τῶν Φαράσων ἀπὸ ἀρκετὲς ἀρμενικὲς λέξεις καὶ ἔξηγοῦνται ἰστορικὰ ἀπὸ τὸ γεγονός ὅτι ἡ περιοχὴ τῶν Φαράσων γειτόνευε παλαιότερα μὲ ἀρμενόφωνες περιοχές. Ὡς σήμερα σώζονται στὰ BA τῶν Φαράσων μερικὰ ἀρμενικὰ χωριά, ποὺ πιστοποιοῦν κάποια ἐπαφὴ τῶν Φαρασιωτῶν μὲ Ἀρμενίους⁴.

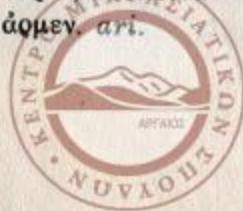
"Ετσι τὸ ἔργο ἔκείνου ποὺ θὰ ἐπιχειροῦσε σήμερα νὰ κάνῃ περιγραφικὴ - συγχρονικὴ μελέτη καθενὸς καππαδοκικοῦ ἴδιωματος χωριστὰ καὶ κατόπιν θὰ δοκίμαζε μὲ συγκριτικὴ μελέτη τῶν ἴδιωμάτων αὐτῶν ν^o ἀναζητήσῃ ἕνα κεντρικὸ πυρῆνα ποὺ θὰ μποροῦσε νὰ θεωρηθῇ ως βάση τῆς σημερινῆς καππαδοκικῆς διαλέκτου, ἡ νὰ δώσῃ στὴν ἔρευνά του διαχρονικὴ - ἰστορικὴ προοπτική, προσκρούει σὲ δυσκολίες ἀξεπέραστες. Αὐτὸς εἶναι ὁ λόγος γιὰ τὸν δποῖον καὶ ὁ Dawkins στὸ βιβλίο του ποὺ ἀναφέραμε προτίμησε τὴ χωριστὴ διαπραγμάτευση τῶν καππαδοκικῶν ἴδιωμάτων, χωρὶς νὰ καταπιαστῇ μὲ μιὰ συνθετικὴ μελέτη τους, δπως θὰ ἦταν δυνατὸ νὰ γίνη γιὰ μιὰ περιοχὴ μὲ γερή γλωσσικὴ συνοχή.

Τὸ γενικώτερο ἰστορικὸ γνώρισμα τῶν ἐλληνικῶν γλωσσικῶν ἴδιωμάτων τῆς Καππαδοκίας στὴν ἐποχὴ τῆς Ἀνταλλαγῆς εἶναι ὅτι βρίσκονται στὸ τελευταῖο στάδιο μιᾶς βαθμιαίας καὶ μακροχρόνιας γεωγραφικῆς ὑποχώρησης.⁵ Η ὑποχώρηση αὐτὴ πιστοποιεῖται ἰστορικὰ ἀπὸ τὸ πλῆθος τῶν πρώην ἐλληνικῶν - χριστιανικῶν χωριῶν τῆς Καππαδοκίας, ποὺ ἄλλα εἶχαν οημάζει στὰ χρόνια τῆς Τουρκοκρατίας κι' ἄλλα τούρκεψαν, διατηρῶντας δμως ἀναμφισβήτητο τεκμήρια τῆς χριστιανικῆς τους καταγωγῆς στὰ ἔρείπια ἐκκλησιῶν,

1. R. Dawkins, *Cyprus and the Asia Minor Dialects of Asia Minor*. 'Αφιέρωμα εἰς Γ. Χατζιδάκιν, σ. 42 κέξ.

2. S. Bugge, *Beiträge zur etymologischen Erläuterung der armenischen Sprache*. Kuhn's Zeitschrift 32 (1891), σ. 1-87.

3. 'Ο R. Dawkins, *Modern Greek in Asia Minor*, σ. 196 θεωρεῖ ως ἀσφαλῶς ἀρμενικῆς καταγωγῆς τὶς ἔξῆς φαρασιώτικες λέξεις : ἀγյοτρέου, βάσι, βέκτι, βδόκκο, δζίκα, καγνάρι, καΐτσάρι, κάμο, καρά, καράκι, καρτσούλιέκη, κασκάρα, κουρά, τουνγρουδόνι, μακάρι, μάσκα, λεισάχι, σάβι, τάνι, ταράχι, χαροῦτε, ωάσι καὶ πιστεύει ὅτι καὶ ἄλλα ἀρμενικὰ δάνεια θὰ κρύβονται κάτω ἀπὸ πολλὲς δυστευμολόγητες φαρασιώτικες λέξεις. 'Ο W. Lüdtke, *Armenograeca* (Byzant.-neugr. Jahrb. 3 [1922], σ. 9) προσθέτει στὰ ἀρμενικὰ στοιχεῖα τοῦ φαρασιώτικου ἴδιωματος καὶ τὸ ούσ. κουρούκη = κυρία, δεσποινα — ἀρμεν. *khourouk*, καὶ τὸ ἐπίσσ. ἀρᾶ = τώρα, ἀμέσως, γρήγορα — ἀρμεν. *ari*.

στὰ ξθιμα τῶν κατοίκων τους καὶ στὶς μαρτυρίες καὶ παραδόσεις τῶν ὑπόλοιπων χριστιανικῶν χωριῶν.

Μέσα στὰ Φάρασα ἡδη στὴν ἐποχὴ ποὺ πέρασε ἀπ’ ἔκει ὁ Grégoire (1909) οἱ κάτοικοι ἦταν, δπως ἀναφέρει ὁ Ἰδιος, δίγλωσσοι. Ἀκόμα καὶ γυναικες ἥξεραν τούρκικα¹, σχολειὸ δὲν ὑπῆρχε πάντοτε. Ἡ Ἑλληνικὴ γλῶσσα ἐπικρατοῦσε φυσικὰ ἀκόμα, ἀλλὰ βρίσκονταν σὲ ἀρχετὰ προχωρημένο στάδιο περιορισμοῦ. Ἐπίσης χαρακτηριστικὸ αὐτῆς τῆς κατάστασης ἦταν καὶ τὸ γεγονὸς ὅτι τὰ Ἑλληνικὰ δημοτικὰ τραγούδια, ποὺ εἶναι γνωστὸ πόσο ἐνισχύουν καὶ καθρεφτίζουν τὴν ἔθνικὴ γλῶσσα ἐνὸς τόπου, ἦταν ἡδη στὰ χρόνια ποὺ ὁ Π. Καρολίδης ἔγραψε γιὰ τὴν Καππαδοκία (1874—1885) σπάνια στὰ Φάρασα. Ἀκόμα πιὸ σπάνια εἶναι φυσικὰ ἔκεινα ποὺ ἔφεραν μαζί τους στὴν Ἑλλάδα οἱ πρόσφυγες Φαρασιῶτες. Ὁλα ὅλα τὰ τραγούδια ποὺ μπόρεσε νὰ βρῇ ἀπ’ αὐτοὺς τὸ Μουσικὸ Λαογραφικὸ Ἀρχεῖο εἶναι μόλις εἰκοσιπέντε. Ἀντίθετα κυκλοφοροῦσαν καὶ τουρκικὰ τραγούδια ποὺ ἔφεραν οἱ Φαρασιῶτες ἀπ’ ἄλλοι, καὶ ποὺ ἦταν φυσικὸ νὰ πυκνώσουν τὰ τουρκικὰ στοιχεῖα τῆς γλώσσας τους.

Ἡ παρακάτω σύντομη μελέτη τῶν κυριώτερων γραμματικῶν ἰδιορρυθμιῶν τοῦ ἴδιωματος τῶν Φαρασῶν γράφτηκε μὲ βάση τὰ πλουσιώτατα σὲ ἔκταση καὶ ποικιλία περιεχομένου ἀνέκδοτα γλωσσικὰ κείμενα ποὺ συγκέντρωσε τὸ Μουσικὸ Λαογραφικὸ Ἀρχεῖο ἀπὸ τὸ στόμα τῶν προσφύγων Φαρασιωτῶν στὴν Ἑλλάδα. Τὰ κείμενα αὐτὰ καταγράφτηκαν ἀρχικὰ ἀπὸ τὸν ἀείμνηστο λαογράφο Δ. Λουκόπουλο. Κατόπιν ὅμως ἔξελέγχθηκαν λέξη πρὸς λέξη μὲ τὸ δικό μου ἀφτὶ στὸ στόμα τῶν προσφύγων Φαρασιωτῶν ποὺ κατοικοῦν στὴν Ἀθήνα καὶ σὲ προάστειά της, συχνὰ τῶν ἴδιων ποὺ τὰ ὑπαγόρεψαν τοῦ Λουκόπουλου. Ἐτσι τὰ γλωσσικὰ φαινόμενα ποὺ ἔκθετω ἔδω εἶναι ἔξαριθμένα καὶ βεβαιωμένα κατ’ ἐπανάληψη, καὶ γι’ αὐτὸ αὐθεντικά.

Ο σκοπὸς τῆς μελέτης εἶναι διπλός: Νὰ κατατοπίσῃ τοὺς ἀναγνῶστες τῶν βιβλίων τοῦ Μουσικοῦ Λαογραφικοῦ Ἀρχείου ποὺ ἀφοροῦν τὰ Φάρασα στὸ γλωσσικὸ ἴδιωμα αὐτοῦ τοῦ τόπου καὶ νὰ παρουσιάσῃ γιὰ τοὺς γλωσσολόγους μερικὰ ἐνδιαφέροντα φαινόμενα τοῦ ἴδιωματος, ποὺ δὲν τὰ πρόσεξαν δσοι ἔγραψαν ὡς τώρα γι’ αὐτό.

Ἡ μέθοδος ποὺ ἀκολούθησα στὴν ἐπεξεργασία τῆς ὕλης ἦταν αὐστηρὰ ἐκλεκτική. Ως βάση εἶχα τὸ τί παραλλάσσει ἀπὸ τὴν κοινὴ Νεοελληνικὴ καὶ τὰ γνωστότερα ἴδιωματα, δηλ. τὸ τί συγκεντρώνει μεγαλύτερο ἐνδιαφέρον. Μιὰ συστηματικὴ ἔξέταση δλων ἀδιάκριτα τῶν γραμματικῶν φαινομένων τοῦ φαρασιωτικοῦ ἴδιωματος, ἴδιωματικῶν καὶ μή, δὲν θὰ ἦταν σύμφωνη μὲ τὸ σκοπό μας.

Ἡ ἐργασία ἔγινε ἐντελῶς ἀνεξάρτητα ἀπὸ τὴν ἐργασία τοῦ Dawkins

1. H. Grégoire, ὅπου παραπ., σ. 148, σημ. 1.

ποὺ ἀνέφερα, μὲ βάση ὑλικὸ δόγματα νέο. Αὗτὸ δὲν σημαίνει δι τὸ ἀγνοήθηκε
ἡ ἀπὸ κάθε ἀποψη πολύτιμη ἐργασία τοῦ Dawkins. ⁷ Αντίθετα τὴ συμ-
βουλεύτηκα πάρα πολλὲς φορὲς κι⁸ ἔκαμα σύγκριση τοῦ ὑλικοῦ ποὺ ἔκεινος
ἐπεξεργάστηκε μὲ τὸ δικό μου, καθὼς καὶ τῶν ἐπιστημονικῶν του πορισμά-
των μὲ τὰ δικά μου. "Ετοι εἶμαι σὲ θέση νὰ ξέρω καὶ τί νέα ἡ ἀκριβέστερα
στοιχεῖα παρουσιάζει ἡ ἐργασία μου.

Τὸ καθαρὰ ἐπιστημονικὸ σύστημα γιὰ τὴν περιγραφὴ μιᾶς διαλέκτου
ἀπαιτεῖ σήμερα νὰ χρησιμοποιοῦμε δλοι τὸ διεθνὲς φωνητικὸ ἀλφάβητο ποὺ
ἔχει τὴν ἴκανότητα ν⁹ ἀποδίνη μὲ ἀκρίβεια τὴν προφορὰ καὶ δὲν ἐπιτρέπει
παρανοήσεις σὲ δσους τὸ κατέχουν, ὅπως συμβαίνει μὲ τὰ διάφορα ἔθνικὰ
ἀλφάβητα. ¹⁰ Επειδὴ ὅμως ἡ ἐπισκόπηση τούτη τῶν ἰδιορυθμιῶν τοῦ ἰδιώμα-
τος τῶν Φαράσων γράφτηκε καὶ γιὰ νὰ ἔξυπηρετήσῃ τὴν κατανόηση τῶν
φαρασιώτικων λαογραφικῶν κειμένων ποὺ ἔκδιδει τὸ Μουσικὸ Λαογραφικὸ
"Αρχεῖο καὶ ἐπειδὴ τὰ κείμενα αὐτὰ ἔχουν καταγραφῆ καὶ θὰ ἐκδοθοῦν μὲ
ἀλφάβητο Ἑλληνικὸ συμπληρωμένο, κρίθηκε σκόπιμο νὰ χρησιμοποιηθῇ
κι¹¹ ἐδῶ τὸ κοινὸ Ἑλληνικὸ ἀλφάβητο, συμπληρωμένο μὲ δσα στοιχεῖα τοῦ λεί-
πουν γιὰ νὰ ἐκφράσῃ τοὺς ἰδιωματικοὺς φθόγγους. ¹² Ανάλογο σύστημα κατα-
γραφῆς χρησιμοποίησε καὶ¹³ ὁ Dawkins, τόσο στὴν ἐκδοση τῶν γλωσσικῶν
κειμένων, ὅσο καὶ στὴ μελέτη τῶν ἰδιωμάτων τῆς Καππαδοκίας. Μὲ τὸ σύ-
στημα αὐτό, χωρὶς νὰ θυσιάζεται καθόλου ἡ φωνητικὴ ἀκρίβεια ποὺ ἀπαι-
τεῖ ἡ ἐπιστήμη, διευκολύνεται πολὺ ὁ "Ἐλληνας ἀναγνώστης στὸ διάβασμα.

ΦΩΝΗΤΙΚΗ ΑΞΙΑ ΤΩΝ ΙΔΙΑΙΤΕΡΩΝ ΤΥΠΟΓΡΑΦΙΚΩΝ ΣΤΟΙΧΕΙΩΝ

\hat{a} = ε πολὺ ἀνοιχτό.

$\hat{\gamma}$ = γ ὑπερωικὸ (ὅπως στὴ λ. γάλα) πρὸς ἀπὸ φωνήεντα ἀνοιχτὰ ε καὶ i.
Βρίσκεται μόνο σὲ λέξεις δανεισμένες ἀπὸ τὴν Τουρκική.

$\hat{\chi}$ = χ ὑπερωικὸ (ὅπως στὴ λ. χαρὰ) πρὸς ἀπὸ ε καὶ i, σὲ λέξεις δανεισμένες ἀπὸ τὴν Τουρκική.

$\hat{\nu}$ = ν φωνηεντικό, ποὺ προφέρεται χωρὶς ν' ἄγγιζη ἢ γλῶσσα τὸν οὐρανίσκο, μόνο μὲ τὴ μύτη. Βρίσκεται μόνο σὲ λίγες καὶ ἀποκλειστικὰ τουρκικῆς καταγωγῆς.

$\hat{\eta}$ = ν οὐρανικὸ (ὅπως στὴ λ. κονιάκ). Βρίσκεται σὲ λέξεις καθαρὰ ἔλληνικὲς ὅταν προηγήται ε ἢ i.

$\hat{\nu}$ = ν ὑπερωικὸ (ὅπως στὴ λ. νόμος). Γράφεται ἔτσι ὅταν ἀκολουθεῖ i.

$\hat{\lambda}$ = λ ὑπερωικὸ (ὅπως στὴ λ. λόγος). Γράφεται ἔτσι ὅταν ἀκολουθεῖ i.

$\hat{\zeta}$ = ζ παχὺ (ὅπως στὸ γαλλ. j'aime). Γράφεται ἔτσι στὸ σύμπλεγμα τζ, γιὰ νὰ παραστήσῃ τὸ παχὺ τζ (ὅπως στὸ ἄγγλ. just).

$\hat{\theta}$ = σ παχὺ (ὅπως στὸ γαλλ. chambre). Γράφεται σὲ τουρκικὲς λέξεις, γιὰ ν' ἀποδώσῃ τὸ παχὺ τουρκικὸ s, καὶ σὲ ἔλληνικές, γιὰ νὰ παραστήσῃ τὸ παχὺ σ ποὺ προέρχεται ἀπὸ ἄλλοιωση τοῦ οὐρανικοῦ χ πρὸς ἀπὸ ε καὶ i, καὶ στὸ σύμπλεγμα ts, γιὰ νὰ παραστήσῃ τὸ παχὺ tsh (γερμ. tsch).

A' ΦΩΝΗ ΕΝΤΑ

ΑΡΧΑΪΣΜΟΙ

Τὸ ἰδίωμα τῶν Φαιράσων διατηρεῖ πολὺ συχνὰ μέσα στὴ λέξη τὴν ἀρχαία ἀνοιχτὴ προφορὰ τοῦ ἄτονου η ὡς ε, χαρακτηριστικὴ καὶ στὴ διάλεκτο τοῦ Πόντου¹, ὅπου θεωρεῖται Ἰωνικὴ κληρονομιά, π.χ. βρόνδεμα, ἐκκλεσία, θελυκό, μάθεμα, μεχάνι, πεγάϊδι, πλευθύνω, πλεροῦται, σεμαδεμένος, τεγάνι, ψεά (ψηλά), φοβερῶ.

Ἡ προφορὰ ὅμως αὐτή, ὅπως καὶ στὴ διάλεκτο τοῦ Πόντου, δὲν εἶναι συνεπῆς². Ὑπάρχουν καὶ περιπτώσεις πού, ἵσως ἀπὸ παλιὰ ἐπίδραση τῆς Κοινῆς³, τὸ η προφέρεται ἵ. Ἐπίσης τὸ γεγονὸς ὅτι παρουσιάζεται πολὺ συχνὰ κοντὰ σὲ ὑγρὰ καὶ ἔρινα φωνήντα εἶναι ἐμπόδιο γιὰ νὰ δεχτοῦμε τὴν ἀσφαλῆ Ἰωνική τῆς προέλευση⁴.

Ἐπίσης διατηρεῖ, ὅπως καὶ ἡ διάλεκτος τοῦ Πόντου⁵, τὸ ω ὡς ο ἐκεῖ ποὺ ἡ κοινὴ τὸ ἔτρεψε σὲ ου⁶, π.χ. ζυγάρι (ζυγολούρι), ζωμί, καρβώνι, κωδώνι, κωδώνισμα, κωφόξυο, ρωθάνι, σαπώνι, τραγωδάω, τραγώδι, ὥρι (λουρί), νὰ συνατίσωμ⁷, νὰ πυρέψωμ⁸, νὰ παίρωμ⁹.

Χαρακτηριστικὴ εἶναι καὶ ἡ διατήρηση τοῦ τονισμένου ι ἀσυνίζητου στὰ ἔξης συμπλέγματα φωνηέντων :

1) Στὴν κατάληξη τῶν ἀρσενικῶν ὀνομάτων καὶ ἀντωνυμιῶν -ίος, π.χ. νεψίος, χωρίος, ποίος.

2) Στὴν κατάληξη τῶν θηλυκῶν ὀνομάτων -ία, π.χ. βοηθεία, γωνία, (λ)αλία, καρδία, μαθεσία, μακαρία, μασία (δροκός), μετενόία, μουρουδία, νιστία (έστια), ποντισία, τδοιλία, χρεία, χωρισία.

1) D. Oekonomides, Lautlehre des Pontischen. (Leipzig 1908), σ. 11 κέξ. Προσθήκη σ. 178 κέξ. Πβ. R. Dawkins, Modern Greek, σ. 67 καὶ 151, § 257.

2) A. A. Παπαδοπόλου, Περὶ τῆς προφορᾶς τοῦ η ἐν τῇ Ποντικῇ διαλέκτῳ. Αρχείον Πόντου 11 (1941), σ. 170 κέξ.

3) Πβ. Γ. N. Χατζιδάκη, Περὶ τῆς Ποντικῆς διαλέκτου κτλ. Ἐπιστημ. Ἐπετ. Πανεπιστ. 8 (1912) B', σ. 9.

4) A. A. Παπαδοπόλου, Ὁ ὑπόδουλος Ἐλληνισμὸς τῆς Ἀσιατικῆς Ἐλλάδος, σ. 123 κέξ.

5) Γ. N. Χατζιδάκη, ὅπου παραπ., σ. 4 καὶ MNE 2, 291. Πβ. Τεσσαρακοντ. Κ. Κόντου, σ. 19.

6) Γ. N. Χατζιδάκη, MNE 2, 291.

3) Στὴν κατάληξη τῶν οὐδετέρων ὀνομάτων -ιο, π.χ. δεξίο, μοχλίο, ὥηπίο, φορτίο, χαρτίο, καὶ στὴν ἄτονη -ιο, π.χ. μετόδιο.

4) Στὴν τονισμένη κατάληξη τῆς ὀνομαστικῆς τοῦ πληθυντικοῦ τῶν οὐδετέρων ὀνομάτων -ία, π.χ. βεργία, γουτινία, δαδία, δεξία, κρασία, μαλλία, μερία, μοχλία, ὥηπία, παθινία, πουλλία, ρωΐα, στρυλλία, τοπία, τρυπία, τρέφια, τροπία (ἀ)στρία, φαιά, φκουνιά, χαλτία¹.

5) Στὴν κατάληξη τῆς γενικῆς τοῦ πληθυντικοῦ τῶν ἀρσενικῶν καὶ οὐδετέρων οὐσιαστικῶν : ἀρχοντίουν, θυρίουν, μαχτσουμίουν, Νικολαδίουν, νοματίουν, ποιαμίουν, Προδρομίουν, Στεφανίουν, τιθαλούδιουν. Ἐπίσης στὴν προστ. πίε τοῦ ρ. πίρω. Τὸ ἄτονο ἵ διατηρεῖται ἀσυνίζητο μπροστὰ στὸ ε ποὺ προηλθε ἀπὸ α, π.χ. θυμιατὸν > θυμιτετός, θυμιάζω > θυμιέσκω, θυμιάμα > θυμιέμα, κατηφροιάρι > κατηφροϊέρι, μοιάζω > μοιέζω, πιάρω > πιέρω, πασμένος > πιέσμένος, σκοτεινάση > σκοτεινήση, (ἀ)στενιάρης > σταγγέρ², συντρεψιάζει > συντρεψιέζει, φινάρι > φιτιέρι, χολιαζούσαν > χολλιέζούσαν κτλ.

ΑΛΛΟΙΩΣΕΙΣ ΦΩΝΗΕΝΤΩΝ

Τὸ σύμπλεγμα τῶν φωνηέντων ἔα συναιρεῖται, ὅπως καὶ στὴ διάλεκτο τοῦ Πόντου, σὲ ἄ, δηλ. ἀνοιχτὸ ε, π.χ. ἀπιδέα > ἀπιδᾶ, γραία > γρᾶ, ἐννέα > ἐννᾶ, κρέας > κρᾶς, μερέα > μερᾶ, φοβέας > φοβᾶς, φωλέα > φωλᾶ².

Στὴ θέση τοῦ ἀνοιχτοῦ ἄ παρουσιάζεται κάποιε ἀπλὸ ε, π.χ. δστέα > στέ.

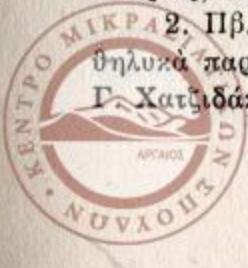
Τὸ σύμπλεγμα τῶν φωνηέντων ia, ὅταν τὸ ἵ εἴναι ἄτονο, συναιρεῖται κανονικὰ σὲ ε στὶς ἔξῆς περιπτώσεις :

1) Μέσα στὴ λέξη, π.χ. διαβαίρω > δεβαίνω, ἡλιακὸς > ἡλεκός, διαβόλον > δεβόβον, καρδιακὸς > καρδεκός, φιειάρω > φτέρω, χριστιανὸς > χριστενός.

2) Στὴν ἄτονη κατάληξη -ia τοῦ πληθυντικοῦ οὐδετέρων ὀνομάτων, π.χ. ἀμπέλια > μπέλε, βόϊδια > βόϊδε, γένεια > γένε, δαχτύλια > λαχτύλε, δισώμια > δισώμε, ἐγγόρια > γγόνε, ἱμάτια > μάτε, καλύβια > καλύβε, κεφάλια > τρουφάλε, καντήλια > καντήλε, κορίτσια > κορίτσε, ξινάρια > ξινάρε, δρυμάνια > δρυμάνε, δρυθάλμια > φτάλμε, πιθάρια > πιθάρε, σίδια > σίδε, σπίτια > σπίτε,

1. Πβ. R. Dawkins, ὅπου παραπ., σ. 152, § 258 κέξ. Γιὰ τὴν ἔκταση τῶν ἀσυνίζητων στὰ νεοελληνικὰ ἴδιωματα βλ. Γ. N. Χατζιδάκη, Περὶ τῆς Μεγαρικῆς διαλέκτου καὶ τῶν συγγενῶν αὐτῆς ἴδιωμάτων. Γλωσσολογικαὶ ἔρευναι 1,73 κέξ., MNE 1, 337 κέξ., X. Παντελίδου, Φωνητικὴ τῶν νεοελλ. ἴδιωμάτων Κύπρου, Δωδεκανήσου καὶ Ικαρίας, σ. 10.

2. Πβ. R. Dawkins, ὅπου παραπ., σ. 153, § 260 καὶ Δ. Οἰκονομίδου, Τὰ εἰς -ά θηλυκὰ παροξύτονα τῆς α' κλίσεως οὐσιαστικὰ ἐν τῇ Ποντικῇ διαλέκτῳ. Ἀφιέρ. εἰς Γ. Χατζιδάκιν, σ. 202 κέξ.

φθείρια > φτείρε, φίδια > φίδε, χοιρίδια > δοιρίδε, χορτάρια > χορτάρε, χωράφια > χωράφε¹.

Τὰ δύο α ποὺ χωρίζονται ἀπὸ σύμφωνο τὸ ὄποιον ἔξεπεσε συναιροῦνται σὲ ἔνα α, π.χ. ἄ(λ)ας > ἄς, ἀ(λλ)άζω > ἄζω, ἄ(λλ)ασκεν > ἄσκεν, ἄ(λ)αφρυνταίρω > ἄφρυνταίρω, ἄ(λ)αφρίκ-νο > ἄφρίκ-νο, ἀνά(λ)ατον > ῥάτον, ἄ(ν)ατολή > ἄτολή, γά(λ)α > γά, γαλάτου > γάτου, ἄ(λ)αφδος > ἄφδος, βδομά(δ)α > βδομά, διχά(λ)α > διχά, κα(λ)ά > κά, κα(λ)άμι > κάμι, κα(λ)αμόκιο > καμόκιο, κα(λ)ατζένω > κατζένω, μα(λ)ακούτσικο > μακούτσικο, μαχα(λ)ᾶς > μεχᾶς, μεγά(λ)α > μεγά, μά(νη)α > μά.

Τὸ ἕδιο συμβαίνει καὶ μὲ τὰ δύο ο, π.χ. διάβο(λ)ος > διέβος, διαβο(λ)οσύνη > δεβοσύνα, ζυγο(λ)ώρι > ζυγώρι, κο(λ)οκύδι > κοικύδι, κῶ(λ)ος > κῶς, μό(ν)ο > μό, μὲ τὰ δύο ι, π.χ. ζύ(γ)ι > ζύ, μὲ τὰ δύο ου, π.χ. κον(λ)ούρι > κούρι καὶ μὲ τὰ δύο ε, π.χ. ἐ(γ)εννήθη > ἐννήθη².

Τὸ σύμπλεγμα ἄϊ συναιρεῖται κάποτε σὲ ε, π.χ. ἄγιος > ἄϊς > ἔς.

Ἐπίσης τὸ σύμπλεγμα ἐί συναιρεῖται κάποτε σὲ ε, π.χ. ἐ(χ)εις > ἔεις > ἔς, κέ(λ)υφος > τιθένφος > τιθέφος.

Τὸ ω ἔχει γίνει ου στὴν κατάληξη τῆς γενικῆς πληθυντικῆς -ων καὶ τοῦ ἀρθρου τῶν, π.χ. τοῦν ἀπίουν, τοῦν ἀρχοντίουν, τοῦ νοματίουν, τοῦ ποταμίουν, τοῦ Στεφανίουν, τοῦ θυρίουν, τοῦν ἰδίουν, τοῦ νεικονίουν, τοῦν ἀτζεινοῦ (=ἐκείνων). Ἐπίσης στὰ ἀπιδοῦ (=ἀπ' ἐδῶ), Θουμᾶς, μουρουδία, πίσου, πέσου (=ἀπ' ἔσω) κ.ἄ.

Τὸ νεώτερο σύμπλεγμα φωνηέντων εα, ποὺ σχηματίζεται μὲ τὴν ἀποβολὴν ἐνδιάμεσου συμφώνου (συνήθως λ) τρέπεται σὲ ia, ἀκολουθεῖ δηλ. τὴν ροπὴν ποὺ κυριαρχεῖ σὲ πολλὰ νεοελληνικὰ ἴδιώματα ν³ ἀποφύγουν τὴν γειτονία δύο φωνηέντων ἀνοιχτῶν, ποὺ διατρέχουν πάντα τὸν κίνδυνο ν³ ἀφομοιωθῆ τὸ ἀσθενέστερο ἀπὸ τὸ δυνατότερο κι' ἔτσι νὰ καταστραφῇ ἡ συλλαβικὴ οἰκονομία τῆς λέξης. Μὲ τὴν ὀνομοιωτικὴν αὐτὴν τροπὴ τοῦ ε σὲ i μεγαλώνει ἡ διαφορά του ἀπὸ τὸ α καὶ ἀποφεύγεται ἡ ὀφρομοίωση³, π.χ. γελάδι > γιάδι, γελάσιμο > γιάσειμα, γελάω > γιάγω, ἐλάτι > γιάτι, ἐλάτε > γιάδε, σκελᾶ > σιστᾶ.

1. Πβ. R. Dawkins, ὅπου παραπ., σ. 152, § 259, H. Grégoire, ὅπου παραπ., σ. 151.

2. Γιὰ τὴν σποραδικὴν συναιρεσην δύο ὅμοιων φωνηέντων στὰ νεοελληνικὰ ἴδιώματα ἐν γένει βλ. M. Φιλήγρα, Γλωσσογνωσία 1, 9 καὶ 75 κέξ. Πβ. τὰ τσακωνικὰ ἀζρά(δ)α > ἀζρᾶ, ἀσκά(δ)α > ἀσκᾶ, θά(λ)ασσα > θάσσα, μελισσά(δ)α > μελισσᾶ κτῶ. G. Anagnostopulos, Tsakonische Grammatik, σ. 18 καὶ 22. Ἡ συναιρεση δυάς ὅμοιων φωνηέντων μετὰ τὴν ἀποβολὴν ἐνδιάμεσου συμφώνου είναι πολὺ συνηθέστερη στὴ Ρόδο (βλ. A. Tsopanakis, Essai sur la phonétique des parlers de Rhodes, σ. 38 κέξ.) καὶ οὐδὲν ἄλλα ἀπὸ τὰ Δωδεκάνησα (βλ. X. Παντελίδη, ὅπου παραπ., σ. 11 κέξ.).

3. Περισσότερα γιὰ τὸ φαινόμενο αὐτὸν βλ. N. P. Andriotis, De quelques faits phonétiques du dialecte moderne de Samothrace. Ἀρχεῖον Θρακ. λαογραφ. καὶ γλωσσ. Θησαυροῦ, 6 (1939/40), σ. 171 κέξ. Πβ. A. Tsopanakis, ὅπου παραπ., σ. 60 κέξ.

‘Η ἕδια τροπὴ γίνεται στὰ συμπλέγματα *εα* καὶ αε πὸν σχηματίζονται ἀπὸ τὸ τελευταῖο φωνῆν τῆς προηγούμενης λέξης καὶ τὸ ἀρχικὸ τῆς ἐπόμενης, ἕδίως σὲ σύνθετα, π.χ. ἀγία “*Αννα*” > ἔ “*Αννα*” > *i* “*Αννα*, δεκαεννιά” > δεκαεννιά, δεκαεφτά” > δεκαεφτά, τὰ αἴματα” > τάϊματα, τὰ ἑταίρια” > ταϊταίρε.

Γιὰ τὸν ἕδιο λόγο τὸ ε τρέπεται σὲ *i* στὰ συμπλέγματα *εο* καὶ *οε*, π.χ. βελόνι” > βεΐόνι, Θεὸς” > Θεΐός, σκελῶ” > σιδῖῶ, χελώρα” > διώρα, τὸ ἔρα” > τοΐρα, τὸ ἑταίρι” > τοϊταίρι.

‘Ανάλογη εἶναι ἡ τροπὴ τοῦ *ο* σὲ *ου* σὲ νεώτερα συμπλέγματα φωνηέντων *οα*, αε πὸν σχηματίστηκαν μὲ τὴν ἀποβολὴν ἐνδιάμεσου συμφώνου. Κι ἐδῶ ἡ τροπὴ εἶναι ἀνομοιωτικὴ καὶ γίνεται γιὰ νὰ προλάβῃ τὴν ἀφομοίωση τοῦ *ο* ἀπὸ τὸ ἀνοιχτότερο ^{α¹}.

1) Στὸ σύμπλεγμα *οα*, π.χ. *κολλᾶ* > *κονᾶ*, *πολλᾶ* > *πονά*.

2) Στὸ σύμπλεγμα *ao*. Ἐδῶ τὸ *ο* μετὰ τὴν τροπὴν του σὲ *ου* κλείνει ἀκόμα περισσότερο καὶ καταντᾶ *β*, π.χ. *ἄωρος* > *ἄουρος* > *ἄβρος*, *ἄλογο* > *ἄογο* > *ἄουγο* > *ἄβγο*, *ἄλλο* > *ἄο* > *ἄον* > *ἄβ*. Πβ. τὰ *ροδιακὰ ἄγονορίδα* > *ἀνορία* > *ἄβροία*, *μάγουλο* > *μάουλο* > *μάβλο*, *σάγορο* > *σάουρο* > *σάβρο* κλπ. ². Κάποτε τὸ *ou* διατηρεῖται, ἀλλὰ ἀναπτύσσεται ἀνάμεσα στὰ δυὸ φωνήεντα ἔνα *β*, π.χ. *κοιλάδι* > *τδονάδι* > *τδονβάϊδι*.

Κάποτε τὸ ἀρκτικὸ *ou* τρέπεται σὲ *β* ὅταν ἀκολουθεῖ ἡχερὸ σύμφωνο καὶ σὲ φ ὅταν ἀκολουθεῖ ἄηχο σύμφωνο, π.χ. 1) Ὁταν ἀκολουθεῖ ἡχερὸ σύμφωνο : *οὐράδι* > *βράδι*. 2) Ὁταν ἀκολουθεῖ ἄηχο σύμφωνο : τουρκ. *usak* > *φδάχι*.

Συχνὰ στὴ θέση τῶν ἀτόνων *e*, *i* παρουσιάζεται *o*, π.χ. 1) Στὴ θέση τοῦ *e* : *έφτα* > *όφτα*, *έσέρα* > *’σόρα*, *σφένδαμνος* > *φσοντάμερος*. 2) Στὴ θέση τοῦ *i* : *κηπή* > *τδολί*, *κυνηγάρης* > *τδυνογάρ*, (*οὐ*)*κί* > *τξό*, *χυτράω* > *δοτράω*. Κάποτε τὸ *o* τοῦτο τρέπεται σὲ *ou*, π.χ. *κεφάλι* > *τδοφάλι* > *τδουφάλι*.

Τὸ *ou* τρέπεται κάποτε σὲ *o*, π.χ. *λειτουργία* > *λειτροία*, *κορυκότι*, *σουβλί* > *σογλί*.

‘Απὸ τὶς πιὸ περίεργες ἀναπτύξεις φωνηέντων εἶναι οἱ ἔξῆς :

1) Ὁ διφθογγισμὸς τοῦ τονισμένου *i* σὲ *ie*, πρὶν ἀπὸ τὰ σύμφωνα *γ* καὶ *χ*, π.χ. *λίγο* > *λίέγο*, *δείχνω* > *δειέχνω*, *δίχως* > *διέχως*, *λύχνος* > *λύέχνος*, *νύχτα* > *νύέχτια*, *τοῖχος* > *τοιέχος*, καὶ κάποτε σὲ *ia*, π.χ. *πῆγα* > *πηάγα* ³.

2) Ἡ ἀνάπτυξη ἐνὸς *i* μετὰ τὸ τονισμένο *a* ὅταν ἡ γειτονικὴ συλλαβὴ ἔχει κι ⁴ αὐτὴ *i*, π.χ. *λιβάδι* > *λονβάϊδι*, *πηγάδι* > *πεγάϊδι*, *κοιλάδι* > *τδονβάϊδι*, *σκιάδι* > *ἡστιβιάϊδι* ⁴.

1. Καὶ γιὰ τὸ φαινόμενο αὐτὸ περισσότερα βλ. N. P. Andriotis, ὅπου παραπ. σ. 159 κέξ.

2. A. Tsopanakis, ὅπου παραπ., σ. 54.

3. Πβ. R. Dawkins, ὅπου παραπ., σ. 151, § 256 καὶ H. Grégoire, ὅπου παραπ., σ. 152.

4. Στὸ ἕδιο, σ. 151, § 255.

"Οπως στὴν κοινὴ Νεοελληνικὴ ἀναπτύχθηκε ἔνα ο ἀνάμεσα στὰ σύμφωνα καὶ τῆς λέξης ἀκμὴ κ' ἔγινε τὸ σημερινὸ ἀκόμη, ἔτσι καὶ στὸ ἰδίωμα τῶν Φαραόσων στὴ λέξη ἀκμόνι ἀναπτύχθηκε ἔνα ο ἀνάμεσα στὰ σύμφωνα καὶ κ' ἔγινε ἀκμόνι κ' ἐπειτα μὲ μετάθεση 'κονόμι. 'Η ἀνάπτυξη αὐτή, καθὼς καὶ ή ἐπομένη, φαίνεται ὅτι προσδιορίζεται ἀπὸ τὸ φωνῆν τῆς ἀκόλουθης συλλαβῆς.

"Ανάπτυξη α ἀνάμεσα σὲ σύμφωνα παρουσιάζει τὸ ἀπλώτρα > ἄφκωτρα.

ΑΦΟΜΟΙΩΣΗ ΦΩΝΗΕΝΤΩΝ

Τὰ φωνήνεται δύο γειτονικῶν συλλαβῶν συμβαίνει συχνὰ ν' ἀφομοιώνωνται τὸ ἔνα ἀπὸ τ' ἄλλο, μὲ ὑπερίσχυση τῶν πιὸ ἀνοιχτῶν καὶ ἰδίως τοῦ α ἐπάνω στὰ κλειστότερα. 'Η ἀφομοίωση αὐτὴ εἶναι συνήθως ὑποχωρητικὴ ή προκληπτική, δηλ. τῆς προηγούμενης συλλαβῆς τὸ φωνῆν ἀφομοιώνεται ἀπὸ τῆς ἐπόμενης, πρᾶγμα ποὺ σὲ ἴδιώματα τῆς 'Ελλάδας δὲν συμβαίνει τόσο συχνά.

1) Ἀφομοίωση ἀπὸ τὸ α : ἔξεσα > ἔξασα, ἔθενα > ἔθακα, ἥφερα > ἥφαρα, κεράσι > τίθαράσι, κερατᾶς > τίθαρατᾶς, κοράκι > καράϊδι, κορακώνω > καρακώνω, μονάδιπλος > μανάδιφρος, μοναχὸς > μαναχός, δδονιάρι > δανδάρι, πεθαμένος > παθαιμένος, περδικόθηρα > περδικόθαρα, πέρα > πάρα, περπατῶ > παρπατῶ, Σπυρίδωρα > Σπυρίδαρα, τέσσερα > τέσσαρα, φυσάει > φασάει, χειμωνικὰ > δαμαρικά, Χρυσόστομος > Χριστιέσταμας. Πβ. τὸ ἀρχ. Μεγαρικὰ > Μαγαρικὰ καὶ τὰ νεώτερα ἴδιωματικὰ μελάνθρωπας > μαλάνθρωπας, μεγαρίζω > μαγαρίζω, θεραπεύω > θαραπεύω, δρεπάνι > δραπάνι, μοναχὸς > μαναχός, μοραστῆρι > μαναστῆρι, μετακάνω > ματακάνω, πηλαμὺς > παλαμύδα, στενάχωρος > σταράχωρος, ίστοβοάριον > σταβάρι ιτλ.

2) Ἀφομοίωση ἀπὸ τὸ ο : βρακοζώνη > βροκοζώνη, βραχιόνι > βροδιόνι, δάσκαλος > δάσκολος, ἔργο > ὔργο, κέρατο > τισέροτο, μὲ τὸ > μὸ τό. Πβ. τὸ ἔλλαδικὸ θαυμός > θουμός¹.

3) Ἀφομοίωση ἀπὸ τὸ ον : μυρονδία > μονορούδια, διτρος > διτρούν > διρδουρούν. Πβ. τὰ ἔλλαδικὰ λειτονοργιὰ > λοντονοργιά, λεχούρα > λονζούρα.

4) Ἀφομοίωση ἀπὸ τὸ ε : συδεμένη > σεδεμένη.

5) Ἀφομοίωση ἀπὸ τὸ ι : συνομήλικος > συνημήλικος, τελεσίμι > τιλισίμι.

Πόσο μεγάλη σημασία ἔχει τὸ ἐπόμενο φωνῆν γιὰ τὴν προφορὰ τοῦ προηγούμενου φριένεται κι ἀτὸ τὸ ὅτι σιὴν ἴδια λέξη, ὅταν ἀλλάζει ή κατάληξη της, ἀλλάζει καὶ τὸ φωνῆν τῆς προηγούμενης συλλαβῆς, ὥστε νὰ συμφωνῇ μὲ τὸ φωνῆν τῆς κατάληξης, π.χ. βόρατο > βόροτο, ἀλλὰ πληθ. βόρατα, γόρα-

το>γόνοτο, ἀλλὰ πληθ. γόνατα, κέρατο>τέρεροτο, ἀλλὰ πληθ. τέρερατα, περδικόθρο>περδικόθροο ἀλλὰ πληθ. περδικόθαρα, πρόβατο>πρόβοτο, ἀλλὰ πληθ. πρόβατα, πηγάδι>πεγάϊδι, ἀλλὰ ιρυπέγοϊδο, τοῦ Κούτσουρον, ἀλλὰ τὸν Κούτσουρο, μάγγανα, ἀλλὰ πληθ. μάγγενες.

Χρονολογικὰ ἡ ὑποχωρητικὴ ἀφομοίωση τῶν φωνηέντων εἶναι νεώτερη τοῦ τσιτακισμοῦ (βλ. παρακάτω σ. 27), γιατὶ παρουσιάζεται καὶ σὲ λέξεις ποὺ ἔτρεψαν τὸ κ σὲ τὸ πρὸ τοῦ ε καὶ i, π.χ. κεράσια>τέραράσε, κερατᾶς>τέραρατᾶς, καὶ τοῦ χ σὲ θ, π.χ. χειμωνικὰ>δαμανικά.

‘Η προχωρητικὴ ἀφομοίωση, ποὺ ἔνα φωνῆν ἀφομοιώνεται ἀπὸ τὸ φωνῆν τῆς προηγούμενης συλλαβῆς, εἶναι σπανιώτερη, π.χ. Ἀγαρηνοὶ>Ταρανοί, καθαροκόσκινο>καθαρακόσκινο>καθ' ρακότινο, ἀσθενιάρης>ἀστανιάρης>στανέρο, ἀλεχτόρι>(ἀ)λαχιόρι, ἀνοιχτήρι>(ἀ)ναχτήρι, ὄνομα>ὄνομο, παροιμία>παραμία, μετάνοια>μετενόία, πέταλα>πέτεγα, πέραμα>Πέρεμα (τοπων.).

‘Η ἀφομοίωση τῶν φωνηέντων, ὅπως φαίνεται ἀπὸ τὰ παραπάνω παραδείγματα, εἶναι στὰ καππαδοκικὰ ἴδιώματα¹, ὅπως καὶ στὰ ποντικὰ καὶ ἐν μέρει στὰ κυπριακὰ καὶ στὸ λιβυσσιανό, πολὺ συχνότερη παρὰ στὰ ἴδιώματα τῆς μητροπολιτικῆς ‘Ελλάδας. Γι’ αὐτὸ δ Γ. Χατζιδάκης² τὴν ἔξετάζει χωριστὰ καὶ τὴν θεωρεῖ ἀποτέλεσμα ἔνης ἐπίδρασης.

Σὲ ἄλλα ἴδιώματα τῆς Καππαδοκίας παρουσιάζεται ἡ λεγομένη «ἀρμονία τῶν φωνηέντων», ποὺ εἶναι χωρὶς ἀμφιβολία τουρκικὴ ἐπίδραση, γιατί, ὅπως εἶναι γνωστό, ἡ ἀρμονία αὐτὴ εἶναι ἀπὸ τὰ πιὸ χαρακτηριστικὰ γνωρίσματα τῆς τουρκικῆς γλώσσας. Ἔτσι π.χ. οῆματα σὲ -dīζω καὶ -dῶ ποὺ ἔχουν τουρκικὴ προέλευση, ἀν ἡ οἶζα περιέχει βαθύφωνα φωνήεντα a, e, o, u, τὸ οῆμα σχηματίζει κατάληξη σὲ -dōνζω, π.χ. διορδούνζω (ἀπὸ τὸ τουρκ. oturmak), ἀν ἡ οἶζα περιέχει ö, ü, σχηματίζει κατάληξη σὲ -dūζω π.χ. dū-θūrdūζω (ἀπὸ τὸ τουρκ. düsünmek), καὶ μόνον ἀν ἡ οἶζα περιέχει i ἢ ε σχηματίζει κατάληξη σὲ -íζω, π.χ. īστεdíζω (ἀπὸ τὸ τουρκ. istemek)³. ‘Η ἀρμονία αὐτὴ δὲν ἰσχύει στὸ ἴδιωμα τῶν Φαράσων, ὅσο μπόρεσα νὰ ἔξακριβώσω, παρὰ τὴν γνώμη τοῦ Dawkins ποὺ τὴν πιστοποιεῖ στὴν κλίση τῶν ὀνομάτων π.χ. λαγός, πληθ. λαγδ’⁴.

ΑΦΑΙΡΕΣΗ ΑΡΧΙΚΩΝ ΦΩΝΗΕΝΤΩΝ

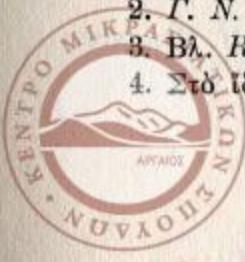
Πολὺ συχνὴ εἶναι ἡ ἀφαίρεση ἀρκτικοῦ a, π.χ. ἀγκαλίζομαι>γκαλίζομαι, Ἀγαρηνοὶ>Ταρανοί, ἀγαπῶ>γαπῶ, ἀγκάθι>γάθι, ἀγγάντια>γνέν-

1. Πβ. R. Dawkins, ὅπου παραπ., σ. 64 κεξ.

2. Γ. N. Χατζιδάκη, ὅπου παραπ., 1, 234.

3. Βλ. R. Dawkins, ὅπου παραπ., σ. 42.

4. Στὸ ίδιο, σ. 41.

τα, ἀγιάζω > *γιάω, ἀγοράζω > *γοράζω, ἀγρυπνία > *γρυπνία, ἀδελφή > *δελ-φή, ἀδρός > *δρό, ἀκμόνι > *κονόμη, ἀκόνι > *κόνη, ἀκούω > *κούζω, ἀλεκτό-φη > *λαχτόφη, ἀλέθω > *λέθω, ἀλεύρι > *λεύρι, ἀληθινός > *νιτίνος, ἀληθώ-τικο > *ληθώτικο, ἄλλο ἔτα > *λᾶ, ἀλνοσίδι > *λνοσίδι, ἀμπέλιν > *μπέλιν, ἀτα-βολίζομαι > *νεβολίζομαι, ἀτάμεσα > *τάμεσα, ἀταροοῦμαι > *ταροῦμαι, ἀτα-σύρω > *νεσύρω, ἀτάλατον > *τάτον, ἀτήμερο > *νήμερο, ἀτοιχιήσι > *ταχιήσι, ἀτοίγω > *νοίγω, ἀτεφιός > *νεψίος, ἀνθίζω > *θίζω, ἀτάμα > *τάμα, Ἀττί-πασχα > *Νδίπασκας, Ἀτιώνης > *Νδώνης, ἀνυπόλιτος > *νυπόλιτος, ἀπ' ἐσω > *πέσον, ἀπλώνω > *φιώνω, ἀπόύπνος > *πόϋπνος, ἀποπάτω > *ποπάτον, ἀπό-ψε > *πόψα, ἀπόμενα > *πόμενα, ἀποφοριώτω > *ποφοριώτω, ἂς διαβῆ > *ς δεβῆ, ἂς γενῆ > *ς νῆ, ἂς πάη > *ς πά, ἀσκὶ > *σιδί, ἀστεράρης > *σιανίέρ, ἀράδα > *ράδα, ἀρκούδι > *ρκούδι, ἀσπρίζω > *σπρίζω, ἀρρωστικό > *ρωστικό, αὐλάκι > *φιάτι, αὐξάνω > *φξάγω, ἀφίτω > *φίτω, ἀσφαλής > *φσαό, ἀφό-τες > *φότες, ἀφωρισμένος > *φωρισμένος¹.

Σπανιώτερη είναι ή ἀφαίρεση ἀρκτικοῦ ο, π.χ. ὁδονιάρι > *δαντάρι, δκνῶ > *κνῶ, δξυμυντίζω > *ξυμυντίζω, δρύσος > *ρύσω, δρυίθι > *ρύθι, δρ-μάθι > *ρμάθι, δρφαρός > *ρφαρός, δστοῦν > *σιόρ, δρθάλμι > *φιάλμι, ωβόκ-κο > *βόκ - κο, ωτία > *τία² καὶ ἀρκτικοῦ ε, π.χ. ἐγγόνι > *γγόνι, ἐγώ > *γώ, ἐκατὸ > *κατό, ἐκεῖνος > *τδεῖνος, ἐμδρ > *μόν, ἐμπρός > *μπρό, ἐξειλῶ > *ξειλῶ, ἐօρτή > *օρτη, ἐπιτάσσω > *πιτάζω, ἐρίφι > *ρίφι, εὐκαίρεσε > *φιθαίρι τοε³.

Ἐπίσης σπάνια είναι ή ἀφαίρεση τοῦ ἀρκτικοῦ ι, π.χ. ἡμεῖς, > *μεῖς, ἡμεράπια > *μεράπε, ὑπρώνω > *πρώτω, ἵκαρε > *κανέ, ἵλαροῦμαι > λαροῦ-μαι > *αροῦμαι, ἵσάζω > *σάζω, ὑσιέρον > στέρον, γνιταῖκα > *νταῖκα > *ταῖκα⁴.

ΑΠΟΒΟΛΗ ΦΩΝΗΣΤΩΝ

Τὸ γλωσσικὸ ἴδιωμα τῶν Φαράσων ἀνήκει, ὅπως πρῶτος εἶχε παρατη-ρήσει ὁ P. Kretschmer⁵, σιγὴ δμάδα τῶν νοτίων ἴδιωμάτων τῆς νέας Ἑλλη-νικῆς, ἐκείνων δηλ. ποὺ διατηροῦν ἀναλλοίωτα τὰ ἀρχαῖα ἀτονα ε καὶ ο καὶ δὲν ἀποβάλλουν τὰ ἀρχαῖα ἀτονα i καὶ ου, ὅπως συμβαίνει στὰ λεγόμενα

1. Πβ. X. Παρτείλδου, ὅπου παραπ., σ. 24. Γιὰ τὴν ἀποβολὴ ἀρκτικοῦ α στὴ με-σαιωνικὴ Ἐλληνικὴ βλ. S. Psaltes, Grammatik der byzant. Chroniken, σ. 8, στὴ νέα Ἐλληνικὴ Γ. N. Χατζιδάκη, MNE 1, 220 κέξ.

2. Πβ. Γ. N. Χατζιδάκη, ὅπου παραπ. 1, 220.

3. Πβ. στὸ ἴδιο, σ. 219.

4. Πβ. στὸ ἴδιο, σ. 220.

5. P. Kretschmer, Der heutige lesbische Dialekt, σ. 19. Πβ. H. Grégoire, ὅπου παραπ., σ. 150 κέξ.

βόρεια ίδιωματα. 'Ωστόσο, όπως συμβαίνει και στήν πόντική διάλεκτο¹, στὸ Ἰδίωμα τῶν Φαράώων παρουσιάζεται ἀρκετὰ συχνὰ ἡ σποραδικὴ ἀποβολὴ τοῦ ἀτόνου *i*, π.χ. κοιθάρι > 'κιθάρ', κοριτσόκ-κο > κοριτζόκ-κο καὶ κανονικὴ ἀποβολὴ του στὶς καταλήξεις οημάτων -ίσα -ίσες -ίσε, π.χ. θέρισαν > θέρος τσανε, μάδισε > μάτσε, μέθυσες > μέτσες, ξείλησε > ξείλ' τσε, πάιησε > πάτ' σε, χίτησε > χίτ' σε, ρώιησαν > ρώτ' σαν καὶ ὄνομάτων -ης, π.χ. νομάτης > νομάτ', χωρώτης > χωρώτ', ἀράπης > ἀράπ', -άρης, π.χ. κυνηγάρης > τύννογάρ', -έρης, π.χ. ἀστεριέρης > 'σταϊέρ', βοσκέρης > βοσιτέρ', κατουριέρης > κατουρίέρ', κακιέρης > κακγέρ', καὶ -ικος, π.χ. ἀδρούτσικος > 'δρούνοκος, ζεστούτσικος > ζεστούνοκος.

Στήν ἀντωνυμία της, π.χ. τὸν ἄντρα τ' ες.

Στήν κατάληξη -η τῶν θηλυκῶν : κόρη > κόρο.

Στὶς καταλήξεις -εις καὶ -ει, -ης καὶ -η τοῦ δευτέρου καὶ τρίτου ἐν προσ. οημάτων πιάνεις > πιέν', κρούει > κρού', ἀκούει > ἀκού', θὰ τ' ἀφήκη > ἀντὰ 'φήκ', θὰ τὰ δώκη > ἀντὰ δώκ', νὰ δώσης > νὰ δώσ', νὰ πιάσης > νὰ πιέσ'.

Στήν κατάληξη τῆς γενικῆς -ιοῦ τῶν οὐδετέρων ὄνομάτων σὲ ε, π.χ. τὸ βρέδι—τοῦ βριδοῦ, τὸ ζύ(γι)—τοῦ ζοῦ, τὸ θαμύλη—τοῦ θαμνοῦ, τὸ καρφί—τοῦ καρφοῦ, τὸ σίδι—τοῦ σιδοῦ, τὸ σπίτι—τοῦ σπιτοῦ, τὸ σταφύλι—τοῦ σταφυλοῦ κτλ.².

Στὶς καταλήξεις τῶν ἀρσενικῶν ὄνομάτων σὲ -ιος, π.χ. ἥλιος > ἥλος, παλίδες > παλός, Ρωμιδες > Ρωμός, καὶ θηλυκῶν σὲ ια, π.χ. Καισάρεια > Τθίσάρα.

Στὸ θηλ. ἀρθρο τῆς μετὰ τὴν ἀποβολὴ τοῦ η ἀποσιωπήθηκε καὶ τὸ τ κι' ἔτσι ἔμεινε μόνο τὸ 'ς, ποὺ ὅταν ἀκολουθεῖ φωνῆν ἡ ἡχερὸ σύμφωνο προφέρεται ζ : τῆς τοίτης > 'ς τοίτης, τῆς χώρας > 'ς χώρας, τῆς Δευτέρας > 'ζ Δευτέρας, τῆς ἐκκλησίας > 'ζ ἐκκλεσίας, τῆς γυναικας > 'ζ γυναικας, τῆς μέσης > 'ζ μέσης, τῆς νύφης > 'ζ νύφη.

Τελικὸ φωνῆν ἀποβάλλεται συχνά, ὅταν ἡ ἐπόμενη λέξη ἀρχίζει ἀπὸ ἀνοιχτότερο ἡ δύμοιο φωνῆν, τονισμένο συνήθως.

1) 'Ανοιχτότερο : Νὰ 'ινή ζόρ'(ι) ὁ γάμος, βγαλίνκε 'ςτὰ τθαράσ'(ε) ἀφλοίδι, ἀπόξ 'γανώσι'(η) ἀ δεβοσύνα.

2) "Ομοιο : τὸ τᾶφ'(ι) ἥφαραν da, 'ςτὸ Βερέκ'(ι) ἥφαραν da, τὰ κεμεντθάδ'(ε) ἐνόσαν πατ-τάλε, σωρενούσαν(αι) ἔξι, τοϊν(α) 'Αλης.

'Αποβολὴ ἀτόνου ε. Τὸ ἀτονο ε ἀνάμεσα σὲ σύμφωνα ἀποβάλλε-

1. A. A. Παπαδοπούλου, Νόμοι τῆς ἀποβολῆς καὶ διατηρήσεως τῶν ἀτόνων φωνηέντων εἰς τὸ ίδιωμα Πόντου. 'Αθηνᾶ 47 (1937), σ. 63 κέξ.

2. Πρ. τὸ σκαρί—γεν. τοῦ σκαροῦ ἀπὸ τὴν Κ. K. Dieterich, Sprache und Volksüberlieferungen der südlichen Sporaden, σ. 308.

ται σποραδικά, π.χ. ἡμέτερον > *μέτ' ρο, σέτερον > σέτ' ρο, φεβίθι > φίθι¹.

*Αποβολή ἀτόνου ο παρουσιάζεται στὰ τοπωνύμια Κρυπέγαιδο, Παλαιχώρι.

*Από δυὸς ὅμοια ἄτονα φωνήντα ποὺ τὰ χωρίζει συνήθως ὑγρὸς ἢ ἔργινο ἀποβάλλεται κάποιες τὸ ἔνα κατὰ τὸ νόμο τοῦ Kretschmer, π.χ. ἀράδκωση > ἀρδόκωση, παρακαμίρα > παρακαμίρα, καθαροκόκινο > καθαροκόκινο, παρὰ δῶ > παρ' δῶ.

ΤΟΝΙΣΜΟΣ

Γιὰ τὸν τονισμό, ἀξιοπρόσεχτη εἶναι ἡ διατήρηση τοῦ τόνου στὴν τονισμένη αὐξηση τῶν οημάτων καὶ στὸν πληθυντικό, παρὰ τὸν νόμο τῆς τρισυλλαβίας, π.χ. ἔδωσα—ἔδωσαμε, ἔφαγα—ἔφαμε, ἔψυγα—ἔψαμε.

*Ο τόνος μένει ἀκίνητος στὴν τέταρτη συλλαβὴ ἀκόμα καὶ ὅταν πέφτει στὴ οἵζα τῆς λέξης, π.χ. πείνασα—πείρασαμε—πείρασανε, θεομαίνομεστε.

*Ο τόνος τῶν ἐγκλιτικῶν δὲν ἀνεβαίνει στὴ λήγουσα ιῆς προπαροξύτονης λέξης, ἀλλὰ χάνεται, π.χ. νεβολίζεσαι τα.

Μερικὰ δισύλλαβα οὐσιαστικὰ καὶ ἀντωνυμίες ποὺ ἀρχίζουν ἀπὸ τονούμενο i ἀνεβάζουν στὸν ἑνικὸ τὸν τόνο τους στὸ ἀρθρο, π.χ. ὁ ἥλιος > ὅλος, ὁ ὥπνος > ὅϋπνος, τὸ αἷμα > τόξιμα, τὸ ἔρα > τόξινα. Στὸν πληθυντικὸ ὅμως τὸν κρατοῦν στὴ θέση του : οἱ ἥλιοι, οἱ ὥπνοι.

Στὰ φωνηντικὰ συμπλέγματα -ίος, -ία, -ίο, ποὺ στὴν κοινὴ Νεοελληνικὴ ὁ τόνος μετακινήθηκε στὸ δεύτερο φωνῆν (συνίζηση), τὸ ἰδίωμα τῶν Φαράσων διατηρεῖ τὸν τόνο στὴν ἀρχαία θέση του, π.χ. χωρίος, ποῖος, γωνία, καρδία, μοχλία, φορτίο, χαρτίο, τοῦ θυρίουν.

*Αξιοπρόσεχτη εἶναι καὶ ἡ μετακίνηση τοῦ τόνου στὶς λέξεις : βοηθεία, δεξίο, τὴν ἡμέρα (= τὴν ἡμέρα), μετενόία, νεψίος, ἵηπιο, ἀφεντής, σκόλειο, θεάτρος, θερίστης, θερούς (= δίχως), καλαέρος, καλήμερα, παλί, Παντέλης, ταίγαρα, χοτζάς.

B' ΣΥΜΦΩΝΑ

Τὸ ἴδιωμα τῶν Φαράσων διατηρεῖ, δπως καὶ ἄλλα συντηρητικώτερα ἴδιώματα, τὸ τελικὸν τῶν ὀνομάτων, ποὺ ἡ κοινὴ Νεοελληνικὴ μαζὶ μὲν ἔνα μεγάλο ἀφιθμὸν ἄλλων γλωσσικῶν ἴδιωμάτων ἔχει πρὸ πολλοῦ ἀποβάλει.

Τοῦτο γίνεται : 1) στὴν ὀνομαστικὴν τῶν οὐδετέρων π.χ. ἄβγον, θύριν, ὑπέλιν, νερόν, ποτάμιν, παγκάριν, σπίτιν, χωρίον, τὸ μόν, τὸ σόν. Ἀναλογικὰ ἀναπτύσσεται τὸ τελικὸν καὶ σὲ τριτόκλιτα οὐδέτερα σὲ -α, π.χ. δέρμαν. Κατὰ τὰ Ἑλληνικὰ ὀνόματα προστίθεται τὸ τελικὸν καὶ σὲ ξένα ὀνόματα οὐδετ. γένους, π.χ. ζόριν, μαχτσούμιν, σαχάτιν.

2) Στὴν οηματικὴν κατάληξην τοῦ τρίτου ἐν. προσώπου τοῦ ἀορίστου, π.χ. εἰπεν, ἥγρεψεν, κατέβην, καλλίτεψεν, πῆρεν, ταύρισεν.

Συχνὸν είναι τὸ ἐφελκυστικὸν στὸ γένιον τοῦ πρόσωπο τοῦ ἀορίστου, π.χ. ἔμπην βέσον (=μπῆκε μέσα), τροίγην δὸ κάτδι (=ἀνοιξε δι βράχος).

Τὸ λέπισης διατηρεῖται συχνὰ σὲ συμπλέγματα ὅπου ἡ κοινὴ Νεοελληνικὴ τὸ τρέπει σὲ ρ, π.χ. ἄλμη, φτάλμι, χαλιδί.

Πολὺ ἀξιοπρόσεχτο είναι τὸ φαινόμενο τῆς σημασίας ποὺ ἔχει γιὰ τὴν προφορὰ τοῦ ἐρρίνουν καὶ τὸ εἶδος τοῦ προηγούμενου φωνήνετος στὸ σύμπλεγμα νκ ποὺ είναι πολὺ συχνὸν στὸν παρατατικὸν τῶν οημάτων. Ἀντίθετα μὲ δι τι συμβαίνει στὴν κοινὴ Νεοελληνική, ὅπου ἐκεῖνο ποὺ κανονίζει τὴν οὐρανικὴν ἡ ὑπερωϊκὴ προφορὰ τῶν συμφώνων είναι τὸ εἶδος τοῦ ἐπόμενου φωνήνετος, στὸ φαρασιώτικο ἴδιωμα ἡ προφορά του κανονίζεται ἀπὸ τὸ προηγούμενο φωνῆν. Ἔτσι τὸ ν στὸ σύμπλεγμα νκ, ἀν προηγήται ε ἡ ε προφέρεται ώς οὐρανικὸν καὶ ἀν προηγήται α ἡ ου προφέρεται ώς ὑπερωϊκὸν. Ἰδοὺ μερικὰ παραδείγματα :

1) "Οταν προηγεῖται ε : λέ̄νκαμεντι (=λέγαμε), ζέ̄νκαν (=βραζαν), βγαί̄νκαμ' (=βγαίναμε), baí̄νκεν (=έμπαινε), πααί̄νκαμ' (=πηγαίναμε), κλαί̄νκαν (=έκλαιαν).

2) "Οταν προηγεῖται ι : βρεοί̄νκε (=βρεχε), θί̄νκανε (=έθεταν), κοφτί̄νκαμ' (=έκόφταμε), φευγί̄νκε (=έφευγε), φή̄νκαν (=άφηναν).

Τὰ σύμφωνα λ καὶ ν ὅχι μόνο ὅταν ἀκολουθοῦν φωνήνετα ε, α, ο καὶ ού, δπως συμβαίνει στὰ περισσότερα νεοελληνικὰ ἴδιώματα, ἄλλα καὶ ὅταν

άκολουθει ο προφέρονται πάντοτε ὑπερωϊκά¹, δηλ. ὅπως στὶς λέξεις λόγος, νόμος, καὶ σημειώνονται εἴσι : ἡ, ὁ, π.χ.

1) ἡ : γλυτώνω, κλειδί, λητεύω, λύκος, λύρω, μαλλί, μαράλι, μέλισσα, πάλι, πολύ, πουλλία, τυλίγω.

2) ὁ : γγόνι, θαμνός, κάνισμα, νιστία, νίφτομαι, νύφη, δράνι, σερνίκο, δόνι, τσάνοι.

‘Η κοινὴ Νεοελληνικὴ προσαρμόζει συνήθως στὸ δικό της φωνητικὸ σύστημα τὰ ἴδιορρυθμα ἀνελλήνιστα φωνητικὰ στοιχεῖα λέξεων ποὺ δανείζεται ἀπὸ ἔνες γλῶσσες. Τὸ γλωσσικὸ ἴδιωμα τῶν Φαράσων δὲν εἰχε τὴ δύναμη νὰ προσαρμόσῃ τὶς λέξεις ποὺ δανείστηκε ἀπὸ τὴν Τουρκικὴ στὸ καθαρὰ ἐλληνικὸ φωνητικὸ σύστημα, παὸ διατήρησε σ' αὐτὲς μερικοὺς φθόγγους, ὅπως προφέρονται στὶς λέξεις αὐτὲς ἀπὸ τοὺς Τούρκους. Τέτοιοι φθόγγοι εἶναι :

A) Ἀπὸ τὰ φωνήντα : 1) Τὸ πολὺ ἀνοιχτὸ ε ποὺ κλίνει πρὸς τὸ α καὶ γράφεται ᾥ, π.χ. γαλᾶμ', μουσαδᾶς, σεπᾶτι, τενεκᾶδε, τσιφτᾶδε, χοκουμᾶτι.

2) Τὸ ἀσυνίζητο ε τουρκικῶν λέξεων, π.χ. γοστੀੰસકામ', એગ્ડીસ્કામ', ચાર્ગેન્યિ.

B) Ἀπὸ τὰ σύμφωνα : 1) Τὸ ὑπερωϊκὸ ḡ (ὅπως προφέρεται στὴ λ. γάλα) πρὶν ἀπὸ τὸ φωνῆν i, π.χ. ἀγίς, τζάγι. 2) Τὸ ὑπερωϊκὸ ḡ (ὅπως προφέρεται στὴ λ. ચાર્ગા) πρὶν ἀπὸ τὸ φωνῆν e, π.χ. આલાદોંખે, કાખે, લિત્સેજેરે, ઓન્રોંખે, દેજેરે, ફોખે, ખેર, કાં પરિંધેન i, π.ચ. અંતોપાખો, લોખ્ખિં ગોન્નાખી, કાખી, દાફાખી, ટોંડાખી, ચાંમાખી, ખિત્થ. 3) Τὸ παχુ દ, π.ચ. બાદ્લાદીશે, દાફાખી, દાફ્તિશે, દેજેરે, ફોખે.

Στὰ ἀναφοροίωτα τουρκικὰ στοιχεῖα τοῦ ἴδιωματος ἀνήκουν ἐπίσης :

1) Ἡ διατήρηση τοῦ διπλοῦ λ σὲ λέξεις δανεισμένες ἀπὸ τὴν Τουρκική, π.χ. Γαλ-λές, ἐλ-λίκε, κελ-λᾶς, τουλ-λοῦ, χαζιλ-λατίζω. 2) Ἡ διατήρηση τῆς ἴδιαιτερος δασείας προφορᾶς τοῦ τ καὶ τοῦ π τουρκικῶν λέξεων, καθὼς τ' αζός, τ' οῦτε, τ' ούμι, π' οῦτε. Τὸ δασὺ τ' παρουσιάζεται σποραδικὰ καὶ σὲ λέξεις ἐλληνικῆς καταγωγῆς, ἵσως ἀπὸ ἐπίδραση τοῦ τουρκικοῦ τ, π.χ. λτ' ηνδς (=ἀληθινός), τ' εμέλε (=θεμέλια). 3) Ἡ προφορὰ τοῦ ν τουρκικῶν λέξεων φωνητικά, χωρὶς στοματικὴ ἀρθρωση, μόνο μὲ τὴ μύτη, π.χ. Τදίγιλι, Πονγάρ, τεγίζι (=θάλασσα, τουρκ. deniz), βαγιλατίζω (=βουνίζω), σεγίρι (=οάχη βουνοῦ).

ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΣΥΜΦΩΝΩΝ

“Οπως συμβαίνει καὶ σὲ πολλὰ ἄλλα νεοελληνικὰ ἴδιώματα, στὸ ἴδιωμα τῶν Φαράσων σὲ οὖσιαστικὰ ποὺ ἀρχίζουν ἀπὸ φωνῆν ἀναπτύσσεται κάποτε

πρὸιν ἀπὸ αὐτὸν ἔναν ποὺ προέρχεται ἀπὸ κακὸν χωρισμὸν μέσα στὴ φράση τοῦ τελικοῦ ν προηγουμένων λέξεων (*τόν*, *τήν*), *ἄμμος* > *γάμμος*, *εἰκόνα* > *νέκταρια*, *ἔστια* > *νιστία*, *ὅλοι* > *νοῦλοι*¹.

² Ανάπινξη γ. Κάποτε πρὸιν ἀπὸ τὸ ἀρκτικὸν φωνῆν τῶν λέξεων ἀναπτύσσεται ἔνα γ.: *Ἄβραὰμ* > *Ἄβραγάμ*, *ἐλάτι* > *γιάτι*, *ἔντερο* > *γέντερο*. Σπανιώτερα μέσα στὴ λέξη { *Παραστιθενγή*.

ΑΛΛΟΙΩΣΗ ΣΥΜΦΩΝΩΝ

³ Απὸ τὰ χαρακτηριστικά τερατα γνωρίσματα τοῦ ἰδιώματος εἶναι δὲ ταὶς μόσι, δηλ. ἡ τροπὴ τοῦ οὐρανικοῦ καὶ σὲ τὸ πρὸιν ἀπὸ τὰ φωνήντα ε καὶ *i*. ⁴ Η τροπὴ αὐτὴ εἶναι γενική, ἀνεξάρτητη ἀπὸ τὴν θέση τοῦ καὶ μέσα στὴ λέξη.

1) Πρὸιν ἀπὸ τὸ *e*: *βοσκέρης* > *βοστιθέρ*, *βουκέντροι* > *βουτιθέροι*, *ἔδωκε* > *δῶτιθεν* καὶ > *ιθαί*, *κέλυφος* > *τιθέφος*, *κέντρος* > *τιθέντρος*, *κεράσια* > *τιθαράσε*, *κερδίζω* > *τιθερδίζω*, *κερὶ* > *ιθερὶ*, *κισσοὶ* > *ιθισσόδε*, *κοιλάδι* > *ιθουβάϊδι*, *κοιλία* > *ιθοιλία*, *κεφάλι* > *ιθουφάλι*, *Παρασκευή* > *Παρατιθενγή*, *ποντικοὶ* > *παντιτιδοί*, *σκεύη* > *σιθεύη*, *σκενάζω* > *σιθενάζω*, *φιαριζαίνω* > *φιθαιραίνω*.

Η τροπὴ δὲν γίνεται ὅταν τὸ καὶ ἀνήκει στὶς καταλήξεις -σκα, -σκες, -σκε τοῦ παρατατικοῦ, π.χ. *σιθεύσκες*, *σιθενάσκε*, *ψαλλαίηκες*, *ψαλλαίηκε* κ.ο.κ.

2) Πρὸιν ἀπὸ τὸ *i*: *ἀσκὶ* > *σιθί*, *βοσκίζω* > *βοστιθίζω*, *γλυκὺ* > *γλυντιθύ*, *δόκια* > *δότιθε*, *ἐκεῖνος* > *τιθεῖνος*, *κυλῶ* > *τιθυλῶ*, *κυνηγάρης* > *τιθυνογάρ*, *οὐκὶ* > *ιθὶ*, *περδίκι* > *περδίτιδι*, *σκίζω* > *σιθίζω*, *Τοῦρκοι* > *Τοῦρθοι*.

Τὸ τὸ ποὺ προέρχεται ἀπὸ καὶ ὅταν τύχη νὰ προηγῆται σύμφωνο ἥχερδο τρέπεται σὲ τζ, π.χ. *χαλκία* > *χαλτζία*.

Στὸν τσιτακισμὸν ἀνήκει ἡ τροπὴ τοῦ γγ σὲ ντζ πρὸιν ἀπὸ τὸ *e* καὶ τὸ *i*, π.χ. *λαγγεύω* > *αντζεύω*, *μερμήγγι* > *μερμήντζι*, *τσαγγὶ* > *τιθαντζὶ*².

³ Απὸ φωνητικὴ ἄποψη συγγενικὴ μὲ τὸν τσιτακισμὸν εἶναι ἡ κανονικὴ τροπὴ τοῦ οὐρανικοῦ χ σὲ δὲ πρὸιν ἀπὸ τὰ φωνήντα ε καὶ *i*. Καὶ ἡ τροπὴ αὐτὴ εἶναι γενικὴ καὶ ἀνεξάρτητη ἀπὸ τὴν θέση τοῦ χ μέσα στὴ λέξη.

1) Πρὸιν ἀπὸ τὸ *e*: *είχε* > *ειθε*, *μαχαίρι* > *μαθαίροι*, *χαίρομαι* > *θαίρουμαι*, *χέζει* > *θένει*, *χελώνα* > *διώνα*, *χέρι* > *θέρι*, *ψυχὲς* > *ψυθές*.

2) Πρὸιν ἀπὸ τὸ *i*: *ἄχνρο* > *ἄθνρο*, *βραχιόλια* > *βροθόλε*, *βραχιόνια* > *βροθόρε*, *βροχὴ* > *βρεθή*, *βρεχίνκε* (= *βρεχείνκε*) > *βρεθίηκε*, *εὐχὴ* > *εύθη*, *ἔχει* > *θέει*, *μετόχιο* > *μετόδο*, *νύχια* > *νύθε*, *παχὺ* > *παθύ*, *ραχὶ* > *ρονθί*, *στάχν* > *στά-*

1. Πβ. X. *Παντελίδον*, ὅπου παραπ., σ. 53.

2. Γιὰ τὴν ἐκταση τοῦ τσιτακισμοῦ πβ. A. *Μπούτουρα*, Περὶ τῆς γενέσεως καὶ ἐκτάσεως τοῦ τσιτακισμοῦ ἐν τῇ Ἑλληνικῇ γλώσσῃ. *Άγωγὴ* 1 (1915/7), σ. 353 κέξ.

δν, χελία > δείλε, χειμών > δειμός, χίλια > δίλε, χιόνι > δόνη, χοιρίκι > δοινίκι,
χοιρίδια > δοιρίδε, χύρω > δύρω¹.

Η τροπή αυτή τοῦ χ γνωστή καὶ σὲ ἴδιώματα νησιῶν ποὺ γειτονεύουν μὲ τὴ Μ. Ἀσία, ὅπως ἡ Κύπρος, τὰ Δωδεκάνησα, θεωρεῖται μαζὶ μὲ τὸν τσιτακισμὸν γνώρισμα τῶν μικρασιατικῶν ἑλληνικῶν ἴδιωμάτων².

(Τὸ ὑπεροφήκὸν ότι ποὺ βρίσκεται σὲ τουρκικῆς καταγωγῆς λέξεις δὲν παθαίνει αὐτή τὴν ἀλλοίωσην, ἀλλὰ διαιηρεῖ, ὅπως εἴδαμε στὴ σ. 26, τὴν προφορά του).

Τὸ τελικὸν σὲ δταν στὴ συνεκφορὰ τῶν λέξεων ἀκολουθεῖ λέξη μὲ ἀρχικὸν φωνῆν τρέπεται σὲ ζ, π.χ. ὁ χρόνος ἐρχούτουν, τῆς ἐκκλησίας > ζ ἐκκλησίας, τὶς ἀχτοπάχοι, τὶς Ἀρμένοι, τὶς δύνικιλέροι, πῶς εἶπες ;, τὶς ἄρτοι, σὶς δεσμοί, σὶς Ἀγγοι, σὶς ἀποί, μεῖς εἶμεστε, φότες ἔηνι, σιόμας ἔθει.

Η τροπὴ αυτή γίνεται καὶ ἐκεῖ ποὺ τὸ ἀκόλουθο φωνῆν χωρίζονταν ἀλλοτε ἀπὸ σύμφωνο ποὺ χάθηκε, π.χ. τὶς θὰ ὑπάγη > τὶς ἀ θάπα, δστις θὰ πάρη > δτις ἀ πάρη, δστις ἐγύρευε > δτις ὑρεῦκε κτλ.

Κάποιες ἡ τροπὴ τοῦ τελικοῦ σὲ ζ γίνεται καὶ δταν ἀκολουθεῖ σύμφωνο ἥχερό, ὅπως τὰ β, γ, δ, λ, μ, ν :

1) "Οταν ἀκολουθεῖ β : "Αγιος Βαράσης > "Εξ Βαράσης, "Αγιος Βασίλης > "Εξ Βασίλης.

2) "Οταν ἀκολουθεῖ γ : "Αγιος Γεώργης > "Εξ Γιώργης, "Αγιος Γρηγόρης > "Εξ Γρεγόρο, τὶς γένν' τσε σήμερο ;

3) "Οταν ἀκολουθεῖ δ : τῆς Δευτέρας > ζ Δευτέρας, "Αγιος Δημήτρης > "Εξ Δρεμήτη", ἔχεις δώδεκα κόρες > ζ δώδεκα κόρες.

4) "Οταν ἀκολουθεῖ λ : τὶς λύρες > τὶς λύρες, τὶς λύκοι > τὶς λύκοι.

5) "Οταν ἀκολουθεῖ μ : "Αγιος Μηνᾶς > "Εξ Μηνᾶς, τῆς μέσης > ζ μέσης. Ἀντίθετα δταν ἀκολουθεῖ ἀηχο σύμφωνο, ὅπως θ, χ, ς, π, σ, τὸ σ ἀποβάλλεται, π.χ. "Αγιος Θωμᾶς > Ε Θωμᾶς, "Ε Θανάσης, "Ε Χαλλάς, "Ε Κωσταῖνος, "Ε Παντέλης, "Ε Σάββας. Ο κανόνας αὐτὸς διαταράσσεται ἀπὸ τὴν ἀναλογία κι' ἀκούεται κάποτε παρὰ τὸ φωνητικὸν κανόνα καὶ "Ε Νικᾶς, "Ε Λουκᾶς.

6) "Οταν ἀκολουθεῖ ν : τῆς νύφης > ζ νύφ, τῆς γυναικας > ζ γυνίκας, τὶς νομάιοι, τὶς νεικόνες.

Τὰ ἀρκτικὰ ἀηχα σύμφωνα ς, π, τ, τσ, τδ τρέπονται στὰ ἀντίστοιχα ἥχερά g, b, d, τς, τf δταν ἡ προηγούμενη λέξη τελειώνει σὲ ν, π.χ.

κ>g : σὸ ποτάμιν γοντά, ἀν γορτζόκ-κο, ἐνότονν γὰ κτλ. Ἡ τροπὴ γί-

1. R. Dawkins, ὅπου παραπ. σ. 154, § 264. Πβ. D. Oeconomides, Lautlehre des Pontischen, σ. 51 κέξ., X. Παντελίδου, Φωνητική, σ. 40.

2. Βλ. A. Tsopanakis, ὅπου παραπ., σ. XXXIX καὶ XLIX.

νεται και στις λέξεις που τὸ ἀρχικό τους και είναι πρόσφατο, καθώς σήν δόλην
δούεται.

π>b : ἐρχούτουν βάλιν βάνον, σὸ χωρίον βέσου, σὸ σπῆλον βέσου, δο-
ύσκεν βολύ, σὸ παγκάριν βουκάτου, ἀν βεζούλι κ.τ.λ. Λξιοπρόσεχτο είναι ότι
τὸ δασὺ π' δὲν τρέπεται σὲ b, π.χ. σήν π' ούσα, τὸν π' ίση.

τ>d : τὸ βασιλικὸν dὸ θύριν, σωρεύκαν dὸ χορτάρι, σὸ βορὲν dὸ μέρο,
τὸν τσαλουδίουν dὰ φύα, σὴ χοῦφτιαν doν, ἀ μέγον dουπί, λένκεν di, φήν-
καν da κτλ.

τσ>τζ : ἀ σαχάτιν τζ' ήμισυ κτλ.

τδ>τζ : μὸ τὸν τζένδρον, τὴν τζουφαλᾶ, καὸν τζὸ 'νι, κτλ.

Ἡ τροπὴ αὐτὴ δὲν γίνεται στὰ ἀρκτικὰ σύμφωνα λέξεων δανεισμένων
ἀπὸ τὴν Τουρκική, π.χ. σὴν Τόμαρζα, πιένκεν ταράνι, νεγδώκεν τεπτίλι, ἀν
τάϊ, ἀν τόπι, ἀν τοπρά, τὸν τουρᾶ, ἀν τούτι, σὸν τουτσοῦ, τὸν παϊτάρη, τὸν
τσαρέν, σὸν τσαρτσή, ἀν τσιζί, ψωρίέσκεν τσίπ, νὰ ἰδῶ τὸν ὅηλον κόρ', τὸν
κεσέ, ἀν κάζι, κτλ.

Ἐπίσης ἡ τροπὴ δὲν γίνεται ὅταν ἀκολουθεῖ διπλὸ σύμφωνο : τὴν ξερᾶ,
ἄν ξύο, ἥρτεν ξωπίσου, ἀ δαχτύλιν ψεό, τὴν ψώρα, τὴν ψυδή.

Τὸ θ τρέπεται σὲ χ στὸ θὰ>χά. Τὸ χὰ προφέρεται και χωρὶς τὸ χ.

Τὸ δ τρέπεται σὲ β στὴ λέξη δυνατὸς>βυνατό.

Τὸ φ σὲ θ στὴ λέξη γεφύρι>γεθύρι.

ΑΠΟΒΟΛΗ ΣΥΜΦΩΝΩΝ

Τὸ β ἀποβάλλεται κάποτε ὅταν βρίσκεται ἀνάμεσα σὲ φωνήεντα, π.χ.
γονβὶ>γονὶ¹.

Πολὺ συχνότερη είναι ἡ ἀποβολὴ τοῦ γ²:

1) "Οταν βρίσκεται στὴν ἀρχὴ τῆς λέξης κι ἀκολουθεῖ φωνῆεν, π.χ.
γέμω>έμω, γεννῶ>εννῶ, γέμωσμα>έμωσμα, γηρανέσκει>ηρανέσκει,
γῆ>η, γίδι>ίδι, γυμνὸς>υμνός, γυρεύω>υρεύω, γυρίζω>υρίζω, γυ-
ναῖκα>υναῖκα>ναῖκα.

1. Γιὰ τὴν ἀποβολὴ τοῦ β κοντὰ σὲ φωνήεντα σὲ νεοελληνικὰ ιδιώματα βλ.
K. Dieterich, Sprache κτλ., σ. 57. X. Πανιελίδου, Φωνητική, σ. 31, A. Tsopanakis
ὅπου παραπ., σ. 85 κέξ.

2. Γιὰ τὴν ἀποβολὴ τοῦ γ ἀνάμεσα σὲ φωνήεντα στὴ μεσαιωνικὴ ἑλληνικὴ βλ.
S. Psaltes, Grammatik der byzant. Chroniken, σ. 86. Στὴ νέα Ἑλληνικὴ Γ. N. Χα-
τζιδάκη, Περὶ ἔμφανίσεως και ἔξαφανισμοῦ τοῦ γ. Ἐπιστημ. Ἐπετ. Πανεπιστ. 13
(1916/7), σ. 194 κέξ., K. Dieterich, ὅπου παραπ., σ. 56 κέξ., X. Πανιελίδου, Φωνητική,
σ. 31 κέξ., A. Tsopanakis, ὅπου παραπ., σ. 87 κέξ.

2) "Οταν βρίσκεται μέσα στή λέξη ἀνάμεσα σὲ φωνήνετα, π.χ. ἄγιος > ἄιος, ἐγενήθη > ἐεννήθη > ἐννήθη, ἐγενότουν > ἐενότουν > ἐνότουν, ἐλέγαμε > ἥλαμε, εὐλογία > βκοῖα, ζύγι > ζύι > ζύ, κυρηγός > τδνήρος, λαγήνι > ἀήρι, λειτουργία > λειτρογία > λειτροῖα, παγαίνω > πααίνω, πανηγύρια > παναῦρε, Παραγία > Παναϊτα, ρῆγος > ρῖο, ρωγί > ρωΐ, χαραγή > χαραή.

"Επίσης πολὺ συχνὰ ἀποβάλλεται τὸ λ :

1) "Οταν βρίσκεται στήν ἀρχὴ τῆς λέξης κι' ἀκολουθῇ φωνήν, π.χ. λάβι > ἄβι, λαγήνι > ἀήρι, λαγγεύω > ἀντζεύω, λαγδς > ἀγός, λαλία > ἀλία, λαλῶ > ἀλῶ, λαμραίνω > ἀμραίνω, λαύρα > ἀύρα, λάχαρα > ἀχαρα, λαχιῶ > ἀχιῶ, λοχοῦσσα > ὄχοῦσσα, λωρὶ > ὠρί. 2) "Οταν βρίσκεται μέσα στή λέξη ἀνάμεσα σὲ φωνήνετα, π.χ. ἄλας > ἄας > ἄς, ἄλωντ > ἄώντ > ὄών, ἀφαλὸς > ἀφός, βελόνι > βιόνι, γάλα > γάα > γά, ἔβγαλα > ἔβγαα, ἔλα > ἔα, ζουλάω > ζουάω, ήλωμα > ήωμα, θολώνω > θεώρω, καλὸς > καός, κέλυφος > τδέφος, κι' ὅλας > τδόας, κόλλα > κόά, κολλᾶ > κοᾶ, κυλῶ > τδνῶ, κώλος > κῶς, μῆλο > μῆο, ξύλο > ξύο, πονλάω > πονάω, σκελῶ > σιδῖῶ, σφαλώρω > φσαώρω, σφρόντιλος > φσσόνδυος, φυλακάρης > φνακάρ, φύλαξα > φύαξα, φύλλο > φύο, ψηλὰ > ψεά, ψύλλος > ψύος¹.

"Οταν πρὸν ἀπὸ τὸ λ ὑπάρχει σύμφωνο, τότε τὸ λ δὲν ἀποβάλλεται, ἀλλὰ τρέπεται σὲ βραχύφωνο ου, π.χ. γλῶσσα > γουῶσσα, κλαδεύω > κουαδεύω, κλάνει > κουάνει, κλάψει > κουάψει, κλάψιμο > κουάψιμα, χλωρίσκε > χουωρίσκε, χλωρὸς > χουωρός².

Κάποιε τὸ ου τοῦτο ποὺ προέρχεται ἀπὸ λ χάνεται, π.χ. ἀκλουθάω > κουθάω > κλώθω > κουώθω > κώθω, κλωθάρα > κουωθάρα > κωθάρα, κλωστὴ > κουωστὴ > κωστή.

Στὴ θέση τοῦ λ ποὺ χάνεται ἀναπτύσσεται κάποιε β, π.χ. ἄλλο > ἄβον, διαβόλον > δεβόβον, κοιλάδι > τδουβάϊδι, λούρομαι > βούρομαι (ἀόρ. βούστα)³, καὶ ἄλλοτε γ, π.χ. ἔβγαλαν > ἔβγαγαν, θέλω > θέγω, πέταλα > πέτεγα.

"Αποβολὴ τοῦ ν παρουσιάζεται σποραδικὴ σὲ διάφορες θέσεις : 'Αρατολή > Ατολή, μάννα > μά, μόνο > μό.

ΑΝΟΜΟΙΩΤΙΚΗ ΑΠΟΒΟΛΗ ΣΥΜΦΩΝΟΥ

"Οταν σὲ συλλαβὴ ποὺ περιέχει ὄρισμένο σύμφωνο ἀκολουθεῖ μέσα στήν ἵδια λέξη ἄλλη συλλαβὴ ποὺ περιέχει τὸ ἵδιο, κάποιε τὸ ἔνα χάνεται, π.χ. αὐτέντης > αὐτέν⁴ (= πατέρας), πενήντα > πεήντα, Πρόδρομος > Πρόδομος.

1. Πβ. R. Dawkins, ὅπου παραπ., σ. 154, § 267 κέξ.

2. Πβ. τὰ ἀρχαὶ διαλεκτικὰ ἀλκὰ > αὐκά, ἀδελφεῖ > ἀδενπιαί, θέλγεοθαι > θεύγεσθαι.

3. R. Dawkins, ὅπου παραπ., σ. 158, § 271.

‘Η ἀνομοιωτικὴ αὐτὴ ἀποβολὴ γίνεται καὶ ἐν οἱ συλλαβὴς ποὺ περιέχουν τὸ ἕδιο σύμφωνο δὲν εἶναι γειτονικές, π.χ. προσφορὰ>ποσοφά, σφραγιστήρι>φροῖστήρι, Χριστόφορος>Χαστοφόρης.

ΣΥΜΦΩΝΙΚΑ ΣΥΜΠΛΕΓΜΑΤΑ

Μιὰ ἀπ’ τὶς σπάνιες ἴδιορρυθμίες τοῦ ἴδιώματος τῶν Φαράσων εἶναι ἡ κανονικὴ τροπὴ τοῦ συμπλέγματος τῶν συμφώνων πλ σὲ φκ, π.χ. ἀπλών>φκών, ἀπλώτρα>ἀφκώτρα, διπλώτω>διφκών, διπλὸς>διφκός, μονάδιπλος>μανάδιφκος, πλανὶ>φκατζί, πλακοῦδες>φκακοῦδες, πλακών>φκακών, πλαντάζω>φκαντάζω, πλάτανος>φκάταρος, πλουμὶ>φκουμί, πλουμίζω>φκουμίζω, φκουμισμένος¹.

‘Η τροπὴ αὐτὴ παρουσιάζεται ὅχι μόνο σὲ ἀρχαῖα συμπλέγματα πλ, ἀλλὰ καὶ σὲ νεώτερα, ποὺ προῆλθαν ἀπὸ ἀποβολὴ ἐνδιαμέσου φωνήεντος, ὅπως π(ου)λλάδι>φκάδι, π(ου)λλαδόν-κο>φκαδόν-κο². Μὲ τὴ σπάνια αὐτὴ τροπὴ μπορεῖ νὰ παραβληθῇ ἡ κυπριακὴ σποραδικὴ τροπὴ τοῦ λ σὲ καὶ μετὰ τὸ π, π.χ. πλερωμὴ>πκερωμή, πλερώνω>πκερώνω³.

Συγγενικὴ μὲ τὸ φαινόμενο τοῦτο εἶναι καὶ ἡ κανονικὴ τροπὴ τοῦ συμφωνικοῦ συμπλέγματος βλ σὲ βκ, π.χ. Βλάσης>Βκάσης, βλαστάρι>βκοστάρι, στάβλος>στάβκος.

‘Η τροπὴ αὐτὴ παρουσιάζεται ὅχι μόνο σὲ ἀρχαῖα συμπλέγματα βλ, ἀλλὰ καὶ σ’ ἐκεῖνα ὅπου τὸ β προέρχεται ἀπὸ ἀρχαῖες δίφθογγους αν, εν, π.χ. αὐλάκια>βκάτζε, εὐλογία>βκοῖα, εὐλογίζω>βκοῖζω, εὐλογίσκε>βκοῖσκε.

Στὰ συμφωνικὰ συμπλέγματα βγ, βδ, γδ, ργ, ρδ, νδ τὰ σύμφωνα γ καὶ δ τρέπονται στὰ ἀντίστοιχα μέσα γ, δ. Καὶ ἡ τροπὴ αὐτὴ εἶναι, ὅπως καὶ ἡ ἐπόμενη, ἀνομοίωση τοῦ ἐνὸς ἀπὸ τὰ δύο ἔξακολουθηικὰ σύμφωνα σὲ στιγμικό⁴.

1) βγ>βδ : βγαίνω>βδαίνω, βγαλλώτω>βδαλλώνω, κτλ. ‘Η τροπὴ γίνεται καὶ ὅταν τὸ β προέρχεται ἀπὸ τῶν ἀρχαίων δίφθογγων αν, εν, π.χ. ζενγάρι>ζενγάρι, φεύγω>φεύδω, κτλ. ’Εξαιροῦνται τὰ νέα συμπλέγματα βγ ποὺ ἔχουν προκύψει ἀπὸ νεώτερες ἀλλοιώσεις, καθὼς ἄλογο>ἄογο>ἄονγο>ἄβγο.

1. R. Dawkins, ὅπου παραπ., σ. 159, § 274.

2. ‘Η τροπὴ τοῦ λ στὸ ἀντίστοιχο στιγμικὸ σύμφωνο καὶ μᾶς εἶναι γνωστή καὶ ἀπὸ τὸ ἴδιωμα τῆς Θήρας, ὅπου στὴ θέση τοῦ λ παρουσιάζεται οὐρανικὸ γ : βασιγά, φαγίδι, θέγεις, καρημέρα. Βλ. Ψυχάρη, Μεγ. Γραμμ. 2, 128.

3. Βλ. A. Σακελλαρίου, Κυπριακὰ 2, 738.

4. ‘Η τροπὴ αὐτὴ γίνεται καὶ στὸ ἴδιωμα τῆς Κύπρου. Βλ. Ἀθηνᾶ 6, 158, K.

Dieterich, Sprache κτλ., σ. 64 καὶ X. Παντελίδη, ὅπου παραπ., σ. 48 κτλ. ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ
ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΔΙΑΛΕΚΤΩΝ
[31]

2) $\beta\delta > \beta d$: ἐβδομάδα > ἀβδομάδα, φαβδί > φαβδί, σκόρδο > σκόρδο, κερδίζω > τιθερδίζω.

3) $\gamma\delta > \gamma d$: ξεγδειρένω > ξεγδειρένω.

4) $\varrho\delta > \varrho d$: βορδόνι > βονδόνι, καρδία > καρδία, περδίκι > περδίκι, περδικόθηρο > περδικόθηρο, σκόρδο > σκόρδο.

Η τροπή αυτή γίνεται και σε συμπλέγματα που έγιναν άπο αποβολής ένδιαμεσού φωνής, π.χ. ἀν(α)δόκωση > ἀνδόκωση, κόρηδοι > κόρ' δοι, παρὰ δῶ > παρ' δῶ, δπου και φαίνεται καλύτερα ότι πρόκειται για νεώτερη άνομοίωση και δχι για διατήρηση τῆς ἀρχαίας προφορᾶς τῶν γ και δ.

Στὸ σύμπλεγμα πι τῆς πρόθεσης ἀπ(ὸ) και τοῦ ἀρθρού τὸ τὸ π τρέπεται σε σ, π.χ. ἀπὸ τὸ σπίνι > 's τὸ σπίνι, ἀπὸ τὴν Καισάρεια > 's τὴν Τιμάρα, φύε 's τὸ τιθουφάλι μου, τὰ πάρουμε 's τὶς κασάποι κράς, χωρίστη 's τὸν δατά της (=ἀπὸ τὸν πατέρα της), φαίνεσαι 's τὴ χαραή σου (=φαίνεσαι ἀπὸ τὸ πρόσωπό σου), βγάλλει τὸ φίδι 's τὸ τρυπὶ (=βγάζει τὸ φίδι ἀπὸ τὴν τρύπα), γλύτωσες 's τοῦ λύκου τὸ στόμα, τοῦ ψωφᾶ τὸ γαϊρίδι 's τὸ λύκο τῷ φοβεῖται, μbaίνει 's τοῦτον δὸ τί, βγαίνει 's τὲ τ' ἄβου τὸ τί (=μπαίνει ἀπὸ τὸ ἔνα τ' ἀφτί, βγαίνει ἀπὸ τ' ἄλλο τ' ἀφτί).

Τὸ φαινόμενο τοῦτο είναι γνωστὸ και ἀπὸ τὴ Σινασό, π.χ. γλύτωσεν ἀς τοῦ λύκου τὸ στόμα¹, ἔτρεμεν ἀς τὸ φόρο τ'², σκεπασμένη ἀς τὴν κοσφή ώς τὰ κότζια³, και ἀπὸ τὴ Χίο. Κι' ἐκεὶ λένε : ἀς τὴν ἀρκή, ἀς τὸ ποάρι, ἀς τὸ βουνό, ἀς τὸ Νιοχώρι κτλ. Ἐπίσης είναι γνωστὸ ἀπὸ τὴν Ἑλληνικὴ διάλεκτο τῆς Κάτω Ιταλίας, δπου ἡ ἀπὸ προφέρεται ἀδε (Χωρίο Ροζούδι) και ἀς ('Απουλία). Ἀπαντᾶ και στὰ μεσαιωνικὰ κυπριακά : Βλ. Λ. Μαχαιρᾶ, Χρονικὸν Κύπρου : οἱ πειρασμοὶ ἀς τὸν Τούρκον, ἀντὶ ἀπ' τὸν Τούρκον⁴. Ἐρμηνεύεται ἀπὸ τὸν H. Pernot σὰν ἐπίδραση τοῦ ἀντίθετου εἰς τό : «ἀπ' τὸ est devenu ἀς τὸ sous l'influence de son contraire εἰς τὸ»⁵. Ο Σ. Καψωμένος ἀντίθετα παράγει τὸ ἀς ἀπὸ τὴν ἀρχαία πρόθεση ἐξ⁶. Πβ. και τὸ διαλεκτικὸ ἀσμέρος ἀπὸ τὸ ἀφμέρος (=ἀναμμένος), ἀστεντία ἀπὸ τὸ αὐθεντία, ἀστὶ ἀπὸ τὸ ἀφτὶ (Καλαβρία [Μπόβα]).

Συγγενικὴ είναι ἡ τροπὴ τῆς πρόθεσης ἀπὸ σε ἀς στὸν Πόντο (Χαλδία).

1. I. Σ. Αρχελάου, 'Η Σινασός, σ. 173.

2. Στὸ ίδιο, σ. 212.

3. Στὸ ίδιο, σ. 210.

4. R. Dawkins, Cyprus and the Asia Minor Dialects of Asia Minor. Ἀφιέρωσες Γ. Χατζιδάκιν, σ. 56.

5. H. Pernot, Remarques sur quelques formes invariables dans le dialecte de Chio. Λαογραφία 7 (1923), σ. 301 κέξ.

6. Βλ. Σ. Καψωμένος, 'Ελληνικὰ ἐκ Μεγάλης Ελλάδος. Δεξιογρ. Δελτ. Ακαδ. δημίας 3 (1941), σ. 103 κέξ.

δπου δμως τὸ ἐπόμενο τὸ τοῦ ἀριθμού ἀφομοιώθηκε ἀπὸ τὸ σ. Πβ. τὸ τραγούδι : τὸν ἐπέρχασαν οἱ ὄχυλοι· Ἐβραιοί | ἀς σ' ἀκρόντικα κι' ἀς σὴν καρδίαν.

Κοινὸ μὲ τὴ διάλεκτο τοῦ Πόντου¹ είναι καὶ τὸ φαινόμενο τῆς ἀφομοίωσης τοῦ τὸ τοῦ ἀριθμού ἀπὸ τὸ σ τῆς πρόθεσης εἰς στὰ συμπλέγματα (εἰς τὸν, (εἰς τὴν, (εἰς τό. Τὰ δύο σ ἀπλοποιήθηκαν κατόπι σὲ ἔνα, π.χ. σὸν ἀϊλά, σοῦ ποταμοῦ, σὴν ἐκκλεσία, σὴν γόσην doν, θέκ' τὸ δέρι σὴν γαρδία σου, σῆς ὑεικόνας, σὸν θάλι, σὸν παγκάσιν, σὸν σπῆλον, σὸν μπέλιν, σὸν ποτάμιν, σὸν σπίνη, σὸν μῆχόρ, σὸν χωρίον, σὸν σκόλειο, τὸ μαθαίρι ἔφτασε σὸν ὅτο, σὰ ρουδία, σὰ μπέλε, σὰ σέτ' ρα φάμε, σὰ μέτ' ρα τὰ τραγούδησουμε, ἔπαρ τὸ φαβδί σὰ δέρε σου.

Στὰ φωνητικὰ στοιχεῖα ποὺ ἔχει τὸ ἴδιωμα τῶν Φαράσων κοινὰ μὲ τὴ διάλεκτο τοῦ Πόντου ἀνήκει καὶ ἡ τροπὴ τοῦ σ σὲ τὸ δταν προηγήται ὑγρὸ ἥ ἔρρινο σύμφωνο καὶ κάποτε β ἥ φ. Ἐπειδὴ ἀρχαῖα συμφωνικὰ συμπλέγματα ὑγρῶν ἥ ἔρρινων μὲ σ δὲν ὑπάρχουν, τὸ φαινόμενο παρατηρεῖται ἀποκλειστικὰ σὲ νεώτερα συμπλέγματα, ποὺ προηλθαν ἀπὸ τὴν ἀποβολὴ ἐνδιάμεσου φωνήσεως.

‘Η τροπὴ αὐτὴ είναι ἀνομοίωση τοῦ ἐνὸς ἀπὸ τὰ δύο ἔξακολουθητικὰ σύμφωνα σὲ στιγμικό. 1) “Οταν προηγήται ρ : ἐγνώρισα>’νώρτσα, ἐγύρισα>’ύρτσα, εὐκαίρεσε>’φιδαίρισε, ἐχώρισαν>χώρτσαν, ἐμύρισε>μύρτσε, θεοίσανε>θέρτσανε περισσεύει>περτσεύει, περισσέματα>περτσέματα, ἐχάρισα>χάρτσα, ἐθεώρησα>θώρτσα, τσαρο>τδαρτσής. ‘Η τροπὴ παρουσιάζεται καὶ ἔκει δπου τὸ σ τοῦ συμπλέγματος ρσ προέρχεται ἀπὸ χ, π.χ. ἔρχεται>ἔρθεται>ἔρθεται, ἀρχίδια>ἀρδίδια>’ρτδίδε.

‘Η τροπὴ γίνεται καὶ δταν τὸ σύμπλεγμα τῶν συμφώνων σχηματίζεται ἀπὸ τὸ τελικὸ τῆς προηγούμενης καὶ τὸ ἀρχικὸ τῆς ἐπόμενης λέξης, π.χ. τὴν κόρη σου>τὴν γόρτσου, τὸ χέρι σου>τὸ δέρ’ τσου, τὸ γονογούρι σου>τὸ γονογούρ’ τσου, τὸ θύρι σου>τὸ θύρ’ τσου, τὸ κεφάλι σου>τὸ τδουφάλ’ τσου, τὸ γίδι σου>τὸ ’ίδ’ τσου, τὸ ποδάρι σου>τὸ ποράδ’ τσου, ἡ νύφη σου>ἡ ήφ’ τσου². Ἐπίσης γίνεται καὶ σὲ λέξεις δανεισμένες ἀπὸ τὴν Τουρκική, δπως habersiz>χαβαρωύζε.

2) “Οταν προηγήται λ : βασίλισσα>βασίλτσα, ἐκόλλησε>κόλλισε, ἐξείλησε>’ξείλισε, γιωζέλισσα>γονζέλισα, ἐπούλησε>πούλισεν, ἐπαρακάλεσε>παρακάλισεν, ἐφίλησα>φίλτσα³. 3) “Οταν προηγήται ν : ἐγέννησε>’έννίτσε, ἐλησμόνησα>ζελμόντσα, ἐχιόνισε>δόντσε⁴. 4) “Οταν προηγήται φ : ἐψό-

1. D. Oekonomides, Lautlehre des Pontischen, σ. 104, § 70.

2. Πβ. D. Oekonomides, δπου παραπ., σ. 115 κέξ. ‘Η τροπὴ είναι γνωστὴ σποραδικὰ καὶ στὴν Ἑλλάδα. Πβ. τὸ κεφαλλωνίτικο βάρτσαμος (Νεοελλ. Ἀνάλ. Παρνασσοῦ 2, 176).

3. Στὸ ίδιο, σ. 114.

4. Στὸ ίδιο, σ. 114 κέξ.

φησε>ψόφτισε, συννύφισσα>συνύνφισα. 5) "Οταν προηγήται β: κακά-βισε>κακάβισε.

Στὸ σύμπλεγμα τοῦ, ποὺ σχηματίστηκε μετὰ τὴν ἀποβολὴ τοῦ ἀτόνου τῆς κατάληξης -ούτικος, τὸ το τρέπεται σὲ σ, π.χ. καλούτικο>καούσκο, γλυκούτικο>λυκούσκο, κρυούτικο>κρούσκο, φτηρούτικο>φιηρούσκο κτλ.

ΜΕΤΑΘΕΣΗ ΣΥΜΦΩΝΩΝ

Στὸ συμφωνικὸ σύμπλεγμα σφ τὰ δυὸ σύμφωνα ἀνταλλάσσονται κανονικὰ τὴν θέση τους καὶ γίνονται φσ, π.χ. ἀσφαλῆς>φσαός, οφάζω>φσάκρω³, οφαλώνω>φσαώνω, σφένδαμνος>φσοντάμενος, σφίγγω>φσίγγω, σφογγᾶτος>φσογγᾶτος, σφόντυλος>φσόντυνος κτλ.¹. Μετὰ τὴν μετάθεση αὐτὴ τὸ ἀρχικὸ φ κάποτε χάνεται, π.χ. φσαώνω>σαώτω, φσάκρω>σάκρω, φσίγγω>σίγγω, φσονγγάρι>σονγγάρι.

'Επίσης τὸ συμφωνικὸ σύμπλεγμα σβ μετατίθεται σὲ βζ, π.χ. σβήνω>βζήνω, σβησμένος>βζησμένος.

Καὶ ἄλλα σύμφωνα ποὺ ἀνήκουν σὲ γειτονικὴ συλλαβὴ ἀνταλλάσσονται κάποτε τὴν θέση τους, π.χ. ἀκμόνι>κονόμι, γαϊδούρι>γαϊρίδι², Δημήτρης>Δρεμήτ³, ἔζενξε>ἔβζεξε, λησμόνησε>ζελμόντοε, μαριολεύομαι>μαγρολεύομαι, παλιούρι>παρούλι, ποδάρι>ποράδι, πικρός>πρικός⁴.

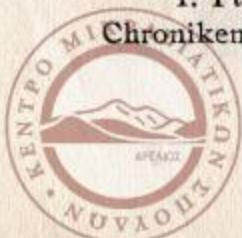
1. Πβ. τὸ ροδιακὸ ἔφσαξεν=ἔσφαξεν (A. Tsopanakis, ὅπου παραπ., σ. 176).

2. Πβ. R. Dawkins, ὅπου παραπ., σ. 162, § 284.

3. Πβ. τὸ ἴκαριώτικο Δημήτρης (Γ. Χατζιδάκης στὴν Εἰκοσιπέντ. Κ. Κόντου, σ. 61).

4. Πβ. R. Dawkins, ὅπου παραπ., σ. 162, § 284 καὶ X. Παντελίδου, Φωνητική, σ. 51. Γιὰ τὴν μετάθεση συμφώνου γενικὰ στὴ νέα Ἑλληνικὴ βλ. Γ. N. Χατζιδάκη, Γλωσσολογικαὶ ἔρευναι Ἐπιστ. Ἐπετ. Πανεπιστ. 13 (1916/17), σ. 179. Πβ. καὶ τὸ χιώτικο γάχας. (Λαογραφία 6, 623).

1. Γιὰ τὰ ὑποκορ. σὲ -ιον στὸ μεσαίωνα βλ. S. Psaltes, Grammatik der byz. Chroniken (Göttingen 1913), σ. 271 κέξ.

ΤΥΠΙΚΟ

Α' ΟΝΟΜΑΤΑ

Πολλὰ ἀπὸ τὰ οὐδέτερα οηματικὰ παράγωγα σὲ -μο παρουσιάζονται μὲ τὸν τύπο -μα, γεν. -μάτον. π.χ. γελάσιμο>γελάσιμα, δώσιμο>δώσιμα, κλάσιμο>κυνάσιμα, κλάψιμο>κυνάψιμα, *ιάσιμο>άσιμα, *δρύξιμο>δύξιμα, παίξιμο>παίξιμα, πλέψιμο>πλέψιμα, πρήξιμο>πρήξιμα, *ύδρεψιμο>δρέψιμα. Ἀντίστροφα τὸ νᾶμα ἔγινε νῦμο.

Μερικὰ ἀπὸ τὰ οὖς. σὲ -ος μεταπλάστηκαν σὲ -ας, π.χ. γνώριμος>γνώριμας, κόλπος>κόλφος>κόρτας, τόπος>ιόπας, Χρυσόστομος>Χρυσιέσταμας.

Τὰ οὐδέτερα οὖς. σὲ -μα σχηματίζονται κανονικὴ τοῦ ἑνικοῦ σὲ -μάτον π.χ. τὸ δρέψιμα — τοῦ δρεψιμάτου, τὸ δώσιμα — τοῦ δωσιμάτου, τὸ ἔμωσμα — τοῦ ἔμωσμάτου, τὸ θέρισμα — τοῦ θερισμάτου, τὸ κλῆμα — τοῦ κλημάτου, τὸ παίξιμα — τοῦ παίξιμάτου, τὸ παράδομα — τοῦ παραδομάτου¹.

Πολλὰ ἀρσενικὰ οὐσιαστικὰ σὲ -άς καὶ -ές σχηματίζονται πληθυντικὸ στὸ οὐδέτερο γένος, π.χ. ὁ νενεντράς — τὰ νενεντράδε, ὁ καρουτσάς — τὰ καρουτσάδε, ὁ καβγάς — τὰ καβγάδε, ὁ τιθαρατάς — τὰ τιθαρατάδε, ὁ λαλές — τὰ λαλέδε, ὁ μετζιτέας — τὰ μετζιτέάδε, ὁ μεχάς — τὰ μεχάδε, ὁ νανές — τὰ νανέδε, ὁ παράς — τὰ παράδε, ὁ πελᾶς — τὰ πελάδε, ὁ δισές — τὰ δισέδε, ὁ τιθισσός — τὰ τιθισσόδε.

Θηλυκὰ οὐσιαστικὰ σὲ -ά σχηματίζονται πληθυντικὸ σὲ -άδες, π.χ. ἡ γριά — οἱ γρῖδες, ἡ φορά — οἱ φορᾶδες.

‘Η αἰτιατικὴ τοῦ πληθυντικοῦ τῶν ἀρσενικῶν ὄνομάτων σχηματίζεται ὅπως ἡ ὄνομαστική. π.χ. οἱ Ἀρμένιοι—τὶς Ἀρμέφοι, οἱ νομάτοι—τὶς νομάτοι, οἱ ἵδροι—τὶς ἵδροι, οἱ ἀχτοπάχοι—τὶς ἀχτοπάχοι.

‘Η γενικὴ τοῦ πληθυντικοῦ τῶν ἀρσενικῶν καὶ οὐδετέρων οὐσιαστικῶν λήγει σὲ -ίουν²:

1. Ο σχηματισμὸς αὐτὸς εἶναι κανονικὸς καὶ στὴν κοινὴ Νεοελληνική, καθὼς καὶ στὴ διαλέκτῳ τοῦ Πόντου. Βλ. D. Oekonomides, Lautlehre des Pontischen, σ. 95, καὶ Γ. N. Χατζιδάκη, Περὶ τῆς ποντικῆς διαλέκτου κτλ. Ἐπιστημ. Ἐπετ. Πανεπιστ. 8 (1912) Β', σ. 34.

2. Η κατάληξη αὐτὴ ἀντιστοιχεῖ μὲ τὴν κατάλ. -ίων τῆς ποντικῆς διαλέκτου, π.χ. ἀγγελίων, βασιλιαδίων, δεσποταδίων, ψαλταδίων. Βλ. Γ. N. Χατζιδάκη, ὃπου παραπ., σ. 19.

1) Ἀρσενικά : τοῦν ἄπίουν, τοῦν ἀρχοντίουν, τοῦν ἀφεντίουν, τοῦν ἰδίουν, τοῦν οἰκεῖουν, τοῦν νοματίουν, τοῦΝ Νικολαδίουν, τοῦν ποταμίουν, τοῦν Προδό(ρ)ομίουν, τοῦν Στεφανίουν, τοῦν Βαραθωτίουν, τοῦν τζιφούτιουν, τοῦν τουρτίουν, τοῦν χοτζαδίουν. 2) Θηλυκά : τοῦν γυναικίουν. 3) Οὐδέτερα : τοῦν θυρίουν, τοῦν μαχιπονυμίουν, τοῦν τθαλονδίουν.

Τὰ ὄνόματα ποὺ ἔληγαν σὲ -ης, πρὶν ἡ κατάληξη αὐτὴ ἀποβληθῇ, καὶ ποὺ εἶναι στὴν κοινὴ Νεοελληνικὴ περιττοσύλλαβα, σχηματίζουν στὸ ἴδιωμα τῶν Φαράσων πληθυντικὸ κατὰ τὰ ἵσοσύλλαβα. Δηλ. κατὰ τὸ ἄνθρωπος—ἄνθρωποι, ἄγγελος—άγγελοι ἐσχημάτισαν ὁ ἄφτεν’—οἱ ἄφτεντοι, ὁ προφήτης—οἱ προφήτοι, ὁ δεσπότης—οἱ δεσπότοι, ὁ ἀράπης—οἱ ἀράποι, ὁ τσιντογάρος—οἱ τσιντογάροι, ὁ κόρης—οἱ κόρεις, ὁ πέτης—οἱ πέτειοι ὁ φάλτης—οἱ φάλτοι κτλ. Ἡ αἰτιατικὴ τοῦ πληθ. εἶναι ὅμοια μὲ τὴν ὁνομαστική. “Εισι καὶ ὁ πληθυντικὸς τῆς παραγωγικῆς κατάλ. -(ι)ώτης εἶναι -ῶτοι ἀντὶ τοῦ κοινότερου -ιῶτες, π.χ. χωρῶτοι, Βαραθῶτοι, Παραζυμῶτοι, Πολῶτοι (=Πολῖτες). Ὁ σχηματισμὸς αὐτὸς εἶναι γνωστὸς καὶ ἀπὸ τὸν Πόντο, π.χ. οἱ πακάλοι, καὶ ἀπὸ τὴν Κρήτη, π.χ. ὁ καβαλλάρης—οἱ καβαλλάροι, ὁ μπροστάρης—οἱ μπροστάροι. Πβ. καὶ τῆς Δ. Θράκης ὁ πάππος—οἱ παπποί¹.

Τὰ οὐδέτερα οὖσ. σὲ -ι μετὰ τὴ φωνητικὴ ἀποβολὴ τοῦ ι, ὅπως εἴδαμε στὴ σελ. 23, σχηματίζουν γενικὴ σὲ -οῦ ἀντὶ τῆς κοινῆς -ιοῦ, π.χ. τὸ ἄνδη—τοῦ ἄνδοῦ, τὸ βουνοδόνι—τοῦ βουνοδοροῦ, τὸ ἵδι—τοῦ ἰδοῦ, τὸ γόνατο—τοῦ γονατοῦ, τὸ θύρων—τοῦ θυροῦ, τὸ κανιήλι—τοῦ κανιηλοῦ, τὸ κρομμυύδι—τοῦ κρομμυδοῦ, τὸ πουλλί—τοῦ πουλλοῦ, τὸ σιδυλλί—τοῦ σιδυλλοῦ, τὸ σπίτι—τοῦ σπιτοῦ, τὸ τρυπίν—τοῦ τρυποῦ, τὸ φαβδί—τοῦ φαβδοῦ, τὸ ὄγκιθι—τοῦ ὄγκιθοῦ, τὸ ρουσδί—τοῦ ρουσοῦ, τὸ τί—τοῦ τοῦ.

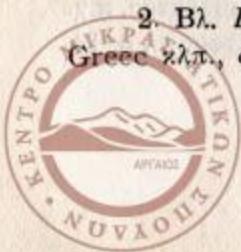
Πολλὰ ἐπιφρήματα λήγουν σὲ -ον π.χ. πανουφόρον, καπουφόρον, ὅστερον, ἄνον, πάνον, κάτον, δξον, πέσον, ἵσως ἀπὸ ἐπίδραση τῶν ποῦ, ἀλλοῦ, πανιοῦ².

Ἐνδιαφέρον παρουσιάζουν καὶ οἱ παρακάτω παραγωγικὲς καταλήξεις :

‘Η ἐπιθετικὴ κατάληξη -ώνα στὴ θέση τῆς κοινῆς -έριος, π.χ. ἀλτουρώνα (=χρυσός), δερματώνα (=δερματένιος), θαλώνα (=λίθινος), κιρατζώνα (=ἀσβεστένιος), κιρεμιτώνα (=κεραμιδένιος, πήλινος), κουμουσώνα (=ἀσημένιος), κράτιώνα (=κρεατένιος), κρομμυδώνα (κρεμμυδένιος), ξιώνα (=ξυλένιος), πιριτζώνα (=ρυζένιος), δερώνα (=τοῦ χεριοῦ), σιδερώνα (=σιδερένιος), πλεγονορώνα (=ἀπὸ πλιγούρι), πρισιμώνα (=μεταξένιος), τουτρογαρώνα (=ρυζένιος), φκουμώνα (=πλουμιστός), χωματώνα (=πήλινος).

1. Λαογραφία 7, 470.

2. Βλ. Γ. N. Χατζιδάκη, Νεοελληνικαὶ μελέται, σ. 45, R. Dawkins, Modern Greek κλπ., σ. 149.

‘Η κατάληξη αυτή ἔχει τὴν ἀντίστοιχή της στὸ ἴδιωμα τῆς Σινασοῦ μὲ τὸν τύπο -ιῶνας, π.χ. ἔνας σιδεριώνας θύρα¹, ἀσημιώνας².

‘Η κατάληξη -άτ’ (<-άτης) πληθ. -ῖτοι, ποὺ φανερώνει ἐπάγγελμα, ἴδιότητα, π.χ. δ ἀβγάτ’ (=ἀλογάτης, καβαλλάρης), δ βουνοδονάτ’ (=βουνοδονάτος, μουλαρᾶς), δ γεθυνάτ’ (=φύλακας τοῦ γεφυριοῦ), δ ζευγαράτ’ (=ζευγᾶς), δ καμηλάτ’ (=καμηλάρης), δ κουμνάτ’ (=σταμνᾶς), δ μελισσάτ’ (=μελισσοφάγος), δ μυημοράτ’ (=πεθαμένος), δ μυάτ’ (=μυλωνᾶς), δ τσικνάτ’ (=δ καπνᾶς, δ καπνολαθρέμπορος· τοίκηα ἔλεγαν συνθηματικὰ τὸν καπνό).

‘Ο πληθυντικός τους σχηματίζεται ἄλλων σὲ -ῖτοι, π.χ. δ ζευγαράτ’—οἱ ζευγαράτοι, δ κουμνάτ’—οἱ κουμνάτοι, δ μελισσάτ’—οἱ μελισσάτοι, καὶ ἄλλων σὲ -έροι: δ τσικνάτ’—οἱ τσικνέροι. Πβ. τὸ ποντικὸ οἱ πορτάροι(οι).

‘Η παραγωγικὴ κατάληξη -έρο· πληθ. -έροι, ἀντίστοιχη τῆς κοινῆς -άρης, π.χ. ζητιέρο· (=ζητιανός), κατονορέρο·, ἀλειμματιέρο· (=παχύς), βενετιέρο· (=βένετος γαλάζιος), κοφτέρο· (=δήμιος), χνιέρο· (=δκνιάρης), κατηφοριέρο· (=κατηφορικός), στηκνέρο· (=χωροφύλακας), σταϊνέρο· (=ἄρρωστος), χολιέρο·³.

‘Η θηλ. κατάληξη -άβη τῶν ἀρσεν. σὲ -ᾶς, -ῆς, π.χ. ἀρσ. κεχάς—θηλ. κεχάβη, ἀρσ. χαϊζῆς—θηλ. χαϊζάβη.

‘Η θηλ. κατάληξη -ισσα τῶν ἀρσ. σὲ -ος, -ας καὶ -ης: δ τυφλός—ἡ τύφλισσα. ‘Η κατάλ. -ισσα κοντὰ σὲ ὑγρὰ καὶ ἔρρινα σύμφωνα γίνεται -τσα, π.χ. δ κόρ·—ἡ κόρ·τσα, δ χολιέρο·—ἡ χολιέρο·τσα, τὸ ἀγγόνι—ἡ ἀγγόν·τσα.

‘Αξιοπρόσεχτη ἀπὸ τὸ τυπικὸ τοῦ ἴδιωματος είναι ἡ συχνὴ χρησιμοποίηση οὐσιαστικῶν ὑποκοριστικῶν σὲ -ι. Τὰ ὑποκοριστικὰ σὲ -ι είναι ἀρκετὰ παλαιὰ κληρονομιά, γιατὶ προέρχονται ἀπὸ τὰ ἀρχαῖα ὑποκοριστικὰ σὲ -ιον⁴. Σήμερα δὲν είναι πιὰ αἰσθητὰ ὡς ὑποκοριστικά, καὶ τὸ ἴδιωμα χρησιμοποιεῖ γιὰ ὑποκορισμὸ συνήθως τὴν νεώτερη κατάληξη -όκ-νο.

‘Απὸ τὰ ὑποκοριστικὰ σὲ -ι παραθέτω ἐδῶ μερικὰ ὡς δείγμα μὲ ἔρμή-νευμα τὸν ἀκεραιότερο τύπο ποὺ προϋποθέτουν:

’άβι=λάβιον (λαβή), βιλλί=βιλλίον, βουνοδόνι=βορδόνιον, βροδιόνι=βραχιόνιον, δότι=δόκιον, θαμί=θαμνίον, θύρι=θύριον, καρβώνι=καρβώνιον (πβ. μεσν. καρβούνη Πουλολόγ. στ. 425), κλιβάνι=κλιβάνιον, κοτζί=κοκκίον (σιτάρι), κόπρι=κόπριον, κροτάλι=κροτάλιον, λαχιόρι=ἀλεκτόριον, μελίσσι=μελίσσιον (μέλισσα), μετώπι=μετώπιον, παθινί=παχνίον, πελέτι=πελέκιον, ρίφι=ερίφιον, ριμάθι=δριμάθιον, ρινίθι=δρινίθιον, ρουδί=ραχίον, ρωΐ=ρωγίον, σακκορράφι=σακκορράφιον, σιραγάλι=

1. I. S. Αρχελάου, ‘Η Σινασός, σ. 212.

2. Στὸ ἴδιο, σ. 225.

3. Γιὰ τὴν κατάλ. -έρο σὲ ἄλλα ἴδιωματα τῆς Καππαδοκίας βλ. R. Dawkins, ὅπου παραπ., σ. 65.

4. Πβ. W. Petersen, Greek diminutives in -ιον. (Weimar, 1910).

ἀστραγάλιον, δοιάκι = χοινίκιον, συνόρι = συνόριον, τρυπή = τρυπίον, ῥοπή = κηπίον, ῥονθάρι = κοιλάδιον, φοσσή = φοσσίον (λατιν. *fossa*), φκατζή = πλακίον, φτάλμι = ὀφθάλμιον, φτείρι = φθείριον, χοβόλι = χοβόλιον (κοπριά), χαλτόλι = χαλκίον (καζάνι) ¹.

Συχνά ἐπίσης είναι τὰ μόνο κατὰ τύπο ὑποκοριστικὰ σὲ -άρι, π.χ. ἔδελφιδάρι (= ἄνεψιός), δοντάρι, καϊτζάρι, καουπάρι (= καλαποδάρι, καλαπόδι), ξινάρι (= ἀξίνη), πισσάρι (= πίσσα), χορτάρι (= μπαρούτι). Σπανιώτερα σὲ -άδι : βράδι (= οὐράδιον), καὶ σὲ -ίδι : φαφίδι, δοιρίδι.

Μερικὰ ὄντα σεματά σεματάστηκαν σὲ ἀρσενικά. Τέτοια είναι : δ ἄθος, δ δῶμας, δ θέατρος, δ θυμιτέρος, δ Πάσκας, δ πάχος, δ πλεγούρης, δ προζύμης, δ ράσος, δ Σάμιας, δ συλλείτονογος, δ κοδεντήρης, δ μάκρος, δ σημίντρος, δ σπῆλος, δ στόμας, δ τεψής, δ τιμαρής (= ἡ ἀγορά), δ τσέφος (= κέλυφος), δ φκάτος (= τὸ πλάτος), δ φυτός, δ χωρίος, δ ψέος (= τὸ ψῆλος). ² Άλλα πάλι σὲ θηλυκά, π.χ. ἡ βρισέλινα (= ἀγριοσέλινο), ἡ λαχτίλιδα, ἡ δάκρα, ἡ θυμιτέμα, ἡ καρόνα, ἡ κατούρ' μα, ἡ μάλαγμα (= λεπτὸ ἄχυρο), ἡ μῆνα, ἡ Πειραία, ἡ προστέφα, ἡ πράσα, ἡ φέσα?

7) Η ὄνομαστικὴ τοῦ ἑνικοῦ τῶν ἀρσενικῶν ὄνομάτων σὲ -ης χάνει τὴν κατάληξη -ης, π.χ.

Ἐνικὸς	Πληθυντικὸς
Ον. δ νομάτ'	Γεν. τοῦ νοματοῦ Αἰτ. τὸ νομάτη
» δ προφήτ'	» τοῦ προφήτη » τὸν βροφήτη
» δ πατρίκ'	» τοῦ πατρίκη » τὸν βατρίκη
» δ δεσπότ'	» τοῦ δεσπότη » τὸ δεσπότη
» δ ἀράπ'	» τοῦ ἀράπη » τὸν ἀράπη
» δ τιμνογάρ'	» τοῦ τιμνογάρη » τὸν τιμνογάρη

Κάποτε στὴν ὄνομαστικὴ τοῦ ἑνικοῦ χάνεται ὀλόκληρη ἡ τελικὴ συλλαβὴ -ης ὅταν είναι ἄτονη, π.χ.

Ἐνικὸς	Πληθυντικὸς
Ον. δ κλέρ'	Γεν. τοῦ κλέφτη Αἰτ. τὸν κλέφτη
» δ αὐτέν'	» τοῦ αὐτέντη » τὸν αὐτέντη

1. Πβ. καὶ Γ. Κ. Γαοδίκα, Περὶ τῶν εἰς -ιον καὶ -ειον οὐσιαστικῶν. Ἐπιστημ. Ἑρετ. Πανεπιστ. 5, 249 κέξ., Α. Α. Παπαδοπούλου, Γλωσσικαὶ παρατηρήσεις. Ἐπί θετα σεματά λήγοντα εἰς -ι καὶ ὄντα λήγοντα εἰς -οῦσα. Ἀθηνᾶ 37 (1925)-167-198.

2. Γιὰ τὴν ἀλλαγὴ γένους βλ. G. N. Hatzidakis, Einleitung, σ. 354 κέξ., MNE 2, 47 κέξ., M. Φιλήντα, Γλωσσογνωσία 3, 3 κέξ.

Τὰ οὖσ. σὲ -ος καὶ -ας χάνουν συχνὰ τὸ τελικὸ στὴν ὀνομαστικὴ ὅταν ἀκολουθεῖ ἡ ἀντωνυμία μον : δ' νεψίο μον, δ νιό μον, δ φσόνδυο μ^ο, δ ἀντρα μον, δ κῶ^ο μον¹. Ἡ ἀποβολὴ αὐτὴ τοῦ σ είναι φωνητικὴ καὶ φαίνεται δι τη συντελέστηκε ἀνομοιωτικὰ πρὸ τὴν ἀντωνυμία μας : (νιό(ς) μας—δ νιό μον). Πβ. τὸ κρητικὸ δ πατέρα(ς) μας,

ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ ΚΛΗΣΗΣ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΩΝ

² Αρσενικὰ σὲ -ος.

1) Παροξύτονα :

Ἐνικὸς ἀριθμὸς	Πληθυντικὸς ἀριθμὸς
Ὀνομ. δ θεῖος δ μύος	Ὀνομ. οἱ θεῖοι οἱ μύοι
Γεν. τοῦ θείου τοῦ μύου	Γεν. τοῦ θείουν τοῦ μυοῦν καὶ μυλλοῦν
Αἰτ. τὸ θεῖο τὸ μύο	Αἰτ. τὶς θεῖοι τὶς μύοι
Κλητ. ὁ θεῖο ὁ μύο	Κλητ. ὁ θεῖοι ὁ μύοι

2) Ὁξύτονα :

Ἐνικὸς ἀριθμὸς	Πληθυντικὸς ἀριθμὸς
Ὀνομ. δ ἀπός	Ὀνομ. οἱ ἀποὶ
Γεν. τοῦ ἀποῦ	Γεν. τοῦν ἀπίονν
Αἰτ. τὸν ἀπό	Αἰτ. τὶς ἀποὶ
Κλητ. ὁ ἀπός	Κλητ. ὁ ἀποὶ

² Αρσενικὰ σὲ -ας.

1) Παροξύτονα :

Ἐνικὸς ἀριθμὸς	Πληθυντικὸς ἀριθμὸς
Ὀνομ. δ παπούκας	Ὀνομ. οἱ παπούκτες
Γεν. τοῦ παπούκα	Γεν. τοῦ παπούκτων
Αἰτ. τὸν παπούκα	Αἰτ. τὶς παπούκτες
Κλητ. ὁ παπούκα	Κλητ. ὁ παπούκτες

2) Ὁξύτονα :

Ἐνικὸς ἀριθμὸς	Πληθυντικὸς ἀριθμὸς
Ὀνομ. δ παπάς	Ὀνομ. οἱ παπάδες
Γεν. τοῦ παπά	Γεν. τοῦ παπαδίονν
Αἰτ. τὸν παπά	Αἰτ. τὶς παπάδες
Κλητ. ὁ παπά	Κλητ. ὁ παπάδες

1. Πβ. R. Dawkins, δπου παραπ., σ. 160, § 280.

¹ Αρσενικά σε -ης.

1) Παροξύτονα :

Ἐνικὸς ἀριθμὸς	Πληθυντικὸς ἀριθμὸς
Ὄνομ. ὁ νομάτης	Ὄνομ. οἱ νομάτοι
Γεν. τοῦ νοματοῦ	Γεν. τοῦ νοματίουν
Αἰτ. τὸ νομάτη	Αἰτ. τὶς νομάτοι
Κλητ. ὡς νομάτη	Κλητ. ὡς νομάτοι

2) Ὁξύτονα :

Ἐνικὸς ἀριθμὸς	Πληθυντικὸς ἀριθμὸς
Ὄνομ. ὁ ἀβτζῆς	Ὄνομ. οἱ ἀβτζῆδες
Γεν. τοῦ ἀβτζῆ	Γεν. τοῦν ἀβτζῆδίουν
Αἰτ. τὸν ἀβτζῆ	Αἰτ. τὶς ἀβτζῆδες
Κλητ. ὡς ἀβτζῆ	Κλητ. ὡς ἀβτζῆδες

Θηλυκὰ σε -α.

1) Παροξύτονα :

Ἐνικὸς ἀριθμὸς	Πληθυντικὸς ἀριθμὸς
Ὄνομ. ἡ ναῖκα	Ὄνομ. οἱ ναῖτδες
Γεν. τῆς ναῖκας	Γεν. τοῦ ναῖτδίουν
Αἰτ. τὴ ναῖκα	Αἰτ. τὶς ναῖτδες
Κλητ. ὡς ναῖκα	Κλητ. ὡς ναῖτδες

2) Ὁξύτονα :

Ἐνικὸς ἀριθμὸς	Πληθυντικὸς ἀριθμὸς
Ὄνομ. ἡ φωλᾶ	Ὄνομ. οἱ φωλᾶδες
Γεν. τῆς φωλᾶς	Γεν. τοῦ φωλᾶδων
Αἰτ. τὴ φωλᾶ	Αἰτ. τὶς φωλᾶδες
Κλητ. ὡς φωλᾶ	Κλητ. ὡς φωλᾶδες

Οὐδέτερα σε -ο.

1) Παροξύτονα :

Ἐνικὸς ἀριθμὸς	Πληθυντικὸς ἀριθμὸς
Ὄνομ. τὸ ξύ	Ὄνομ. τὰ ξύα
Γεν. τοῦ ξυοῦ	Γεν. τοῦ ξύουν
Αἰτ. τὸ ξύ	Αἰτ. τὰ ξύα
Κλητ. ὡς ξύ	Κλητ. ὡς ξύα

2) Ὁξύτονα :

Ἐνικὸς ἀριθμὸς	Πληθυντικὸς ἀριθμὸς
Ὀνομ. τὸ νερό	Ὀνομ. τὰ νερά
Γεν. τοῦ νεροῦ	Γεν. τοῦ νερῶν
Αἰτ. τὸ νερό	Αἰτ. τὰ νερά
Κλητ. ὡς νερό	Κλητ. ὡς νερά

Οὐδέτερα σὲ -α.

Ἐνικὸς ἀριθμὸς	Πληθυντικὸς ἀριθμὸς
Ὀνομ. τὸ δῶμα	Ὀνομ. τὰ δώματα
Γεν. τοῦ δωματοῦ	Γεν. τοῦ δωματίου(ν)
Αἰτ. τὸ δῶμα	Αἰτ. τὰ δώματα
Κλητ. ὡς δῶμα	Κλητ. ὡς δώματα

1) Παροξύτονα :

Ἐνικὸς ἀριθμὸς	Πληθυντικὸς ἀριθμὸς
Ὀνομ. τὸ σπίτι	Ὀνομ. τὰ σπίτε
Γεν. τοῦ σπιτοῦ	Γεν. τοῦ σπιτιοῦ
Αἰτ. τὸ σπίτι	Αἰτ. τὰ σπίτε
Κλητ. ὡς σπίτι	Κλητ. ὡς σπίτε

Οὐδέτερα σὲ -ι.

2) Ὁξύτονα :

Ἐνικὸς ἀριθμὸς	Πληθυντικὸς ἀριθμὸς
Ὀνομ. τὸ ρουδί	Ὀνομ. τὰ ρουδία
Γεν. τοῦ ρουδοῦ	Γεν. τοῦ ρουδίουν
Αἰτ. τὸ ρουδί	Αἰτ. τὰ ρουδία
Κλητ. ὡς ρουδί	Κλητ. ὡς ρουδία.

ΥΠΟΚΟΡΙΣΤΙΚΑ

1. Οὐσιαστικά.

Γιὰ τὸν ὑποκορισμὸν οὐσιαστικῶν χρησιμοποιεῖται σχεδὸν ἀποκλειστικὰ ἥ κατάληξη -όκ-κος γιὰ τὸ ἀρσενικὰ καὶ -όκ-κο γιὰ τὰ θηλυκὰ καὶ οὐδέτερα (μὲ προφορὰ διπλοῦ κ), ποὺ ἀντιστοιχεῖ μὲ τὴν κατάληξη -όπον (<-όπουλλο) τῆς ποντικῆς διαλέκτου ¹, ἥ δποία βρίσκεται καὶ στὴν Καππαδοκία σποραδικά.

1. Γιὰ τὴν ποντικὴ κατάληξη -όπον καὶ τὸ σχηματισμὸν τῆς φαρασιώτικης κατάλ.-όκ-κο ἥπ' αὐτὴ βλ. Δ. Οἰκονομίδου, Τὰ σύνθετα εἰς -πουλλος, -πουλλον καὶ τὰ παράγωγα αὐτῶν. Ἀρχεῖον Πόντου 8 (1938), σ. 68 κέξ. καὶ 71 κέξ.

³ Αρσενικά : ἀπός—ἀπόκ-κος, τίμυρογάρ—τίμυρογαρόκ-κος, χωφίος—χωρόκ-κος.

Θηλυκά : ῥύφη—ῥυφόκ-κο, στράτα—σιρατόκ-κο.

Οὐδέτερα : γονογή—γονογόκ-κο, θάλη—θαλόκ-κο, ξύο—ξυόκ-κο, πεγάδη—πεγαϊδόκ-κο, περιστέρι—περιστερόκ-κο, πουλή—πουόκ-κο, ρίφι—ριφόκ-κο, ὄση—ὄσκοκ-κο, τραπέζη—τραπεζόκ-κο, φθάζη—φθόκ-κο, χοστάρι—χορταρόκ-κο, ὠρή—ὠρόκ-κο¹.

Πολὺ σπανιώτερα είναι τὰ ὑποκοριστικὰ οὐσιαστικὰ σὲ -ίδι, π.χ. ψιθίδι (=ψίχουλο), σὲ -ίτης καὶ -ίτιδη, π.χ. Παυλίτης, Αηδονίτης, τίμυδωνίτης, καὶ σὲ -ούσκο(ς) (ἀντίστοιχα τῶν κοινῶν σὲ -ούταικος), π.χ. φέγγος—φεγγούσκος, ἡλεκό—ἡλεκούσκο.

2. Ἐπίθετα.

Στὰ ἐπίθετα ἐπικρατοῦν οἱ καταλήξεις -ίκκο καὶ -οῦκκο (χωρὶς προφορὰ διπλοῦ κ) καὶ -ούσκο.

α) -ίκκο : λαΐκκο, λεφτίκκο, μιτδίκκο, στενίκκο, ψεΐκκο.

β) -οῦκκο : μοντσοῦκκο, στενοῦκκο, χαμηοῦκκο.

γ) -ούσκο : ἀρούσκο, ἰσούσκο, καούσκο, κρούσκο, ἔλυκούσκο, μακούσκο, μεγούσκο, δρούσκο (=ῖσιο), φτηνούσκο, χλούσκο.

Ἡ τάση τοῦ φαρασιώτικου ἴδιώματος νὰ χρησιμοποιῇ ὑποκοριστικὰ κυριαρχεῖ καὶ στὰ ἐπίθετα σὲ τέτοιο βαθμό, ὥστε τὰ παραπάνω ἐπίθετα νὰ μὴ συνηθίζωνται σὲ ἄλλο τύπο ἐκτὸς ἀπὸ τὸν ὑποκοριστικό.

3. Ἐπιρρήματα.

Συχνὰ παίρνονται καὶ ἐπιρρήματα τὴν ὑποκοριστικὴν κατάληξην -ίκκο, π.χ. ἀ(λα)φοίκκο, παρ' κατίκκο, παρ' τζείκκο.

Β' ΡΗΜΑΤΑ

³ Απὸ τὶς ἵδιορρυθμίες τῶν οηματικῶν καταλήξεων ἀξιοπρόσεχτες είναι οἱ ἔξῆς :

Τὰ φαινομενικῶς ἀσυναίρετα οήματα σὲ -άω : ἀμυράω (δύνυώ), ζουάω (ζουλώ), καλοξάω, κοάω (κολλώ), κοδικάω (κακοδιοικώ), κουθάω (άκολουθώ), κροτάω (κροτώ), μουχτάω (μοχθώ), πεινάω (πεινώ), πετ-τάω (πετώ), τίμυλάω (κυλώ).

Ο ἀρχαικὸς σχηματισμὸς τῶν μέσων καὶ παθητικῶν οημάτων σὲ -οῦμαι, -οῦσαι, -οῦται : ἐμοῦμαι, ἐμοῦσαι, ἐμοῦται, ἐμούμαστε, ἐμοῦστε, ἐμοῦνται· παραδοῦμαι, παραδοῦσαι, παραδοῦται, παραδοῦμαστε, παραδοῦστε,

⁴ Σχεδὸν ὅλα τὰ ὄνοματα τῶν παιχνιδῶν ποὺ παίζανε τὰ παιδιά στὰ Φάρασα σχηματίζονται σὲ -όκ-κο, π.χ. γιασιματόκ-κο, ίλεματόκ-κο, κονδηματόκ-κο, πετατζόκ-κο, τανρεματόκ-κο.

παραδοῦνται· σηκοῦμαι, σηκοῦσαι, σηκοῦται, σηκούμαστε, σηκοῦστε, σηκοῦνται· φορτοῦμαι, φορτοῦσαι, φορτοῦται, φορτούμαστε, φορτοῦστε, φορτοῦνται.

Μερικὰ ρήματα σὲ -ζω μετασχηματίστηκαν σὲ -νω, π.χ. καθίζω > καθίρω (καὶ καθίταίνω), σκίζω > στρίγω, χέζω > δέρω. (Πβ. καὶ τὸ χιώτικο γεμίνω = γεμίζω¹ καὶ τὰ λιβυσσιανὰ μοιάννουν, μηλιάννουν²). Τὸ βγάζω μεταπλάστηκε σὲ βγαλίνω, τὸ φέρω σὲ φερίνω. Τὸ τρύνω ἀντὶ τρυπῶ προέρχεται ἵσως ἀπὸ τὸ ἀρχ. τρύνω = τρυπῶ.³ Αντίθετα τὸ ρ. στήρω μεταπλάστηκε σὲ στήζω, παθ. μετοχ. στηγμένος. Τὸ ρ. δίδω μεταπλάστηκε σὲ δίτω. Τὸ ἀμέλγω σὲ ἄλιμέζω, τὸ πνίγω σὲ πνίζω καὶ τὸ ἀροίγω σὲ ὕνοίζω.

* Απὸ τὸν ἀόριστο σὲ -ψα μερικὰ ρήματα σχηματίζονται ἐνεστῶτα σὲ -εύτω ἀντὶ -ω καὶ παρατατικὸ σὲ ἴνκα, π.χ.

ἀόριστ. ἥγρεψα (ἕβλεψα) — ἐνεστ. γρέψτω — παρατατ. γρεφτίνκα
» ἔπρεψα — » πρέψτω — » πρεφτίνκα
» ἔλειψα — » λείψτω — » λειφτίνκα

Μερικὰ ρήματα ποὺ στὴν κοινὴ λήγουν σὲ -ίζω σχηματίζονται σὲ -ω : μνοίζω > μυρῶ, τσιρίζω > τσιρῶ, τσακίζομαι > τσακοῦμαι.

Τὰ ρήματα σὲ -νω μετασχηματίστηκαν σὲ -άίνω, π.χ. μάμυρω > καμναίνω, λάμυρω > λαμναίνω.

Ρήματα σὲ -άίνω μετασχηματίζονται σὲ -αινίσκω, π.χ. μαθαίνω > μαθαινίσκω, χροταίνω > χροταινίσκω καὶ χροτανίσκω. *Ο μεταπλασμὸς αὐτὸς ξεκίνησε χωρὶς ἄλλο ἀπὸ τὸν παρατατικὸ σὲ -ισκα⁴.

*Ο παρατατικὸς τῶν ἐνεργητικῶν ρημάτων σχηματίζεται μὲ τὴν κατάληξη -κα, (τῆς ὅποιας τὸ κ δὲν ἐπηρεάζεται ἀπὸ τὸν τσιτακισμό). *Ετσι ἀνάλογα μὲ τὸ θεματικὸ φθόγγο ἔχουμε τὶς ἔξῆς καταλήξεις τοῦ παρατατικοῦ :

Τὰ ρήματα σὲ -άω σχηματίζονται παρατατικὸ σὲ -άνκα, π.χ. ζονάω—ζονάνκα, κοάω—κοάνκα, κουνθάω—κουνθάνκα, κροτάω—κροτάν’κα, πεινάω—πεινάνκα, μετράω—μετράνκα, πετ-τάω—πετ-τάνκα, ρωτάω—ρωτάνκα, φι(λ)ῶ φιάνκα.

Τὰ ρήματα σὲ -νω σχηματίζονται παρατατικὸ σὲ -κα ; πίνω—πίνκα, ἢ σὲ -ίνκα, π.χ. δάκνω—δακνίνκα, θήκνω—θεκνίνκα. Κατ’ ἀναλογία σχηματίζονται παρατατικὸ μὲ τὴν ἵδια κατάληξη καὶ ἄλλα ρήματα σὲ -ω, π.χ. κόφτω—κοφτίνκα, πέφτω—πεφτίνκα.

Τὰ ρήματα σὲ -άίνω σχηματίζονται παρατατικὸ σὲ -άίνκα, π.χ. βγαίνω—βγαίνκα, δεβαίνω—δεβαίνκα, πααίνω—πααίնκα, φταίνω—φταίνκα, ψαίνω—

1. Κ. Κανελλάκη, Χιακὰ ἀνάλεκτα, σ. 8.

2. I. X. Χαροπωνίδου, Περὶ τῆς Λιβυσιανῆς διαλέκτου (Ἐν Τραπεζοῦντι 1911), στὸ λεξιλόγιο.

3. Πβ. Γ. N. Χατζιδάκη, MNE 2, 541.

ψαίνηκα. Κατ' ἀναλογία σχηματίζουν παρατατικὸ σὲ -αίνηκα καὶ ἄλλα οἵματα σὲ -ω, π.χ. ψάλλω—ψαλλαῖνηκα.

Μερικὰ οἵματα σὲ -ω παίρονον μετὰ τὸ θεματικὸ φθόγγο τὴν κατάληξη -νηκα, π.χ. (ἀ)κούω—'κούνηκα, τρώγω—τρώνηκα, καὶ ἄλλα μόνον τὴν κατάληξη -κα, π.χ. βορῶ—βόρηκα, θέλω—θέληκα, νῆστεύω—νήστεύηκα.

Τὰ οἵματα σὲ -ξω σχηματίζουν παρατατικὸ σὲ -σκα, π.χ. (ἄλλ.)άζω—'άσκα, βενετίζω—βενετίσκα, βράζω—βράσκα, θερίζω—θερίσκα, 'λιμέζω—'λιμέσκα, 'νοίζω—'νοίσκα, παίζω—παίσκα, πλέζω (πλένω)—πλέσκα, πρασινίζω—πρασινίσκα, 'ρύζω (ρύζισσω)—'ρύσκα, δαφτίζει—δαφτίσκε, διονίζει—σιονίσκε, σιδενάζω—σιδενάσκα, χουωρίζω—χουωρίσκα.

Στὸ τρίτο πληθυντικὸ πρόσωπο τοῦ παρατατικοῦ τῶν παθητικῶν οημάτων προσκολλήθηκε ἀναλογικὰ ἡ κατάληξη -οῦσαν¹, π.χ. ἐρχοῦσαν, ζεσταιροῦσαν, καθοῦσαν, σηκοῦσαν, χολίεζοῦσαν (ὅπως ἔγινε στὸν ἐνεργ. παρατατικὸ τῶν περισπωμένων τῆς κοινῆς Νεοελληνικῆς: ἀγαποῦσαν, φιλοῦσαν), καὶ πιὸ πέρα προσκολλήθε ἀναλογικὰ πάλι καὶ ἡ κατάληξη -τατοῦ τρίτου πληθ. προσώπου τοῦ ἐνεστῶτα τῆς δριστικῆς (ἐρχονται, κάθονται) καὶ ἔτσι σχηματίστηκε ἡ σύνθετη κατάληξη -ούσαρδαι, π.χ. ἐξούσαρδαι, ἐρχούσαρδαι, καθούσαρδαι, στηκρούσαρδαι, ποὺ ἀπαντᾶ καὶ σὲ Ἑλλαδικὰ ἰδιώματα (Πελοπόννησος).

Τὰ μέσα καὶ παθητικὰ οἵματα σὲ -ουμαι σχηματίζουν ἀόριστο τῆς δριστικῆς σὲ -θα, -θης, -θη, ἀν στὴν ἀρχαία Ἑλληνικὴ σχηματίζονταν στὸ πρῶτον. πρόσωπο σὲ -θην, καὶ σὲ -α, -ης, η, ἀν στὴν ἀρχαία Ἑλληνικὴ σχηματίζονταν σὲ -ην, π.χ. γατήθα 'εμώθα, κόπα, 'νοίφτα, 'νοίγα, σηκώθα, φιλήθα, χάρα. Κλίνονται ἔτσι: σηκώθα, σηκώθης, σηκώθη, σηκώθαμε, σηκώθατε, σηκώθαν, 'νοίγα, 'νοίγης, 'νοίγη(ν), 'νοίγαμε, 'νοίγατε, 'νοίγαν. Τὰ μέσα καὶ παθητικὰ οἵματα σὲ -ίζομαι σχηματίζουν ἀόριστο τῆς δριστικῆς σὲ -στα, π.χ. καρδίζομαι—'καρδίέστα, χωρίζομαι—χωρίστα.

Οἱ ἀόριστοι τῆς ὑποταχτικῆς μετὰ τὴν βαθμιαία φωνητικὴ ἀποβολὴ τῆς κατάληξης -σης σχηματίζει τὸ δεύτερο ἐνικὸ πρόσωπο μὲ τὸ θέμα τοῦ ἀορίστου γυμνού, π.χ. ἄναψα—νὰ ἀνάπ², ἔδειξα—νὰ δείκ², ἔραψα—νὰ ράπ², κάτεψα—μὴ κατέέπ², λήτεψα—νὰ λήτεπ², μήμονεψα—νὰ μήμονέπ².

Μὲ ὅμοιο τρόπῳ σχηματίζεται καὶ ὁ ἀόριστος τῆς προσταχτικῆς χωρὶς τὴν κατάληξη -σε, π.χ. ἄνοιξε>'νοίκ², ἄφησε>ἄφ², (γ)ύρεψε>(γ)ύρεπ², γράψε>γράπ², δάκασε>δάκ², δεῖξε>δείκ², θέκε>θέκ², ίλάρωσε>άρω, κόψε>κόπ², ποίκε>ποίκ², σάλεψε>σάλεπ², σώρεψε>σώρεπ², φύλαξε>φυάκ². Καὶ τὸ μεσαιωνικὸ κυπριακὸ στρέμον ('Ασίζαι, σ. 336), ποὺ ὁ Dawkins² τὸ

1. Πβ. Γ. N. Χατζιδάκη, MNE, 2, 469.

2. R. Dawkins, Cyprus αὐτὸς the Asia Minor dialects of Asia Minor. Ἀφιέρωμα Γ. Χατζιδάκην, σ. 56.

ἔξηγεί σωστὰ ἀπὸ τὸ στρέμ μου<στρέπ> μον (=στρέψε μον), προϋποθέτει δόμοιο σχηματισμό.

³ Απὸ τὸ ὕδιο θέμα καὶ μὲ τὴν κατάλ. -μένο σχηματίζεται καὶ ἡ μετοχὴ τοῦ παθητ. παρακειμένου καὶ τῶν τριῶν γενῶν, π.χ. ἀπ-μένο, θεκ-μένο, ποικ-μένο.

Τὸ τρίτο ἐν. πρόσωπο τοῦ ἐνεστ. τῆς ὁριστικῆς τοῦ ο. εἰμαι εἶναι ἔν³ καὶ διακρίνεται ἀπὸ τὸ τρίτο πληθ. : εἰναι.

³ Αξιοπρόσεχτη εἶναι ἡ προσταχτικὴ τοῦ ἀορ. σὲ -ον μερικῶν ὅμιλων, π.χ. βραίνω—ἔβρον, βρίσκω—εῦδον, δεβαίνω—δέβον, μβαίρω—ἔμβον, κατεβαίνω—κατέβον. ⁴ Ο σχηματισμὸς αὐτὸς τῶν ἐνεργητικῶν ὅμιλων ἔγινε χωρὶς ἄλλο ἀπὸ ἐπίδραση τῶν μέσων. Μερικὰ μέσα ὅμιλα σχημάτισαν νέο ἀόριστο τῆς προσταχτικῆς ἀπὸ τὸν ἀόριστο τῆς ὁριστικῆς : στάθης—στάθον, τυλίστης—τυλίστον, ὑρίστης—ὑρίστον, χωρίστης—χωρίστον.

⁵ Η τάση ποὺ ὑπάρχει στὴν κοινὴ Νεοελληνικὴ νὰ ἔκτείνεται ἡ χοήση τῶν ἐνεργητικῶν τύπων στὴ θέση μέσων καὶ παθητικῶν, δὲν παρατηρεῖται στὰ Φαρασιώτικα, π.χ. βοστδίζεται=βόσκει : τὰ ζὰ βοστδεύενται, ὑρίζομαι=γυρίζω : ὑρίστην ἔωπίσον, ὑρίσταν Τοῦριδοι (ἐτούρκεψαν), ὑοίγομαι=ἀνοίγω : ὑοίγούτονν δὸ θύραι=ἀνοιγε ἡ πόρτα, ἐμοῦται=γεμίζει : ἐμοῦνται νερό, συντάζομαι=τάζω, ὑπόσχομαι.

ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ ΚΛΙΣΗΣ ΜΕΣΩΝ ΡΗΜΑΤΩΝ ΣΤΗΝ ΟΡΙΣΤΙΚΗ

Ἐνεστῶς	Παρατατικὸς	Ἄρριστος	Μέλλοντας
νανοῦμαι ¹	νανούμονν	νανώστα	ἀ νανωστῶ
νανοῦσαι	νανούσονν	νανώσιης	ἀ νανωστῆς
νανοῦται	νανούτονν	νανώστη	ἀ νανωστῆ
νανούμεστε	νανούμεστα	νανώσταμε	ἀ νανωστοῦμε
νανοῦστε	νανοῦστε	νανώστατε	ἀ νανωστῆτε
νανοῦρται	νανούσαν(dai) ²	νανώσταν	ἀ νανωστοῦν

1. νανοῦμαι=σκέπτομαι, ἀπὸ τὸ ἀνανοοῦμαι.

2. ³ Η συλλαβὴ -dai τῆς κατάληξης -ούσανται τοῦ γ' πληθ. τοῦ παρατατικοῦ παραλείπεται συχνὰ δταν ἀκολουθεῖ λέξη ποὺ ἀρχίζει ἀπὸ τ., π.χ. ὑιοκούσαν(dai) τεμάμι, ἥσαν(dai) τοῦρ εἴδεινῶ, μοιραζούσαν(dai) τὰ παράδει.

ΣΥΝΤΑΧΤΙΚΑ

Ανάμεσα στίς συνταχτικές ίδιορρυθμίες τοῦ ίδιωματος τῶν Φαράσω προέχει ἡ σύνταξη τοῦ οὐδετέρου ἐπιθέτου μὲ ἀρσενικὰ καὶ θηλυκὰ οὐσιαστικά. Ἰδοὺ μερικὰ παραδείγματα :

1) Οὐδέτερο ἐπίθετο μὲ ἀρσενικὸ οὐσιαστικό : α) Ἐνικός : τὸ ζεστὸ ἄνεμος, τὸ βυρατὸ δ ἄνεμος, τὸ παλὸν δ χωρίος, τὸ μέγον δ νίος, τὸ σὸν τατάς, τὸ μέτ' ρο δ σεργίνικός, τὸ πολὺ ἀχαλής, τὸ τ' αζὸ δ χρόνος, τότερα δ νομάτι ἔνα τερζής, πολὺ κόσμος, φυσᾶ καὸ βιορές. β) Πληθυντικός : τὰ πονὰ οἱ νομάτοι, τὰ πομεινὰ οἱ νομάτοι, τέσσερα νομάτοι, τὰ παλᾶ οἱ γέροι, τὰ πομεινοὶ ἀποὶ (=οἱ ἄλλες ἀλεποῦδες) ¹.

2) Οὐδέτερο ἐπίθετο μὲ θηλυκὸ οὐσιαστικό : α) Ἐνικός : τὸ καὸ δ μέρος ἀν διαφῆ, τὸ γλυτόν δ γονῶσσα, τὸ φκατὸν δ στράτια, τὰ πίσου δ μερῶδες ἀνεικόνα παλό, ἀ μιτσίκιο ἐκκλεσία, τὸ μόρα δ ναῖκα, τ' ἄβον δ κόρη, τὸ πολὺ χαρὰ φέρνει τθαὶ χωρισία (γνωμ.) ². β) Πληθυντικός : πράσεις ἄγριας τρία δημέρες, τρία φορές (ἢ φορᾶδες), πονὰ φορές, οἱ μέλινες τὰ πονά, ἀνέρες πονά. (Ἡ σύνταξη αὐτὴ εἶναι κοινὴ καὶ στὴ Σινασό, π.χ. ἥσταν τὰ Χροσιούγεννα καὶ τὰ μεγάλα μέρες). Ἱσως δημοια σύνταξη νὰ ὑπόκειται καὶ στη μεσαιωνικό : ἀπὸ μακρέας φωνάζονται ἀναίσχυντα λαλίας Διγεν., στ. 116 (ἔκδ. Hesselung).

Συνηθισμένη εἶναι ἡ σύνταξη αὐτὴ καὶ δταν τὸ ἐπίθετο εἶναι κατὰ γορούμενο τοῦ οὐσιαστικοῦ, π.χ. οἱ ναῖκα ἥτουν φορτωμένο, δ κόσμος ἔντερο (=δ κόσμος εἶναι δικός μας), δ φσόντινός σου σοτίπως ἔτειδεύ ; (=δ λαιμός σου γιατί εἶναι παχύς :), ἀτὸς τοῦ ἥτουν λητεμένο (=αἴ τὸς ποὺ ἥταν δεμένος), οἱ στράτες ἥσανται στερούκη, τὰ μέροδο οἱ νομάτι ἥσανται πολὺ βυννατό, οἱ νομάτοι εἰρδαι ἀρό.

1. Ἡ σύνταξη αὐτὴ εἶναι γνωστὴ καὶ στὴ διάλεκτο τοῦ Πόντου, π.χ. ἐπαίγρα γονοσᾶ σταυρούς, ἀργύρα μαστιφατάδες (Κερασ.). Βλ. N. Πολίτη, Ἐκλογαί, σ. 265.

2. Καὶ ἡ σύνταξη αὐτὴ ἀπαντᾶ καὶ στὴ διάλεκτο τοῦ Πόντου, π.χ. τ' ἔυδρη μάντρα (=ἡ μητέρα μου. Τραπεζ.), δλον τὴν γύγταν, τὸ πρῶτον δ ἀγάπη μ' (=ἡ πρώτη μου ἀγάπη. Κερασ.).

3. I. S. Αρχελάου, Ἡ Σινασός, σ. 211.

"Οταν τὸ οὐσιαστικὸ εἶναι οὐδετέρου γένους στὸν πληθυντικό, τὸ ἐπίθετο ἢ ἡ ἀντωνυμία, εἴτε προσδιορισμὸς εἶναι εἴτε κατηγορούμενο, μένει στὸν ἔνικό, π.χ. τὸ ζερβὸν δὰ ποράδε τουνε, ἀτὸ τὰ μαδαίρε (=αὐτὰ τὰ μαχαίρια), νά 'νι βκοημέρο τὰ σταφύλε.

Τὰ ἐπίθ. ἀρδὸς (=γερδὸς) καὶ δροτὸς (=δροθιος) συντάσσονται ως κατηγορούμενα ἀκλιτα: ἡ ψὴ ἐν' ἀρδὸς (=ἡ ψυχὴ εἶναι γερή), σηκώνκεν δὸ τδυλίνδοι δροτὸς, ἡ τδεοίτα στηκνούτουν δροτός, παίσκαν δροτός.

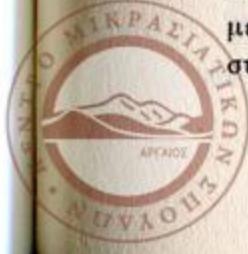
³Αξιοπρόσεχτη ἐπίσης εἶναι ἡ χρήση τοῦ τύπου τῆς ὀνομαστικῆς ἀντὶ τοῦ τύπου τῆς αἰτιατικῆς γιὰ τὸ ἀντικείμενο, π.χ. ποίτθε ἀ δειμός, ποίτθε ἀ νίός, εἰδε ἀ νίός, στόμαζ ἔθει, ἔθει φόβος, είδα ἀν ὑπνος (=ὅνειρο), χόρτασες ὑπνος; φταίνκανε συλλείτουργος, φταίνκαν da ἀεσμός, πιένκαν χορός, τὰ ποίτθετε τοβάς, ηδρεν ἀν τδολάρος, πηγάγανε σ' ἀ μύος, ποίκανε γάμος, ηφαρεν δύο γομάρε γάμμος, παίσκεν ἀν ἀγός, ἔχτοαν da ἀν δοιέχος, φταίνκαμε τδοράχος, ἐμώνκαμεν da διράς, τὰ ποίτθη τὸ γιάδι μας τανάς, ήφεις ἀ μέγον γόνιζορος, σ' ἀ σπηλόκ-κος πέσουν, μὸ τ' ἐν δοῦροκος.

Τὸ ἵδιο καὶ σιὸν πληθυντικό: τὰ ὥησικὰ τὰ σιδυλία χάρουν φοῦροι¹, λητεύκαν da δύο τρία κόδιοι.

³Επίσης ἄξιο προσοχῆς εἶναι ὅτι ἐντελῶς ἀντίθετα μὲ τὴν κοινὴ Νεοελληνική, ὅπου τὸ ἀρνητικὸ μόριο δέχεται τὸν ἰσχυρότερο τόνο τῆς φράσης, στὸ ἴδιωμα τῶν Φαράσων τὸ ἀρνητικὸ μόριο τζο (=δὲν) εἶναι ἀτονο, δηλ. ἐγκλίνεται, ὅπως στὴ Γερμανική, στὶς Σλαβικὲς κ.ἄ. γλῶσσες, π.χ. τζο βρισκίνκαμ', τζο χόρτασες;

³Η ὀνομαστικὴ συχνὰ παίρνει τὴν θέση τῆς κλητικῆς, π.χ. ἐ 'δεφός! (ἢ ἀδελφέ!), κόνεσ' τὰ δαρδάρε σου, ἐ ἀπός! (=ἀκόνισε τὰ δόντια σου, ἀλεποῦ!), τὰ ταράφε, πᾶ 'νρεύετε (=ἐ ταράφια, τί θέλετε ;). Πρόκειται γιὰ σύνταξη ποὺ μαρτυρεῖται καὶ στὴν ἀρχαία 'Ελληνική, π.χ. ἐξ ἀγορᾶς ἡ πόθεν, Μενέξερος; Πλάτ. Μενέξ. 1, σέ τοι λέγω, ὁ Καρίων, ἀνάμειρον Ἀριστοφ. Πλ. 1099, καὶ στὴ μεσαιωνική, π.χ. τί θέλεις, ἡ θυγάτηρ μου, τὸ φῶς τῶν δφθαλμῶν μου; Λύβ. Ροδ. 1991 (ἢδ. Wagner), καὶ συνηθίζεται σήμερα σὲ πολλὰ νεοελλ. ἴδιώματα. ³Απὸ τὴν ὀνομαστικὴ δ νίδ μου θὰ προηλθε καὶ ἡ κλητικὴ ἐ νίδ μου.

1. Η χρήση τῆς ὀνομαστικῆς ἀντὶ τῆς αἰτιατικῆς στὸν ἔνικὸ δὲν εἶναι γνωστὴ ἀπ' ἄλλον. Μόνο ἀπὸ τὴν 'Αργολίδα, τὴ Μεσσηνία καὶ τὴ Μάνη μαρτυροῦνται οἱ φράσεις σήμερα κάνει καλὸς καιδός, τὰ Νικολοβάρβαρα βαρὺς χειμῶνας κάνει. (Ν. 'Εστια 2, 129), ὅπου δμως τὸ κάνει φαίνεται πὼς ἔχει ἔξασθενήσει στὴ σημασία τοῦ συνδετικοῦ εἶναι. Τὸ μεσαιωνικὸ παφάδειγμα ἐσυννεφιάσ' δ οὐρανός, ἀνεμος θέλει ποίσει. Συναξ. γαδ., στ. 100 (ἢδ. Wagner, σ. 115) εἶναι μοναδικό. ³Αντίθετα στὸν πληθυντικὸ (ποὺ φαίνεται πὼς εἶναι καὶ ἡ ἀφετηρία τῆς ἀναλογικῆς ἐπέκτασής της καὶ στὸν ἔνικὸ) εἶναι γνωστὴ καὶ ἀπὸ ἄλλα νεοελληνικὰ ἴδιώματα καὶ παρουσιάζεται ἡδη σὲ μεσαιωνικὰ ποίηματα, π.χ. ποιοῦν τὰ καλαμάρια, ποιοῦν κορδυλογράφοι. Διήγ. τετραπ. στ. 616 (ἢδ. Wagner).

Οι προσωπικές άντωνυμίες τόν, τήν, τὸ ἔχουν άντικατασταθῆ ἀπὸ τὸν πληθυντικὸ τοῦ οὐδετέρου τά :

1) Στὴ θέση τοῦ ἀρσεν. τὸν : ἡ πεθερὰ στένευσκεν da τὸ γαμβρό, ἐξ (=ἔχεις) ἡ νίδης υρεύει τα δὲ βασιλὸς (=ἔχεις ἔνα γιὸ ποὺ τὸν θέλει δὲ βασιλιάς), ποίκαν da κεχάς (=τὸν ἔκαναν δήμαρχο).

2) Στὴ θέση τοῦ θηλ. τὴν : ἀτὰ τὴν γόρη τζο υρεύω τα, (=αὐτὴν τὴν κόρη δὲν τὴν ἀγαπῶ), κατές τα τὴν ἄνοιξη ; (=τὴ θυμᾶσαι τὴν ἄνοιξη ;), τὴν κόρη τσον ρώτα τα (=ρώτα τὴν κόρη σου), 's χώρας τὸ θύρι μὴ τὰ κρούς (=τὴν ξένη πόρτα μὴν τὴ χιτπᾶς)

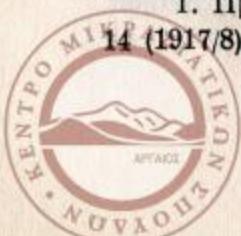
3) Στὴ θέση τοῦ οὐδέτ. τὸ : ιοῦ τα τὸ γαϊρίδι, τδοιμίζω τὸ βόϊδι νὰ νδὰ φσάξω, τὸ καμήλι εἰδες τα ; λυνένκαμ' da τὸ τδερί, κρεμάσκαμ' da, τὸ φαεῖ πάρ' τα, ποῦ τὰ χάσες τὸ βουζόδόνι.

Τὰ ἐπιφρ. πάνου, πέσον (=ἀπ' ἔσω, μέσα), κονδά, 'στέρον, 'νάμεσα, πίσον ἐπιτάσσονται στὸ οὐσιαστικὸ ποὺ προσδιορίζουν : ἀ βδῶ σὸ μεράπιν βάνου, σὸ σπίτιν βέσου, σὴ ζέστην βέσου, σύ τοῦς ἥρτες ἀδὰ πέσον ; (πβ. τὸ μεσαιων. κ' εἰς ἐν κοφίνιν ἔμπηκεν δὲ Φλώριος ἀπέσον Φλώρ. Πλατζ. στ. 1578), πῆσ σὸν νίόν δον κονδά, πάω σὰ βουζόδονε μου κονδά, ἔφυε σὶς ἀπὸ κονδά, σαμοὺ 'ξήνκαν 'στέρον, σαμοὺ χανούτιον 'στέρον, ἥρτε 's τὰ τρία ἡμέρες 'στέρον (ἥρθε ὑστερα ἀπὸ τρεῖς μέρες), 's τὰ τρία μῆνες 'στέρον, 's τὰ πέδε χρόνε 'στέρον, 's τὰ ζοννάρε 'πὸ 'νάμεσα, 's τὸ παγάνιν 'βὸ πίσον.

Οἱ προσωπικές άντωνυμίες με, σε, τα (=τον, την, το) δὲν προτάσσονται στὸ οῆμα, ὅπως συμβαίνει στὴν κοινὴ Νεοελληνική, παρὰ ἐπιτάσσονται, ὅπως γίνεται καὶ σ' ἄλλα νεοελληνικὰ ἴδιωματα, π.χ. λένκε με ἡ 'δεφή μου, φιύρουν σε σὴ χαραή, ἔμβασαν da (=τὸν ἔμπασαν), ἥφασεν da (=τὸν ἔφερε), ἔφσαξεν da (=τὸ ἔσφαξε), ἔφαγαν da (=τὸν ἔφαγαν), τὸ μεντζιλίσι ρώτσεν da : τὸ 'ίδι ἔκλεψες τα ; τὸ πειρασμένο σιδυλλὶ τὸ φοῦρο χάνει τα, τὶς χρόνες του νδὰ 'φήτηση σας ¹.

'Ο ἀναφορικὸς προσδιορισμὸς ἀντὶ ν' ἀκολουθεῖ στὸ οὐσιαστικὸ ποὺ προσδιορίζει, ὅπως συμβαίνει στὴν κοινὴ Νεοελληνική, προτάσσεται, π.χ. κανεῖ τοῦ εἰπες καΐσια (=ἀρκοῦν τὰ λόγια ποὺ εἴπες), τοῦ 'νεγκάθει δὲ τομάτ' (=δὲ ἀνθρωπὸς ποὺ γυρίζει), τοῦ τζο τρώ' σκόρδο δὲ τομάτ' (δὲ ἀνθρωπὸς ποὺ δὲν τρώει σκόρδο), τοῦ γροικᾶ δὲ τομάτ' (=δὲ ἀνθρωπὸς ποὺ μαθαίνει), τοῦ τρώς τὸ τάσιν βέσου (=μέσα στὸ τάσι ποὺ τρώς), τοῦ ψοφᾶ τὸ γαϊρίδι 's τὸ λύκο τζο φοβεῖται (=τὸ γαϊδούρι ποὺ ψοφᾶ λύκο δὲ φοβᾶται), κῶς τοῦ τζό 'σει τὸ δοινίκι μβαίνει σὸ πέζὸν δὲ ἀμβάρι (=τὸ πινάκι ποὺ δὲν ἔχει πάτο μπαίνει στὸ ἀδειο τ' ἀμπάρι), λητεύκαν δὲ τδουφάλι τοῦ χάνκεν δοῦ φδόκ-κον (=ἔδεναν τὸ κεφάλι τοῦ παιδιοῦ ποὺ ἔχανε, ἐνν. στὸ παιγνίδι),

1. Πβ. Γ. Ν. Χατζιδάκη, 'Ετυμολογικὰ καὶ συντακτικά. Επιστ. Επετ. Πανεπιστ. 14 (1917/8), σ. 17 κέξ.

τοῦ λρετίνκεν δὸ φθόν-κο τὰ τσάτδε δίνκεν da τοῦ μουώνκεν δοῦ φθόν-κον σὰ δέρε τον. Ἡ σύνταξη αὐτὴ προέρχεται ἀπὸ ἐπίδραση τῆς Τουρκικῆς¹.

Τὸ ρ. φοβοῦμαι συντάσσεται μὲ ἐμπρόσθετο προσδιορισμὸ ἀντὶ ἀντικείμενο, π.χ. ὁ φουσκωμένος 'ς τὴ βρεδὴ τζο φοβεῖται (= ὁ βρεμένος ἀπὸ βροχὴ δὲ φοβᾶται), ὁ ποταμισμένος 'ς τὸ σέλι τζο φοβεῖται (= ὅποιος ἔπεσε 'ς τὸν ποταμὸ ἀπὸ μικρὸ ρέμα δὲ φοβᾶται).

Ἐπίσης τὰ ρ. κατέχω (= γνωρίζω), π.χ. ὁ χορτασμένος 'ς τοῦ νησικοῦ τὸ χάλιν τζο κατέδει, φουμίζω (= θυμώνω), π.χ. φούμ'σε 'ς τὸ ρουσὸ (= θύμωσε μὲ τὸ βουνὸ) καὶ παίζω, π.χ. παίζω σὸ τόπι, ἢ παίξωμ' σὸ καλόξιμα, ἢ παίξωμ' σοῦ ὁρουσδοῦ τὴ μάρνα.

Τὸ ρ. πονῶ συντάσσεται μὲ αἰτιατικὴ οὐσιαστικοῦ ποὺ ἐκφράζει τὸ μέλος τοῦ σώματος ποὺ πονεῖ, π.χ. πονῶ τὴν τζοιλία μου — τὴ ράθη μου ἀντὶ τοῦ κοινοῦ μοῦ πονεῖ. Ἡ σύνταξη αὐτὴ εἶναι ἀρχαία: πονῶν πλευρὰν πικρὰ γλωχῖν Σοφ. Τραχ. 680, πονεῖν τὰ σκέλη Ἀριστοφ. Εἰδ. 820, ἀλγέω τὰν κεφαλὰν Θεοκρ. Εἰδ. 3, 52, καὶ ἥταν καὶ στὸ μεσαίωνα συνηθισμένη, π.χ.

πάτερ, τὸν πόδα μου πονῶ, ν' ἀνάβω εἰς τὸν ξενῶνα,
ἴνα τὸν δείξω τοὺς λατροὺς καὶ τώρα εἰλα ποὺ φθάνω

Πρόδρομ. 3, 334a (ἐκδ. Hesselink-Pernot),

καὶ σφίξῃ τὰ μερία του καὶ τὴν καρδιὰν πονέσῃ

στὸ ἴδιο 3, 372. Σήμερα εἶναι γνωστὴ σὲ ἴδιωματα τῆς Κύπρου, τῆς Νισύρου, τοῦ Λιβυσσίου, τῆς Ἰμβρου κ.ἄ., π.χ. ἐπκιαν-να τὰ βυζούδκια τῆς κ' ἐλάλε μου «πονῶ τα» (Κύπρος).

Τὸ δεχοὺς (= δίχως) συντάσσεται μὲ γενικὴ ἀντὶ αἰτιατικῆς, π.χ. ηὔρες χωρίος θεχοὺς στρυλλοῦ τθαλ' νεγκώθεις θεχοὺς ωρδοῦ (= ηὔρες χωριὸ δίχως σκύλο καὶ γυρίζεις δίχως ωρδί· παροιμ.).

Καὶ τὸ σύστοιχο ἀντικείμενο, ἀν καὶ σπάνιο, δὲν εἶναι ἄγνωστο στὸ φαρασιώτικο ἴδιωμα, π.χ. κλαίνκαν ἀν γαὸν κονάψιμα (= ἔκλαιαν ἔνα καλὸ κλάψιμο), τζανὰ κατέία μὴ κατέεύ (= ἀνόητα λόγια μὴ λέσ), νὰ τὸ δείχετε ἀν γαὸν δείχεμα, ἀτὰ τὸ φίλημα τοῦ μὲ φίλ' τσες, τρυπάνω ἀν δουπόκ-κο, ἀτσούρδου ἥτουν μακρά, ἀτσούν τζεῖνο μέτρος μετράνκε (= ὅσο μακρυὰ ἥταν τόσο μέτρο μετροῦσε), ὑρεψες μέγο ὑρεμα, νὰ κόψω ἀν γόμμα κτλ.².

Τὸ μόριο νὰ τῆς ὑποταχτικῆς σὲ πολλὰ ρήματα ἐνώθηκε μὲ τὸ ρηματικὸ τύπο τῆς ὑποταχτικῆς, κι ἔτσι, ἐπειδὴ θεωρήθηκε πῶς ἀνήκει στὴ ρίζα τοῦ ρήματος, ἔγινε ἀνάγκη νὰ ἐπαναληφθῇ τὸ νὰ στὴ σύνταξη, π.χ. νὰ νάχω, νὰ νάβω, νὰ νάρω, νὰ σὲ νάρω, ποῦ ἀ νδὰ νάβως; τιδὸ μιόρκε νδὰ νάβω;

1. R. Dawkins, Modern Greek in Asia Minor, σ. 201 κέξ.

2. Πρ. N. P. Ἀνδριώτη, Τὸ σύστοιχον ἀντικείμενον εἰς τὴν μεσαιωνικὴν καὶ νέαν Ἑλληνικὴν. Ἀθηνᾶ 47 (1937) 181 κέξ.

Ἐπίσης ἡ πρόθεση ἀπὸ προσκολλήθηκε σὲ μερικὰ ἐπιρρήματα, ἐπισχοτίστηκε καὶ χρειάστηκε νὰ ἐπαναληφθῇ στὴ σύνταξη, π.χ. ὅτι 'πόσου, 'πὸ πουπαρέξου, 'πὸ πουκάτου. Ὅμοια καὶ ἡ ἀντωνυμία ἄλλο ἐνωμένη μὲ τὸ ἐν ('λλέν=ἄλλο ἔνα) ἔχαισε τὴ σημασία τῆς καὶ ἐπαναλαμβάνεται: 'λλέν ἄρου φθάζῃ=ἄλλο ἔνα παιδί.

Ἡ προσωπικὴ ἀντωνυμία μας ἐνώθηκε μὲ τὸν τύπο τοῦ ἀορ. τῆς προστ. τοῦ ο. δίνω: *νόμας* (=δός μας), ποὺ ἔγινε ἀκλιτος, π.χ. *νόμας τίδαι μέρα* (=δός μου κ' ἐμένα)¹.

Ὀπως καὶ σὲ ἄλλα βορειοανατολικὰ ἴδιώματα τῆς νέας Ἑλληνικῆς, ἔτσι καὶ στὸ ἴδιωμα τῶν Φαράσων ἡ αἰτιατικὴ ἔχει ἐκτοπίσει τὴ γενικὴ ὡς ἔμμεσο ἀντικείμενο πολλῶν οημάτων ποὺ στὴν κοινὴ Νεοελληνικὴ συντάσσονται μὲ γενική, π.χ. νὰ σὲ δώσω (=νὰ σοῦ δώσω), νὰ σὲ φέρω (=νὰ σοῦ φέρη), εἰπεν *da* τὸν ἄρδονα τις (=τὰ εἴπε τοῦ ἀντρός της). Ἡ σύνταξη αὐτὴ εἶναι μεσαιωνική: ἀπλώνω οὐχ εὑρίσκω σε μιλῶ σε, οὐ μιλεῖς με Α. Κομν. Ποίημ. παραπ. στ. 18, οἱ πιστικοὶ σὲ τά κλεψαν οἱ ἄλλοι ἀπὸ μακρόθεν, δλίγον τὸ κατ' ὅλιγον ἐπῆραν σε τα δλα Πουλολόγ. στ. 613 (ἐκδ. Wagner, σ. 197)².

Κανονικὴ εἶναι ἡ χρήση τοῦ θετικοῦ βαθμοῦ τῶν ἐπιθέτων μὲ τὴν πρόθεση 'σ τ' (=ἀπὸ τὸν) ἀντὶ τοῦ συγκριτικοῦ, π.χ. πολὺ 'σ τ' ἐσένα (=περισσότερο ἀπὸ σένα), καλὸ 'σ τ' ἐμένα (=καλύτερο ἀπὸ μένα), ἐν' 'σ τὸ μέλι γλυκόν (=εἶναι ἀπὸ τὸ μέλι γλυκύτερο), είμαι 'σ τ' ἐσὲν γέρος (=είμαι μεγαλύτερος στὴν ηλικία ἀπὸ σένα), είσαι μέγον γλέφ' 'σ τ' ἐμένα (=είσαι μεγαλύτερος κλέφτης ἀπὸ μένα), γὰρ είμαι 'σ τ' ἐσὲν πρωτινὸ (=ἐγὼ προηγοῦμαι ἀπὸ σένα), μεγούσκο 'σ τὸν κεμεντᾶ (=μεγαλύτερο ἀπὸ τὴ λύρα).

Ἡ σύνταξη αὐτὴ εἶναι γνωστὴ καὶ ἀπὸ ἄλλα ἴδιώματα τῆς Καππαδοκίας, π.χ. ἐτὰ ἀπ' ἐτὸ μέγα 'ναι (=αὐτὸ εἶναι μεγαλύτερο ἀπ' ἐκεῖνο), Ἀραβάνι³, ἐτὸς ἐν' ἀσ' ἐμὲν μέγας 'Αξός⁴. Ὁ Dawkins τὴ θεωροῦσε πρὸν ὡς ἀποτέλεσμα τουρκικῆς ἐπίδρασης⁵. (πβ. τουρκ. *şu bından bınyük tür*). Ἀργότερα παρατήρησε πὼς βρίσκεται σποραδικὰ καὶ στὴ μεσαιωνικὴ Ἑλληνικὴ καὶ στὸν Ἐρωτόκριτο, π.χ. οὗτος δ τόπος ἐνεστιν αὐτῶν 'Αμαζονίδων, | αἱ καὶ τοῦ μήκους ἔχουσι πασῶν γυναικῶν μέγα Βίος 'Αλεξ. στ. 5578 (ἐκδ. Wagner), ξεχωριστὴ κι' ἀπ' δλοὺς τως μεγάλη Ἐρωτόκρ. Α 1932, καὶ πὼς δὲν εἶναι ἀνάγκη ν ἀποδοθῇ σὲ ἐπίδραση ξένη⁶. Ἐπίσης πολὺ

1. Ὁ A. A. Papadopoulos στὸ Ἀρχεῖον Πόντου 12 (1946), σ. 34 παράγει τὸ *νόμας* ἀπὸ τὸ ἀρχαῖο ο. *νωμᾶ=μοιράζω*.

2. Γιὰ τὴ σημερινὴ τῆς ἐκταση στὰ ἴδιώματα βλ. A. Tsopanakis, La phonétique de parlers de Rhodes, σ. XXXII.

3. R. Dawkins, Modern Greek in Asia Minor, σ. 116.

4. Στὸ ἴδιο.

5. Στὸ ἴδιο.

6. R. Dawkins, στὸ Ἀφιέρ. εἰς Γ. Χατζιδάκιν, σ. 56.

συνηθισμένη είναι στή διάλεκτο τοῦ Πόντου. Καὶ στὴν Ἑλλάδα βρίσκεται ἐδῶ κι' ἐκεῖ σποραδικά. Μαρτυρεῖται καὶ σ' ἄλλες γλῶσσες πρωτόγονων λαῶν¹.

'Η δευτερεύουσα πρόταση ποὺ στὴν κοινὴ Νεοελληνικὴ ἑνώνεται μὲ τὴν κύρια πρόταση μὲ τὸ νὰ καὶ τὸ ποὺ, μένει στὰ φαρασιώτικα ἀσύνδετη, π.χ. *θεκνί̄καν da στηκρούτουν σ' ἄν δοδάριν δάρον* (=τὸν ἔβαλαν νὰ στέκεται σ' ἔνα ποδάρι), ἀπὸς 'νανόστη δεβοσύνες, μὴ ὑπά' (=ἢ ἀλεπὸν σκέφτηκε κατεργατιά, νὰ μὴν πάῃ), 'νεκομπούμεστε μὴ φουσκώσουμες σ' τὸ νερό (=ἀνασκουμπωνόμαστε νὰ μὴ μουσκέψουμε ἀπὸ τὸ νερό), μὴ ἥμουν ἐγώ, χὰ ψοφήσ' (=νὰ μὴν ἥμουν ἐγώ, θὰ ψοφοῦσε), *εἰδ' ἀρ̄ δορίτοι κάθεται ἀτδεῖ μοναχό τις* (=εἴδα ἔνα κορίτσι νὰ κάθεται ἐκεῖ μόνο του), *εἰδαν ἀ τομάτ' ἔδει τὸ τουφάρκι σὸ δισώμιν δον* (=εἴδαν ἔνα ἄνθρωπο νὰ ἔχει τὸ τουφέκι στὸν δῆμο του), γρέψετε φύτε, 'ἀ γλυτώσετε τὴν ψυδή σας (=κοιτάξετε νὰ φύγετε, νὰ γλυτώσετε τὴ ζωή σας), ἔδει μῆνα ζουλεύει τὸ χρόνο (= ὑπάρχει μῆνας ποὺ τρέφει τὸ χρόνο). (Πβ. τὸ ποντικὸ ἀχπάσκεται δ' Ἀκρίτες μου νὰ πάγη κυνηγεύει)².

'Ἐπίσης ἡ δευτερεύουσα πρόταση, ποὺ στὴν κοινὴ Νεοελληνικὴ ἑνώνεται μὲ τὴν κύρια πρόταση μὲ τὸν εἰδικὸ σύνδεσμο ὅτι, στὰ φαρασιώτικα μένει ἀσύνδετη συχνά : τὸ κορίτσι ἥγρεψε κι, τὸ πουλλὶ τζέ 'νι (=τὸ κορίτσι ἔκοιταξε ὅτι τὸ πουλλὶ ἔλειπε). Πβ. τὸ μεσαιων. δμοιάζει ἡ κοιλία του ἔχει ἀρματοθήκη. Συναξ. γαδ. στ. 337 (ἔκδ. Wagner)³. 'Η σύνταξη αὐτὴ είναι κανονικὴ στὴν ἀγγλικὴ γλῶσσα, π.χ. *I am glad they are goot.*

Στοὺς ὑποθετικοὺς λόγους ὅπου ἡ ἀπόδοση ἐκφράζεται στὴν κοινὴ Νεοελληνικὴ μὲ παρατατικό, τὰ φαρασιώτικα χοησιμοποιοῦν μέλλοντα, π.χ. νὰ εἰχα παράδε, χὰ σὲ δώσω ἀντὶ νὰ εἰχα παράδες, θὰ σου ἔδινα, μὴ ἥμουν ἐγώ, χὰ ψοφήσ' ἀντὶ νὰ μὴ ἥμουν ἐγώ, θὰ ψοφοῦσε ἡ ἀόριστο : πὲς τζούρτε

1. Hans Jensen, *Der steigernde Vergleich und sein sprachlicher Ausdruck*. Indogerm. Forschungen 52, 111.

2. 'Η σύνταξη αὐτή, ἀν καὶ ἐντελῶς ἀσυνήθιστη στὴ νέα Ἑλληνική, δὲν είναι ἀγνωστη στὴν ἑλληνικὴ γλωσσικὴ ἴστορία. Βρίσκεται κάποτε σὲ μεσαιωνικὰ ποιήματα, π.χ. καὶ τῆς καρδιᾶς του τὴν βουλὴν οὐκ ἥμποδοῦν χαλάσσονν. Ἡμπέρο. Μαργ. στ. 159 καὶ συχνὰ σὲ παπύρους, π.χ. *εἰ μὲν οὖν [θ]έλις τι ἔξ αὐτῶν ἔχεις* BGU VII 1674 r. 2, *ἴτα εὐδη εὐλογον πρὸς αὐτὴν λαλήσῃ* BGU III 822, 21, *ἥλθα εὐξω* Lond II (σ. 303) 418, 11₂, συνέβη με ἐνέπεσω εἰς νόσον Lond V 1729, 13 κ.ἄ. Bl. St. Kapsomenakis, *Voruntersuchungen*, σ. 113 σημ. 2.

3. Καὶ ἡ ἀπουσία τοῦ συνδέσμου ὅτι σὲ εἰδικὲς προτάσεις είναι γνωστή στὴ μεταγενέστερη Ἑλληνική, ὅπως φαίνεται ἀπὸ παπύρους, π.χ. καὶ ηδον άντο[ὺ]ς ἀπίλθασιν Russ-Georg IV Anhang, σ. 100, 4, καλῶς ἐποίησες οὐκ ἀπέντηχές με μετ' έσοδ εἰς πόλιν Oxy. I 119 2/3, καλῶς ἐποίησες δῶρά μοι ἐπεμψες. Στὸ ἴδιο στ. 11. Bl. St. Kapsomenakis ὅπου παραπ., σ. 108. Πβ. καὶ τὸ νεοελλην. εἰδε πουλοῦν τὰ σπίτια του πατρισέουν τὴν καλή του. A. Τζαρτζάνου, Νεοελλ. Σύνταξις, § 232.

τδεῖνος, τὸ ἔργον τζὸ πιτιέσε (=ἄν δὲν ἔρχόταν ἐκεῖνος, ή δουλειὰ δὲν θὰ τέλειωνε).

Στὴ θέση τοῦ κοινοῦ νὰ μὲ παρατατικό, π.χ. νὰ ἔβλεπες, νὰ ἥσουν κτλ. τὸ φαρασιώτικο ἴδιωμα χρησιμοποιεῖ ἀόριστο, π.χ. ή μά σου, σου νὰ ἐννάγκε σένα νὰ ἔνντος ἀ θάλι, ἡτονν γαδ (=ή μάννα σου ἀντὶ νὰ γεννοῦσε ἐσένα, θὰ ἦταν καλύτερο νὰ γεννοῦσε μιὰ πέτρα). Τὸ ἵδιο καὶ μὲ τὸ πὲς ποὺ ἔχει τὴ σημασία τοῦ ὑποθετ. νά : πὲς τδού' ρτε τδεῖνος, τὸ ἔργον τζὸ πιτιέσε (=ἄν δὲν ἔρχόταν ἐκεῖνος, ή δουλειὰ δὲν θὰ τέλειωνε).

Ἡ σύνταξη αὐτὴ εἶναι μεσαιωνική, ὅπως φαίνεται ἀπὸ τὰ παρακάτω παραδείγματα :

καὶ τότε νὰ εἰδες, δέσποτα, πηδήματα νεωτέρον Πρόδρομ. 3, 193,
αὶ νὰ ἔφαγα ἐκ τὰ θρύμματα, νὰ ἔπια ἐκ τὸ ζουμί των Πρόδρομ. 3, 155,
ώσαν δ μαῦρος μεθυσθῆ καὶ ἄρξεται τοῦ παίζειν,
νὰ εἰδες νὰ ἔθαυμάστηκες, δ νοῦς σου νὰ ἔξενίστην Διήγ. Ἀχιλλ. στ. 350.

Ἐπίσης εἶναι γνωστὴ σήμερα ὅχι μόνο στὴ διάλεκτο τοῦ Πόντου, παρὰ καὶ στὴν Κύπρο καὶ στὰ Δωδεκάνησα, π.χ.

τὰ δυὸ βυζιά τοῦ κόρφου σου νὰ τά πιασα, θεέ μου,
ἡθε νὰ ξαναγεννηθῶ στὸν κόσμο φαίνεσται μου Κύπρος¹,
ᾶς σέ δασι τὰ μάτια μου κι' ἀς ἔβγη ἡ ψυχή μου Τῆλος,
ἡθελα τοιαὶ νὰ βρέθηκα σὲ μιὰ κατάκοντα βρύση Κάρπαθος².

Αξιοπαρατήρητη συνταχτικὴ ἴδιορρυθμία εἶναι ή ἐπίταξη τοῦ 'τι ὕστερος ἀπὸ φωνῆν ἢ ἀηχο σύμφωνο καὶ *di* ὕστερος ἀπὸ ἡχερὸ σύμφωνο σὲ οήματα ποὺ σημαίνουν λέγω : τδαι νὰ δῆς, πέ 'τι «τζὸ δα», τδαι νὰ κούσης πέ 'τι «τζὸ κσα» (=καὶ νὰ δῆς, πές : δὲν εἰδα, καὶ ν' ἀκούσης, πές : δὲν ἀκούσα), εἴπεν 'di, λέπηεν 'di.

Γιὰ νὰ βροῦμε τί εἶναι αὐτὸ τὸ 'τι, 'di μᾶς βοηθεῖ τὸ ἴδιωμα τῆς Σίλλης, ὅπου μετὰ τὰ οήματα λέγω, λαλῶ καὶ πρὶν ἀπὸ εὐθεῖες προτάσεις παρεμβάλλεται δ σύνδ. ὅτσι (=ὅτι) : *Μαρία κι εἶπι, ὅτι «Κόνισ' τα»*³, μιὰ μέγας τους λαεῖ, ὅτσι «ώς πότι σὲ κάτσουμε *βόδα* ;

4 'Η κοινὴ Νεοελληνικὴ συνεχίζοντας τὴν ἀρχαία σύνταξη τῆς Ἀττικῆς, στὴν ὅποιαν τὸ δτι εἰσάγει σὲ ὑποτελεῖς εἰδικὲς προτάσεις, π.χ. *Κῦρος* ἔλεγεν ὅτι ἡ ὄδὸς ἔσοιτο πρὸς βασιλέα μέγαν

(Ξενοφ. Ἀνάβ. 1, 4, 11), ἀγνοεῖ τέτοια χρήση τοῦ δτι μὲ εὐθεῖα πρόταση. Εἶναι δμως δλοφάνερο πὼς δὲν πρόκειται οὕτε γιὰ νεωτερισμὸς

1. Λαογραφία 5, 590.

2. M. Μιχαηλίδου Νονάρον, Λαογραφικὰ σύμμεικτα Καρπάθου 1, 113.

3. R. Dawkins, Modern Greek in Asia Minor, σ. 300.

4. Στὸ ἵδιο, σ. 286.

τῆς Καππαδοκικῆς οὕτε γιὰ ξενισμό, ἀλλὰ γιὰ ἀρχαία σύνταξη, που σώθηκε καὶ στὴ μεταγενέστερη δημοτικὴ καὶ στὸ μεσαίωνα ὡς Ἰδιωματικὴ καὶ ἐπιζῆ σήμερα στὴν Καππαδοκία, ὅπως φαίνεται ἀπὸ τὰ ἔξης παραδείγματα :

1) Ἀ χ α ἵ α : ἐγὼ δὲ τούτῳ ἀν δίκαιον λόγον ἀντείποιμι, δι : «οὐ καλῶς λέγεις, ὃ ἄνθρωπε» Πλάτ. Ἀπολ. 28b, ὡς οὖν εἰδεν ἡμᾶς ἡ Ξανθίπη, ἀνεφήμησέ τε καὶ τοιαῦτ’ ἀπει εἶπεν οἰδα δὴ εἰώθασιν αἱ γυναῖκες, δι : «ὦ Σώκρατες, ὑστατον δή σε προσεροῦσι τοῦν οἱ ἐπιτήδειοι» Πλάτ. Φαίδρ. 60a, λέγοντος δ’ αὐτοῦ ταῦτα ἀπεκρινάμην αὐτῷ, δι : «οκεύη μὲν διὰ τοῦτο οὐ λάθοιμι ἐκ τοῦ νεωδίου, δι τὸ ἀδόκιμα ἐποίησας αὐτά» Δημοσθ. 1218¹.

2) Μεταγενέστερον : οἱ δὲ διελογίζοντο ἐν ἑαυτοῖς λέγοντες, δι : «ἄρτους οὐκ ἐλάβομεν» Ματθ. 16,7, λέγων, δι : «ἡ θυγάτηρ μου... ἐτελεύτησεν» Ματθ. 9,18, καὶ γράφεις μοι ἐπιστολὴν καὶ σύ, δι : τί ἔλαβας καθ’ ἔνιαντὸν Sammelb. 5218 (156p), εὖ οὖν ποιήσεις γράψον μοι περὶ τῆς οἰκίας, δι : τί ἔγραψας, BGU II 601, κέξ., ἐξειάζοντες, δι : τίς ἔστιν δὲ ἐξ αὐτῶν Thomasakten 112, 7 κέξ. οὐκ οἴδα, δι : τίς ἔστιν αὐτῶν P. Lips. 40 Col. III 5, [ἥδη εἴ]ρηκέ σοι δὲ [α] πατήρ σου [σ]οῦ ἐξερχομένου, δι : «ἔπαγε ποδες τὸν Μᾶρον καὶ εἴδε τί λέγει Tebt. Pap. 417, 2.

3) Μεσαιωνικά : ποῦ ἔστι τὸ μῆλον δὲ ἐπεμψά σοι ; ἢ δὲ εἶπεν, δι : «ἔφαγον αὐτὸν» Μαλάλ. 357, 7 (Bonn), λέγει, δι : «τὸν καλόγηρον τὸν δεῖνα μὴν τὸν δώσῃς» Πρόδρ. 3, 400b, νὰ τὸν εἴπω, δι : «μάθε το γραμματικὰ νὰ ζήσῃ» στὸ ἴδιο 4, 42.

Πολὺ συχνὰ μετὰ τὸ 'τι ποὺ συνοδεύει τὸ ρῆμα λέγω καὶ μετὰ τὰ ρήματα παρακαλῶ, βλέπω καὶ πρὸιν ἀπὸ εἰδικὴ ἢ τελικὴ πρόταση παρεμβάλλεται τὸ μόριο καὶ μὲ ἔξασθενημένη εἰδικὴ σημασία, π.χ. δὲ βασιλὸς εἶπεν δι καὶ τὸν βατρίκη νὰ φύῃ, παρακάλτοσεν δα καὶ νὰ χαρίσῃ, τὸ κορίτσιον ἤγρεψε καὶ τὸ πουλλὸν τέλο 'νι.

1. K. Brugmann, Syntax des einfachen Satzes im Indogermanischen, σ. 219, Iulius Benigny, Zur einleitenden Konjunktion vor der direkten Rede. Indogerm. Forschungen 47, 105 κέξ.

2. H. Ljunvik, Beiträge zur Syntax, σ. 54. «Ομοια σύνταξη τοῦ διε πρὸιν ἀπὸ εὐθὺν λόγῳ είναι γνωστὴ καὶ στὰ Λιθουανικά, διόπου τὰ παραμύθια ἀρχίζουν μὲ τὸ διε, π.χ. διε ἥταν ἔνας βασιλέας, σὰν νὰ ἔξυπακούεται τὸ ρ. διηγοῦνται... καὶ στὰ ἀρχαῖα Ἰγδικά, π.χ. Ψεύτη, σ' ἐμένα μὴ λέσ, δι : «ἐκτὸς ἀπὸ σίνα δὲν ἔχω ἄλλη ἀγάπη». Βλ. K. Brugmann, διόπου παραπ., σ. 219.

ΛΕΞΙΛΟΓΙΟ

ΛΕΞΕΙΣ ΑΡΧΑΪΚΕΣ

Από αποψη λεξιλογίου τὸ ἴδιωμα τῶν Φαράσων είναι ἐνδιαφέρον γιὰ τὸ πλήθος τῶν ἀρχαίων Ἑλληνικῶν καὶ βυζαντινῶν (Ἑλληνικῆς ἢ ξένης καταγωγῆς) λέξεων ἢ ἀρχαιοτέρων τύπων ποὺ διατηρεῖ ὡς σήμερα, παρὰ τοὺς νεωτερισμοὺς καὶ τὰ ξένα δάνεια ποὺ παρουσιάζει.

Τέτοιες λέξεις ποὺ στὴν κοινὴ Νεοελληνικὴ δὲ συνηθίζονται είναι οἱ ἔξης :

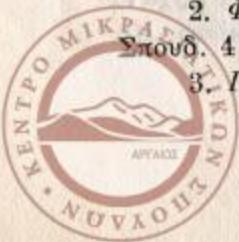
- 1) ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΑ
 ἄβι τό, (λάβιον) λαβή, χερούλι.
 αυνὶ τό, (λαμνίον) λεπίδα.
 ἀνδόκωση ἥ, (*ἀναδόκωσις) στέγη.
 (Πβ. τὸ μεταγν. δόκωσις LXX
 Ἐκκλησ. 10, 18).
 ἄνεμος ὁ, (ἄνεμος) ἀέρας.
 αὐτέν' ὁ, (αὐθέντης) 1) ἀφεντικός,
 κύριος : μὸ τὸ λύκον *bū̄z̄eis* τθᾶι
 μὸ τὸν αὐτέν(τ)ην *dou* κλαίς (πα-
 ροιμ.). 2) πατέρας.
 βιλλὶ τό, (βιλλίον) πέος. Πβ. τὸ βίλλος
 ὁ, τοῦ Ἡρωδιανοῦ I, 158, 1, τὸ
 σημερινὸ κρητικὸ βίλλος καὶ τὸ κυ-
 πριακὸ βιλλίν)¹.
 βὸ τό, (ώβὸν<φὸν) ἀβγό.
 βόροιτο τό, πληθ. βόρατα (βόρατον),
 εἶδος δέντρου.
 βουρδόνι τό, (μεσαιων. βορδόνιον,

- λατιν. *burdo*) μουλάρι. (Πβ. τὸ κυ-
 πριακὸ βορδόνιν).
 βροδόνι τό, (βραχιόνιον) μπράτσο :
 φρ. νὰ ζοῦν τὰ βροδόνε σας ! (=
 γειὰ στὰ χέρια σας!).
 γαρονὸ τό, (ἀγριηνὸν) ἀγριόγιδο.
 γοντνὶ τό, (μεσαιων. κουτνὶν) μετα-
 ξωτὸ ὕφασμα καὶ φόρεμα².
 δελφιδάρι τό, (ἀδελφιδοῦς -άριον) ἀ-
 νεψιός.
 δεξάμερος ὁ, νουνός.
 δισώμε τά, (δισώμια) οἱ δυὸ ὅμοι
 (μεσαιων. δισωμία ἥ). (Στὴ Σινασὸ
 τὸ δισώμι : ἔπεσε 'ς τὸ δισώμι της
 κ' ἔκλαιψε μαῆρα δάκρυνα)³.
 δότιδι τό, (δόκιον) δοκάρι.
 δρέψιμο τό, (ὑδρεύσιμον) πότισμα
 τῶν περιβολιῶν, χωραφιῶν.
 δῶμα τό, (δῶμα) ἐπίπεδη στέγη τοῦ

1. G. N. Hatzidakis, Einleitung, σ. 81 σημ. 1.

2. Φ. Κουκουλέ, Περὶ βυζαντινῶν τινῶν φορεμάτων. 'Ἐπετηρίς 'Εταιρ. Βυζαντ. Σπουδ. 4 (1927), σ. 92 κέξ.

3. I. Σ. Αρχελάου, 'Η Σινασός, σ. 209.

σπιτιοῦ σκεπασμένη μὲ σφιχτὸ ἀ-
 διάβροχο χῶμα.
 ἔργο τό, (ἔργον) γεωργικὴ ἔργασία.
 εὐδή ή, (εὐχὴ) προσευχή: ἀφέτε με τὰ
 ποίκιλα τὴν εὐδή μου, ποίκιλην
 εὐδή σου.
 ἥωμα τό, (ἥλωμα) μεγάλο καρφί :
 καρφώνω τὸ ἥωμα.
 θαμνὸς τό, (θαμνίον) εἶδος δένδρου.
 θύρα ή, (θύρα) πόρτα.
 ἴματι τό, (ἴματιον) 1) φόρεμα, ρούχο.
 (Πβ. τὸ κυπριακὸν μάτιν=ρούχο).
 2) δ πλακοῦς ποὺ περιβάλλει τὸ
 ἔμβρυο. Πβ. σύντροφος.
 ἵταιροι τό, (ἵταιροιον) ἐσώβρακο.
 κάκι τό, (κάκη) κόπρος.
 κάπνη ή, (κάπνη) καπνοδόχος, ιζάκι
 καὶ συνεκδοχικὰ ἔστια. (Στὴ Σινα-
 σὸν κάπνη).
 κλιβάνη τό, (κλιβάνιον) φούρνος.
 κόμμα τό, κομμάτι : ἀν δόμμαν δό-
 μας (=ένα κομμάτι τόπος), ἀν δόμης
 κατὸ δόμματα. (Πβ. τῆς Σινασοῦ
 τὸ κόμμα ψωμί)¹.
 κουμνὸς τό, (κουμνίον) στάμνα.
 κωδώνη τό, (κωδώνιον) κουδούνι.
 λαχτόρι τό, (ἀλεκτόριον) πετεινός.
 λητάρι τό, (εἰλητάριον) σκοινί. Βλ.
 Γ. Ν. Χατζιδάκη, MNE 1, 137.
 λυέχνος δ, (λύχνος) λυχνάρι.
 μαγαρᾶς δ, (μέγαρον) σπηλιά.
 μαθεσία ή, (μάθησις) μάθημα.
 μαθόπωρο τό, (μεθόπωρον) φθινό-
 πωρο.
 μασία ή, (δμοσία) δροκος.
 μασσωτῆρες οἱ, (μασσητῆρες) τὰ δόν-
 τια ποὺ μασσοῦμε, οἱ τραπεζῖτες.

μεράπι τό, (ἡμεράπιον) ἡμερο ἄπιδι.
 μετώπι τό, (μετώπιον) μέτωπο.
 μοχλίο τό, (μοχλίον) μοχλός.
 νήπιο τό, πληθ. νηπία (νήπιον) βρέ-
 φος.
 ηστία ή, (ἔστια) φωτιά. (Γιὰ τὸν
 τύπο πβ. τὸ μεσαιων. ἴστια. Διῆγ.
 παιδιόφρ. 345 ἔκδ. Wagner). Γιὰ
 τὴ σημασία πβ. ἴστιαν καὶ φλό-
 γαν ἡβγαλεν ἀπὸ τοῦ στόματός
 του Ἀκριτ. στ. 1743 (ἔκδ. Hessel-
 ing).
 νόμος δ, (νόμος) κλῶνος δέντρου.
 ξείλιμα τό, πέσιμο.
 ξινάρι τό, (ἀξινάριον) ἀξίνη.
 ծρος τό, (ծρος) βουνό : τοῦ ծρου τὰ
 περδίτθε (=πετροπέρδικες).
 πελέτδι τό, (πελέκιον) τσεκούρι.
 πελδὸς δ, (πηλὸς) λάσπη.
 περδικόθαρα ή, (περδικοθήρα) περδι-
 κοπαγίδα.
 πιτένι τό, (πίτυς) πεῦκο : πιτενίουν
 δρυμάνι τθαὶ ταμνίουν.
 πνώσιμα τό, κούμισμα.
 ποντισία ή, (πόντισις) κατακλυσμός.
 πόρος δ, (πόρος) πέρασμα τοῦ ποτα-
 μοῦ.
 πόϋπνος δ, (ἀπόϋπνος;) ὑπνοβάτης.
 οἴφι τό, (ἐρίφιον) κατσίκι.
 ορνίθι τό, (δρνίθιον) δρυιθα.
 ρουδὶ τό, (ραχίον) βουνό.
 σίδι τό, (σίδη) ἵτιά.
 σκόκ-κο τό, (ἀσκόπουλλον) ποτήρι.
 σκωλέτδι τό, (σκωλήκιον) σκουλήκι.
 δοινίκι τό, (χοινίκι) ταψὶ μετάλλινο.
 δοιρίδι τοῦ ρουσοῦ (ἄγριόχοιρος). (Πβ.
 τὸ κυπριακὸν χοιρίδιν).

1. Ι. Σ. Αρχελάου, Ή Σινασός, σ. 160.

θονρομούλι τό, (χειρομύλιον) χειρό-
μυλος.

σπιθαμή ἥ, (σπιθαμή) πιθαμή.
στάβδος δ, στάβλος.

στάγμα τό, (στάγμα) σταγόνα, στάλα
·στὸν τό, (δστοῦν) 1) τὸ κόκκαλο, 2)
κνήμη.

στδεῦος τό, (σκεῦος) ἀγγεῖο, δοχεῖο.
στδιάδι τό, (σκιάδιον) καπέλλο.

σῦκο τό, (σῦκον) τὸ γυναικεῖο αἰδοῖο.
ταρδὸς δ, (ταρδὸς) καιρός.

τοπία τά, μέρη καλλιεργημένα, χωρά-
φια.

τδαραστούππι τό, (μεσαιων. κηρο-
στούππιν' βλ. N. Ἀνδριώτη στὴν
Ἀθηνᾶ 51, 21) κλωστὲς λιναριοῦ
ποτισμένες μὲ κερί.

τδέφος τό, (κέλυφος) τσόφλιο.

τδικτάμι τό, (δικτάμιον), δίκταμον.

τδισσός δ, κισσός.

τδοπὶ τό, (κηπίον) περιβόλι.

τδουρβάδι τό, (κοιλάδιον) κοιλάδα,
οεμματιά, ρυάκι.

φάνα ἥ, φανάρι.

φέγγος δ, (μεσαιων. φέγγος) φεγγάρι.
φραγμὸς δ, (φραγμὸς) χτιστὸς φρά-
χτης.

φσόντυος δ, (σφόνδυλος) λαιμός, τρά-
χηλος : δ φσόνδυος σου σοτίπως
ἐν βαθύ ; (=δ λαιμός σου γιατί^{είναι παχύς} ;). Πβ. τὸ μεσαιων.
κυπριακὸ νὰ ἔχῃ τὴν κλεψίαν κρε-
μασμένην εἰς τὸν σφόνδυλόν του
Ἀσίζ. Κύπρ. Α σμγ (Κ. Σάθα, M.
B. 6, 199. 28).

φτάλμι τό, (δφθάλμιον) μάτι : φρ.
κολλῶ φτάλμε = βοσκαίνω. (Πβ.
τὸ κυπριακὸ ἀφταλμὸς=μάτι).
φύωμα τό, (φύλωμα) τὰ φύλλα τῶν
δέντρων.

χράδι τό, (ἀχράδιον) ἀχλάδι καὶ ἀ-
χλαδιά.

ψιδίδι τό, (ψιχίδιον) ψίχουλο.

Ε Π Ι Θ Ε Τ Α

βένετος (μεσαιων. βένετος<λατιν. ve-
netus) γαλάζιος. (Πβ. τὸ κυπριακὸ
βένετος=γαλάζιος).

κλιπτὸς ἐπικλινῆς, γειρτός.

κύιπδος (κνιπδὸς) ἀκριβός.

κοῦφος (κοῦφος) ἐλαφρός : κοῦφον
θάλι=ἐλαφρόπετρα.

λιπαρὸς (λιπαρὸς) παχύς.

λτ^εινὸς (ἀληθινὸς) κόκκινος.

λυκὸς (ἀλυκὸς) ἀρμυρός.

νυπόλυτος (ἀνυπόδυτος;) ἔνυπόλυτος
(πβ. τὸ κυπριακὸ ἀνυπόλυτος).

χονωρὸς (χλωρὸς) κίτρινος.

Ρ Η Μ Α Τ Α

αμναίνω (ἔλαύνω) λάμνω, δργώνω.

ἀμνάω (δμνύω) ὅρκίζομαι.

ἀντιέω, ἀόρ. ἀντιέσα, θυμοῦμαι.

ἀροῦμαι (ἱλαροῦμαι) θεραπεύομαι.

ἀχτῶ (λακτίζω) κλωτσῶ.

βινεύω (δινεύω;) φίγνω. (Πβ. τὸ κυ-
πριακὸ βιννίζω=φίγνω. (Γιὰ τὴν
τροπὴ τοῦ δ σὲ β πβ. δυνατὸς>
βυνατός)).

βραδύνει (βραδύνω) βραδυάζει.

γάζει (αὐγάζει) φέγγει, ξημερώνει.

γκαλίζομαι (έναγκαλίζομαι) ἀγκαλιά-
ζω. (Πβ. τὸ ποντικὸ ἀγκαλιάσκον-
μαι).

γλυμίζω (γλύφω) λαξεύω.

δάκνω (δάκνω) δαγκάνω.

δρεύω (ύδρεύω) ποτίζω περιβόλι,
χωράφι : τὰ τοπία δρεύονται.

έμω (γέμω) είμαι γεμάτος : ἡ τσάκ-

- κα μὲν μῆτα, τὰ χαλιθία ἡμα-
νε λέρες.
- ἐτέχτη (ἐτέχθη) γεννήθηκε μόνο στὴ
φράση : Χριστὸς ἐτέχτη.
- εὐξοῦμαι (εὔχομαι) προσεύχομαι.
- ζέω (ζέω) 1) βράζω. 2) πυρώνω :
ζέρω τὸ σίδερο, ἔζεσσαν τὸ σογλί.
- καίει (ίκανει) ἀρκεῖ : καίει τοῦ ελ-
πες καὶ ζία (ἀρκοῦν τὰ λόγια ποὺ
εἴπες).
- καρδίζομαι, ἀόρ. καρδίέστα, χαίρομαι.
κήνθω, -ομαι (κνήθω) ξύνω, -ομαι.
(Πβ. τὸ θρακικὸ κινήθω) ¹.
- κινῶ (δκνῶ), ἀόρ. ἔκνησα, βαρύνομαι :
ἔκνησε τὰ σηκωθῆ.
- κοδικῶ ¹ ἀόρ. κοδίκσα, (μεσαιων.
κακοδι(οι)κῶ) βλάφτω, φυλακίζω.
- κρομόνι (ἀκρεμόνιον, ἀκρέμων) βλα-
στάρι φυτοῦ.
- κροτῶ (κροτῶ) θιρυβῶ
- κρούω (κρούω) χτυπῶ : φρ. κρούω
'αλία = φωνάζω, κρούω πουλλί =
βγάζω νεοσσούς.
- λητεύω (εἰλητεύω) δένω : φρ. λητεύτ'
ἡ γονῶσσα τον (=βουβάθηκε).
- λιμέζω (ἀμέλγω) ἀρμέγω.
- λιμίζω (άλμίζω) ἄλατίζω.
- μαρουστιέμαι (μηρυκῶμαι) ἀναμασσῶ.
μάσσω μαλάσσω.
- νανοῦμαι (άνανοοῦμαι) 1) ἐνθυμοῦ-
μαι (πβ. Ξενοφ. Ἐφεσ. 3,5 ἐνε-
νοεῖτο δ' ἄμα πολλά, τὸν ἔρωτα,
τοὺς ὅρκους τὴν πατρίδα) ². 2)
σκέπτομαι : νανώστ' ἀ δεβοούντα
(=σκέφτηκε μιὰ διαβολιά).
- ναπέμαι ἀναπαύομαι.
- νεβολίζομαι (άναβολίζομαι) ξερνῶ :
τοῦ τρώς νεβολίζεσσαι τα. (Πβ. ἀνα-
βολίζομαι ἀπὸ τὰ Φερτάκαινα ³
καὶ οὖσ. ἀναβολὴ = ἐμετὸς ἀπὸ τὴν
Κάλυμνο, Κῶ καὶ Λῆμνο).
- νεγκώθω (άνακλώθω) γυρίζω, περι-
φέρομαι. (Πβ. καὶ τὸ ἀπλὸ κώθω
= ἐπιστρέφω).
- νεκροῦμαι (άνακροῦμαι) ἀκούω.
- ξειλῶ (ἔξειλῶ) πέφτω.
- ξυμντίζω (δεξύς, μύτη) κάνω κάτι μυ-
τερό. (Πβ. τὸ ποντικὸ ξυμντώνω).
παραδοῦμαι παντρεύομαι.
- παραμυῶ μυρίζομαι, ἀναζητῶ.
- πιτάζω (ἐπιτάσσω) στέλνω.
- πλεθύνω (πληθύνω) αὐξάνω : φρ.
πλεθύνει τὸ ποτάμι (= ὑψώνεται
τὸ νερὸ τοῦ ποταμοῦ).
- πλεροῦμαι (πληροῦμαι) 1) γεμίζω. 2)
τελειώνω : τ' ὅργον τέο πλεροῦται
(= ἡ δουλειὰ δὲν τελειώνει), πβ. τὸ
μεσαιων. πληρώσας δὲ ὁ πονδικὸς
ὅλους τοὺς λόγους τούτους Διήγ.
παιδιόφρ. στ. 179 (ἔκδ. Wagner)
καὶ τὸ νεώτ. ποντικὸ ἐπλέρωσεν
τὸν λόγον ἀτ'.
- πνώνω (ύπνώνω) κοιμοῦμαι. (Πβ.
τὸ ἡπειρώτικο : κ' ἡ κόρη 'σ τὶς ἀγ-
κάλες μου βαρειά ναι ύπνωμένη).
- πογονατίζω (ύπογονατίζω;) πέφτω
στὰ γόνατα.
- ποίκω (ποιῶ) κάνω.
- ποστδιῶ (ύποσκελῶ) διασκελῶ.
- ποταμίζομαι (μεσαιων. ποταμίζω) πα-
ρασύρομαι ἀπὸ τὸ ρεῦμα τοῦ πο-
ταμοῦ.

1. Στ. Ψάλτη, Θρακικά, σ. 181.

2. Πβ. Β. Φάβη, στὴν Ἀθηνᾶ 27 (1915), Λεξ. Ἄρχ., σ. 149 κέξ.

3. Ιστορικὸν Λεξικὸν στὴ λ. ἀναβολίζομαι.

**ποφόρτοῦμαι* (ἀποφόρτοῦμαι) ξεφορτώνομαι.

πυρεβγαλίζω ἀνάβω φωτιὰ μὲ τσακμακόπετρα. (Πβ. τὸ κοινὸν οὖσ. προύρβολο καὶ τὸ ζ. πρυνοβολῶ)¹.

**φιταίνω* (δρυθώνω) σιάζω, διορθώνω. *φαντίζω* σκορπίζω, χαλνῶ : *φαντισμένο* ἐκκλεσία=ἐρειπωμένη.

**φύσσω* (δρύσσω) σκάβω : **φύσσαμε, βραλίνκαμ*’ ἀσπρο χῶμα.

θοτράω (χυτράω) χύνω : *θοτράω* τὸ νερό.

σπουδάζω (σπουδάζω) βιάζομαι : *σπουδάζω* νὰ ὑπάω, ἔχω ἔργο (= βιάζομαι νὰ φύγω, ἔχω δουλειά).

στριγγῶ φωνάζω, προσκαλῶ.

στθενάζω (σκευάζω) 1) στολίζω. 2)

φιλεύω, χαρίζω.

σισῆω (σκελῶ) διασκελίζω.

συνδάζομαι ὑπόσχομαι, τάσσω.

συρῶ (συρίζω) σφυρίζω.

ταργεύω (πβ. ταρός=καιρός καὶ ταρ-
νά=γρήγορα) σπεύδω, βιάζομαι :
διτις ταργεύει χαπαχοῦται (=ὅποιος
βιάζεται σκοντάφτει).

ταυρῶ (ταυρίζω) τραβῶ, σύρω.

τοξαρώνομαι (τοξάρι) τεντώνω τὸ σῶ-
μα μου.

**φξάγω* (αὐξάνω) μεγαλώνω.

φραγιώνω (φραγμὸς) φράσσω, κλεί-
νω μὲ φράχτη : **ἀ ὑπάω νὰ φρα-*
γμώσω τ' ἀμβέλι.

**φτδαιρώνω* (εὔκαιρώνω) ἀδειάζω,
κενώνω.

φυώνω (φυλλώνω) βγάζω φύλλα :
γρέπτ' τὰ ρουδία τοῦς πρέπουνε,
φυώσανε τὰ τραλούδε (=κοίταξε τὰ

βουνά τί ὅμορφα ποὺ φαίνονται,
φυλλώσανε τὰ κλαριά).

χαλεπώνω πτυχώνω, διπλώνω.

A N T Ω N Y M I E S

Δ ε ι κ τ ι κ é s :

ἀτὲ (αὐτὸς) τοῦτος, καὶ γιὰ τὰ τρία γένη.

ἀτθεῖνο (ἐκεῖνος) ἐκεῖνος, καὶ γιὰ τὰ τρία γένη.

Κ τ η τ ι κ é s :

1. τὸ ὕμὸν (τὸ ἔμὸν) ὁ δικός μου, καὶ γιὰ τὰ τρία γένη : τὸ ὕμὸν διατάσ, τὸ ὕμὸν ἡ μά, τὸ ὕμὸν δὸ φθόκ-κο.

2. τὸ σὸν (τὸ σὸν) ὁ δικός σου, καὶ γιὰ τὰ τρία γένη : τὸ σὸν διατάσ, τὸ σὸν ἡ μά, τὸ σὸν δὸ φθόκ-κο.

3. τὸν ἴθείνου (τὸ ἐκείνου) ὁ δικός του, καὶ γιὰ τὰ τρία γένη : τὸν ἴθείνου διατάσ, τὸν ἴθείνου ἡ μά, τὸν ἴθείνου τὸ φθόκ-κο.
τὸν τοῦ (τὸ αὐτοῦ) ὁ δικός του, καὶ γιὰ τὰ τρία γένη.

4. τὸ μέτ' ρο(ν) (τὸ ἡμέτερον) ὁ δικός μας, καὶ γιὰ τὰ τρία γένη : τὸ μέτ' ρον διατάσ, τὸ μέτ' ρον ἡ μά, τὸ μέτ' ρον δὸ φθόκ-κο.

5. τὸ σέτ' ρον (τὸ σέτερον) ὁ δικός σας, καὶ γιὰ τὰ τρία γένη : τὸ σέτ' ρον διατάσ, τὸ σέτ' ρον ἡ μά, τὸ σέτ' ρον δὸ φθόκ-κο.

*Α ὄ ρ ι σ τ ε s :

κανέις (κανείς), αἰτ. κανέίνα κανένας.

διτις (διστις), αἰτ. διτια, δποιος.

δυνιτα ποῖοι (δυντινα ποῖοι) δποιονδή-

1. Ζωγράφειος Αγών 1, 115.

ποτε, ὅποιαδήποτε, οὐδ. ὅντα ποτοῦ
ὅποιο δήποτε: μ' ὅντα ποτοῦ μαθαίρ
'ὰ φσάκ', 'ὰ φσάξοντα τζαὶ σένα.
δνσα ποῖο καὶ δνσε τίνα, σὲ δποιον-
δήποτε.

τάγμισα (τὰ ἡμισυ) μερικοί, κάποιοι,
ἄλλοι, καὶ γιὰ τὰ τρία γένη.
τὰ ποῖο ποιός, καὶ γιὰ τὰ τρία γένη:
τὰ ποῖο 'ραῖκα.
τὶς (τὶς) γεν. τούρους, αἰτ. τίνα. 1)
ποιός. 2) ἄλλος: τὶς σπέρνει τιδαὶ
τὶς θερίζει (παροιμ.).

ΕΠΙΡΡΗΜΑΤΑ

Τοπικά:

ἄνου (ἄνω) ἐπάνω, παραπάνω: 'ς τὰ
τέσσαρα 'ς τ' ἄνου (=παραπάνω
ἀπὸ τέσσερα).

παράνου (παρ' ἄνω) παραπάνω.
'πέσον (ἀπ' ἔσω) 1 μέσα: σὸ σπίτιν
bέσον, σὺν τοῦτο ἡρτες ἀδᾶ πέσον;
(= πῶς ἡρθες ἔσὺ ἐδῶ μέσα;) (Πβ. τὸ μεσαιων. ἀπέσω: ἔσέβη ἡ
ἀγάπη σου ἀπέσω 'ς τὴν καρδιά
μους Ἐρωτοπαίγν., εἰς τὸν πύργον,

ὅπον ἀπέσω ἐκάθετον ἢ κόρη Πλά-
τζια Φλώρη Φλώρ. - Πλατζ. στ.
1603. 2) πίσω: σὸ θύρων bέσον
(=πίσω ἀπὸ τὴν πόρτα).
ἀδε καὶ ὠδὲ (ῶδε) ἐδῶ.

Τροπικά:

κύνιπά (βλ. κνιπός) ἀκριβά: φτηρά,
κύνιπά, πούλισαμεν da.
δοτὰ (δορθὰ) ἵσια: πῆν δοτά.
ταργά (βλ. ταρδός) γρήγορα.
χωρίς (χωρίς) χωριστά: τρών χωρίς
χωρίς (τρώνε χωριστά), χάρκες ἢ
στρώση τον ἔν το χωρίς, χωρίσκαν
τὸ σίδερον χωρίς, τὸ τσελίκιν χω-
ρίς.

Χρονικά:

'οτέρου (ύστερου) ύστερα, ἀργά.
τεστέρου πιὸ ύστερα, ἀργότερα.

ΜΟΡΙΑ

τζὸ καὶ τζοὺ (ἀρχ. ιων. οὐκὶ)=δέν:
τζό 'χω=δέν ἔχω, τζού 'χτε=δέν
ἡρθε.

ΛΕΞΕΙΣ ΠΟΥ ΠΑΡΟΥΣΙΑΖΟΥΝ ΣΗΜΑΣΙΟΛΟΓΙΚΟ ΕΝΔΙΑΦΕΡΟΝ

Μερικὲς γνωστὲς καὶ ἀπ' ἄλλοῦ λέξεις παρουσιάζουν στὸ ἴδιωμα τῶν
Φαράσων ἐνδιαφέρουσες σημασιολογικὲς διαφορὲς ποὺ ἀξίζει νὰ ἀναφερθοῦν
ἐδῶ κοντὰ στὶς ἄλλες ἴδιορυθμίες τοῦ ἴδιωματος. Τέτοιες λέξεις είναι οἱ ἔξης:

ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΑ

ἀγγονορένα ἥ, μποστάνι.
ἀγκῶνα ἥ, πῆχυ τοῦ χεριοῦ: σὴν ἀγ-
κῶνα σου κορὰ πανήν τζο δίτον
σε (=δὲ σοῦ πουλοῦν πανὶ μὲ δικό
σου πῆχυ, παροιμ.).

ἀλειμμα τό, βούτυρο.

ἀμβλεχτή ἥ, φράχτης πλεχτὸς μὲ
βέργες.

ἀναπνὲ ἥ, λακκάκι στὴν κορυφὴ τοῦ
βρεφικοῦ κρανίου.

ἀνοιχτάρ' τό, λειδί. Πτρ. τὸ μεσαιων.

κυπριακὸ ἀνοικτάριν, τὸ λιβυσσιανὸ
ἀνοικτήριν καὶ τὸ ποντικὸ ἀνοι-
γάρ.

ἀργάτοι οἱ, στρατιῶτες, στρατός.

ἀρροσύνη ἡ, (γεροσύνη) ὑγεία.

ἀφτίδα ἡ (ἄπτω) δαυλός.

βασιλεία ἡ, τὸ στέφανο τοῦ γάμου :
νὰ μὴν ἰθερδίσης τὴν βασιλεία σου
(=νὰ μὴ χαρῆς τὸ γάμο σου).

βερέα τά, κληματσίδες.

βρεούρι τό, τὸ ἀσπράδι τοῦ ἀβγοῦ.

γαπτικός δ, φίλος (οἰκογενειακός) :
ἥρτ' δ γαπτικός μας 'ς τὶς Τε-
λλαδες.

γούρβα ἡ, τράχηλος, σβέρκος.

γονβή τό, ἀργαλειός. Πβ. τὸ ἔλλαδικὸ^{λάκκος}=ἀργαλειός.

γονογούρι τό, λαιμός (ἔσωτερικὰ καὶ
ἔξωτερικά).

δεβοσύνα ἡ, διαβολιά : 'νανώστ' ἡ
δεβοσύνα (=σκέφτηκε μιὰ διαβο-
λιά), ἀπὸς 'νανώστη δεβοσύνες, μὴ
νπά' (=ἡ ἀλεποῦ πονηρεύτηκε νὰ
μὴν πάῃ).

διχά ἡ, (διχάλα) τὸ μέρος ποὺ χωρί-
ζουν τὰ σκέλη ἀπὸ τὸ κορμί.

δόσιμο τό, χτύπημα.

Ζεοβδός δ, Ἀρμένης (ἐπειδὴ κάνει τὸ
σταυρό του μὲ τὸ ζερβό χέρι).

ζύ τό, (ζύγι) 1) φορεσιά : ἀ ζύ' ροῦ-
χα. ('Η σημ. ξεκίνησε ἀπὸ φορέ-
ματα ζευγαρωτά, κάλτσες, παπού-
τσια). 2) βάρος, φροντίδα, βάσανο.

ζυγόκ-κο τό, σταφύλι κρεμαστάρι.

ζύγωμα τό, ξύλινο φορεῖο.

θεῖος δ, προσφώνηση κάθε ἐνηλίκου :
ὦ θεῖο! Πβ. R. Dawkins στὸ

Ἀφιέρ. εἰς Γ. Χατζιδ., σ. 48.

θελύτρι τό, κουμπότρυπα.

καρβαδός δ, εἶδος ἀσπρόπετρας.

κάντισμα τό, οράγισμα, χαραμάδα.

καννάβι τό, σκοινί.

καρδία ἡ, τὸ στῆθος : ἔνι μαλλιάρη
ἡ καρδία του.

κατεβασίδι τό, τὸ σκαλί, τὸ σκαλο-
πάτι.

κλῖμα τό, ἀρρώστια τῶν βρεφῶν ποὺ
κιτρινίζει τὸ σῶμα τους.

κόμμα τό, 1) κομμάτι: φρ. ἀν γόμμα
στράτα (=λίγος δρόμος). 2) δωμά-
τιο : τὰ πέσον τὸ κόμμα (=τὸ
κελλάρι τοῦ σπιτιοῦ).

κόκκι τό, φίζα.

κοτδίν τό, (κοκκίον) σιτάρι.

κουγιάς δ, σκῶρος : τὰ κουβάρε εἴφαν
δ' δ κουγιάς.

κούζα ἡ, αἴγα μὲ μικρὰ τεντωμένα
ἀφτιά.

κουκούδι τό, χαλάζι.

κουκούμι τό, χάλκινο ὑδροδοχεῖο.

κοφτάρι τό, μουσταλευριά.

κοφτέρ δ, δήμιος.

κράς τό, (κρέας ;) σαπολίθαρο.

κρατούρια ἡ, μεγάλο χουλιάρι.

κροτάλι τό, ώρα.

κρούσκο τό, ἡ δροσιά : τὴν ἐβίτσα μὲ
τὸ κρούσκο (=τὴν αὐγὴ μὲ τὴ δρο-
σιά).

κρουτίδιστρα ἡ, ἡ κλῶσσα.

κρυφάγκωμας δ, ἀκρόστεγο, γεῖσο
τῆς δριζόντιας στέγης, ὑπόστεγο.

κωδάρα ἡ, (κλωθάρα) ἡ σβούρα.

(Στὴ Σινασὸ κλωθάρα=ἡλακάτη).
λίμβηλή ἡ, (λίμνη) τὸ ἄλωνι τοῦ φεγ-
γαριοῦ ἡ τοῦ ἥλιου.

λτ'ινούσκα τά, ἡ ἵλαρά (πβ. λτ'νδς
=κόκκινος).

μακαρία ἡ, μνημόσυνο : τοῦ τατᾶ
μου ἡ μακαρία. (Στὸν Οίνουντα
μακαρία λέγεται τὸ παρηγορητικὸ

δεῖπνο ποὺ γίνεται στὸ σπίτι τοῦ
 νεκροῦ μετὰ τὴν ταφῆ) ¹.
μάλαγμα ἡ, ψιλὸ ἄχερο, σκόνη.
μανάλι τό, λαμπάδα.
μαχανᾶς ὁ, ἀφορμή.
μέτρος ὁ, πληθ. οἱ μέτροι, οἱ μονά-
 δες ποὺ κερδίζει κανεὶς σ' ἓνα
 παιγνίδι.
μοῖρα ἡ, 1) μερτικό. 2) μερίδα ἀπὸ
 ἀρέας.
μονὴ ἡ, στάνη γιὰ ζῶα: τοῦ ἵδεονν
 ἡ μονὴ.
νανούδι τό, ἡ κούνια τοῦ μωροῦ.
 (Πβ. τὸ *νανίον* τοῦ Ἡσυχίου).
νέγκωσμα τό, (ἀνάκλωσμα) κυνήγι :
 πηάγαμ' σοῦ περδιτοῦ τὸ νέγκω-
 σμα (=πήγαμε νὰ κυνηγήσουμε
 πέρδικες). Πβ. *νεγκώθω*.
νεγρίος ὁ, ὁ δεύτερος καὶ τρίτος ἔξα-
 δελφος.
νιφίδι τό, ἄχυρα ποὺ μένουν ἀπὸ τὸ
 σιτάρι στὸ δερμόνι.
νομάτ(ης) ὁ, ἄνθρωπος.
ξιφόρνδι τό, εἶδος ἀγριολούλουδο γα-
 λάζιο.
ξορωτᾶς ὁ, φαεὶ ἀπὸ ὅμελέτα μὲ
 κουρκούτι.
ξύο τό, ἡ οἰζα, τὸ δέντρο : ἔχω εἴκο-
 σι ξύα σῦκα (εἴκοσι συκιές).
δροτὸν τό, (δροθὸν) ἡ ἀλήθεια.
οὐρανὸς ὁ, οὐρανὸς) ὁ οὐρανίσκος
 τοῦ στόματος.
παγάνι τό, χαράδρα.
πάπλως ὁ, ὁ νουνός.
παραδέβασμα τό, παρηγοριά.
παραμάννα ἡ, μητριά.
παραστάδι τό, ὅλόκληρο τὸ πλαίσιο

τῆς θύρας, τὸ κούφωμα.
παράφτερο τό, κράσπεδο, ἡ ἄκρη μα-
 κροῦ φορέματος.
παρκαμίνα ἡ, γωνιά, τζάκι. (Γιὰ τὴ
 σύνθεση πβ. τὸ συνών. *παραστιά*).
παροπούλι τό, ἀγριοστάφυλο.
πατίτσα ἡ, σκαλοπάτι.
πεγάλδι τό, πηγή, βρύση.
πεζούλι τό, θυρίδα, ντουλάπι.
πελέτη τό, ὁ ἀρμὸς τοῦ χεριοῦ μὲ
 τὸν πῆχυ.
πλάκα ἡ, ἔμπλαστρο.
ποδαρᾶ ἡ, 1) πηγὴ τοῦ ποταμοῦ (πβ.
τρόνυφαλᾶ). 2) ἡ ποδαρᾶ τ' ἄγον
 (=τὸ θεμέλιο τοῦ ἔξωκκλησιοῦ).
πόνος ὁ, ἡ ἐπιδημία.
πουλλί τό, πέος μικροῦ παιδιοῦ.
προσάλευρο τό, ἀλεύρι ποὺ μ' αὐτὸ
 πάσσουν τὰ φύλλα τῆς ζύμης ὅταν
 τὸ ἀνοίγουν.
ραβδία τά, ραβδιές, ξυλιές.
ράμμα τό, τὸ σκοινὶ ἐν γένει.
ράδη ἡ, (ράχη) φόρτωμα : ἡ ράδη
 κοτδὶ (=ένα φόρτωμα σιτάρι).
ροκόμητο τό, (ἀγριόμητο) ἀγριο τζά-
 νερο.
σακκοάμι τό, μεγάλο σακκὶ 60 ὄκα-
 δων.
σεδεμένος ὁ, ἀρβωνιαστικός, σύζυγος.
σειμὸς ὁ, χειμῶνας.
σεῖστρο τό, κούνια.
σιντραμάδε τά, φλωριὰ ποὺ στολί-
 ζουν τὸ λαιμό.
σουρὸν ἡ, κοπάδι ζώων.
στυφίδα ἡ, εἶδος χόρτο φαγώσιμο.
σιρατελίδα ἡ, εἶδος μακρουοῦ πασσά-
 λου ποὺ στηρίζει τὸν πλεχτὸ μὲ

βέργες φράχτη.
 διδιρός δ, θυμιατήρι.
 σιδυλοκάκε τά, ή κοπριά του σκύλου.
 σῦκον τό, ή συκιά : σὸς σῦκον *báron*.
 σύντρεφος δ, δ πλακοῦς ποὺ περιβάλλει τὸ ἔμβρυο. Πβ. καὶ ἴματι.
 σύρμα τό, τουφεκιά, βολή.
 στόμα τό, στόμιο, εἴσοδος : τοῦ σημάτων *dà στόματα*.
 τελέτρι τό, κοπίδι, σμίλη.
 τεστόκ-κο τό, δοχεῖο πήλινο.
 τετηνεβίτσα τὸ πρωΐ.
 τὴν ἐβῆ (τὴν αὔγη), αὔριο : τὴν ἐβῆν δὸ μισημέρι (αὔριο τὸ μεσημέρι).
 τόπας δ, (τόπος) χρησιμοποιοεῖται ἐπιρρηματικὰ μὲ τὴ σημασία «ἀντί», σάν, π.χ. *τσατόδου τόπας*=ἀντὶ γιὰ ξύλο, *τουκαροῦ τόπας* = ἀντὶ γιὰ τουκάνι, κατὰ τὸν Dawkins ἐπίδρ. τοῦ τουρκ. *yerina*^{1.}
 τόπι τό, ἀνθοδέσμη.
 τσάπη ή, τσέπη.
 τδουφαλᾶ ή, πηγὴ τοῦ ποταμοῦ (πβ. ποδαρᾶ).
 τσόχα ή, κάππα χοντρὸ σακκάκι.
 τδελὲ ή, κοιλιά.
 ὕπνος δ, ὅνειρο : πόψα εἶδα ἀν ὕπνος, εἶδα σε σὸν ὕπνο μου.
 φκακοῦδες οἱ, (πλακοῦδες) στραγάλια.
 φύο τό, ντολμάς (πβ. τὸ τουρκ. γα-prak=φύλλο καὶ ντολμάς).
 φσονδάμερος δ, σφένδαμος.
 φυτὸς δ, ἀμπέλι νέο ὡς τριῶν ἑτῶν : φύτεψα φυτός.
 χαλιθὶ τό, καζάνι : ἔζεσα τρία χαλ-

τδία νερό.
 χαραὴ ή, τὸ πρόσωπο.
 χαρτίο τό, γράμμα, ἐπιστολή : ἔψαλτα τα τὸ χαρτίο (= διάβασα τὸ γράμμα).
 χάσιμο τό, θάνατος.
 χράρι τό, τὸ ἔχνος τοῦ ποδαριοῦ στὴ γῆ, πάτημα.
 χοβόλι τό, κοπριά.
 χορτάρι τό, μπαρούτι. (‘Η δνομασία κατὰ τὸν Π. Καρολίδη ἀπὸ σύγχυση τῶν τουρκ. *ol*=χορτάρι καὶ *od*=φωτιά), ἀλλὰ πβ. τὸ μεσαιων. *βοτάνη*=μπαρούτι)^{2.}
 χρεία ή, τροφή, κουμπάνια ποὺ παίρνει δ ὀδοιπόρος μαζί του.
 χῶμα τό, περιοχή, ἔκταση ἐδάφους.
 χώρα ή, ὁ ἔνεος : 'ς χώρας τά ὁρίθε, 'ς χώρας ὁ κεσές, μὸ 'ς χώρας τὰ φτερὰ πετᾶ. (Γιὰ τὴ σημασία βλ. N. Ἀνδριώτη στὸ Λεξικογρ. Δελτίο Ἀκαδημίας 3, 87).
 ψάρι τό, δ μῆς τοῦ μπράτσου.
 ψέος τό, ὑψος.
 ψόφος δ, 1) θάνατος (χωρὶς μειωτικὴ ἔννοια). 2) νεκρός, πεθαμένος.
 ψυδή ή, ζωή : φύτε ἀ γλυτώσετε τὴν ψυδή σας.
 ψωμία τά, φύλλα ζύμης ψημένα σὲ πυρωμένη κυρτὴ μετάλλινη πλάκα.

2) Ε Π Ι Θ Ε Τ Α

ἀλειμμαδίερο' παχύς.
 ἄρειος ("Αρειος) αἰρετικός : ἔ"Αρειε!
 ἀρδὸς (γερδὸς) καὶ ἀρούσκος ζωντανός : τὰ περιττεῖ πιένημα' da ἀρούσκα (=τὰ πιάναμε ζωντανά).

1. Βλ. R. Dawkins στὸ Ἀφιερωμα εἰς Γ. Χατζιδάκιν, σ. 57.

2. Π. Καρολίδου, Γλωσσάριον συγχριτικόν, σ. 47.

ἀχράδης βουβός.

βραχτά τά, (βρεχτά) ώς οὖσ. σταφιδοκάρυδα ἡ κουφέτα ποὺ μοιράζονται στοὺς γάμους, βαφτίσια κλπ. βροχός βροχερός : ὁ ταρδός* ἢ ἵνη βροχός.

βυνατὸς (δυνατὸς) πλούσιος.

δομμένος τρελλός : *ς τὰ μαχισοῦμε τῖσιν *ς τὸ δομμένο μαθαίν' δὸς ληθώτικο (=ἀπὸ τὰ παιδιὰ κι ἀπὸ τὸν τρελλὸ μαθαίνεις τὴν ἀλήθεια, παροιμ.).

*δρός (ἀδρός) μεγάλος : τὰ *δρὰς οἱ ρυμᾶτοι (=οἱ μεγάλοι ἄνδρες).

ἡλεκός προσήλιος : σὸς ἡλεκὸν δὴ μερᾶς (=στὸ προσήλιο μέρος).

ἡλεκούσκο προσήλιο, ἥλιακό.

κακός καυτερός : κακὸ πιπέρι - κρομμύδι.

καδός ωραῖος : ἀν γαὸ νύφη.

καρδεκός γενναῖος : καρδεκὸ φράχι (=γενναῖο παλληκάρι).

καταθαλῶν πετραδερό, γεμάτο πέτρες.

*κνῆρος (όκνιάρης) αὐτὸς ποὺ δὲν μπορεῖ νὰ περπατήσῃ (όχι ὁ τευπέληνς).

*λειμετερός τό, ώς οὖσ. πίττα μὲ βούτυρο.

λτι*νός (ἀληθινός) κόκκινος (βλ. Ιστορικὸν Λεξικὸν στὴ λ. ἀληθινός 2).

μυημοράτος πεθαμένος, νεκρός.

μουντός ἀσκημος (γιὰ ἄνθρωπο) ; μουντὸ *ταῖκα.

δροῦσκος ἵσιος.

πρωτινός πρῶτος : εἶμαι πρωτινό.

σερνικός ώς οὖσ. ὁ ἄντρας : τὸ μέτ'ον οἱ σερνίτροι (=οἱ σύζυγοι μας).

στιφὺς ξινός.

τζανός 1) ἄμυνας, μωρός : τζανά καιζία μὴ καιζεύ (=ἀνόητα λόγια μὴ λές). 2) οὖσ. βρέφος.

*φσαός (ἀσφαλής) σκληρός : φσαό θάλι (=σκληρὴ πέτρα).

φωτιστικὸς ώς οὖσ. βιαφτισιμός.

χουωρός (χλωρός) κίτρινος, χρυσός : χουωρὰ λίρες (=χρυσές λίρες).

ῷμὸς ἄπειρος στὴ δουλειά : εἰσ' ὡμός, *ἀ ψηθῆς.

3) ΡΗΜΑΤΑ

*αντζεύω (λαγγεύω) πονῶ.

βορρίζω λιχνίζω.

βράζω κολλῶ : βρασμένα θάλε (=κολλημένες πέτρες), ἔβρασετε πεντεντάβου (=ἔγινατε ἀχώριστοι).

βρουκανίζει γκαρίζει.

γιᾶώ (ἄγιαζω) πεθαίνω : λέγεται μονάχα γιὰ κληρικούς, ἐνῶ γιὰ λαϊκοὺς λένε χάρομαι καὶ ψοφῶ.

γλιμᾶς βγάζω.

*γραίνω (ύγραίνω) ξαίνω (μαλλί).

γρεύω βλέπω (δπὸ τὸν ἀδό. ἔγρεψα =ἔβλεψα. Πβ. τὸ μεσν. ἡ ἀρκος δὲ ώς ἥκουσεν καὶ ἔβλεψεν τὸν λύκον. Διήγ. παιδιόφρ. 830 (ἔκδ. Wagner)).

γροικῶ μαθαίνω.

δεβαίνω φουσκώνω (γιὰ τὸ ζυμάρι) : δεβαίνει τό ζυμάρι.

δίνω χτυπῶ. Πβ. δόσιμο=χτύπημα.

ἔρχομαι πηγαίνω : ἥρτα σὸ μόνο.

ζουλεύω τρέφω : ἔθει μῆτρα ζουλεύει τὸ χρόνο (=ύπάρχει μῆνας ποὺ τρέφει τὸ χρόνο).

ζῶ (μεταβατ.) εὔχομαι σὲ κάποιον ποὺ γιορτάζει νὰ ζήσῃ, τοῦ κάνω ἐπίσκεψη : πάω νὰ ζήσω τὸν δεῖνα.

θέγω ἐλπίζω : θέγω *ς τὸ Θεό.

θήκω 1) βάζω. 2) ἀναγκάζω κάποιον νὰ κάνῃ κάτι : ἔθακαν τὰ γουανόν-κα *νdà ταθλαδίσουνε τὸ δεσπότη* (=έβαλαν τὰ τουρκόπουλα νὰ πετροβολήσουν νὸ δεσπότη). θωρᾶς βλέπω.

(*l*) **σάζω** χαιδεύω. (Γιὰ τὴ σημασία πβ. τὸ μεσαιων. δμαλίζω=χαιδεύω).

καλοξάω πηδῶ σ' ἔνα πόδι, κουτσαίνω.

καμναίνω ἐργάζομαι, δουλεύω.

κανίζω οργίζω, σπάζω.

κατακοῶ (κατακολλῶ) διώχνω: κατακόλτσαν *da* (=τὸν ἔδιωξαν).

καταπλάρω ταγίζω.

κατέχω 1) ξέρω. 2) θυμοῦμαι; κατές τα τὴν ἄνοιξη;

καλίνω σκύφτω: κλῖνε καὶ πίε νερό.

κοάω καὶ κονάγω βάζω μπροστὰ καὶ δδηγῶ: κοᾶ τα τὸ γαϊρίδι, - τ' ἄργο-τὰ βρύδε, κονάγω τὴ χαϊβάρε.

κομπάνω ἀπατῶ.

κονδάω, ἀόρ. κόντσα, ρίχνω, πετῶ. **κονθάω** (ἀκολουθῶ) συνεχίζω, ἔξακολουθῶ: κονθάω τ' ὅτι (*=ἔξακολονθῶ τὸ παιγνίδι*).

κονκονδώνω κρυώνω.

κονπανίζω χτυπῶ. Ἡ σημασία μεσαιωνική, πβ. Πρόδρ. 3,372 μῆ πρὸν σὲ κοπανίσουσι καὶ δώσουν σε τὸν δύρν σου | καὶ τῆς μονῆς δλόγυμνον ἐκβάλονσι σε αὐτίκα. Πβ. καὶ Ἀκριτ. στ. 1391 (*Έκδ. Hesseling*), κόφτω ἐμποδίζω.

κρεμίζομαι πέφτω ἐν γένει: κρεμίένδαι τὰ μαλλία του (=μαδεῖ ἡ κόμη του.)

κρεμῶ περνῶ ἀνάμεσα. Μέσ. κρεμοῦμαι: θύμωνται: κρεμοῦνται

'δρὰ 'δρὰ κάτιζε (=θύμωνται πολὺ φηλοὶ βράχοι).

κρούω 1) χτυπῶ: φρ. κρού' σὸν μον = θυμᾶμαι. 2) παίζω (γιὰ μουσικὸ δργανο): κρούω τσαλγίς. 3) ἀνάβω: κρούω ὥστιά (=ἀνάβω φωτιά). Πβ. τὸ κυπριακὸ κρούζω = ἀνάβω. Α. Σακελλαρίου, Τὰ Κυπριακὰ 2,93, 4) δαγκάνω.

κώθω (κλώθω) 1) γυρίζω ἐν γένει: ὁ μύος κώθει, ἀτσεῖ ἐν' ἄ μύος τοῦ κώθει. Φρ. σοῦ νὰ κώση= δλόγυρα. 2) ἐπιστρέψω.

λίεγώνω κουράζομαι.

λύομαι λειώνω, χωνεύω: λύεται τὸ κρᾶς σὸ κονυμήν (=χωνεύει ἀπὸ τὸ βρασιμο μέσα σιὸν τέντζερε).

μαδῶ ξερροζώνω, γιὰ φυτά: μαδῶ τὸ κύθάρο.

μακρυναίνω 1) ἐκτείνω, ἀπλώνω: μακρυνναίνω τὸ δέρι μον' μάκρυν' τὸ ποδάρι σου. 2) ξαπλώνομαι: μακρυνναίνω στ' ἡ (*=ξαπλώνομαι καταγῆς*).

μαραίνομαι φροντίζω.

μαργαρώνω μαλώνω, φιλονικῶ.

μανδρώνω είμαι θυμωμένος: μανδρῶνω τράμα τον (=είμαι θυμωμένος μαζί του).

μεδουσχώνω θάφτω.

μενούριζω ἀνάφτω, πυρώνω: μενούριο. Φρ. κάγαμεν τζαὶ μενούρισταμε (=λυπηθήκαμε πολύ).

μετεϋριζω ἀναστρέψω, γυρίζω ἀνάποδα.

μονάζω 1) διαμένω, περνῶ τὴ νύχτα: πόψα τά ἵδε μόρασαν σου Κρανίτζη. 2) μεταβ. μαντρίζω τὰ ζῶα.

μουώνω (μουλλώνω) κρύβω. Πβ. τὸ

μεσαιων. μουλλώνεται καὶ κρύπτεται Πρόδο. 1.127.

μουχτάρω σπρώχνω, χώνω, κρύβω.
νταράζω (άναταράζω) ἀνακατεύω.

νεγρώθω (άνακλώθω) κυνηγῶ.
νεσύρω ἀρχίζω.

νιζιθαρίζω συγχύνω (βλ. R. Dawkins Αφιέρ. εἰς Γ. Χατζιδ., σ. 47).
παραδεβάζω παρηγορῶ : ἔ ὡδὲ νὰ
μὲ παραδεβάσῃ λαῖκ-κο, νὰ φύῃ
χολή μου.

παραμυρῶ 1) μυρίζομαι. 2) ἐρευνῶ :
παραμυρῶ νὰ ταύρω.

παρατικήζω ἐκθέτω στὸν καπνό,
κάνω κάτι καπνιστό.

παρεδοῦμαι, ἀόρ. παρεδόθα, παντρεύομαι (γιὰ γυναῖκες καὶ ἄντρες).

πασπαλεύω πασπατεύω, ψηλαφῶ.

πεζοῦμαι, ἀόρ. πεζώθα, ἀδειάζομαι,
κενώνομαι, μένω ἀδειος.

περισεύω πλειοδοτῶ σὲ δημοπρασία.
πὲς καὶ ταπὲς (προστ. ἀορ. τοῦ ο.

λέγω) ἀν : πὲς τζού ὅτε τίδεῖνος τὸ
ἔργον τζο πιτιέσε (= ἀν δὲν ἔρχόταν
ἐκεῖνος, ή δουλειὰ δὲν θὰ τελείωνε).

πονῶ ἀρρωστῶ : πότε πόνεσες ; παδλάτσαμ' νὰ πονέσουμε (= ἀρχίσαμε
ν' ἀρρωστοῦμε).

πρέπω φαίνομαι ὠραιος.

προμβάω προέχω, ἔξεχω.

ρυεύω γυρεύω.

σημαδεμένος, μετοχ. τοῦ ο. σημαδεύω, ἀρραβωνιασμένος. Κατὰ τὸν Dawkins, Modern greek κτλ., σ. 200 καὶ 643 ἐπίδρ. τοῦ τουρκ. *nışan* = σημαδεύω καὶ ἀρραβωνιάζω.

σηκοῦμαι φυτρώνω, βλαστάνω : σηκοῦται τὸ τσαϊρι (= βλαστάνει τὸ χόρτο).

σερματῶ σύρνω καὶ συνεκδοχ. ἀρπάζω.
παθ. σερματίζομαι σύρνομαι.

στριγγᾶ φωνάζω, καλῶ : στριγγᾶ τὴ
τρικα τον, στρίγγ' ξε μες νὰ μὲς ρωτήσῃ. Πβ. μεσαιων. ὅταν τ' ἀηδόνια κιλαδοῦν καὶ τὰ πουλιά στριγγίζουν Ἄχιλλ. 735 (Hesseling).
στρενάζω φιλεύω : ἥ πεθερὰ στρενάσκεν da τὸ γαμβρό.

συγκόφτω πελεκῶ : συγκομιμέρα θάλε (= πελεκητὲς πέτρες).

συμβαίνω φτάνω.

συμβιέζει σκοτεινιάζει.

συντραράζω ἀνακατεύω καὶ ταράζομαι
= ἀνακατεύομαι. Πβ. τὸ ποντικὸ^{ταράζομαι} = ἀνακατεύομαι, πάω
μαζὶ μὲ ἄλλους.

συραίνω φεύγω.

σώθη πέθανε, μόνο γιὰ κληρικό.

σώνω ἀντέχω, βαστῶ : σώνω σήν
βεῖνα.

σωρεύω μαζεύω : πααίνκε νὰ σωρέψῃ χορταρόκ-κα. Πβ. τὸ κυπρ. ἐσώρεψε τ' ἀσκέριν καὶ τὰ μεσαιων. ἐσώρεψαν καὶ τὸν λαὸν ὅλης τῆς ἀφεντίας, | ὥρισεν ἐσωρεύτησαν οἱ μεγιστᾶνοι ὅλοι Χρον. Μορ. Η. 1043, ὑπάγετε σωρεύσετε χιλίους ἀπελάτες Ἄκριτ. 1402 (Hesseling).
τζανίζω ζαλίζομαι.

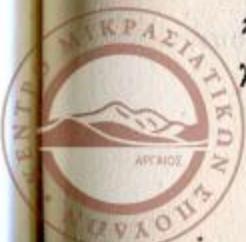
τιμαρεύω τοποθετῶ κάτι σὲ μέρος
ἀσφαλές, γιὰ νὰ τὸ ἔχω ὅταν μοῦ
χρειαστῇ.

τιμάίω ψήνω : τιμάίω τὰ κράτε.

τρύνω (τρυγῶ) δρέπω ἐν γένει :
τρύνω τὰ ὕμεράπε.

τσαλ' πατίζω ἀνακατεύω : τσαλ' πατίζω
τὰ βά μὲ τὸ χουλιέρι (= ἀνακατεύω
τ' αὐγὰ μὲ τὸ κουτάλι).

τρινάω (κινῶ) ἀνοίγω μπουμπούκια,

γιὰ λουλούδια : τέθινον τὰ σίδε.
τσοιμίέμαι 1) κλίνω, γέρνω : τὸ χω-
ράφι τσοιμήθη (= τὰ στάχυα του
ἔγειραν). 2) πεθαίνω· λέγεται μαζὶ
μὲ τὰ σώζομαι, γῆώ (ἄγιάς) μόνο
γιὰ κληρικούς : δὲ Χατζή ἐφεντήσ-
τθοιμήθη.

τθοιμίζω ρίχνω κάτω : τθοιμίζω τὸ
βόῦδι νδὰ φσάξω.

τθυνλίομαι πλαιγιάζω.

*υρεύω 1) θέλω : δὲ, τι ὑρεύποντε
(= δὲ, τι θέλεις κάνε), τξάπον ὑρεύ-
ς πά (= δέπου θέλει ἄς πάη),
ὑρεύω τὴν ἀροσύνη σου (= θέλω
τὴν ὑγεία σου). 2) ἀγαπῶ : ἀτὰ τὴν
γόρη τξο ὑρεύω τα (= αὐτὸ τὸ
κορίτσι δὲν τὸ ἀγαπῶ). Καὶ ἀπόρ-
σωπο ὑρεύποντε : ὑρεύντα ἔσθη.
φαίζω ταγίζω.

φκακώνω (πλακώνω) ψήνω πλακό-
πιττες.

φκανδάζω (πλαντάζω) στενοχωροῦ-
μαι, δυσαρεστοῦμαι μὲ κάποιον :
φκάνδαξα 'ς τὸν παπᾶ.

φοβερίζω θεραπεύω πληγὴ πλησιά-
ζοντάς τη σὴ φωτιά.

φοριοῦται γίνεται ἔγγυος : τὸ κορ-
τξόκ-κο φοριώθη ἢ ἐν φορτωμένῳ.

φουσκώνω βρέχω : δὲ φουσκωμένος
'ς τὴ βρεδὴν τξο φοβεῖται (= δὲ
βρεμμένος ἀπὸ βροχὴ δὲ φοβᾶται).

φροσάω τσουγγρίζω.

φτάνω ώριμάζω : τὸ σταφύλι φτάνει.
φωτίζω βαφτίζω. Πβ. φώτεμα, φω-
τιστικός.

χαμηλώνω σκύβω.

χάνω χαλνῶ : τὰ ἴησικὰ σιδυλλία
χάρουν φοῦρνοι. Μέσ. χάρομαι πε-
θαίνω.

χαπαχοῦμαι σκοντάφτω : δτις ταρ-

νεύει χαπαχοῦται (= δποιος βιάζε-
ται σκοντάφτει).

χαρτεβώνω ἀνοίγω τὰ σκέλη.

ψάλλω διαβάζω : τὸ μαχτσούμι
ψαλλαίνκε ἀν χαρτίο (= τὸ παιδί
διάβαζε ἔνα βιβλίο).

ψοφῶ πεθαίνω (χωρὶς μειωτικὴ ἔν-
νοια) : μεῖς ἐνόμαστ' ἀδᾶ, ἢ ψα-
φήσουμ' ἀδᾶ (= ἐμεῖς ἐδῶ γεννηθή-
καμε, ἐδῶ θὰ πεθάνουμε). Πβ. ψο-
φος = νεκρός.

ΑΝΤΩΝΥΜΙΕΣ

τίτος (τέτοιος) δ δεῖνα.

τὰ πομεινὰ = οἱ ἄλλοι (δχι οἱ ὑπόλοι-
ποι) καὶ γιὰ τὰ τρία γένη, (π.χ. τ
πομεινὰ οἱ νομάτοι, τὰ πομεινὰ
ταῖτδες, τὰ πομεινὰ τὰ φδόκ-κα,
καὶ γιὰ ὅλες τὶς πτώσεις, (π.χ. τ
φδόκ-κο καθούτουν σὰ πομεινὰ το
φδόκ-κίονταν δὰ ποράδε = τὸ παιδί^{καθόταν} στὰ πόδια τῶν ἄλλων
παιδιῶν).

λιέγα μερικά, κάτι : λιέγα παιξίματα
ὄνσουντος (γεν.) δποιουδήποτε.

πενενδάβον ἀναμεταξύ τους, δ ἔν-
τὸν ἄλλο.

πῶ τι ; πῶ φτένεις ; (= τι κάνεις ;
πῶ ἢ μὲ δώσετε ; (= τι θὰ μο-
δώσετε ;), πῶ ὑρεύ' ἀδᾶ ; (=
θέλεις ἐδῶ ;).

τὸ τθεινοῦ τὸ δικό του : νὰ πάρῃ χαρ-
κὲς τὸ τθεινοῦ τὸ θελυκό (= ν
πάρῃ καθένας τὸ δικό του θηλυκό
σὲ τθεινοῦ στὸν έαυτό του : δτι
κουβενδίε σὲ τθεινοῦ (= δποιος
χει πεποίθηση στὸν έαυτό του).

τὸν ποὺ (άναφορ.) : τὸν ὑρεύκε ἥτοι
ἀτὸ (= αὐτὸ ἥταν ποὺ ζητοῦσε).

ΠΡΟΘΕΣΕΙΣ

ἀρδὶ (ἀντὶ) σάν, δπως: ἀσπρο ἀρδὶ γὰ (=ἀσπρο σὰ γάλα), *ἀρδὶ νύφη σιήκνεσαι* (=σὰ νύφη στέκεσαι), *ἀρδὶ γαλέμ' δροῦσκο* (=σὰν κοντυλοφόρος ὕσιο), *ὅ νομάτις ἔντι ἀρδὶ χουνωρὸς χορτάρι* (=ὅ ἀνθρωπος εἰναι σὰ χλωρὸς χορτάρι). Ὁμοια χρήση τῆς πρόθ. ἀντὶ συναντοῦμε σ' ἔνα κρητικὸ στίχο: *νὰ πάης νὰ τοῇ κουρκουνᾶς ἀντὶς δικολογιά σου* (=νὰ πάς νὰ χτυπᾶς τὴν πόρτα της σὰν νάταν συγγενῆς σου). Βλ. Ἰστορ. Λεξ. στὴ λ. ἀντὶ A 1 ε.

ΕΠΙΡΡΗΜΑΤΑ

Τοπικά:

ἀδᾶς ἐδῶ: πῶς ὑρεύ' ἀδᾶς; (=τί θέλεις ἐδῶ);, σὺν τοῦς ἥρτες ἀδᾶς πέσου; (=πῶς ἥρθες ἐσὺ ἐδῶ μέσα);.

γνέρδα (ἄγναντια) ἐπάνω: *κρούνκαν σὸ θάλι γνέρδα* (=χτυποῦσαν στὴν πέτρα ἐπάνω).

κατουφόρον πρὸς τὰ νότια τῶν Φαράσων.

κονδὰ συντάσσεται μὲ τὸ φ. πάω γιὰ νὰ ἐκφράσῃ τὴν κίνηση πρὸς ἔμψυχο τέρμα: *πῆε σὰ πομεινὰ τὶς κόρες του κονδά,* ἢ πάω σὰ βουρδόνε μου κονδά, ἔβγη σὸ βασιλὸν *γονδά.*

λουκάτον καὶ *νουκάτον* (ἄλλο κάτω) πιὸ κάτω.

μβρό μπροστά.

πανουφόρον πρὸς τὰ βόρεια τῶν Φαράσων. Γιὰ τὴ γενικὴ πβ. τὸ μεσαιων. *κυπριακὸ ἐπάνω μέρου= παραπάνω* (μὲ σημασία τοπικὴ) Ἀσίζες Κύπρου Α΄ κβ. (Κ. Σάθα Μ. Β. 6, 35, 29).

σταυρωτὰ γύρω: ἀτέει σταυρωτὰ (= ἐκεῖ γύρω).

τδάπον (ἐκεῖ δπον) δπον.

ψεὰ ψηλὰ (πβ. τὸ τσακωνικὸ ἀψεά).

Τροπικά:

ἀτεῖα καὶ ἀτέα ἔτσι.

βαρᾶ φρόνιμα: κάτισε βαρᾶ.

νδάμα (ἀντάμα) μαζί: *τδάπ' ἢ ὑπάζ* νὰ πάρ' τδαὶ μὲ νδάμα σου, ἔ δῶ νδάμα μου, φά' τδαὶ σύ!

πᾶ πῶς: πᾶ ποίτθη; (=πῶς νὰ κάνη);.

προμὴ (πρὶν μὴ) χωρίς: προμὴ κατέψων (=χωρὶς νὰ μιλήσουν) πβ. τὸ μεσαιων. μὴ πρὶν = πρὶν: μὴ πρὶν σὲ κοπανίσουσι καὶ δώσουν σε τὸν δγόν σου Πρόδρ. 3, 362 καὶ τὸ Θρακικὸ προμὴ=πρὶν, Σ. Ψάλτη, Θρακικά, σ. 119.

τζάς (ἐκεῖ ώς) δπως, καθώς: τζάζ είπες.

τοῦς (καὶ πρὶν ἀπὸ φωνῆεν ἢ ἡχεοδὸ σύμφωνο τοῦς) 1) πῶς: *τοῦς ἔνι;* τοῦς τὰ λέσ; σὺν τοῦς ἥρτες ἀδᾶς πέσου; τοῦς τὰ δέβασες σὸ *Ισμύρι*; (=πῶς τὰ πέρασες στὴ Σμύρνη); 2) τί εἴδους; τοῦς ψέμα νὰ εἰπῶ;

Χρονικά:

ἀρᾶ καὶ ἀράτζα τώρα.

ἀτέει (ἐκεῖ) τότε: ἀτέει στρίγγ'σαν τὸ βουρδόνι.

γνᾶς πάλι.

καμμία οὐδέποτε: τζό φίλτσα σε καμμία.

νοῖσθρο ἐγκαίρως: τὰ σταφύλε φτάνναν νοῖσθρο (=τὰ σταφύλια ὠρίμαζαν ἐγκαίρως).

σκοτεινὰ τὴν νύχτα : ἔφυε σκοτεινά.

Πβ. τὸ μεσαιων. καὶ σκοτεινὰ οὐ-
κώνεται, λέγει τῶν ἀδελφῶν του

‘Ακριτ. στ. 319 (ἔκδ. Hesseling,
Λαογραφία 3, 563).

Π ο σ ο τ ι κά :

ἄτσονδον ὅσο.

ἄτσοντθεῖτο τόσο : ἄτσονδον ἡτον μα-
κρά, ἄτσοντθεῖτο μέτρος μετράγκη.
ζόρε πολύ : δόντσε ζόρε σὰ զոսմիա
(= χιόνισε πολὺ στὰ βουνά).

σόπον ὅσο.

τᾶθάφ (καὶ ἄλλο) πλέον, περισσότερο :
τᾶθάφ κὰ (= πιὸ καλά). Πβ. ἄβον
= ἄλλο.

Σ Υ Ν Δ Ε Σ Μ Ο Ι

γιὰ (διὰ) ἀλλά : ταυρεῖς, γιὰ τζο
‘φήρω σε (= τραβᾶς, ἀλλὰ δὲ σ^τ ἀ-
φίνω).

θεοὺς (δίχως) χωρίς.

Ἐνδιαφέρον παρουσιάζει ἡ χοήση τοῦ μορίου τὲ ὡς ἐπιτατικοῦ μὲ διά-
φορες σημασίες, π.χ. : τὲ ‘στέρον (= πιὸ ἀργά), τὲ τὸ ‘στέρον (= τὸ τελευ-
ταῖο), τὲ τα’ ἀπάνον (= πιὸ ἐπάνω), τὲ ἐμβόδ σὰ χοόνε (= τὰ παλιὰ χοόνια),
τὲ σὰ ‘μβοδὸν δὸ φθόν-κο (= τὸ πιὸ μπροστινὸ παιδί), τὲ τὴν ἐβίτσα (= τὸ
ἐπόμενο πρωΐ).

Τὸ τὲ τοῦτο φαίνεται συγγενικὸ μὲ τὸ σύνδεσμο δὲ πὸν χρησιμεύει
μαζὶ μὲ τὸ σύνδεσμο εἰς σὲ φράσεις καθώς : ζ’ δὲ τὸ μέρος μον (= ἀπὸ δικό
μον μέρος), ζ’ δὲ τὸν τατά μον παρακάλτσα (= ἀπὸ μέρος τοῦ πατέρα μον
παρακάλεσα), ζ’ δὲ τὴ μοῖρα τουν (= γιὰ δικό τους λογαριασμό), ζ’ δὲ τὶς
Βαραδῶτοι (= ὅσον ἀφορᾶ τοὺς Φαρασιῶτες), ζ’ δὲ μέρος (= ἐκτὸς ἀπ’ αὐτό).

Πβ. τὸ ναξιώτικο *deountὸς* (= αὐτὸς) καὶ τὰ κρητικὰ τὸ δεαύριο (= τὴν
ἐπαύριο), τὸ δεπρωΐ, τὸ δεταχνὰς καὶ δὲ τὸ ταχνάς. Τὸ τελευταῖο τοῦτο πα-
ρουσιάζει τόσο κτιπητὴ ἀναλογία μὲ τὸ φαρασιώτικο τὲ τὴν ἐβίτζα, ὥστε μᾶς

μό (μὲ) σάν : τὸν δατά μον ‘γαπάγω
τα μὸ τὸ μέλι (= τὸν πατέρα μον
τὸν ἀγαπῶ σὰν τὸ μέλι).

νὰ ἀν : νὰ ‘νρεύ’ νὰ ποίκ’ σπίτι (=
ἀν θέλεις νὰ κάνης σπίτι).

πῶς γιατί : πῶς κνήθεσαι ; (= γιατὶ
ξύνεσαι ;).

σαμοὺ ὅταν : σαμοὺ χανούτονν ‘στέ-
ρον (= ἀφοῦ πέθαινε κ’ ὑστερα).

σοτίπως γιατί ; σοτίπως μὲς κόμβω-
σες ; (= γιατὶ μᾶς γέλασες ;), τζο
κατέχω σοτίπως (= δὲν ξέρω γιατί).

σῶς (ώς), ἔως : ἀπιδᾶ σῶς τὸ σπίτι.
Γιὰ τὴν ἀνάπτικη τοῦ προθετικοῦ

σ πβ. τὸ ἀφοῦ > σαφοῦ ἀπὸ τὴ
Σινασό¹.

τδούνκι διότι.

‘φότες (ἀφότου) ἀναφορ. πού : τὸ μερ-
μήτδι φότες ἔν’ μερμήτδι ‘γανοῦται
τδαὶ τοῦ δειμωνοῦ τὸ οὐνοῦχι
(= τὸ μυρμήγκι ποὺ εἶναι μυρμήγκι
συλλογίζεται καὶ τοῦ χειμῶνα τὴ
σοδειά).

έπιτρέπει νὰ συμπεράνουμε ὅτι τὸ τὲ εἶναι τύπος τοῦ συνδέσμου δὲ ποὺ σὲ πολλὰ νεοελληνικὰ ἴδιώματα χρησιμοποιούμενος σὲ φράσεις ἀφηγηματικές, καθὼς οἱ δὲ λοιποί..., τὰ δὲ λοιπά..., τὸ δὲ αὔριο..., τὸ δὲ πρωΐ..., τὸ δὲ ταχνάς, ὅταν ἔπαψε πιὰ νὰ εἶναι αἰσθητὸς σὰ σύνδεσμος, ἐνώθηκε μὲ τὴν ἐπόμενη λέξη κι' ἔτσι σχηματίσθηκαν οἱ ἀντωνυμίες δὲ λοιπός, τὰ δὲ λοιπά, ἀδέλοιπος, ἀποδέλοιποι, τὸ μεσαιων. κυριακὸ προδέλοιπος, τὰ κρητικά : τὸ δεαύριο, τὸ δεπρωΐ, τὸ δεταχνάς, κ.τ.δ.

ΛΕΞΕΙΣ ΠΟΥ ΕΝΔΙΑΦΕΡΕΙ Ο ΤΥΠΟΣ ΤΟΥΣ

1) ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΑ

ἄειπη ἦ, τὸ ἀνδρικὸ μόριο. (Πβ. τὰ συνώνυμα ἀφανιά, τὰ ἀφάνητα).
βασιλὸς δ, πληθ. βασιλοί, δ βασιλιάς. (Πβ. τὸ κρητικὸ βασιλιός).
βράλμα τό, τέλος : τοῦ Χορτόη τὸ βράλμα (=τέλη Ἰουλίου). Πβ. τὸ κοινὸ ἔβγα, τό, (=τέλος).
βιζός δ, πεζούλι.
γέννημα τό, γέννηση παιδιοῦ.
γνώρι τό, γνώριμος ἄνθρωπος.
εἴπεμα τό, λόγος.
εὐθαίλεμα τό, εὐχέλαιο.
θάλι τό, λιθάρι, πέτρα.
κατώφορος δ, κατήφορος.
κολφὴ ἦ, κορυφή.
κρυπτάῃγο τό, κρύα πηγή.
λαχτυλίδα ἦ, δαχτυλίδι.
λείψονδο τό, λείψανο, νεκρός.
ληθώτικο τό, ἀλήθεια : τὸ ληθώτικο
ἔν' ορικό, κανέις τέο ὑρεύει τα τὸ ληθώτικο (=κανεὶς δὲν τὴν θέλει τὴν ἀλήθεια).
μερόθες οῖ, μέρη : 'ς τὰ δύο τὰ μερόθες (=ἀπὸ τὰ δύο μέρη).
μαρδαρὸς δ, μαϊντανός.
μάστρος δ, μάστορας, χτίστης.
μελισσούρι τό, μελισσοτροφεῖο.
μενεφρές δ, μενεξές.

μεδός δ, μυαλός.

μιχταροὺς δ, σμιγάδι.

μυτῆς δ, μύτη βουνοῦ, κορυφή.

νίμια ἦ, μάννα (συμφυρόμδος τοῦ τονόκ. πίπε καὶ τοῦ μάννα).

ξαγγόνι τό, δισέγγονο.

ξούρ' μα τό, ξύρισμα.

ξυτιδέρατα τά, ξυλοκέρατα.

οχοῦσα ἦ, λεχώ.

πανώφορος δ, ἀνήφορος καὶ ἐπίρρο.
πανουφόρον ἀνηφορικά.

πλέμα τό, πιόμα, ποτό.

πιτόβραδα τά, βράδυ.

Σάμβας δ, Σάββατο. Πβ. τὸ τσακων.
Σάμβα.

δονέρτσες οῖ, ἀσπρα ἀγριολούλουδα
(πβ. δόνι=χιόνι).

σπεῖρμα τό, σπορά, σπάρσιμο.

συνδαή ἦ, τάξιμο, τάμα.

φώτεμα τό, βάφτιση. Πβ. φωτίζω,
φωτιστικός.

χρὸς τό, χρέος.

ψάλμα τό, διάβασμα, ἀνάγνωση (πβ.
ψάλλω=διαβάζω).

2) ΕΠΙΘΕΤΑ

ἀνοιξιμὸς(ς) ἀνοιξιμός
ἀνοιξιμὸδ
χωρὶς τὸ παλέοντες ἀνοι-

ξιμός, ἀνοιξιμός χαβάδε (=ἀνοιξιμάτικα τραγούδια).
 ἀσεράνδωσιο ἀσαράντιστη (λεχώ).
 γνῶδος γνωστός.
 γαθιέρικος ἄγκαθωτός.
 καταθαλώντα πετρώδης : ἡ στράτια ἡ-
 τουνε πολὺν γαταθαλώνα.
 ηλεψιμὸς ηλεψιμαῖο.
 μακρετὸς μακρουλός.
 οφωφατὸς (φουφηχτὸς) 1) χαλαρός : φο-
 φωτὰ βά (=αὐγὰ φουφηχτά), 2)
 ἀπαλός : φουφωτὰ δέρε (=ἀπαλὰ
 χέρια).
 διλεφτέρος χιλιόφτερος.
 φαθικὸς βαθύς, σοφός.

3) ΡΗΜΑΤΑ

γρεύω· βλέπω, δπὸ τὸν ἄδρο. ἔγρεψα
 (=ἔβλεψα). Πβ. τὸ μεσαιων. ἡ ἄρ-
 κος δὲ ὡς ἥκουσεν καὶ ἔβλεψεν τὸν
 λύκον Διήγ. παιδιόφρ. 830 (εκδ.
 Wagner).
 κατακόφτω· κόφτω ψιλό : κατακόφτω
 τὸ κρᾶς.
 κατακροτῶ θορυβῶ.
 κατακρούω χτυπῶ.
 λεγεύω· λιγοστεύω.
 λιμβλώνω· λιμνιάζω : λιμβλώνκαν dà
 νερά.
 μπονιέζω μπελονιάζω.
 ξεγδειρέρω ξεγδέρνω.
 ξερώνω 1) ξεραίνω, στεγνώνω. 2)
 στερεύω : τὸ νερὸν ξερώνει.
 ξεθύνω χύνω.
 ξημερεύει ξημερώνει, γίνεται μέρα.
 ξοχταρίζω λαχταρῶ.
 παγάζω πηγαίνω : πάγασσα σὸν χω-
 οίον ἤεσσον.

πνίζω πνίγω.
 πογονατίζω γονατίζω.
 ποταμίζομαι μὲ παίρνει ὁ ποταμός
 πνέομαι.
 πειμώνει χειμωνιάζει.
 σέφτομαι σαπίζω.
 στήκνομαι στέκομαι. Πβ. τὰ μεσαιω-
 στήκνεσαι Πρόδρομ. 3, 351, στήκ-
 1, 124, στήκε 3, 45.
 συγκόφτω κόβω ὑφασμα γιὰ νὰ φάν-
 φόρεμα.
 συνδάσσω τάξω, ὑπόσχομαι.
 ταυρῶ τραβῶ. Πβ. καὶ τὸ κυπρια-
 ταυρῶ.
 τσακώνω 1) τσακίζω. 2) χαλνῶ :
 χατίρι σου τέο τσακώνω τα.
 φαΐζω ταΐζω, τρέφω.
 φεκόφτω ἀφαλοκόφτω, κόβω τὸν
 φαλὸν τοῦ νεογνοῦ.
 φραγμῶν φράσσω, περιβάλλω
 φράχτη : φραγμῶν τὸν δόπα.
 φσάκνω σφάζω.
 φσαώνω σφαλῶ. Πβ. καὶ τὸ κυπρια-
 σφαλών-νω.
 φτέρω φτειάνω, κάνω.
 φνάκνω φυλάγω.

ΑΝΤΩΝΥΜΙΕΣ

ταποῖον ποιὸ (οὐδέτ.).
 τίπος τίποτε : τίπος τέο χω (=
 ποτε δὲν ἔχω), τίπος τέο κατ-
 (= τίποτε δὲν ξέρω).
 μὲς μᾶς : σοτίπως μὲς κόμπω-
 (=γιατί μᾶς γέλασες);
 σὲς σᾶς : ἀ σὲς πῶ ἀν γαιζὶ (=
 σᾶς πῶ ἔνα λόγο).

ΑΡΙΘΜΗΤΙΚΑ

ένα	ένδεκα	τριάντα	τέσσαρα κατό
δύο	δώδεκα	σεράντα	πέντε κατό
τρία	δεκατρία	πενήντα	έξι κατό
τέσσαρα	δεκατέσσαρα	εξήντα	δριά κατό
πέντε	δεκαπέντε	γετμίδε	δχτώ κατό
έξι	δεκαέξη	σεξάντα	ένντεκα κατό
δριά	δεκαϊφτά	τοχσάντα	θίλε
δχτώ	δεκαοχτώ	κατό	δύο θίλε
ένντε	δεκαϊνντε	δύο κατό	τρία θίλε κτλ...
δέκα	είκοσι	τρία κατό	μιλλιόνι

Τὰ ἀπόλυτα ἀριθμητικὰ τὰ μεταχειρίζονταν στὸν οὐδέτερο τύπο στὴν θέση τῶν τακτικῶν, γιὰ νὰ δρίσουν πόσες τοῦ μηνὸς ἔχουμε, λ.χ. τοῦ Μάρτιου τοῦτο=1 Μαρτίου, τοῦ Μάρτιη τὰ ένντε=9 Μαρτίου, σοῦ Απρίλη τὰ δέκα=στὶς 10 Απριλίου κτλ., καὶ στὴ θέση τῶν περιληπτικῶν, π.χ. ἔνα πέντε=μιὰ πεντάδα, ἔνα δέκα=μιὰ δεκαριά, ἔνα εἴκοσι=μιὰ εἰκοσαριὰ κτλ.

ΣΤΕΡΕΟΤΥΠΕΣ ΕΚΦΡΑΣΕΙΣ

Σημασιολογικὸ ἐνδιαφέρον παρουσιάζουν καὶ οἱ ἔξης στερεότυπες ἐκφράσεις :

ἀς τὸ μὸν τὴν ἄκρα = γιὰ μένα, ἐξ αἰτίας μου, ἀπιδοὺς τὴν ἄκρα = ἀπ' αὐτὴ τὴν αἰτία, γι' αὐτό, παποῦς τὴν ἄκρα := γιὰ ποιὸ λόγο; θὰ γράψω τὸν νεικονίουν δὴν ἄκρα = θὰ γράψω γιὰ τὶς εἰκόνες, τοὺν κλαῖς τὸν χώρας τὴν ἄκρα = δποιος κλαίει γιὰ τοὺς ξένους.

ἀπ' ἐτὸ κομόρο = ἐξ αἰτίας αὐτοῦ. πομένεις τὰ φτάλμε τον=χάνει τὰ μάτια του, τὸ φῶς του, τὸ φτάλμι μου ποπίσον πομένει = δὲν τὸ κάνω χαλάλι αὐτὸ ποὺ ἔδωσα, δὲν τὸ δίνω μὲ τὴν καρδιά μου, κολλῶ φτάλμε = βασκαίνω.

ἔρχομαι σὰ δύο γόνατα = γονατίζω.

σοῦ νὰ κώση = ἔνα γύρω, τριγύρω.

‘Η φρ. αὐτὴ σχηματίστηκε ἀπὸ πληρούτερη μορφὴ ἔως οὐ νὰ κλώσῃ, δηλ. ὥσπου νὰ σχηματιστῇ κύκλος, καὶ ἔχει ἀντίστοιχη στὴ Σινασό : ὡς κλώθει = γύρω, τριγύρω, βλ. P. Lagarde, Neugr. Kleinas., σ. 36).

εἰσ’ ἀνδὶ παρουλοῦ ργάθι = εἰσαι σὰν παλιουριοῦ ἀγκάθι, κακός.

δίνω σὰ χέρε = προδίνω, παραδίνω. δίνω σὸ νοῦν = θυμοῦμαι.

τὰ πονὰ οἱ νομάτοι = δ λαός, τὸ πλῆθος.

τοῦ στοῦ τὸ ψάρι = ἦ γάμπα.

φτέρω τόχα = κάνω χειραψία.

φτένω τθόρε=κουβεντιάζω.

παίω καὶ λι=παίρων ἀπὸ λόγια, πείθομαι.

ἔδει πόνο=εἶναι ἄρρωστος.

ἔνι σ' ἐν δέλιν βάρον=εἶναι ἐν τάξει.
σὸν ἄνευο = μάταια, ἄδικα, στὰ καμένα.

κρού' σὸν νοῦ μον = θυμοῦμαι (πβ.
τὸ Ποντικὸ κρούει 'σ σὸν μ'=
ἐπιθυμῶ, Κοτύωρα), κρούω ἵστια
= ἀνάβω φωτιά, κρούω 'τὶ = ἀκούω,
ἀφουγκράζομαι, κρούω τοιέχος = χτίζω, κρούγ' 'αλία = βάζω
φωνή, φωνάζω.

δίτω 'αλία=δίνω λαλιά, φωνάζω.

τοῦ ρουσοῦ δ σύρης = ἡ κορυφογραμμή.

ἔρχομαι ράστα=συναντῶ.

ἴνεται λειψὸ = ἀπουσιάζει, λείπει :
σὸν οπίτιν ήσον κάτα τδαι 'ναῖκα
λειψὸ τξο πρέπει νὰ 'ίνεται.

'ἀλῆσ' ἀν べελέτιδι ἀν 'άβι=θὰ γίνη
σ' ἔνα πελέκι λαβή, δηλ. ἀνθρώπος χρήσιμος.

λέω 'σ τὸ νοῦ μον 'πὸ πέσον = σκέπτομαι, λογαριάζω.

παρπατεῖ τὸ νερὸ=ἀναβρύει καὶ τρέχει.

πλεθύνει τὸ ποτάμι = ὑψώνεται τὸ νερό του.

'πόμεινε σὸ μαχτσούμι = ἔμεινε μὲ παιδί, ἔμεινε ἔγκυος.

τσὰ π' ἀστὶ ὅ δηλος τὸ μέρο=τὸ μέρος ποὺ δύνει ὁ ἥλιος, ἡ δύση.

τὸ χάλι σας τοῦς ἔνι = πῶς εἰσθε (στὴν ὑγεία σας);

*φήκαμέν σε κὰ=σᾶς χαιρέτησα, χαί-

ρετε, ἔχετε γειά.

πέφτω μετεύοτες=βάζω μετάνοιες.
βράλλω τὸ σταυρὸ=κάνω τὸ σταυρό μου. Πβ. τὸ κυπριακὸ βάλλω τὸ σταυρό μου¹.

βράλλω τὴν εὐδή μου = κάνω τὴν προσευχή μου.

ἡ εὐδή του 'σ τὸ θάλι δεβαίνει=ἡ εὐχή του πέτρα τρυπᾶ, δηλ. πιάνει.
δ κόσμος ἐν' τὸ μέτ' ρο=εἴμαστε εὐτυχεῖς.

'σ καρδίας τὸ πγέσιμα = τὸ ἀσθμα.
καρδίαν τξού 'δε=δὲν είχε διάθεση.
ἀποῦ βράδι (ἀλεποῦς οὐράδι)=καταβολάδα : κονάδεψα τὰ μβέλε μου,
'φῆκα σῶς τὰ 'νᾶ-δέκα ἀποῦ βράδε.
γλυτιδὸν ἀς=δρυκιὸ ἀλάτι.

ποικὸ ἀς=ἀλάτι ἀλμυρῶν λιμνῶν.
τοῦ νεροῦ τὸ στένος=τὸ οὐροδοχεῖο.
τὴν ἐβὴ τδαι τὴν ἄλλη=μεθαύριο.
τοῦ μήμονεμάτου τὸ χαρτίο=τὸ ψυχαράτι.

τοῦ κατξοῦ τὸ κωδώνισμα = ἡ ἡχὼ τοῦ βράχου, ἡ ἀντήχηση.

τὰ παλᾶ οἱ γέροι=οἱ πολὺ ηλικιωμένοι.

ἄεν べねμα=τὸ いれど τῆς ἐκκλησίας.
τὸ βασιλικὸν δὸ θύριν=ἡ ὁραία πύλη τῆς ἐκκλησίας.

τοῦ Θεοῦ τὸ ζουναρόκ-κο=τὸ οὐράνιο τόξο.

νέγα Πάσκας=ἡ Κυριακὴ τοῦ Πάσχα.
τοῦ σταφυλοῦ δ σάπιας = ἡ 15 Αὔγουστου.

μιτσίκα Φῶτα=ἡ παραμονὴ τῶν Φῶτων.

τὸ μαῆρον δὸ σανίδιν=δ μαυροπίνα.

κας τοῦ σχολείου.
 τοῦ βασιλὸς τὰ ψωμία=οἱ βασιλόπιτ-
 τες.
 περδικοῦ ψωμία=τὰ φαδίκια.
 ἔβηση σοῦ χωματοῦ τὸ πρόσωπο=βγῆ-
 νε στὴν ἐπιφάνεια τῆς γῆς.
 τρώω τὴν σαρακοστὴν = ἀρτύνομαι, δὲ
 νηστεύω.
 τὸ σὸν=ἡ συμπεριφορά σου, τὰ κα-
 μώματά σου.
 ζ' μέσης δὲ νίος μου=δὲ μεσαῖος νίος
 μου, ζ' μέσης του ἡ κόρη = ἡ με-
 σαία κόρη του. Πβ. τὸ καρπαθιακὸ
 τῆς δύσιος μερέας = δὲ τελευταῖος
 γιός.
 θωρῶ τόργο μου = κοιτάζω τὴν δου-
 λειά μου.
 παίρω τὴν χολή μου=ἐκδικοῦμαι.
 τοὺς ὑρεύκε ἥτονν ἀτὸς=αὐτὸς ἀκριβῶς
 ἥθελε.
 πῆσε σὸν ζόριν δου=τοῦ κακοφάνηκε,
 σὸν ζόρι σου μὴ πασίνεις=μὴ σοῦ
 κακοφαίνεται.
 σ' ἄλλο φορᾶ=διὰ μιᾶς, ἀμέσως.
 ποῖτθεν τεμάμι=έτοίμασε.
 τὲ ἔμβροθ σὰ χρόνε=τὰ παλιὰ χρόνια.
 ζ' δὲ μέρος = ἔκτος ἀπ' αὐτῷ : 's τὶς
 ψυστές τοντες ζ' μέρος (=ἔκτος ἀπὸ
 τὶς ψυχές τους), 's τὰ τοπία 's τὸ
 μέρος (=ἔκτος ἀπὸ τὰ τοπία).
 τὰ μάν τὶς χρόνες=τὴν ἡλικία μου.
 σηκώθη ἡ καρδία του = στενοχωρή-
 θηκε.
 πόνεσεν καρδία = λυπήθηκε. Πβ. τὸ
 μεσαιων. τὸ δὲ παιδίον δὲ Αχιλλεὺς
 ἐπόνεσεν καρδία, Αχιλλ. στ. 192
 (ἔκδ. Wagner).
 ἡ καρδία μου τις ὑρεύει τα=δὲν τὸ
 θέλω.
 πῶς εἶδει πέσον = πῶς εἶναι ἀπὸ

μέσα.
 ποίκαν δὲ κατέλι=συμφώνησαν.
 ἔφτασαν σὰ μουράδε τοντε=εὐχαρι-
 στήθηκαν.
 σὰ γνέρδα τὸ μέρο=ἀπέναντι.
 κουβερδίέω σὲ μένα=ἔχω πεποίθηση
 στὴ δύναμή μου, διτις κουβερδίε ἐσὲ
 τέτείνοντα = ὅποιος εἶχε πεποίθηση
 στὸν ἑαυτό του.
 σὸ ταξιδιόν=ἐκ νέου, ἀπὸ τὴν ἀρχή.
 's τ' ἔμεν 's τ' ἄνον=ἀπὸ μένα πα-
 ραπάνω.
 ζ' δὲ τὴ μοῖρα μου=ῶς μερτικό μου.
 κάθεται σὸν δῶν δον πάνον=κάθε-
 ται καθιστός.
 φήρω ξωπίσον = παρατῶ, ἐγκατα-
 λείπω : φήρω ξωπίσον τ' δῖνι (=
 παρατῶ τὸ παιγνίδι).
 μύροτσεν δακὸ τσαπούτι=ἔγινε σφάλ-
 μα, λάθος· λέγεται στὸ παιγνίδι.
 παίρο τὴ σιράταν ὧδον δον=παίρνει
 δρόμο, ξεκινᾶ.
 's τ' ἄβον πάνον=ἄλλεπάλληλα: τρία
 θάλε 's τ' ἄβον πάρον (=τρεῖς πέ-
 τρες ἡ μιὰ πάνω στὴν ἄλλη).
 χαλάζι τοῦ γονατοῦ=ἡ ἐπιγονατίδα.
 ἀ ζύρουχα=μιὰ φορεσιά.
 τραχαροῦ νέμα=τρίχινη κλωστή.
 κεροῦ χροτάρι=ἡ ρίγανη.
 τοῦ μυλίοντος οἱ αὐτένοι = οἱ μυλω-
 νᾶδες.
 κάφτω τραγώδι=στιχουργῶ, φτειά-
 νω τραγούδι.
 παίρω τὸ τραγώδι = ἀρχίζω νὰ τρα-
 γουδῶ.
 βραίνει κατούρομα τ'=πάει πρὸς νε-
 οῦ του.
 κλαίει τδαι κάται=συνεχῶς κλαίει.
 κουάψε πονὰ καρδίες=ἔκανε νὰ κλά-
 ψουν πολλὲς καρδιές.

τανοεῖ τὴν πρώτη = σέρνει τὸ χορό.
 τὲ τὸ στέρον=τὸ τελευταῖο.
 πῆρε τὴν χολήν δου=ἐκδικήθηκε.
 ἥρτεν ἔωπίσον=ἔγύρισε πίσω.
 δίτον ἔωπίσον=ἐπιστρέψω κάτι.
 κρούνκαν δα, κροτάνκε=γλεντοῦσαν
 μὲ φωνὲς καὶ θόρυβο.
 ἔδειτε τὸν ἄβον ποπίσον σας = ἔχετε
 κάποια ὑστεροβουλία.
 νοίσταν Τοῦροι=έτούρκεψαν.
 νὰ σταθῇ σοῦ τατά του τὸ πρόσωπο=
 νὰ ἀντιμιλήσῃ, νὰ ἐναντιωθῇ στὸν
 πατέρα του.
 νὰ ζοῦν τὰ βροδόνε σας ! = γειὰ στὰ
 χέρια σας !
 νὰ ιύγητε σὰ χαιράνε σας αὐτὲν'=νὰ
 συμμαζέψετε τὰ ζῶα σας.
 τὶς χρόνες του νὰ 'φήισῃ σας=ζωὴ
 σὲ λόγου σας.

δ Θεὸς νὰ κρύψῃ τὴν καρδίαν σου=
 δ Θεὸς νὰ σὲ παρηγορήσῃ.
 νὰ ἰδῶ τὸν δῆλον κόδο = νὰ δῶ τὸν
 ῆλιο τυφλὸς (ὅρκος).
 τρομάζει τὸ μαλλί μου=ἀνατριχιάζει
 ἀπὸ φόβο.
 τανοεῖται τὸ βυζὶ = κόβεται τὸ γάλα
 τῆς γυναίκας ποὺ θηλάζει.
 ἀδᾶ 'ς τὸ μέρο=ἀπ' ἐδῶ.
 τιδὰ 'ς τὸ μέρο=ἀπ' ἐκεῖ.
 νορεύω τὴν ἀροσύνη σου=θέλω (νό^τ
 ἔχης) τὴν ὑγεία σου· εὐγενικὴ ἀ^ν
 πάντηση στὴν ἐρώτηση : τί θέλει
 γιὰ ἀμοιβή σου ;
 νορδὰ 'νὸς τοίγαρον πλεμάτον=σὲ ἀ^ν
 πόσταση ἐνὸς τοιγάρου, ὅση ὡραί^α
 χρειάζεται νὰ καπνίσης ἔνα τοιγάρο
 'έμωσεν τὴν τζοιλία μου αἴλμα = μ
 έξόργισε.

ΣΥΝΘΗΜΑΤΙΚΑ

Κάποτε οἱ Φαρασιῶτες, ὅταν βούσκονταν ἀνάμεσά τους καὶ Τοῦρκοι ποὺ
 καταλάβαιναν Ἑλληνικά, γιὰ νὰ μὴν τοὺς καταλαβαίνουν τί ἔλεγαν χρησιμο
 ποιοῦσαν στὴν ὁμιλία τους λέξεις Ἑλληνικὲς μὲ συνθηματικὴ σημασία¹. Κάτιζεπ
 κρυφὰ ἢ πέ τα στιθεπασμέρα ἔλεγαν δ ἔνας τοῦ ἀλλούνοῦ. Ἐπίσης ἔλεγα
 κάτιζεπ' 'ς τὰ λαχτύλε σου πὸ πονκάτου, νὰ μήνα τοακώσῃ δ τοουφαλὰ
 (= πές τα συνθηματικά, νὰ μὴν καταλάβῃ δ δημόσιος ὑπάλληλος).

Τέτοιες συνθηματικὲς λέξεις ήταν πάρα πολλές. Παραθέτω ἐδῶ λίγε
 ώς δεῖγμα :

γοναρόκ-κο τό,= (βαλανόκ-κο) τουρ-
 κόπουλλο, τουρκάκι.
 δράκος δ,=Τοῦρκος.

καθίστρα ἥ,= ἥ πρωτεύουσα : τὸ μέ
 γον ἥ καθίστρα=ἥ Καισάρεια, τ
 μιτοίκ-κον ἥ καθίστρα=τὸ Βερέκι

1. Γιὰ τὶς συνθηματικὲς γλῶσσες διαφόρων ἐπαγγελμάτων στὶς Ἑλληνικὲς ἐπαρ
 χίες βλ. Δ. Μ. Σάρρου, Περὶ τῶν ἐν Ἡπείρῳ, Μακεδονίᾳ καὶ Θράκῃ συνθηματικῶ
 γλωσσῶν. Λαογραφία 7 (1923), σ. 525—542, M. Triantaphyllidis, Eine zigeunere
 risch-griechische Geheimsprache (Berlin 1922), καὶ τοῦ ἴδιου, Τὰ «ντόρτικα» τῆ
 Εύρυτανίας. Λαογραφία 7 (1923), σ. 243—265.

κροτάλι τό, = 1) ὥρα (συνήθως ἔλεγαν σαχάτι). 2) Τοῦρκος : ἦρτε τὸ κροτάλι, ἀ φύουμε.

κρότος δ, = τουφέκι.

τὸν ἔδιν δό μαῦρο τὸ στόμα = οἱ ληστές, οἵ τεστες.

στηκνέο' δ, = χωροφύλακας : ἦρτ' ἀ στηκνέο', ἦρταν δφτὰ στηκνέοι. τοίκνα ἡ, = ὁ καπνὸς (συνήθως τὸν ἔλεγαν τουτούνι). τσικνάτ' δ, = ὁ καπνολαθρέμπορος. τσουφαλᾶς δ, = δημόσιος ὑπάλληλος. χουωρὰ τά, = λίρες χρυσές.

Τὸ ἰδίωμα τῶν Φαράσων παρουσιάζει στὸ λεξιλόγιο ἀντιθέσεις ἀρχαι- σμῶν καὶ ξένων ἐπιδράσεων, ἰδίως τῆς Τουρκικῆς. Εἴδαμε τὴν ἐπίδραση τῆς Τουρκικῆς στὴ γραμματικὴ καὶ τὴ σύνταξη τοῦ ἰδιώματος. Ἡ ἐπίδραση τοῦ τουρκικοῦ λεξιλογίου εἶναι πολὺ πιὸ ἴσχυρή, καὶ δὲν εἶναι δύσκολο νὰ ἔξηγηθῇ, ὅταν συλλογιστοῦμε τὴ γεωγραφικὴ θέση τῶν Φαράσων καὶ τὸ τριγύρισμά του ἀπὸ περιοχὲς καθαρὰ τουρκόφωνες μὲ τὶς ὅποιες βρισκότανε οἱ Φαρασιῶτες σὲ ἀδιάκοπη ἐμπορικὴ συναλλαγή.

Οἱ τουρκικὲς¹ λέξεις ποὺ μπῆκαν στὸ ἰδίωμα τῶν Φαράσων δὲν περιορίζονται σὲ ἔννοιες δευτερεύουσες, ὅπως συμβαίνει μὲ τὰ Τουρκικὰ δάνεια ἄλλων Ἑλληνικῶν διαλέκτων καὶ ἰδιωμάτων, παρὰ ἀπλώνονται καὶ σὲ στοιχειώδεις ἔννοιες τῆς καθημερινῆς ζωῆς, ἀκόμα καὶ σ' ἐπιρρήματα, καὶ ἀντωνυμίες, πρᾶγμα ποὺ δείχνει ἔνα προχωρημένο στάδιο τουρκικῆς ἐπίδρασης².

Ἄπὸ ἀποψῆ φωνητικῆς ἀπόδοσης τῶν τουρκικῶν λέξεων στὸ ἰδίωμα τῶν Φαράσων ἀξιοπρόσεχτη εἶναι ἡ κανονικὴ ἄλλοιωση τῶν τουρκικῶν ἡχερῶν μέσων συμφώνων *b*, *d*, *g* σὲ ἀηχα ψιλὰ *π*, *τ*, *κ* καὶ ἀντίθετα τοῦ τουρκικοῦ ἀηχού *k* σὲ *γ* ἢ *χ*. Ἰδοὺ μερικὰ παραδείγματα :

b>π : *araba*—ἀραπάς, *bayırak*—παράχι, *baska*—πασχά, *belâ*—πελᾶς, *badem*—πατέμι, *bereket*—περεκέτι, *bey*—πέης, *bezir*—πιζίρι, *bütün*—πιτούνι, *ibrik*—ἰπρίχι, *kabul*—γαπούλι, *kebar*—κεπάπι, *kurban*—γουρπάνι, *gurbet*—γονρόπετι.

d>τ : *adet*—ἀτέτι, *badem*—πατέμι, *delikanlı*—τελιγανούς, *demek*—τεμένη, *dev*—τέβι, *dilim*—τιλίμι, *dram*—τιράμι, *duvar*—τονβάρι, *kadar*—γατάρ, *oda*—διάς, *sadaka*—σαταγάς, *vade*—βατές.

g>κ : *genç*—κέντζι, *göndermek*—κονδαρδίέω, *gövde*—κοβδάς, *günah*—κουνάχι, *gündelik*—κουνδελίκι, *güzel*—κουζέλι.

1. Τουρκικὲς ἔννοιες καὶ τὶς λέξεις ἀραβικῆς ἢ περσικῆς καταγωγῆς ποὺ προσθέτονται στὸ ἰδίωμα τῶν Φαράσων καὶ τὴν τουρκικὴ γλῶσσα.

2. Γιὰ τὰ δάνεια ἄλλων νεοελληνικῶν ἰδιωμάτων ἀπὸ τὴν Τουρκικὴ βλ. P. I. Ronzevalle, Les emprunts turcs dans le grec vulgaire de Roumélia et spécialement d'Adrianople. (Paris 1912).

k>y : *kabul*—γαπούλι, *kahvē*—γαφιάς, *kalſa*—γάλφας, *kara*—γαρά, *karar*—γαράρι, *karſi*—γαρσί, *karſiladım*—γαρσιλαδῶ, *kayip*—γαῖπι, *kavurma*—γαβονωμά, *küſé*—γοφάς, *kolay*—γολάε, *komſu*—γονιδής, *konak*—γονάχι, *kule*—γουλάς, *kurban*—γουρπάνι, *kuſluk*—γουθλούχ, *kuvvet*—γονβάτι, *kuzu*—γονζί, *kyamet*—γιαμάτι, *sadaka*—σαταγάς.

k>ž : *arkadaš*—ἀρχατάσης, *bayırak*—παϊράχι, *baſka*—πασχά, *çakmaklik*—τσαχμαχλίχι, *çolak*—τδολάχος, *kahvaltı*—χαιφελτούς, *kapak*—χαπάχι, *kaymak*—χαϊμάχι, *kiz*—χίζα, *kismet*—χισμάτι, *kumarcı*—χονμαρτζής, *kurasan*—χοροσάνι, *mahsûs*—μάχσους, *merak*—μεράχι, *raki*—ραχί, *uſak*—φσάχι, *vakit*—βαχίτι, *yaka*—γιαχάς, *yakin*—γιαχίνι.

‘Η τροπὴ τῶν τουρκικῶν *b*, *d*, *g* σὲ *κ*, *π*, *τ* εἶναι χαρακτηριστικὴ καὶ τῆς διαλέκτου τοῦ Πόντου καὶ ἄλλων ἑλληνικῶν ἴδιωμάτων τῆς Μ. Ἀσίας καὶ τῆς Κύπρου, καὶ διείλεται στὴν ἐπίδραση μικρασιατικῶν τουρκικῶν ἴδιωμάτων.’ Οσον ἀφορᾶ τὴν τροπὴ τοῦ τουρκικοῦ *k* σὲ γ ἢ χ, αὐτὴ δὲν εἶναι βέβαιο ἂν ἔγινε στὸ στόμα τῶν Φαρασιωτῶν ἢ προέρχεται ἀπὸ τὴ διαλεκτικὴ προφορὰ τῶν γύρω τουρκικῶν ἴδιωμάτων ποὺ μᾶς εἶναι ἄγνωστα. Τροπὴ τοῦ *k* σὲ χ παρατηρεῖται καὶ στὰ τουρκικὰ ἴδιώματα τῆς Κασταμονῆς, τοῦ Ἀϊδινίου κ.ἄ. Ἀπὸ ἴδιωτικὲς πληροφορίες μικρασιατῶν τουρκομαθῶν γνωρίζω, καὶ τὸ ἀναγράφω ἐδῶ μὲ ἐπιφύλαξη, ὅτι καὶ οἱ Τούρκοι τῆς Καππαδοκίας προφέρουν τὸ *k* τῆς ἐπίσημης Τουρκικῆς ὡς χ, ὅπως οἱ Φαρασιῶτες.

‘Απὸ τὰ τουρκικὰ δάνεια τοῦ ἴδιωματος παραθέτω ἐδῶ τὰ συνηθέστερα:

1) ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΑ

- ἀῖλας δ, τόπος παραθερισμοῦ, ἔξοχή,
τουρκ. *haylaz* (=ἄεργος).
- ἀῖνας δ, (καθρέφτης), τουρκ. *ayna*.
- ἀρχατάσης δ, (φίλος, σύντροφος),
τουρκ. *arkadaš*.
- ἀδίχος δ, (ποιητής), τουρκ. *aſik*.
- ἀσλάν^ν δ, (λιοντάρι), τουρκ. *a(r)slan*.
- ἀστοὴς δ, (μάγειρος), τουρκ. *aſci*.
- ἀτὰς δ, (πατέρας), τουρκ. *ata*.
- ἀχαλῆς δ, (κόσμος), τουρκ. *ahali*.
- βατὲς δ, (ζωή), τουρκ. *vade*.
- βαχίτι τό, (καιρός, φορά), τουρκ.
vakit.

γαρσιλίχι τό, (ἀπάντηση), τουρκ.
karſilik.

- γάτι τό, (δροφή), τουρκ. *kat*.
- γάσι τό, (πένθος), τουρκ. *yas*.
- χισμάτι τό, (τύχη), τουρκ. *kismet*.
- γονιδής δ, (γείτονας), τουρκ. *komſu*.
- γονζί τό, (ἄρνι), τουρκ. *kuzu*.
- γοφάς δ, (κοφίνι), τουρκ. *küſé*.
- γονβάτι τό, (δύναμη), τουρκ. *cuvvet*.
- δεμενέχι τό, (ὑπόκλιση), τουρκ. *te-mennah*.
- δεγίς τό, (θάλασσα), τουρκ. *deniz*.
- δονδμάνος δ, (ἐχθρός), τουρκ. *düş-man*.

1. Ἀπὸ τουρκικὲς λέξεις μεταδόθηκε τὸ γ ἀντὶ καὶ σὲ λίγες ἑλληνικὲς ἢ ἄλλες μη τουρκικῆς καταγωγῆς λέξεις, καθώς γοντὶ=κουτί, γοντρὶ=κουτνί.

ἐμίσι τό, (διαταγή), τουρκ. *emir*.
 ζυγάνι τό, (ζημιά), τουρκ. *ziyan*.
 ζερεχάτι τό, (τέχνη), τουρκ. *zanaat*.
 լէնի τό, (ἀδεια), τουρκ. *izin*.
 լուլիκι τό, (διπλὸ γρόσι), τουρκ. *ikilik*.
 լլաչիμι τό, (ἀνάγκη), τουρκ. *ldzim*.
 լոանի (ἄνθρωπος), τουρκ. *insan*.
 լոպάτοι οι, (μάρτυρες), τουρκ. *ispat*.
 լշπάλι τό, (τύχη), τουρκ. *ikbal*.
 κελλᾶς δ, (κεφάλι), τουρκ. *kelle*.
 κέντζι τό, (νέος, παλληκάρι), τουρκ.
 genç.
 κεφίνι τό, (σάβανο), τουρκ. *kefin*.
 κιζίρ δ, (ἀγροφύλακας), τουρκ. *gezir*.
 κιπρίκι τό, (φρύδι), τουρκ. *kibrik*.
 κιρὶ τό, (ἀγώνι), τουρκ. *kira*.
 κορδᾶς δ, (κορμί), τουρκ. *gövde*.
 κοννάχι τό, (άμαρτία), τουρκ. *günah*.
 κονρδελίκι τό, (μεροκάματο), τουρκ.
 gündelik.
 μαχισούμιν τό, (παιδί), τουρκ. *mah-
 dum*.
 μεζέτι τό, (δημοπρασία), τουρκ. *me-
 zat*.
 μεϊτι τό, (λείψανο, νεκρός), τουρκ.
 teyyit.
 μεμλεκέτι τό, (πατρίδα), τουρκ. *mem-
 lek̄et* (=κράτος).
 μεντζιλίσι τό, (συμβούλιο), τουρκ.
 mencilis.
 μεχτούπι τό, (ἐπιστολή), τουρκ. *mek-
 tup*.
 μισαφούρδ δ, (ἐπισκέπτης), τουρκ.
 misafir.
 μονζέδὲ ḥ, (εῖδηση), τουρκ. *mîcûde*.
 μονράτι τό, (ἐπιθυμία), τουρκ. *mû-
 rad*.
 μονχαβέτι τό, (διασκέδαση), τουρκ.
 muhabbet.
 μονχούρι τό, (σφραγίδα), τουρκ.

mühür.
 ν්έτι τό, (σκοπός, σχέδιο), τουρκ.
 niyet.
 νිσάνι τό, (σημάδι), τουρκ. *nişan*.
 δීනි τό, (παιγνίδι), τουρκ. *oyun*.
 δ්ලාර δ, (අන්තර්ප්‍රජාත්වය), τουρκ. *olan*.
 δොතාකෝς δ, (සුන්ටැපොස), τουρκ. *ortak*.
 දෙරානි τό, (ශේරීපිත්), τουρκ. *verane*.
 දුන්රූජි τό, (අළේස්මා), τουρκ. *un* (=අ-
 ලෙෂ්මා).
 πατέμι τό, (අමුදාලෝ), τουρκ. *badem*.
 πιζ්ζි τό, (ලාදි), τουρκ. *bezir*.
 ποදාමාස δ, (ධිඹුගිත්), τουρκ. *boşa-
 mak* (=ධිඹුගිත්).
 πούλι τό, (ලෙපි ප්‍රාගිත්), τουρκ. *pul*.
 πουρුත්ඩූකි τό, (ඇඳුනුව්), τουρκ. *por-
 suk* (=අස්බෝස්).
 ගෙර්ගි τό, (ශුංහා), τουρκ. *renk*.
 පාද්ඩි τό, (ආඩුන්), τουρκ. *ses*.
 සාතායාස δ, (කෝලුව්බා), τουρκ. *sadaka*
 (=එළෙංම්පුන්ඩා).
 සාෆාඡි τό, (පුව්), τουρκ. *sabah*.
 සාංචාති τό, (ව්‍යාපා), τουρκ. *saat*.
 සෙක්මේස δ, (පේෂුංහා), τουρκ. *sekme*
 (=ප්‍රාගිත්).
 සෙලාමේ තා, (ඇතුළේස්මාතා), τουρκ.
 selâm.
 සෙප්තාති τό, (කාලාත්), τουρκ. *sepet*.
 දේශේෂි τό, (පොලි), τουρκ. *şehir*.
 දිරුඩාස δ, (මූශ්ටොස), τουρκ. *şira*.
 දොකාඩි τό, (කොශ්ටො), τουρκ. *şeker*.
 දොලුජි τό, (ψυχοමාශ්ඨා), τουρκ.
 soluk.
 දොරාති τό, (එික්නා), τουρκ. *surat*.
 තාශි τό, (පොලාඩි), τουρκ. *tai*.
 තාඡ්ති τό, (අස්ථෙනීයා), τουρκ. *dert*.
 තෙශිංඩි τό, (ත්‍යාලාස්සා), τουρκ. *deniz*.
 ත්‍යාරාඩාඩි τό, (අග්‍රි ත්‍යාලාස්සා), τουρκ.
 canavar.
 ත්‍යාව්‍යාතිස්ස δ, (පාරාඩ්‍යෝස්), τουρκ.

- cennet.*
- τιζογάπι** τό, (ἀπάντηση), τουρκ. *ce-*
nar.
- τιλίμι** τό, (κομμάτι), τουρκ. *dilim.*
- τοβᾶς** δ, (εὐχή, προσευχή), τουρκ. *dua.*
- τόστης** δ, (φίλος), τουρκ. *dost.*
- τραλήγης** δ, (μουσική), τουρκ. *çalgı.*
- τραναζάς** δ, (χόλλυβα), τουρκ. *ce-*
nazé.
- τριζι** τό, (χαράκι, γραμμή), τουρκ. *çizik.*
- τρίφτι** τό, (ζευγάρι), τουρκ. *cift.*
- φθαλής** δ, (παιδί), τουρκ. *ışak.*
- χαμιγάς** δ, (δισάκκι), τουρκ. *heybé.*
- χαϊμάς** δ, (αύλη).
- χαπάχι** τό, 1) καπάκι. 2) βλέφαρο,
τουρκ. *kapak.*
- χάζι** τό, (δίκαιο, ἀμοιβή), τουρκ.
hak.
- χίζα** ḥ, (κορίτσι), τουρκ. *kız.*
- χισίμοι** οί, (συγγενεῖς), τουρκ. *hisim.*
- χουζούρι** τό, (παρουσία), τουρκ. *hu-*
zur.
- χουκουμάτι** τό, (κράτος, δημόσιο),
τουρκ. *hükümet.*
- 2) Σ Π Ι Θ Ε Τ Α**
- ἀσγούνι** (ἰδιότροπος, κακός), τουρκ.
asgın.
- γαΐπι** (ἄφαντος), τουρκ. *kayıp.*
- γαλούλι** (ἐπρόσδεκτος), τουρκ. *kabul.*
- γεροῦ** τοῦ, (μισός), τουρκ. *yari.*
- γιαρίμι** (μισός) : γιαρίμι σαχάτι
(=μισή ὥρα), τουρκ. *yarım.*
- γιουβαρλάχι** (στρογγυλός), τουρκ. *yu-*
varlak.
- ζεγγίνι** (πλούσιος), τουρκ. *zengin.*
- ἴρι** (μέγας), τουρκ. *iri.*
- ἴταατλούς** (ύπακουος), τουρκ. *itaatlı.*
- κόρ** (τυφλός), τουρκ. *kör.*
- κουζέλι** (ĕμορφος), τουρκ. *güzel.*
- κουναχέρ** (ἀμαρτωλός), τουρκ. *gü-*
nahkâr.
- μεμροῦνος** (εὐχαριστημένος), τουρκ.
memnun.
- μινασούπι** (īκανός), τουρκ. *minasip.*
- μιταπούχι** (σύμφωνος), τουρκ. *metbu.*
- μουτδουζετλούς** (θαυματουργός, για
ἄγιο), τουρκ. *mucizetli.*
- μουχαβετλούς** (τυχερός), τουρκ. *mü-
ebbetli.*
- παολάχικο** (φωτεινός), τουρκ. *parlak.*
- σαγίρ** (κουφός), τουρκ. *sayır.*
- σερχόδης** (μεθυσμένος), τουρκ. *ser-
hoş.*
- σιφτενδός** (πρώτος), τουρκ. *sefte.*
- σίχιν** (εἰλικρινής), τουρκ. *sıkı* (=στε-
νός).
- τ'αζδς** (καινούργιος), τουρκ. *taze.*
- τεμάμι** (ἔτοιμος) τουρκ. *tamam.*
- τδλιπ** 1) δλοι : τδλιπ οι νομάτοι (=δλοι
οι ἄνθρωποι). 2) δλόκληρος : τδλιπ
δ χωρίος, τδλιπ δ Βαραθός, τουρκ.
dip.
- φουχαρᾶς** (φτωχός), τουρκ. *fukara.*
- χατάρι** (λίγο), τουρκ. *kadar.*
- χισίμοι** οί, (συγγενεῖς), τουρκ. *kişim*
(=δ ἄνθρωπός μου).
- 3) Α Ν Τ Ω Ν Υ Μ Ι Ε Σ**
- κιμί** καὶ **κιμσί** (μερικοί), τουρκ. *kim,*
kimse.
- πασχά** (ἄλλος), τουρκ. *baska.*
- τοῦ γεροῦ** (οἱ μισοί), τουρκ. *yarım.*
- φιλάνης** (δεῖνα), τουρκ. *filan.*
- χαοκὲς** (ἕκαστος, καθένας), τουρκ.
herkes.
- χᾶρ** (κάθε) : χᾶρ βαζίνι (=κάθε στι-
γμή), τουρκ. *her.*

4) ΡΗΜΑΤΑ

buyǖēzω (τελειώνω), τουρκ. *bitmek*.
 γαρσιλαδῶ (συναντῶ), τουρκ. *karşılıkla mak*.
 γυαδατිῶ (ζῶ), τουρκ. *yaşamak*.
 dañiðeňomai (συμβουλεύομαι), τουρκ. *danışmak*.
 dilədilizw (ἐπιθυμῶ), τουρκ. *dilenmek*.
 dūsūrdáyw (θεωρῶ), τουρκ. *düşünmek*.
 xonraqdīéw (ξεπροβοδῶ), τουρκ. *göndermek*.
 ðsanvđiéw (βαρύνομαι), τουρκ. *usamak*.
 paklatīz̄w (καθαρίζω), τουρκ. *paklamak*.
 saï̄ldīz̄omai (λογαριάζομαι), τουρκ. *sayılmak*.
 şaðtīéz̄w (σαστίζω), τουρκ. *şاشmak*.
 şaþaþīéñei (ξημερώνει), τουρκ. *sabah*.
 şaþtīz̄w (φωτίζω).
 taðladı̄z̄w (λιθοβολῶ), τουρκ. *taþlamak*.
 tulet̄w (προσεύχομαι), τουρκ. *dilleşmek*.
 tuñz̄latīz̄w (ἄλατίζω), τουρκ. *tuzlamak*.
 tħalatīz̄w (βυθίζω), τουρκ. *çalmak*.
 tħiþleit̄īz̄w (ζευγαρώνω), τουρκ. *ciftleşmek*.

5) ΕΠΙΡΡΗΜΑΤΑ

yayaþáð̄ (σιγά), τουρκ. *yavaþ*,
 yáþl̄iñis (μόνον), τουρκ. *yalnız*.
 yazaþiñi (κοντά), τουρκ. *yakin*.
 l̄qásita (τυχαίως), τουρκ. *rast*.
 l̄qeþáti (ήσυχα) τουρκ. *rahat*.
 xoðà (σύμφωνα), τουρκ. *göre*.
 máxson̄s (έπιτηδες), τουρκ. *mahsus*.
 poðouñr̄a (άδικα, μάταια), τουρκ. *boşuna*.
 saýglám̄e (γερά, δυνατά), τουρκ. *saglam*.
 seqbâs̄e (έλεύθερα), τουρκ. *serbest*.
 sifitâži (πρωτα), τουρκ. *siftah*.
 tabi (βέβαια), τουρκ. *tabi*.
 tħoþxpl̄o (διόλου), τουρκ. *çok bir*.
 xabaþtðoñz̄e (χωρὶς εἰδηση, ξαφνικά),
 τουρκ. *habersiz*.
 þamèv (άμεσως), τουρκ. *hemen*.
 þâðgeðte (παντοῦ), τουρκ. *heryerde*.
 þèt̄s (έντελῶς), τουρκ. *hiç*.

6) ΣΥΝΔΕΣΜΟΙ

għiðxta (ñ), τουρκ. *yoksa*.
 meðiðsam (ώστόσο), τουρκ. *meyer ise*.

7) ΑΡΙΘΜΗΤΙΚΑ

għetmîðe (έβδομήντα), τουρκ. *yetmiş*.
 seħen̄da (όγδόντα), τουρκ. *seksen*.
 toħoáñda (ένενήντα), τουρκ. *doksan*.

ΣΥΓΓΕΝΕΙΕΣ ΜΕ ΤΗ ΔΙΑΛΕΚΤΟ ΤΟΥ ΠΟΝΤΟΥ

Είδαμε στήν Εἰσαγωγὴ μερικὰ λεξιολογικὰ στοιχεῖα ποὺ τὸ ἰδίωμα τῶν Φαράσων τὰ ἔχει κοινὰ μὲ τὴ διάλεκτο τοῦ Πόντου, καὶ ποὺ ὁ Dawkins τὰ θεωρεῖ τεκμήρια κάποιας ἴδιαιτερης συγγένειας τοῦ ἰδιώματος τῶν Φαράσων μὲ τὴ διάλεκτο τοῦ Πόντου¹.

Τὰ κοινὰ ὅμως στοιχεῖα ἀνάμεσά τους εἶναι πολὺ περισσότερα, καὶ μάλιστα ὅχι μονάχα λεξιλογικά, ποὺ δὲν ἀποδείχνουν πάντοτε ἴδιαιτερη συγγένεια, ἀλλὰ καὶ γραμματικά, ποὺ αὐτὰ κυρίως μαρτυροῦν στενὴ συγγένεια, γιατὶ δὲν τὰ δανείζονται τὸ ἔνα ἰδίωμα ἀπὸ τὸ ἄλλο μὲ τοὺς ταξιδιώτες, ὅπως γίνεται μὲ τὶς λεξεῖς, παρὰ προϋποθέτουν παλαιότερη διαλεκτολογικὴ συνοχή.

*Απὸ τὰ κοινὰ αὐτὰ στοιχεῖα παραθέτω ἐδῶ τὰ κυριώτερα :

Α' ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΑ

1) ΦΩΝΗΤΙΚΑ

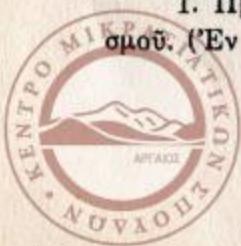
a) Φωνήντα:

Ἡ διατήρηση τῆς προφορᾶς τοῦ ω ὡς ο σὲ λέξεις ποὺ στήν κοινὴ Νεοελληνικὴ ἔχει τραπῆ σὲ ον : Φάρασα : ζωμί, κωδώνι, ωθώνι, τραγώδι κτλ. (βλ. σ. 16). Πόντος : ζωμί, καρβώνι, κωδών', ωθών'.

Τὰ ἀσυνίζητα φωνητικὰ συμπλέγματα ια, ιο : Φάρασα : καρδία, μακαρία, τροιλία, χωρισία, δαδία, μοχλία, νηπία, δεξίο, νηπίο, φορτίο (βλ. σ. 16 κέξ.). Πόντος : καρδία, λαλία, ποῖος, βουκολεῖος. Τὰ ἀσυνίζητα δὲν παρουσιάζονται σ' ἄλλα καππαδοκικὰ ἰδιώματα.

Ἡ τροπὴ τοῦ ἄτονου φωνητικοῦ συμπλέγματος ια σὲ ε ἢ ἄ : Φάρασα : βόϊδια > βόϊδε, διαβαίρω > δεβαίρω, καλύβια > καλύβε, δφθάλμια > φτάλμε,

1. Πβ. καὶ 4. Οἰκονομίδου, 'Ο Πόντος καὶ τὰ δίκαια τοῦ ἐν αὐτῷ Ἑλληνισμοῦ. (Ἐν Ἀθήναις 1920), σ. 149. .

φίδια > φίδε κτλ. (βλ. σ. 17). Πόντος : διαβάζω > δᾶβάζω και δεβάζω, διαβάινω > δᾶβαίνω και δεβαίνω, διάβολος > δᾶβολος.

‘Η σποραδική διατήρηση τῆς προφορᾶς τοῦ η ώς ε : Φάρασα : ἐκκλεσία, ἔλλενικό, θελυκό, μάθεμα, μεχάνη, πελός (βλ. σ. 16). Πόντος : ἀγάπε, ζεμία, νεστεία, νύφε, ἀγουρότε, πεγάδ’, αλέφτες, ἔγκα κτλ.

‘Η σποραδική ἀποβολὴ ἀτόνου i κοντὰ σὲ τονισμένη συλλαβή : Φάρασα : κόρη > κόρ’, δώκη > δώκ’, τὸν ἄντρα της > τὸν ἄντρα τις (βλ. σ. 23). Πόντος : κόρη > κόρ’, πίστη > πίστ’, πηγάδι > πεγάδ’, αλέφτοι > αλέφτ’, ἥκουσεν > ἔκ’σεν.

‘Η πολὺ συχνὴ προληπτικὴ ἀφομοίωση τῶν φωνηέντων : Φάρασα : ξεσα > ξεσα, ἔθενα > ἔθανα, πρόβατο > πρόβοτο, δάσκαλος > δάσκολος, βόρατο > βόροτο (βλ. σ. 20). Πόντος : μονάχον > μανάχον, ψηλαφῶ > φαλαφῶ, μεθόπωρος > μοδόπωρος, κεράνω > κονάρω, λειτρουγᾶ > λοντρούνα, σωρεύω > σερεύω κτλ.

‘Η σποραδικὴ τροπὴ τῶν φωνηέντικῶν συμπλεγμάτων εα και εο σὲ ia και io (βλ. σ. 18 κέξ.). Φάρασα : γε(λ)άδι > γιάδι, σκε(λ)ᾶ > στεῖᾶ, βε(λ)όνι > βιόνι, τὸ ἔνα > τάιρα κτλ. Πόντος : ἕαντιδε > īαντίδες, δλοξέασπρος > δλοξίασπρος κτλ.¹, ἀστερέωτος > ἀστερίωτος, εὐχέλαιο > εύκέλειο κτλ.²

β) Σύμφωνα :

‘Η τροπὴ τοῦ χ σὲ δ πρὶν ἀπὸ τὰ φωνήεντα ε και i : Φάρασα : εἰχε > είδε, χέρι > δέρι, ψυχὲς > ψυδές, ἄχνω > ἄδνω, παχὺ > παδύ, χοιρίδια > δοιρίδε (βλ. σ. 27 κέξ.). Πόντος (Οφις) : χέρι > δέρ’, μαχαίρι > μαδαίρ’, παχὺς > παδύς, χεῖλος > δεῖλος, παρανύχι > παρανύδ’.

‘Η τροπὴ τοῦ ε σὲ τις μετὰ τὰ ὑγρὰ και ἔρωινα :

λς. Φάρασα : ἐκόλλ(η)σε > κόλλτσε, ἐπούλ(η)σε > πούλτσε, βασίλισσα > βασίλτσα κτλ. (βλ. σ. 33). Πόντος : ἄλλ(ον)ς > ἄλλτς, Βασίλ(η)ς > Βασίλτς, θέλεις > θέλτις κτλ.

ρς. Φάρασα : ἐγγράφ(ι)σα > ἕρωρτσα, ἐμύρ(ι)σε > μύρτσε, περ(ι)σσεύει > περτσεύει κτλ. (βλ. σ. 33). Πόντος : ξέρ(ει)ς > ξέρτς, παίρ(ει)ς > παίρτς, Λευτέρ(η)ς > Λευτέρτς κτλ.

ρς. Φάρασα : ἐγέννη(η)σε > ἕρντσε, ἐλησμόν(η)σα > ζελμόντσα, ἔχιόν(ι)σε > δόντσε κτλ. (βλ. σ. 33). Πόντος : Ἄρμέν(ον)ς > Ἅρμέντς, ξέν(ον)ς > ξέντς, προφτιάνεις > προφτάντς.

‘Η ἀφομοίωση τοῦ τ ἀπὸ τὸ σ στὸ σύμπλεγμα στ εἰς τὰ ’ς τόν, ’ς τήν, ’ς τδ. Στὸν Πόντο διατηροῦνται και τὰ δυὸ σ, ἐνῶ στὰ Φάρασα ἀπλοποιήθη-

1. Βλ. N. P. Andriotis, De quelques faits phonétiques κτλ., σ. 171 κέξ.

2. Στὸ ΐδιο, σ. 176 κέξ.

καν σ' ἔνα : Φάρασα : 'ς τὸν ἀλλὰ >σὸν ἀλλά, 'ς τοῦ ποταμοῦ >σοῦ ποταμοῦ, 'ς τὴν ἐκκλησία >σὴν ἐκκλεσία, 'ς τὸ χωρίον >σὸν χωρίον (βλ. σ. 33). Πόντος : 'ς σοῦ ποταμοῦ, 'ς σὴν ἐκκλεσία, 'ς σὸν χωρίον.

'Η ῥητορή τοῦ π σὲ σ ποὺν ἀπὸ τὸ τ στὶς λέξεις ἀπ(ὸ) τό : Φάρασα : βργάλλει τὸ φίδι 'ς τὸ τρυπί, φύε στὸ τρουφάλι μου (βλ. σ. 32). Πόντος (Κοτύωρα) : ἀς τὸ κοιμᾶται (= δταν κοιμᾶται) ¹, εἰδεν ἀσ' ὅλα (Τσίτη), ἀσ' σὴν Ρουσίαν, ἀς ἐμᾶς δυνατὸς ἔν', ἀς ἐμέρα καλὸς ('Αμισός).

'Η ἀποβολὴ τοῦ γ κοντὰ σὲ φωνήνετα : Φάρασα : γίδι >ίδι, ἄγιος >ἄιος, φῆγο >φῆι κτλ. (βλ. σ. 29 κεξ.). Πόντος : μάγισσα >μάϊσσα, Παναγία >Παναΐα, γῆρας >ὔρος.

'Η ἀποβολὴ τοῦ λ κοντὰ σὲ φωνήνετα : Φάρασα : λαγδς >ἀγός, ἄλας >ἄς, γάλα >γά, μῆλο >μῆο, ξύλο >ξύνο (βλ. σ. 30). Πόντος : ἀλέτριν >ἀέτριν, ἄλωνιν >ἄώνιν, λανάριν >ἀνάριν.

Κοινὸ φωνητικὸ γνώρισμα τοῦ Ἰδιώματος τῶν Φαράσων καὶ τῆς διαλέκτου τοῦ Πόντου είναι ἐπίσης ἡ ἀπόδοση τῶν ἡχερῶν μέσων συμφώνων *b*, *d*, *g*, τῆς ἐπίσημης Τουρκικῆς μὲ τὰ ἀντίστοιχα ψιλὰ *π*, *τ*, *κ*, δπως εἴδαμε στὴ σελ. 75 κεξ. Πβ. τὰ ποντιακὰ πογζὰ (*boya*), πούζ (*buz*), ἀπατζῆς (*abaci*), ἀιέτ' (*adet*) κτλ. καὶ ἡ ἀπόδοση τοῦ τουρκικοῦ κ μὲ γ (βλ. σ. 76). Πβ. τὰ ποντιακὰ γανιάρ' (*kadar*), γαρὴ (*kari*), γαρσοῦ (*karsi*), γολάϊ (*kolay*), γοιδά (*koca*), γουρπάν' (*kurban*) κτλ.

2) ΜΟΡΦΟΛΟΓΙΚΑ

a) Ὄνοματα :

'Η ἀλλαγὴ τοῦ γένους πολλῶν οὐδετερῶν α) σὲ ἀρσενικά : Φάρασα : ὁ Πάσκας, ὁ προζύμης, ὁ ράσος (βλ. σ. 38). Πόντος : ὁ καλοκαίρτες, ὁ κρύος, ὁ μούθόπωρος, ὁ πρόσωπος, ὁ φεγγάρης. β) σὲ θηλυκά : Φάρασα : ἡ θυμιέμα, ἡ δάκρα, ἡ μάλαγμα (βλ. σ. 38). Πόντος (ἀρσενικὰ σὲ θηλυκά) : ἡ παρά, ἡ ἀγέρα, ἡ μῆνα.

Τὰ ἀφηρημένα οὖσιαστικὰ σὲ -ία στὴ θέση τῶν κοινῶν σὲ -μός : Φάρασα : μακαρία (=μακαρισμός, μνημόσυνο). Πόντος : λογαρία (=λογαριασμός).

Τὰ θηλυκὰ σὲ -ισσα : Φάρασα : τύφλισσα, ἀγγόνισσα, πόρτισσα (βλ. σ. 37). Πόντος : καλέσσα, κακέσσα, ματαχέσσα, χαμένισσα, ἄλλεσσα.

'Η ἀποβολὴ ὀλόκληρης τῆς κατάληξης τῶν πρωτόκλητων σὲ -ης : Φάρασα : ὁ προφήτης, ὁ ἀράπης, ὁ δεσπότης (βλ. σ. 33). Πόντος (Κερασ.) : ὁ κύρος.

Ι. Σ. "Ακογλον, Λαογρ. Κοτυώρων, σ. 482.

‘Ο πληθυντικὸς τῶν ἀρσενικῶν περιττοσυλλάβων κατὰ τὰ ἴσοσύλλαβα.
Φάρασα : οἱ ἀράποι, οἱ δεσπόται, οἱ ψάλται (βλ. σ. 36). Πόντος : οἱ πακάλοι.

‘Η γεν. πληθ. σὲ -ίουν στὰ Φάρασα : τοῦν ἀπίουν, τοῦ ἰδίουν, τοῦ θυρίουν, τοῦ Τουρτόδίουν κτλ. (βλ. σ. 36 κέξ.) καὶ σὲ -ίων στὸν Πόντο : τ’ ἀεβημίων, ψαλταδίων, δεσποταδίων, ἀγγελίων.

Τὰ πολὺ συχνὰ ὑποκοριστικὰ σὲ -ι : Φάρασα : δότι, θαμνί, θύρι, πελέτι, φτιάλμι, φτείρι (βλ. σ. 37). Πόντος : λιμνίν, λάβι, φασίν, στούδιν, οὐράδιν, ταφίν, τρυπίν κτλ.

β) Ρήματα :

Τὰ παθητικὰ καὶ μέσα ρήματα σὲ -οῦμαι : Φάρασα : παραδοῦμαι, σηκοῦμαι, φορτοῦμαι κτλ. (βλ. σ. 42 κέξ.). Πόντος : καταροῦμαι, κενοῦμαι, τσακοῦμαι κτλ.

‘Ο παρατατικὸς σὲ -σκα τῶν ρημάτων σὲ -ζω (Φάρασα) καὶ -νω (Πόντος) : Φάρασα : θεοίσκα, νύοίσκα, πρασινίσκα, δούσκη κτλ. (βλ. σ. 44). Πόντος : ἐκάμνισκα, ἐμαλώνισκα, πίνισκα, μπαίνισκη κτλ.¹.

‘Ο παθ. ἀόριστος σὲ -α (τὸ α ἵσως ἀπὸ τὸν ἐνεργ. ἀόρ. σὲ -σα)². Φάρασα : ἐπλύθα, -θης, -θη, ἐνίφτα, -της, -τη (βλ. σ. 44). Πόντος : ἐπιμέδα, -θες, -θεν, ἐφοέδα, -θες, -θε, ἐλλάγα, -γες, -γε.

B' ΣΥΝΤΑΧΤΙΚΑ

‘Η ἐπίταξη τῶν ἀντωνυμιῶν τόν, τήν, τὸ στὸ ρῆμα : Φάρασα : ἔμβασαν da, ἔκλεψεν da, χάνει τα (βλ. σ. 48). Πόντος : ἀγαπᾶ σε, ηὔρα το, ἔφαγάν τα, φίλησές τηνε.

‘Η χρήση τοῦ ἀντικειμένου στὴν ὀνομαστική : Φάρασα : χόρτασες ὄπνος ; ἔδει φόρβος, ποίτιδε ἀ δειμώς, εἰδεῖ ἀ νίδις (βλ. σ. 47). Πόντος (‘Ινέπολη :) ὅ ἀνθρωπος τὸν ἀνθρωπὸν νοῦς δίειν τον καὶ ψωμὶ ὥκλι δίειν τον παροιμ. ³.

‘Η σύνταξη ρημάτων μὲ ἀντωνυμίες σὲ πτώση αἰτιατικὴ ἀντὶ γενικῆ : Φάρασα : νὰ σὲ δώσω, νὰ σὲ φέρω, εἰπεν da τὸν ἄνδρα τις (βλ. σ. 50). Πόντος : ποίσον με ἔρα ζευγάρι τιμαρούνδα, εἰπεν τὸν ποπᾶν, ἔδεικναν τὸν βασιλέαν τὸν δκύλλον, δίω σε νερόν.

1. Πρ. Α. Α. Παπαδοπούλου, ‘Ο ὑπόδουλος ‘Ελληνισμὸς τῆς ‘Ασιατικῆς ‘Ελλάδος, σ. 125.

2. Πρ. Γ. Ν. Χατζιδάκη, MNE 1, 57.

3. ‘Αρχεῖον Πόντου 3, 7, ἀριθ. 987.

‘Η σύνταξη οὐδετέρου ἐπιθέτου ἡ ἀντωνυμίας μὲν ἀρσενικὸν οὐσιαστικόν : Φάρασα : τὸ ζεστὸ δ ἄνεμος, τὸ παλὸν δ χωρίος, τὸ σὸν δ ταῖς, τὰ παλᾶ οἱ γέροι (βλ. σ. 46). Πόντος : τὸ καλὸν δ λόγος, μέγαν κλαμὸς ἔξεβεν, ἐπαίσχανε χρονοῦ σταυρούς, ἀργύρα μαστραπάδες¹, τὸ μέτερο δ ἄνθρωπος, τὸ σὰ παλαιὰ τὸ σὰ καιρούς.

‘Η σύνταξη οὐδετέρου ἐπιθέτου, ἀντωνυμίας ἡ ἀριθμητικοῦ μὲν θηλυκὸν οὐσιαστικόν : Φάρασα : τὸ καὸν ἡ μέρα, τὸ γλυκιῶν ἡ γουῶσσα, τοία μέρες, πονὰ φορές (βλ. σ. 46). Πόντος : ἔνα θύρα, δλα τὰ ὕδας ἔναν τὸ εἰν², τὰ μικρὰ τὰ περδίκας, μαῦρα ἡμέρας ζοῦμε, τὸ ἐμὸν οἱ νυφάδες³.

‘Η παράλειψη τοῦ συνδέσμου τὰ στὴ σύνδεση κυρίων καὶ ὑποτελῶν προτάσεων : Φάρασα : εἰδούσι τοιούτοις κάθεται⁴ ἀτθεῖ μαραχό τοι⁵, γρέψετε φύτε (=κοιτάξετε νὰ φύγετε) (βλ. σ. 51). Πόντος : ἀς πάω χταλεύω, ἀς πάμε τεροῦμε, ἐπῆρε λαδικίς (=πῆγε νὰ περπατήσῃ), πῶς τὸ φογᾶσαι γλύκουν ; (=πῶς δὲν φοβᾶσαι νὰ μὴν πέσουν ;), ἀχπάσκεται δ Ἀκόίτες μου τὰ πάνη κυνηγεύη.

‘Η παράλειψη τοῦ συνδέσμου διι στὴ σύνδεση κυρίων καὶ ὑποτελῶν προτάσεων : Φάρασα : τὸ κορίτσι ἥγρεψε κι, τὸ πουλλὶ τζόδο⁶ ἔνι. Πόντος : ἀμὸν το⁷ ἀγροίκ⁸σαν ἐπάδυνταν (=δταν κατάλαβαν δτι πάχνναν).

‘Η παράλειψη τοῦ συνδέσμου καὶ : Φάρασα : ἔστρωσέν δου ἀ στρώση, τιθνλίστη (=τοῦ ἔστρωσε ἔνα στρῶμα, πλάγιασε). Πόντος : τὸ κακὸν ἔρθεν εὔρε μας, ἐσκῶθεν τὸ ἐπῆρεν ἐδέβεν, ἔρθεν ἐράεψεν τὴν Μαρίτσαν.

‘Η χοήση τῶν θετικῶν ἐπιθέτων στὴ θέση συγχριτικῶν : Φάρασα : καλὸ τὸ τὸ ἐμέρα (=καλύτερος ἀπὸ μένα), εἶμαι τὸ ἐσὲν γέρος (=είμαι μεγαλύτερος ἀπὸ σένα στὴν ἡλικία), ἔν τὸ μέλι γλυτῶν (=είναι ἀπὸ τὸ μέλι γλυκύτερο), (βλ. σ. 51). Πόντος : ἀς ἐμᾶς δυνατὸς ἔν, ἔνι ἀς ἐμᾶς παλληκάρης, ἀς ἐμέρα καλὸς τὸ ἔντειαι (‘Αμισός).

‘Η χοήση τοῦ συνδ. κι (*<καὶ*) ὑστερ⁹ ἀπὸ τὰ φήματα ποὺ σημαίνουν αἰσθάνομαι, ἀντιλαμβάνομαι, λέγω : Φάρασα : εἶπεν δι κι τζόδο¹⁰ χω παρακάλτσεν δα κι τὰ χαρίση (βλ. σ. 53). Πόντος (‘Ιμερα) : ἐτέρεσεν κι ἀρίφες γτὸ δ¹¹ ἐφτάνη.

‘Η μεσαιωνικὴ σύνταξη τοῦ ὑποθετικοῦ τὰ μὲν ἀρδιστο στοὺς ὑποθετικοὺς λόγους, ἐκεὶ ποὺ ἡ κοινὴ Νεοελληνικὴ χρησιμοποιεῖ τὸ τὰ μὲν παρατατικό : Φάρασα : ἡ μά σου σοῦ τὰ ἐννάγκε σένα τὰ ἔνντσε ἄ θάλι ἥτουν γαδ (=ἡ μάννα σου, ἀντὶ τὰ γεννοῦσε ἐσένα, τὰ γεννοῦσε μιὰ πέτρα θάηταν καλύτερο). Τὸ ἴδιο καὶ μὲ τὸ πὲς ποὺ ἔχει τὴ σημασία τοῦ ὑποθετ. τὰ : πὲς τζού ‘οτε τιθεῖνος τὸ ἔργον τζο πιτέσε (=ἄν δὲν ἐρχόταν ἐκεῖνος ἡ δουλειὰ δὲ θὰ τελείωνε), (βλ. σ. 51 κέξ.). Πόντος : μ’ ἔρθες, σύντεκνε, κι ἀς

1. N. Πολίτου, ‘Εκλογαί, σ. 265.

2. ‘Αρχείον Πόντου 3, 15, ἀριθ. 1070.

3. A. A. Παπαδοπούλου, ὅπου παραπ., σ. 127.

τὸ ἔρθες καλῶς ὥρισες (=νὰ μὴ ἔρχόσουν, σύντεκνε, μὰ ἀφοῦ ἤρθες καλῶς ὥρισες).

‘Η πρόταξη τοῦ ἀναφορικοῦ προσδιορισμοῦ πρὸν ἀπὸ τὸ οὐσιαστικὸ ποὺ προσδιορίζει : Φάρασα : καὶ εἶπες κατέβια (=ἀρκοῦν τὰ λόγια ποὺ εἶπες), τοὺς τρόπους τὸ τάσιν θέσον (=μέσα στὸ τάσι ποὺ τρόπος), (βλ. σ. 48 κεξ.). Πόντος : εἶπε τους σὸν κιφάλι τον τὰ ἤρτανε τὰ δουλεῖες (‘Α. Ἀμισός), ξεβάλλει τὸ φόρινε τὸ ροῦχο. ‘Ο Dawkins ἔξηγει τὴ σύνταξη αὐτὴ ὡς τουρκικὴ ἐπίδραση.

Γ' ΚΟΙΝΑ ΛΕΞΙΛΟΓΙΚΑ Σ ΤΟΙΧΕΙΑ

Φ ΑΡΑ Σ Α

ἄβ (ἄλλο) πλέον, πιά.
 ἄβι τό, λαβή.
 ἄλειμμα τό, βούτυρο.
 ἄλια φωνή.
 ἄμνάω δρκίζομαι.
 ἄνοιχτάρο^τ τό, κλειδί.
 ἀπός δ, ἀλεποῦ.
 ἀροῦμαι (ἱλαροῦμαι), θεραπεύομαι.
 ἀτά αὐτή.
 ἀχτῶ (λακτίζω), κλωτσῶ.
 βένετος γαλάζιος
 βζήνω σβήνω.
 βό^τ τό, δβγό.
 βράδι ούρα.
 βρεθή ή, βροχή.
 γάζει (αὐγάζει φέγγει).
 γουτή τό, γουβί, λάκχος.
 γουτήν τό, είδος μεταξωτὸ θρασμα.
 δάκνω δαγκάνω.
 δεβαίνω περνῶ.
 δεβοσύνα διαβολιά.
 δότθι τό, δοκάρι.
 δῶμας δ, ταράτσα.
 ἔργο τό, δουλειά.
 ἐτδεῖνος αὐτοπαθ.
 ἐτδεινώ τοῦν δικά τους.
 εύθή ή, προσευχή.
 ζυγώρι τό, λωρὶ τοῦ ξυγοῦ.
 θεώς δίχως.
 καμμία ποτέ.
 *κανέī (ίκανεī), ἀρκεῖ.

Π Ο Ν Τ Ο Σ

ἄλλο πλέον, πιά.
 λάβι τό, μίσχος.
 ἄλειμμαν τό, βούτυρο.
 λαλία φωνή.
 δμητῶ δρκίζομαι.
 ἀνοιγάρ^τ τό, κλειδί.
 ἀλεπός δ, ἀλεποῦ.
 ἀροῦμαι θεραπεύομαι.
 ἀτέ αὐτή.
 λαχτῶ κλωτσῶ.
 βένετος γαλάζιος.
 βζήνω σβήνω.
 ώβὸν ἀβγό.
 ουράδι(ν) ούρα.
 βρεθή ή, βροχή.
 αὐγίζω λευκαίνω.
 γουτήν τό, λάκκος, πηγάδι.
 κουτήν τό, είδος μεταξωτὸ θρασμα.
 δάκ(ν)ω δαγκάνω.
 δεβαίνω περνῶ.
 δεβολ^τσύνα διαβολιά.
 δόκι τό, δοκάρι.
 δῶμα τό, ταράτσα.
 ἔργον τό, δουλειά.
 ἐκεῖνος ἐκεῖνον τὸν ἔαυτό του.
 ἐκειροῦ δικά του.
 εύθή ή, προσευχή.
 ζυγολώρι τό, λωρὶ τοῦ ξυγοῦ.
 θεῶς δίχως.
 καμμίαν ποτέ.
 *κανεī ἀρκεῖ.

καρακώνω κλειδώνω.	καρακώνω κλειδώνω.
καρβάνι κάρβουνο.	καρβάνι κάρβουνο.
κατίτι τό, λόγος.	καλατζή ή, λόγος.
κατινώνω καθαρίζω.	καταινίζω καθαρίζω.
κνήθω -ομαι ξύνω, -μαι.	κνέσκω -ομαι ξύνω -ομαι.
*κνῶ βαρυέμαι	δκνῶ βαρυέμαι
Κόντζορος δ, Φεβρουάριος.	Κούντουρος δ, Φεβρουάριος.
κοντάω ρίχνω.	κανώνω ρίχνω.
κοιδίν τό, σιτάρι.	κοκκί τό, σιτάρι.
κόφας δ, κόρφος.	κόφλος κόρφος.
κρούώ χτυπῶ.	κρούώ χτυπῶ.
κώθω γυρίζω, ἐπιστρέφω.	κλώθω ἐπιστρέφω.
*λαχτόρι τό, πετεινός.	ἀλαχτόρι πετεινός.
*λιμέζω ἀρμέζω.	ἀλιμέγω ἀρμέγω.
*λυκὸς ἀρμυρός.	ἄλυκὸς ἀρμυρός.
μαγαρᾶς δ, σπηλιά.	μαγαρὰ σπηλιά.
μαθόπωρο τό, φθινόπωρο.	μοθόπωρος δ, φθινόπωρο.
μαναχὸς μόνος.	μαναχὸς μόνος.
μαχανᾶς δ ἀφορμή.	μαχανὰ αἴτια.
μέτ' ζον ἡμέτερον, δικό μου.	ἡμέτερα δικά μας.
μία μιὰ φορά.	μία μιὰ φορά.
*μὸν (ἐμόν), δικό μου.	ἔμὸν δικό μου.
μυτῆς δ, μύτη.	μυτὶ τό, μύτη.
ξεδύνω χύνω.	ξύρω χύνω.
*ξυμυτίζω κάνω κάτι μυτερό.	*ξυμυτώνω κάνω κάτι μυτερό.
δηλος δ, ήλιος.	ἥλος δ, ήλιος.
δνδινα ποῖον ὅποιονδήποτε.	δτοποῖος δ δεῖνα.
δνσουννος ὅποιουδήποτε.	δσουννος ὅποιου.
δρτὸν τό, ἀλήθεια.	δρθία ή, ἀλήθεια.
οῦβο τό, σοῦρβο.	οῦβα, ή σοῦρβο.
παρκαμίνα ή, γωνία, ἑστία.	παρκαμίνη τό, ἑστία.
πεγάϊδι τό, βρύση.	πεγάδ' τό, βρύση.
πλεθύνω αὐξάνω.	πλεθύνω αὐξάνω.
*πέσον μέσα.	ἀπέσον μέσα.
*πιτάζω ἐπιτάζω, διατάσσω.	ἐπιτάζω διατάσσω.
πλεροῦμαι τελειώνω.	πλεροῦμαι τελειώνω.
*πτώνω κοιμοῦμαι.	ὑπνάζω νυστάζω.
ποίκιλο (ιθά-νά) κάνω.	ποίω κάνω.
ποράδι τό, ποδάρι.	ποράδι τό, ποδάρι.
ποταμίζομαι πνίγομαι σὲ ποταμό.	ποταμίζομαι πνίγομαι σὲ ποταμό.

ράμμα τό, σκοινί.
 *ρύνθι τό, κόττα.
 ρουσή τό, ραχί, βουνό.
 *ρύγαίνω (δρυθώνω) διορθώνω.
 σέτ'ρον δικό σου.
 δοιγίκι τό, χοινίκι.
 σὸν δικό σου.
 σπῆλος τό, σπήλαιο.
 *στέρον κατόπι.
 *στὸν τό, κόκκαλο.
 στουράτισι τό, στύραξ, είδος δέντρου.
 στριγγῶ φωνάζω, καλῶ.
 σιδεύη τά, ἄγγεια.
 σωρεύω μαζεύω.
 ταράζομαι ἀνακατεύομαι μὲ ἄλλους.
 τουφάνκι τό, τουφέκι.
 τέδ (ούκι) δέν.
 τσακώνω τσακίζω, χαλῶ.
 τδίπ δλοι, ἐντελῶς.
 τδισσόδ δ, κισσός.
 τδοπὶ τό, κῆπος.
 τδουβάϊδι τό, κοιλάδα.
 νίδ(ε) δ, γιός.
 φέγγος δ, φεγγάρι.
 φοβᾶς φοβητσιάρης.
 φοσσὶ τό, λάκκος.
 *φότες δταν.
 φτείρι τό, ψεῖρα.
 φτένω (φτειάνω), κάνω.
 χάνομαι πεθαίνω.
 χάνω χαλνῶ.
 Χορτόης δ, *Ιούνιος.
 *χράδι τό, ἀχλάδι.
 χώρα ἥ, ξένος.
 χωρῶτοι χωρικοί.
 (ώ)τὶ τό, ἀφτί.

ράμμα τό, σκοινί.
 δρυνθι τό, κόττα.
 ραθίν τό, βουνό.
 δρυθώνω διορθώνω.
 σέτερα δικά σας.
 δοιγίκιν τό, χοινίκι.
 σὸν δικό σου.
 σπῆλον τό, σπήλαιο.
 ὑστέρος κατόπι.
 *στούδιν τό, κόκκαλο.
 στουράκι τό, στύραξ, ραβδί.
 στριγγῶ φωνάζω καλῶ.
 δικεύα τά, ἄγγεια.
 σερεύω μαζεύω.
 ταράζομαι ἀνακατεύομαι μὲ ἄλλους.
 τυφᾶγγ' τό, τουφέκι.
 ούτισὲ (Σούρμ.) *κὶ (ἄλλοῦ) δέν.
 τσακώνω τσακίζω.
 τδίπ δλοι, ἐντελῶς.
 κισσάδ' τό, κισσός.
 κεπὶ τό, κῆπος.
 κοιλάδι τό, κοιλάδα.
 νίδος δ, γιός.
 φέγγος δ, φεγγάρι.
 φοβέας φοβητσιάρης.
 φοσσὶ τό, λάκκος.
 *φότι δταν.
 φτεῖρα ἥ, ψεῖρα.
 φτάνω κάνω.
 χάνομαι πεθαίνω.
 χάνω καταστρέφω.
 Χορτοθέρις δ, *Ιούνιος.
 ἀχλάδ' τό, ἀχλάδι.
 χώρα ἥ, ξένος.
 χωρῶτοι χωρικοί.
 (ώ)τὶν τό, ἀφτί.

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΡΑΓΜΑΤΩΝ

α ἀρχικὸ ἀφαιρεῖται 21 κέξ.
 ἡ φωνῆς ἀπὸ τουρκικὲς λέξεις 26.
 ἡ ἀπὸ συναίρεση τοῦ *ια* 80.
 -*α* κατάληξη μέσου καὶ παθ. ἀρίστου 41, 83.
 -*αα* συναίροῦνται σὲ *α* 18.
 ἀβη κατάλ. θηλ. τῶν ἀρσεν. σὲ -*ᾶς*, -*ῆς* 37.
 -άδς κατάλ. πληθυντ. οὐσ. σὲ -*ᾶς* 35.
 -ᾶδες κατάλ. πληθ. θηλυκῶν σὲ -*ά* 35.
 -άδι κατάλ. ὑποκοριστικῶν 38.
 ἄηχα σύμφωνα *π*, *τ*, *κ* ἀπὸ ἀλλοίωση *ή*.
 χερῶν *b*, *d*, *g* σὲ τουρκικὲς λέξεις 75, 82.
 ἄῃ συναίρεῖται σὲ *ε* 18.
 -αινίσκω κατάλ. ρημάτων ἀντὶ -*αινώ* 43.
 -αινῆ κατάλ. παρατατικοῦ 43.
 -*αινώ* κατάλ. ρημάτων ἀντὶ -*νω* 43.
 αἰτιατικὴ ἀντὶ γενικῆς 50, 83.
 αἰτιατικὴ πληθ. ἀρσενικῶν ὅμοια μὲ τὴν
 ὄνομαστικὴ 35.
 ἀλλαγὴ γένους ούσιαστικῶν 38, 82.
 ἀναφορικὸς προσδιορισμὸς προτάσσεται
 στὸ ούσιαστικὸ ποὺ προσδιορίζει ἀντὶ
 νὰ ἀκολουθῇ 48, 85.
 -άνκα κατάλ. παρατατικοῦ 43.
 ἀνομοιωτικὴ ἀποβολὴ συμφώνου 30.
 ἀντικείμενο στὴν ὄνομαστικὴ ἀντὶ αἰτια-
 τικῆς 47, 83.
 ἀντικείμενο σύστοιχο 49.
 ἀντωνυμίες 58, 66, 70, 78, 83.
 ἀντωνυμίες οὐδέτερες συντάσσονται μὲ
 ἀρσενικὸ ούσιαστικὸ 46, 84.
 ἀντωνυμίες προσωπικὲς ἐπιτάσσονται στὸ
 οῆμα 48, 83.
 αο γίνεται αον καὶ κατόπιν αβ 19.
 ἀδριστος ἀντὶ παρατατικοῦ σὲ ὑποθετικὲς
 προτάσεις 52, 84.
 ἀπὸ ἐπαναλαμβάνεται στὴ σύνταξη 50.
 -άρι κατάλ. κατὰ τύπῳ ὑποκοριστικῶν 38.

ἀριθμητικὰ 71, 79.
 ἀρνητικὸ μόριο τέξο ἐγκλίνεται 47.
 ἀρσενικὰ μὲ πληθυντικὸ οὐδέτερο 35.
 ἀρσενικὰ ἀπὸ μεταπλασμὸ οὐδετέρων 38.
 ἀρσενικὸ ούσιαστικὸ συντάσσεται μὲ οὐ-
 δέτερο ἐπίθετο 46, 84.
 ἀρχαικὲς λέξεις 54 κέξ.
 -ας ἀρσεν. ούσιαστικῶν *ιλίση* 39.
 -ας κατάλ. ἀρσεν. ἀντὶ -*ος* 35.
 ἀσ' ἀντὶ ἀπὸ 32.
 ἀσύνδετη σύνταξη 51.
 ἀσυνίζητα -*ιος*, -*ια*, -*ιο* 24.
 ἀσυνίζητα *ια*, *ιο* 80.
 -άτ', πληθ. -*ᾶτοι*, κατάλ. ούσιαστικῶν
 ποὺ σημαίνουν ἐπάγγελμα 37.
 ἀφαιρεση ἀρχικῶν φωνηέντων 21.
 ἀφομοίωση φωνηέντων προχωρητικὴ 21.
 ἀφομοίωση φωνηέντων ὑποχωρητικὴ (προ-
 ληπτικὴ) 20, 81.
 -άω κατάλ. ρημάτων 42.
 β ἀποβάλλεται 29.
 β ἀναπτύσσεται ἀνάμεσα σὲ φωνήεντα 19.
 β στὴ θέση *ι* 30.
 βγ γίνεται β_γ 31.
 βδ γίνεται β_δ 31.
 βιβλιογραφία κατπαδοκιῶν ἴδιωμάτων
 7 κέξ.
 βλ γίνεται β_λ 31.
 β τουρκικὸ γίνεται π 75, 82.
 γ ἀντὶ *κ* τουρκικοῦ 76.
 γ γίνεται *γ* 31.
 γ στὴ θέση *ι* 30.
 γ ἀποβάλλεται κοντὰ σὲ φωνήεντα 29, 81.
 γ ὑπερωϊκὸ ἀπὸ τουρκικὲς λέξεις 26.
 γ ἀναπτύσσεται κοντὰ σὲ φωνήεντα 27.
 γγ γίνεται *ντξ* 27.
 γδ γίνεται γ_δ 31.
 γένους ούσιαστικῶν ἀλλαγὴ *ιις*, 82.

δ γίνεται *d* 31.
 δ γίνεται *β* 29.
 δεχούς (=δίχως) μὲ γενική 49.
 διαφοροποίηση καππαδοκικῶν ίδιωμάτων
 καὶ αἵτια 11 κέξ.
 διγλωσσία Φαρασιωτῶν 13.
 διπλᾶ σύμφωνα τουρκικῶν λέξεων 26.
 διφθογγισμὸς φωνήνετος 19.
d τουρκικὸ γίνεται *τ* 75, 82.
ε ἀπὸ συναίρεση τοῦ *ια* 80.
ε ἄτονο ἀποβάλλεται 23.
ε ἀρχικὸ ἀφαιρεῖται 22.
εα γίνεται *ια* 18, 81.
εα συναιρεῖται σὲ *ᾶ* 17.
εε συναιροῦνται σὲ *e* 18.
εί συναιρεῖται σὲ *ε* 18.
 ἐκφράσεις στερεότυπες 71 κέξ.
 ἐμπρόθετοι προσδιορισμοὶ ἀντὶ ἀντικει-
 μένων 49.
 ἔνικὸ ἐπίθετο οὐδέτερο συντάσσεται μὲ
 πληθυντικὸ οὐσιαστικὸ οὐδέτερο 47.
εο γίνεται *ιο* 19, 81.
 ἐπίθετα 56, 62 κέξ., 69 κέξ. 78.
 ἐπίθετα ὑποκοριστικὰ 42.
 ἐπιρρήματα 59, 67 κέξ., 79.
 ἐπιρρήματα σὲ *-ον* 36.
 ἐπιρρήματα ὑποκοριστικὰ 42.
 ἐπιρρημάτων ἐπίταξη στὸ οὐσιαστικὸ ποὺ
 προσδιορίζουν 48.
-έρ, πληθ. *-έροι*, κατάλ. ἐπιθ. ἀντὶ *-άρης*
 37.
-εύτω κατάλ. ρημάτων ἀντὶ *-ω* 43.
-ζω κατάλ. ρημάτων 44.
γ τουρκικὸ γίνεται *κ* 75.
-η προφέρεται ὡς *e* 16, 81.
ης κατάλ. ἀρσεν. όνομάτων ἀποβάλλεται
 φωνητικὰ 38, 82.
 ἡχερὰ σύμφωνα *b*, *d*, *g* τουρκικῶν λέξεων
 γίνονται ἄηχα *π*, *τ*, *κ* 75, 82.
θ γίνεται *χ* 29.
-θα, *-θης*, *-θη*, κατάλ. ἀρσ. δριστικῆς μέ-
 σων καὶ παθητ. ρημάτων 44, 83.
 θετικὸς βαθμὸς ἀντὶ συγκριτικοῦ 50, 84.
 θηλυκὰ ἀπὸ μεταπλασμὸ οὐδετέρων 38, 82.
 θηλυκὸ οὐσιαστικὸ συντάσσεται μὲ οὐδέ-
 τερο ἐπίθετο 46, 84.
 θυλυκὸ οὐσιαστικὸ παίρνει ἀρσενικὸ ἐπί-
 θετο ὡς κατηγορούμενο 47.

i ἄτονο ἀποβάλλεται 23, 81.
 i ἀρχικὸ ἀφαιρεῖται 22.
 i γίνεται *ιά* 19.
 i γίνεται *ιέ* 19.
 i ἀναπτύσσεται κοντά στὸ *a* 19.
 i ἀσυνίζητο ἀπὸ τουρκικὲς λέξεις 26.
 i τρέπει τὸ ἐπόμενο *ν* σὲ οὐρανικὸ 25.
-ι κατάλ. ὑποκοριστικῶν 37, 83.
ια συναιρεῖται σὲ *ε* 17.
ια συναιρεῖται σὲ *ε* ἢ *ᾶ* 80.
-ια, *-ιο* ἀσυνίζητα 80.
-ια κατάληξη πληθυντ. οὐδετέρων 17.
-ια κατάληξη θηλυκῶν ἀφηρημένων 82.
-ια κατάληξη ἀσυνίζητη 16.
-ίδι κατάλ. ὑποκοριστικῶν 38, 42.
ιι συναιροῦνται σὲ *i* 18.
-ίκκο κατάλ. ὑποκοριστικῶν ἐπιθέτων 42.
-ίκκο κατάλ. ὑποκοριστικῶν ἐπιρρημά-
 των 42.
-ίνκα κατάλ. παρατατικοῦ 43.
-ιο κατάληξη ἀσυνίζητη 17.
-ιο κατάληξη ἀσυνίζητη 17.
-ιος κατάληξη ἀσυνίζητη 16.
-ίουν κατάλ. γενικῆς πληθυντ. ἀρσεν. καὶ
 οὐδετέρων 17, 35, 83.
 Ισοσύλλαβοι πληθυντικοὶ ἀντὶ περιττοσύλ-
 λαβων 36, 82.
-ισσα κατάλ. όνομάτων θηλυκῶν 37, 82.
-ιστον κατάλ. νέου ἀρσ. προσταχτικῆς ὅπο
 τὸν ἀρ. τῆς δριστικῆς 45.
-ίτης κατάλ. ὑποκοριστικῶν 42.
-ίτδι κατάλ. ὑποκοριστικῶν 42.
-ίων κατάλ. γεν. πληθυντικοῦ στὴ διάλε-
 κτο τοῦ Πόντου 83.
-ιῶνας κατάλ. ἐπιθέτων ἀντὶ *-ένιος* 37.
κ γίνεται *τῦ* πρὸ τοῦ *ε* καὶ *i* 27.
κ γίνεται *γ* 28.
κ ἀντὶ *γ* τουρκικοῦ 75.
κ τουρκικὸ γίνεται *γ* 76, 82.
κ τουρκικὸ γίνεται *χ* 76, 82.
-κα κατάλ. παρατατικοῦ 43.
 καὶ σύνδεσμος παραλείπεται 85.
 καππαδοκικῶν ίδιωμάτων βιβλιογραφία
 7 κέξ.
 καππαδοκικῶν ίδιωμάτων διαιρέση 9 κέξ.
 καππαδοκικῶν ίδιωμάτων ὑποχώρηση 12.
 καππαδοκικῶν ίδιωμάτων διαφοροποίηση
 καὶ αἵτια 14.

κατέχω συντάσσεται μὲ ἐμπρόθετο προσδιορισμὸν ὡς ἀντικείμενο 49.
 κι μὲ σημασία εἰδικὴ 53, 84.
 κλητικὴ ἀντικαθίσταται ἀπὸ τὴν ὄνομαστικὴν 47.
 λ γίνεται οὐ 30.
 λ γίνεται οὐ καὶ κατόπιν χάνεται 30.
 λ ἀντικαθίσταται ἀπὸ β 30.
 λ ἀποβάλλεται κοντὰ σὲ φωνήνετα 30, 82.
 λεξιλόγιο Φαράσων 54 κέξ., 86 κέξ.
 λ-λ ἀπὸ τουρκικὲς λέξεις 26.
 -μα κατάλ. οὐδετ. ἀντὶ -μο 35.
 -μάτου κατάλ. γενικῆς οὐδετέρων σὲ -μα 35.
 μέλλοντας ἀντὶ παρατατικοῦ σὲ ὑποθετικὲς προτάσεις 51.
 μέσα ρήματα σὲ -οῦμαι 42, 83.
 μέσοι ἡ παθητικοὶ τύποι ἀρχαιοῖ ἀντὶ κοινῶν ἐνεργητικῶν 45.
 μέσων ρημάτων κλίση 45.
 μετάθεση συμφώνων 34.
 μετοχῆς παθητικοῦ παρακειμένου σχηματισμὸς 45.
 μόρια 59.
 μορφολογικὰ 82.
 ν τελικὸ δὲν ἀποβάλλεται 25.
 ν τελικὸ ἀναπτύσσεται ἀναλογικὰ 25.
 ν προφορὰ κανονίζεται ἀπὸ τὸ προηγούμενο φωνῆν 25.
 ν ἀναπτύσσεται στὴν ἀρχὴ λέξεων 27.
 γ (φωνητικὸ) ἀπὸ τουρκικὲς λέξεις 26.
 νὰ τελικὸ παραλείπεται στὴ σύνταξη 51, 84.
 νὰ ἐπαναλαμβάνεται στὴ σύνταξη 49.
 νὰ ὑποθετικὸ συντάσσεται μὲ ἀδριστὸ ἀντὶ μὲ παρατατικὸ 51 κέξ., 84.
 νδ γίνεται νδ 31:
 -νω κατάλ. ρημάτων ἀντὶ -ζω 43.
 ο ἀρχικὸ ἀφαιρεῖται 22.
 ο γίνεται οὐ 19.
 ο στὴ θέση ε, ι 19.
 οα γίνεται ουα 19.
 -όκ-κο κατάλ. θηλ. καὶ οὐδετ. ὑποκοριστικῶν 41 κέξ.
 ὄχ-κος κατάληξη ἀρσεν. ὑποκοριστικῶν 41 κέξ.
 ὄνομαστικὴ ἀντὶ κλητικῆς 47.

ὄνομαστικὴ ὡς ἀντικείμενο ἀντὶ αἰτιατικῆς 47.
 ὄνομάτων κλίση 35 κέξ.
 ὄνομάτων μεταπλασμοὶ 35.
 οο συναιροῦνται σὲ ο 18.
 -ος ἀρσενικῶν οὐσ. κλίση 39.
 οτι εἰδικὸ πρὸ τοῦ οὐθετικοῦ προτάσεις 52.
 οτι εἰδικὸ παραλείπεται στὴ σύνταξη 51, 84.
 ου γίνεται β 19.
 ου γίνεται φ 19.
 ου γίνεται ο 19.
 -ου κατάλ. ἐπιρρημάτων 36.
 -οῦ κατάλ. γεν. οὐδετ. ἀντὶ -γοῦ 36.
 -ου κατάλ. ἀρ. ἐνεργητ. προσταχτικῆς 45.
 οὐδέτερα μεταπλάστηκαν σὲ ἀρσενικὰ 38, 82.
 οὐδέτερα μεταπλάστηκαν σὲ θηλυκὰ 38, 82.
 οὐδέτερο ἐπίθετο συντάσσεται μὲ θηλυκὸ οὐσιαστικὸ 46, 84.
 οὐδέτερο ἐπίθετο συντάσσεται μὲ ἀρσενικὸ 46, 84.
 -οῦκκο κατάλ. ὑποκοριστικῶν ἐπιθέτων 42.
 -οῦμαι -οῦσαι -οῦται κατάλ. μέσων καὶ παθ. ρημάτων 42, 83.
 -ουν συναιροῦνται σὲ ου 18.
 -οῦσαν κατάλ. τρίτου πληθ. τοῦ παρατατικοῦ παθητικῶν ρημάτων 44.
 -ούσανται κατάλ. τρίτου πληθ. τοῦ παρατατικοῦ μέσων ρημάτων 44.
 οὐσιαστικὰ 54 κέξ., 59 κέξ. 69, 76 κέξ.
 οὐσιαστικῶν κλίση 39 κέξ.
 οὐσιαστικῶν σύνταξη μὲ ἐπίθετα 46.
 -ούσκο κατάλ. ὑποκοριστικῶν ἐπιθέτων 42.
 -ούσκο(ς) κατάλ. ὑποκοριστικῶν οὐσιαστικῶν 42.
 π γίνεται β 29.
 π ἀντὶ β τουρκικοῦ 75.
 παθητικὰ ρήματα σὲ -οῦμαι 42, 83.
 παρατατικὸς σὲ -σκα 44, 83.
 περιττοσύλλαβα σχηματίζουν πληθυντικὸ κατὰ τὰ ίσοσύλλαβα 36, 82.
 πὲς ὑποθετικὸ συντάσσεται μὲ ἀδριστὸ 51, 85.
 πλ γίνεται φχ 31.
 πληθυντικὸ οὐσιαστικὸ οὐδέτερο συντάσσεται μὲ ἐνικὸ ἐπίθετο οὐδέτερο 47.

Ποντικῆς διαλέκτου συγγένειες μὲ τὸ
 ἰδίωμα τῶν Φαράσων 10, 80 κέξ.
 πονῷ πᾶς συντάσσεται 49.
 ποὺ ἀναφορικὸ παραλείπεται στὴ σύντα-
 ξη 51.
 προθέσεις 67.
 προσδιορισμοὶ ἀναφορικοὶ προτάσσονται
 48 κέξ. 85.
 προσωπικῶν ἀντωνυμιῶν με, σε, τα ἐπί-
 ταξη στὸ ρῆμα ποὺ προσδιορίζουν 48.
 πτ γίνεται στ 32, 81.
 φη γίνεται φη 31.
 φθ γίνεται φθ 31.
 φήματα 42 κέξ., 56 κέξ., 63 κέξ., 70, 79,
 82 κέξ.
 ε τελικὸ γίνεται ζ ὅταν ἀκολουθῇ φωνῆν
 ή ἡχερὸ σύμφωνο 28.
 -ε τελικὸ τῶν ἀρσεν. σὲ -ος καὶ -ας ἀπο-
 βάλλεται 39.
 σ γίνεται τα ὑστερ' ἀπὸ ὑγρό, ἔρρινο, φ,
 β 38, 81.
 σ ἀπὸ τουρκικὲς λέξεις 26.
 σφ γίνεται βζ 34.
 -σε κατάλ. ἀορ. προσταχτικῆς ἀποβάλλε-
 ται 44.
 σημασιολογικὰ ἐνδιαφέρουσες λέξεις 59
 κέξ.
 -σης κατάλ. ἀορ. ὑποταχτικῆς ἀποβάλλε-
 ται 44.
 -σκα κατάλ. παρατατικοῦ ρημάτων σὲ -ζω
 44, 83.
 σδ ἀντὶ στὸ 33.
 -στα κατάλ. ἀορ. μέσων καὶ παθ. ρημά-
 των σὲ -ιζομαι 44.
 στερεότυπες ἐκφράσεις 71 κέξ.
 συγγένειες μὲ τὴ διάλεκτο τοῦ Πόντου
 10, 80 κέξ.
 συγκριτικὸς βαθμὸς ἐκφράζεται μὲ θε-
 τικὸ 51, 84.
 σύμφωνα ἄηχα γίνονται ἡχερὸ 28 κέξ.
 σύμφωνα ἄηχα τουρκικῶν λέξεων δὲν γί-
 νονται ἡχερὸ 29.
 σύμφωνα ἡχερὸ τουρκικῶν λέξεων γίνον-
 ται ἄηχα 75, 82.
 σύμφωνα τουρκικὰ στὸ ἰδίωμα τῶν Φα-
 ράσων 26.
 συμφωνικῶν συμπλεγμάτων παθήσεις 31.
 συμφώνου ἀνθροιτικὴ ἀποβολὴ 30.

συμφώνων ἀλλοιώσεις 25.
 συμφώνων ἀνάπτυξη 26 κέξ.
 συμφώνων μετάθεση 34.
 συμφώνων προφορὰ ποὺ ἔχειται ἀπὸ
 τὸ προηγούμενο φωνῆν 25.
 σύνδεσμοι 68, 79.
 σύνδεσμοι παραλείπονται 51, 84.
 συνθηματικὲς λέξεις 74 κέξ.
 συνταχτικὲς ἴδιορυθμίες 46 κέξ. 83 κέξ
 σύντοιχο ἀντικείμενο 69.
 σφ γίνεται φσ 34.
 τ ἀφομοιώνεται ἀπὸ σ 32, 81.
 τ γίνεται d 29.
 τ ἀντὶ d τουρκικοῦ 75.
 τ' (δασὺ) ἀπὸ τουρκικὲς λέξεις 26.
 τὰ προσωπικὴ ἀντωνυμία γιὰ ὅλα τὰ γένη
 καὶ τοὺς ἀριθμοὺς 48.
 τελικὸ φωνῆν ἀποβάλλεται 23.
 τέταρτη συλλαβὴ (πρὸ-προπαραλήγουσα
 τονίζεται 24.
 -της κατάλ. ἀρσεν. ἀποβάλλεται φωνητι-
 κὰ 38.
 ττ (ὅτι) εἰδικὸ πρὸν ἀπὸ εὐθεῖες προτά-
 σεις 52.
 τονισμὸς 24.
 τόνου μετακίνηση 24.
 τουρκικῆς γλώσσας ἐπίδραση στὴ σύντα-
 ξη 26, 48, 85.
 τουρκικῆς καταγωγῆς λέξεις 76 κέξ.
 τουρκικῶν λέξεων φωνητικὲς ἀλλοιώσει-
 οι 75 κέξ.
 τρισυλλαβίας νόμος παραβαίνεται στὸν
 τονισμὸ 24.
 τσ γίνεται τζ 29.
 τσα κατάλ. θηλ. ἐπίθ. ἀντὶ -ισσα 37.
 τσ γίνεται τζ 29.
 τσιτακισμὸς 27.
 τσκ γίνεται σκ 34.
 τσου—σου 33.
 τυπικὸ 35 κέξ.
 τυπολογικὰ ἐνδιαφέρουσες λέξεις 69 κέξ.
 ὑποθετικῶν προτάσεων ἀπόδοση 51, 85.
 ὑποκοριστικὰ 41 κέξ.
 ὑποκοριστικὰ σὲ -ι 37, 82.
 φ γίνεται φ 29.
 Φαράσων καὶ Πόντου ἰδιαίτερες γλωσσικὲς
 συγγένειες 10, 80 κέξ.
 φκ σύμπλεγμα ἀπὸ τροπὴ τοῦ πλ 31.

φοβοῦμαι συντάσσεται μὲν ἐμπρόθετο προσ-
διορισμὸν ὡς ἀντικείμενο 49.
φωνήεντα τουρκικὰ στὸ ἴδιομα τῶν Φα-
ράσων 26.
φωνηέντων ἀφομοίωση 20.
φωνηέντων ἀρχικῶν ἀφαιρεση 21.
φωνηέντων τελικῶν ἀποβολὴ 23.

χ γίνεται δὲ πρὸ τοῦ εἰ καὶ ἡ 27, 81.
χ ἀντὶ καὶ τουρκικοῦ 76.
χ ὑπερωϊκὸν ἀπὸ τουρκικές λέξεις 26.
ω διατηρεῖται ὡς ο 80,
ω ἔγινε οὐ 18.
-ῶ κατάλ. ωματων ἀντὶ -ίζω 43.
-ώνα καταλ. ἐπιθ. ἀντὶ -ένιος 36.

ΠΙΝΑΚΑΣ ΛΕΞΕΩΝ

- ἄβι 19, 86.
 ἄβγάτ' 37.
 ἄβγο 19, 31.
 ἄβγον 25.
 ἄβδομάδα 32.
 ἄβι 30, 37, 54, 86.
 ἄβον 30.
 Ἄβρογάμ 27.
 ἄβοτα 19.
 ἄβρος 19.
 ἄβτιζης 40.
 ἄγαπε 81.
 ἄγγελίων 83.
 ἄγγόντος 37.
 ἄγγόντος 37, 82.
 ἄγγουρένα 59.
 ἄγέρδης 82.
 ἄγις 26.
 ἄγκωνα 59.
 ἄγος 30, 82.
 ἄγουρότες 81.
 ἄδα 67.
 ἄδελοιπος 69.
 ἄσθημάτων 83.
 ἄειπη 69.
 ἄέτειρ 82.
 ἄξω 18.
Ἄηδονίτιδης 42.
 ἄηνη 30.
 ἄθος δ, 38.
 αἰώνα 74.
 ἄιλας 76.
 ἄινάς 76.
 ἄιος 30, 82.
 ἄκομοντι 20.
 ἄκον' 23.
(ά)κονώ 44.
 ἄκρα 71.
 ἄλατδονής 26.
 ἄ(λα) φρίκη 42.
(ά)λαχιόρι 21, 87.
 ἄλειμμα 59, 86.
 ἄλειμμαδεῖσ' 62.
 ἄλειμματεῖσ' 37.
 ἄλεπός 86.
 ἄλτα 30, 86.
 ἄλιμέγω 87.
(άλλι)άξω 44.
- ἄλλο 86.
 ἄλλτες 81.
 ἄλμη 25.
 ἄλτονυώρα 36.
 ἄλνκός 87.
 ἄλω 30.
 ἄμβλεχτή 59.
 ἄμράω 42, 56, 86.
 ἄμνη 54.
 ἄνάπ' 44.
 ἄναπτε 59.
 ἄνάρι 82.
(ά)ναρχήρι 21.
 ἄρδι 36, 67.
 ἄρδόκωση 24, 32, 54.
 ἄρδον 36.
 ἄνεμος 54.
 ἄνοιγάρ' 60, 86.
 ἄνοικτάριν 60.
 ἄνοικτήριν 60.
 ἄνοιξιμός(ς) 69.
 ἄνοιχτιάρ' 59, 86.
 ἄνον 36, 59.
 ἄντεινο 27, 30, 63.
 ἄντιέω 56.
 ἄντρα δ, 39.
 ἄπατής 82.
 ἄπεσι(ον) 87.
 ἄπιδᾶ 17.
 ἄπιδον 18.
 ἄπίονυ 36, 83.
 ἄπ-μέρο 45.
 ἄποδέλοιποι 69.
 ἄποκ-κος 42.
 ἄπος 39, 86.
 ἄρδ 67.
 ἄράπ' 23, 38, 82.
 ἄραπλας 75.
 ἄράποι 36, 83.
 ἄργάτοι 60.
 ἄρσιος 62.
 Ἅρμέντες 81.
 ἄρδες 47, 62.
 ἄροσύνη 60, 74.
 ἄροῦμαι 22, 56, 86.
 ἄρούσκο 42.
 ἄρχατάσης 76.
- ἀρχοντίον 17, 36.
 ἄρω 44.
 ἄς τό, 18, 30, 72, 82.
 ἀσγούνι 78.
 ἀσεράνδωστο 70.
 ἀσημιώρας 37.
 ἄσυμα 35.
 ἀδίχος 76.
 ἄσκα 44.
 ἄσκεν 18.
 ἄσλάν' 76.
 ἄσμένος 32.
 ἄστεντία 32.
 ἄστεντίος 81.
 ἄστι 32.
 ἄστι' 72.
 ἄστης 76.
(ά)στρία τά, 17.
 ἄσνορ 27, 81.
 ἄτᾶ 67, 86.
 ἄτας 76.
 ἄτέ 58, 86.
 ἄτέτ' 82.
 ἄτέτη 75.
 ἄτεσινο 18.
 ἄτιά 67.
 ἄτολή 18, 30.
 ἄτιστ 67.
 ἄτιστον 58.
 ἄτσονδον 68.
 ἄτσοντδεινο 68.
 ἄνγιζω 86.
 ἄνδρα 30.
 ἄντεν' δ, 30, 38, 54.
 ἄφ' 44.
 ἄφενής 24.
 ἄφεντίον 36.
 ἄφκωταρα 20, 31.
 ἄφδος 18, 30.
 ἄφτεντοι 36.
 ἄφτιδα 60.
 ἄφρικ-κο 18.
 ἄφρονγαλινω 18.
 ἄχαλης 76.
 ἄχανα 30.
 ἄχραδ' 88.
 ἄχραδης 63.
 ἄχτοπάχοι 26.
- 'αχτώ 30, 56, 86.
 ἄψεά 67.
 ἄώνιν 82.
 βαριλατίζω 26.
 βαρδά 67.
Βαραδωτίον 35.
Βαραδῶτοι 36.
 βασιλεία 60.
 βασιλός 69,
 βασιλίτις 81.
 βασιλίσσα 33, 81.
 βατές 75, 76.
 βαζίτι 76.
 βγαίνηκα' 25.
 βδομά ḥ, 18.
 βεντιέσ' 37.
 βεντιζω 44.
 βεντισκα 44.
 βέντειος 56, 86.
 βσοία τά, 17, 60.
 βζήνω 34, 86.
 βζημένος 34.
 βγαίνκα 43.
 βγαίνω 31, 43.
 βγαλίνω 43.
 βγάλμα 69.
 βγάλλω 72.
 βγαλλώρω 31.
 'βδούρο 60.
 βιλλί 37, 54.
 βιτεύω 56.
 βιόνι 19, 30, 81.
Βκάσης 31.
 βκάτζε 31.
 βκοία 30, 31.
 βκοίζω 31.
 'βκοίσκα 31.
 βκοστάρι 31.
 'βό 54, 86.
 βοηθεία 16, 24.
 βοϊδε τά, 17.
 βοϊδον 23.
 'βόκ-κο 22.
 βόρατα 20.
 βόροιο 20, 54, 81.
 βοροίζω 63.
 βοστιέσ' 23, 27.
 βοστιέζεται 45.

- βοστίζω 27.
 βούρωμαι 30.
 βουρδοράτ 37.
 - βουρδόνι 32, 36, 37, 54.
 βουρδοροῦ 36.
 βούστα 30.
 βοντέδει 27.
 βράδι 19, 38, 86.
 βραδύνει 56.
 βράζω 44, 63.
 βράσκα 44.
 βραχτά 63.
 βρεδή 27, 86.
 βρεδίνης 25, 27.
 βροσέλινα ἡ, 38.
 βροκοζώνη 20.
 βρόντεμα 16.
 βροδόλε 27.
 βροδόνης 27.
 βροδιόνη 20, 37, 54.
 βροχὸς 63.
 βρουκανίζει 63.
 βυζί 74.
 βυραιδ 63.
 βαΐνην 25.
 βαθλαδίσκε 26.
 βιζὸς 69.
 βιτιέζω 79.
 βόρκα 44.
 βορῶ 44.
 γὰ 18, 30, 82.
 γαβονορά 76.
 γάέει 56, 86.
 γαῖπι 76, 78.
 γαϊοίδι 34.
 γαλᾶμ' 26.
 Γαλ-λές 26.
 γάλφας 76.
 γαντάρ' 82.
 γαπήδα 44.
 γαπούλι 75, 76, 78.
 γαπῶ 21.
 γαρά 76.
 Γαρανοὶ 21.
 γαρδῷ 76.
 γαρὴ 82.
 γαρνό 54.
 γαροὶ 76.
 γαρσιλαδῶ 76, 79.
 γαρσιλῆι 76.
 γαρσοῦ 82.
 γατάρ 75.
 γάτι 76.
 γάτον 18.
 γαφτάς 76.
 γρύψει τά, 17.
 γρύնη 22, 26.
 γεθυόατ' 37.
 γεθύρη 29.
 γετάσιμα 35.
- γεμίνω 43.
 γένε τά, 17.
 γέννημα 69.
 γέντερο 27.
 γεροῦ 78.
 γετμίδε 71, 79.
 γιά 68.
 γιαρθρό 79.
 γιάγω 18.
 γιάδι 18, 81.
 γιάδε 18.
 γιάλινης 79.
 γιαμάτι 76.
 γιασίμι 78.
 γιασατῆ 79.
 γιάσεμα 18.
 γιάσι 76.
 γιάτι 18, 27.
 γιαχάς 76.
 γιαχτή 76.
 γιάώ 22, 63, 66.
 γιονβαρλάχι 78.
 γιόχησα 79.
 γιομάτι 76.
 γιαλίζομαι 56.
 γιάμιδ 63.
 γιάμιζω 56.
 γιάντδη 27.
 γιάντώρω 26.
 γιάς 67.
 γιέντα 21, 67.
 γιώρο 69.
 γιώριμας 35.
 γιώρος 70.
 γιόλας 76.
 γιόλάτ 82.
 γόνατα 21.
 γόνατο 36.
 γονατοῦ 36, 73.
 γονάχι 76.
 γόνοτο 21.
 γοντάρης 76.
 γοράζω 22.
 γοστέοκαμ' 26.
 γοτᾶ 82.
 γοναόν-νο 74.
 γούβα 60.
 γονβάτι 76.
 γονβί 60.
 γονῖ 76.
 γονῖ 29, 86.
 γονῖν 86.
 γονλάς 76.
 γονγούρι 60.
 γονοῖ 42.
 γονορόν-νο 42.
 γονοράν' 82.
 γονοράνη 75, 76.
 γονορέτι 75.
 γονδλούχ 76.
- γόνι 76 οημ.
 γοντι 54, 76 οημ., 86.
 γοντινία τά, 17.
 γονδσσα 30.
 γοφάς 76.
 γρᾶ 17.
 γρᾶδες 35.
 γραίνω 63.
 γράπ' 44.
 γρεύω 63, 70.
 γρέφτω 43.
 γριά 35.
 γροικῶ 63.
 γρονιά 22.
 (γρέφεπ' 44.
 γώ 22.
 γωνία 16, 24.
 δᾶβάζω 81.
 δᾶβολος 81.
 δαδία 17.
 δάκ' 44.
 δακινήνηα 43.
 δάκρω 43, 56, 86.
 δάκροι ἡ, 38, 82.
 δαρδάρι 20, 22.
 δάσκολος 20, 81.
 δὲ 68.
 δεαύριο 69.
 δεβάζω 81.
 δεβαίνηα 43.
 δεβαίνω 17, 43, 63,
 81, 86.
 δεβόρον 17, 30.
 δεβολ'ούρα 86.
 δεβοσύνηα 18, 60, 86.
 δέβον 45.
 δειέχην 19.
 δείκ' 44.
 δεῖκ' 44.
 δεκαϊνηα 19, 71.
 δεκαϊφτά 19, 71.
 δελφή 22.
 δελφιδάρι 38, 54.
 δεξάμενος 54.
 δεξία, τά, 17.
 δεξίο 17, 24.
 δεπρωτ 68, 69.
 δέρμαν 25.
 δερματώρα 36.
 δεσπότ' 38, 82.
 δεσποταδίων 83.
 δεσπότοι 36, 83.
 δεταγνάς 68, 69.
 δεχούς 49.
 δέέβος 18.
 δέέχως 19.
 δίνω 63, 71.
 δισώμε 17, 54.
 δίτω 43, 72.
- διφκός 31.
 διφκώρω 31.
 διγά ἡ, 18, 60.
 δόκι 86.
 δομιένος 63.
 δοντάρι 38.
 δόσιμο 60.
 δότιδε 27.
 δότιδη 37, 54, 87, 86.
 δοάκος 74.
 δοαπάνι 20.
 Δοειήτ' 34.
 δοεύω 56.
 δοέψιμα 35.
 δοεψιμάτου 35.
 δοέψιμο 54.
 δρό 22, 63.
 δρούσκος 23.
 δύο κατό 71.
 δύο δίλε 71.
 δώκ(η) 81.
 δῶμα 41, 54, 86.
 δῶμας δ, 38, 86.
 δώσιμα 35.
 δωσιμάτου 35.
 δωτιδε 27.
 δανίδενομαι 79.
 δεμενέχη 76.
 δεγίς 76.
 δεοντίος 68.
 δι 52.
 διλεδίζω 79.
 δονδμάρος 76.
 δύσυρδάγω 79.
 ἔα 30.
 ἔβζεξε 34.
 ἔβγαα 30.
 ἔβγαγαν 30.
 ἔβδον 45.
 ἔδιέσκαμ' 26.
 ἔγκα 81.
 ἔδωσαμε 24.
 ἔζασα 20, 81.
 "Εζ Βαράοης 28.
 "Εζ Βασίλης 28.
 "Εζ Γιώργης 28.
 "Εζ Γρεγόρ' 28.
 "Εζ Δοειήτ' 28.
 "Εζ Μηνᾶς 28.
 ἔθακα 20, 81.
 "Ε Θανάσης 28.
 "Ε Θωμᾶς 28.
 είλεμα 69.
 είλεν 25.
 είλε 27, 81.
 ἔκαμνισκα 83.
 ἔκενος 86.
 Επειρος ΕΠΑΣΤΗΡΙΟ
 Επειρος 16, 81 ΙΝΙΚΩΝ
 επειρος 81 ΛΕΚΤΩΝ

- "Ε Κωσταΐνος 28.
 ἐλλάγα, -γες, -γε 83.
 ἐλλενικό 81.
 ἐλ-λίκη 26.
 ἐμαλώνισκα 83.
 ἐμβον 45.
 ἐμέτερα 87.
 ἐμίσι 77.
 ἐμὸν 87.
 ἐμοῦμαι 42.
 ἐμοῦται 45.
 ἐμω 29, 56.
 ἐμώθα 44.
 ἐμωσμα 29.
 ἐμωσμάτου 35.
 ἐν' 45.
 ἐνα δέκα 71.
 ἐνα εῖνοι 71.
 ἐνα πέντε 71.
 ἐνίφτια, -ιης, -ιη 83.
 ἐννά 17, 71.
 ἐννᾶ κατὸ 71.
 ἐννήθη 18, 30.
 ἐννίτσε 33, 81.
 ἐννῶ 29.
 ἐνότουν 30.
 ἐξι ματὸ 71.
 ἐξούσανται 44.
 "Ε Πανιέλης 28.
 ἐπιτάξι 87.
 ἐπίλυθα, -θης, θη 83.
 ἐργο 55, 86.
 ἐργον 86.
 ἐστδεται 33.
 ἐσχομαι 63, 71.
 ἐσχοῦσαν 44.
 ἐσχούσαρται 44.
 ἐς δ, 18.
 ἐς 18.
 "Ε Σάββας 28.
 ἐδει 27.
 ἐιέχητη 57.
 ἐπιμέθα, -θης, -θη 83.
 ἐιδεῖτος 86.
 ἐιδεινῶ 86.
 ἐνκέλιο 81.
 ἐνζοῦμαι 57.
 ἐνδρον 45.
 ἐνδέλαιμα 69.
 ἐνδὴ 27, 55, 86.
 ἐφαμε 24.
 ἐφρόθα, -θης, -θη 83.
 ἐφναμε 24.
 "Ε Χαλλάς 28.
 ζγάνι 74.
 ζ' δὲ 68.
 ζ' δὲ μέρος 73.
 ζ' Δευτέρες 23.
 ζηγῆτι 78.
 ζ' οικλεσιας 23.
- ζελμόντσα 33, 81.
 ζελμόντσε 34.
 ζετεχάτι 77.
 ζένκαν 25.
 ζερθός 60.
 ζεσταινούσαν 44.
 ζεστονόκος 23.
 ζενγαράτ 37.
 ζενγάριο 31.
 ζέω 57.
 ζητιέρ 37.
 ζ' μέσης 23.
 ζ' ν' ταῖκας 23, 28.
 ζ' η' νύφ 23, 28.
 ζόρε 68.
 ζόριν 25, 73.
 ζοῦ 23.
 ζονάρκα 43.
 ζονάρω 30, 42, 43.
 ζονλενώ 63.
 ζονγαρόκ-κο 72.
 ζύ τό, 18, 30, 60, 73.
 ζυγόκ-κο 60.
 ζυγολάρι 86.
 ζύγωμα 60.
 ζυγώρι 16, 18, 86.
 ζῶ 63.
 ζωι 16.
 γάδι 21.
 γαθιέρικος 70.
 γονζέλισα 33.
 γοννάχι 26.
 'η 29.
 ἥγρεψεν 25.
 ἥλαιμ 30.
 ἥλεκό 42.
 ἥλεκδη 17, 63.
 ἥλεκόνο 42, 63.
 ἥλος 23, 87.
 ἥμερο ἡ, 24.
 ἥραγέσκει 29.
 ἥσιδιάδι 19.
 ἥφασα 20.
 ἥωμα 30, 55.
 θάλι 42, 69.
 θαλόκ-κο 42.
 θαλώρα 36.
 θαμνή 26, 37, 55, 83.
 θαμνοῦ 23.
 θαραπεύω 20.
 θεάτρος 24, 38.
 θέγω 30, 63.
 θέλος 39, 60.
 θέκ' 44.
 θεκ-μένο 45.
 θεκνίνηα 43.
 θέλκα 44.
 θέλτε 81.
 θελυκὸ 16, 81.
- θελύτιδι 60.
 θέλω 44.
 θεοὺς 68, 86.
 θεοίζω 44.
 θεοίσκα 44, 83.
 θεοιμάτου 35.
 θεομάνυμεστε 24.
 θέρ' ισανε 23, 33.
 θεχοὺς 24.
 θεώνω 30.
 θεῶς 86.
 θήκνω 43, 64.
 θίζω 22.
 θίνηα 25.
 Θῖδος 19.
 θομπός 20.
 Θονμᾶς 18.
 θυμέτηα ἡ, 17, 38, 82.
 θυμέσκω 17.
 θυμετός 17, 38.
 θύρα 55.
 θύρι 37, 83.
 θύριν 25, 36.
 θυρίον 17, 24, 83.
 θυροῦ 36.
 θώρισα 33.
 θωρᾶ 64.
 θανιδ 81.
 θίδι 29, 36, 83.
 θίδιον 36, 83.
 θίδος 36.
 ήζινη 77.
 ήκιλκι 77.
 ήλαζίμη 77.
 ήμάτι 55.
 ήποιζη 75.
 ήράστα 79.
 ήραζή 76.
 ήραζία 26.
 ήρεζάτη 79.
 ήρι 78.
 (ή)σάζω 64.
 ήσάνη 77.
 ήσονύκο 42.
 ήσπάτοι 77.
 ήταπλούς 78.
 ήταιρη 55.
 ήγπάλη 77.
 ηά 18, 72.
 ηαβακάς 60.
 ηαβαλλάσι 36.
 ηαβγάδε 35.
 ηαβγάς 35.
 ηαθίνω 43.
 ηαθίστρα 74.
 ηαθούσαν 44.
 ηαθρακόστιδιο 21, 24.
 ηαϊτζάρι 38.
 ηακάβτος 34.
 ηανγέρ 23.
- ηακέσσα 82.
 ηάνι 55.
 ηακός 63.
 ηαλαέρος 24.
 ηαλατζή 87.
 ηαλέσσα 82.
 ηαλήμερα 24.
 ηαλλίτζιρεν 25.
 ηαλοκαίρις 82.
 ηαλοξάω 42, 64.
 ηαλύβε τά, 17.
 ηαμηλάτ 37.
 ηάμι 18.
 ηαμπιλα 67, 86.
 ηαμπιλαν 86.
 ηαμιανω 43, 64.
 ηαμόκη 18.
 ηανέε 22, 57, 86.
 ηανέις 58.
 ηανίζω 64.
 ηάνισμα 26, 60.
 ηαννάρι 60.
 ηανόρα ἡ, 38.
 ηαντήλε τά, 17.
 ηαντήλι 36.
 ηαντηλοῦ 36.
 ηανώνω 87.
 ηαδός 30, 63.
 ηαουπάρι 38.
 ηαούσκο 34, 42.
 ηάλη 55.
 ηαρακάνω 20, 86.
 ηαράτιδη 20.
 ηαρβούνη 37.
 ηαρβάνη 16, 37, 86.
 ηαρδεκός 17, 63.
 ηαρδία 16, 24, 32, 60.
 ηαρδίεστα 44.
 ηαρδίζομαι 44, 57.
 ηαρουτοάδε 35.
 ηαρουτοάς 35.
 ηαρφοῦ 23.
 ηαταθαλώνα 70.
 ηαταθαλώνη 63.
 ηάται 73.
 ηαταιγίζω 87.
 ηατακόφτω 70.
 ηατανοῦ 64.
 ηαταροτᾶ 70.
 ηαταρούώ 70.
 ηαταρούμαι 83.
 ηατεβασίδη 60.
 ηατέβηη 25.
 ηατέβου 45.
 ηατέγω 64.
 ηατζέρ 44.
 ηατζένω 18.
 ηατζή 72, 73, 87.
 ηατζοῦ 72.

- κατηφοριέρ 37.
 κατηφοριέρι 17.
 κατινώνω 87.
 κατό 22, 71.
 κάτου 36.
 κατουριέρ 23, 37.
 κατούρ' μα ḥ, 38, 73.
 κατουφόρου 36, 67.
 κατώφορος 69.
 κάφτω 73.
 κάχε 26.
 κελ-λᾶς 26, 77.
 κενοῦμαι 83.
 κέντζι 75, 77.
 κεπάλη 75.
 κεπή 88.
 κεροῦ 73.
 κεφίνη 77.
 κεχάβη 37.
 κεχάζ 37.
 κ' θάρ' 23.
 κι 53, 85.
 κι 88.
 κιζίρ 77.
 κιμή 78.
 κιμσή 78.
 κιπρίκη 77.
 κιρατζώνα 36.
 κιρεμιτώνα 36.
 κιρή 77.
 κισσάδ' 88.
 κλαιίκαν 25.
 κλειδί 26.
 κλέφ' δ, 38.
 κλέφτη 81.
 κλεψτίουν 36.
 κλεψιμό 70.
 κλημάτου 35.
 κλιβάνη 37, 55.
 κλῆμα 60.
 κλιντός 56.
 κλίνω 64.
 κλώθω 87.
 κνήθω, -ομαι 57, 87.
 κνιέρ 37, 63.
 κνιτά 59.
 κνιτός 56.
 κνῶ 22, 57, 87.
 κόα 30.
 κοᾶ 30.
 κοάγκα 43.
 κοάω 42, 43, 64.
 κοβδᾶς 75, 77.
 κοδευτήρης 38.
 κοδικάω 42.
 κοδικᾶ 57.
 κόκκη 60.
 κόκκη 87.
 κόλλιος 33, 81.
- κολφή 69.
 κόμμα 55, 60.
 κομόνο 71.
 κομπώνω 64.
 κορδά 48, 67.
 κορδαριέρ 75, 79.
 κορδάω 64, 87.
 κόνι 22.
 κονόμη 20, 22, 34.
 Κόντζορος 87.
 κόντσα 64.
 κονώνω 81.
 κόπ' 44.
 κόπλα 44.
 κόποι 36.
 κόρ' 23, 37, 81.
 κόρ 74, 70.
 κορά 79.
 κόρδοι 32, 36.
 κορίτσιος τά, 17.
 κοροκότι 19.
 κορτζόν-κο 23.
 κορτσα 37, 82.
 κοτζί 37.
 κοτδίν 60, 87.
 κοτδύθι 18.
 κονᾶ 19.
 κονάγω 64.
 κοναδεύω 30.
 κονάνει 30.
 κονάσιμα 35.
 κονάψη 73.
 κονάψει 30.
 κονάψιμα 30, 35.
 κονβερδιέρ 73.
 κονγιάς 60.
 κούζα 60.
 κονζέλη 75, 78.
 κούζω 22.
 κονθάνη 43.
 κονθάω 30, 42, 43, 64.
 κονκούδι 60.
 κονκούμι 60.
 κονκουρδώνω 64.
 κονμαράτ' 37.
 κονμαράτοι 37.
 κονμήν 55.
 κονμουσώνα 36.
 κοννάχη 75, 77.
 κονναγκέρ 78.
 κονρελίκη 75, 77.
 κούνη 44.
 Κούντουρος 87.
 κουπανίζω 64.
 κούρι 18.
 κοντίνη 86.
 Κούτσορο 21.
 Κούτσουρου 21.
 κούφος 56.
- κουώθω 30, 87.
 κόφας 35, 87.
 κόφλος 87.
 κοφτάρι 60.
 κοφτέρ 37, 60.
 κοφτίνη 43.
 κοφτίναι 25.
 κοφτω 43, 64.
 κρᾶς 60.
 κρᾶς 17.
 κρασία 17.
 κρατούνα 60.
 κρατώντα 36.
 κρεμιέζομαι 64.
 κρεμῶ 64.
 κρομμύδι 36.
 κρομμυδοῦ 36.
 κρομμυδώνα 36.
 κρομόνι 57.
 κροτάλι 37, 60, 75.
 κροτάν' κα 43.
 κροτάω 42, 43.
 κρότος 75.
 κροτῶ 57.
 κρού' 23.
 κρούσκο 34, 42, 60.
 κροντσίστρα 60.
 κρούω 57, 64, 87.
 κρόνος 82.
 Κρυπτέαϊδο 34, 69.
 κρυπτέοϊδο 21.
 κρυφάγκωμας 60.
 κύρ' 82.
 κῶ δ, 39.
 κωδώνι 16, 55.
 κωδώνισμα 16, 72.
 κωθάρα 30, 60.
 κώθω 30, 64, 87.
 κῶς δ, 18, 30.
 κωστή 30.
 κωφόξνο 16.
 κά 22.
 λάβι 89, 86.
 λαγ' 21.
 λαΐκη 42.
 λαλέδε 35.
 λαλές 35.
 (λ) αλία 16, 86.
 λαμναίνω 43.
 λαρούμαι 86.
 λαχιόρι 22, 37, 55, 87.
 λαχτύλε τά, 17.
 λαχτυλίδα 38, 69.
 λαχτῶ 86.
 λέθω 22.
 λειμετερό 63.
 λειτροῖα 19, 30.
 λείφτω 43.
 λειψό 72.
 λείψορδο 69.
- λένκαμεντι 25.
 λεύδι 22.
 λεφτέροις 81.
 λεφτίκη 42.
 λητάρι 55.
 λητέρ 44.
 λητεύω 26, 57.
 ληθώτικο 22, 69.
 λιέγα 66.
 λιέγο 19.
 λιγεύω 70.
 λιγώνω 64.
 λιμπλή 60.
 λιμπλώνω 70.
 λιμέζω 43, 44, 57, 87.
 λιμέσκα 44.
 λιμνή 83.
 λιπαρός 56.
 λιτζεχέρος 26.
 λίλεν 50.
 λιμίζω 57.
 λογαρία 82.
 λουβάϊδι 19.
 λουκάτου 67.
 λουτουργία 20.
 λουτρονά 81.
 λουχούγα 20.
 λτ' ινδός 22, 26, 56, 63.
 λτ' ινούσκα 60.
 λύέχνος 19, 55.
 λύνος 26.
 λυκός 56, 87.
 λυκούσκο 34, 42.
 λύνω 26.
 λύομαι 64.
 λύσοιδι 22.
 μὰ ḥ, 18.
 μάβλο 19.
 μαγαρά 87.
 μαγαρᾶς 55, 87.
 μαγαρίζω 20.
 Μαγαρικά 20.
 μάγγαρα 21.
 μαγδολεύομαι 34.
 μαδῶ 64.
 μαθαινίσκω 43.
 μάθεμα 16, 81.
 μαθεσία 16, 55.
 μαθόπωρο 55, 87.
 μάϊσσα 82.
 μακαρία 16, 60, 82.
 μακούσκο 18, 42.
 μακρετός 70.
 μάκρος δ, 38.
 μακρυναίνω 64.
 μάλαγμα ḥ, 38, 61, 82.
 μαλάθρακας 20.
 μαλλί 26, 74.
 μαλλία τά, 17.
 μανάδιφνος 20, 31.

- μανάλι 26, 61.
 μαναστήρι 20.
 μαναχέσσος 82.
 μανάχον 81.
 μαναχός 20, 87.
 μαραινόμαι 64.
 μαργαρίτων 64.
 μαρθανός 69.
 μαρουπτιέμαι 57.
 μαδαλό⁹ 81.
 μαδαλοί 27.
 μασία 16, 55.
 μάσσω 57.
 μασσωτήρες 55.
 μάστορος 69.
 ματακάνω 20.
 μάτε τά, 17.
 μάτσε 23.
 μαυρώνω 64.
 μαχανά 87.
 μαχανᾶς 61, 87.
 μάχσους 76, 79.
 μαχτισούμι 72.
 μαχτισούμιν 25, 77.
 μαχτισούμιον 17, 36.
 μθονέζω 70.
 μηδό 67.
 μηδονχώνω 64.
 μηνοίζω 64.
 μεγά 18.
 μέγγενες 21.
 μεγούσκο 42.
 μεζέτι 77.
 μεῖς 22.
 μεῖτι 77.
 μέλισσα 26.
 μελισσάτ⁹ 37.
 μελισσάτοι 37.
 μελίσσοι 37.
 μελίσσοντο 69.
 μεμλεκτέτι 77.
 μεμνοῦνος 78.
 μενεφρός 69.
 μεντέξιλσι 77.
 μεδός 69.
 μεροῦ 17.
 μερόπλε 22.
 μεράπι 55.
 μεράχι 76.
 μερία τά, 17.
 μέρισαμ 79.
 μεροήτηξι 27.
 μέρος 74.
 μερόθες 69.
 με; 70.
 μετενόία 16, 21, 24.
 μετενόητες 72.
 μετεύοιζω 64.
 μετεπιέάδε 35.
 μετεπιέάς 35.
 μετόδο 27.
 μετράγκα 43.
 μετράώ 43.
 μέτρο 24.
 μέτροι 61.
 μέτρον 58, 87.
 μέτρος 61.
 μέτσος 23.
 μετώπι 37.
 μεγάδες 35.
 μεγάνη 16, 81.
 μεγάς 18, 35.
 μεχτούπι 77.
 μῆτρα ἡ, 38.
 μῆτρο 30, 82.
 μίλα 87.
 μιλλιόνι 71.
 μινασούπι 78.
 μισαφούρ⁹ 77.
 μιταπούχι 78.
 μιτοίκκο 42.
 μιτοίκ-κον 74.
 μιχτανούς 69.
 μίημονεμάτον 72.
 μίημονέπ⁹ 44.
 μίημοράτ⁹ 37.
 μίημοράτος 63.
 μό 18, 30, 68.
 μοθόπωρος 82, 87.
 μοιάννον 43.
 μοιέω 17.
 μοῖρα 61.
 μόν 22, 58, 87.
 μονάζω 64.
 μονή 61.
 μό το 20.
 μονιδέ 77.
 μονιτός 67.
 μονογάτι 77.
 μονογυδία 16, 18, 20.
 μονοσαδᾶ, 26.
 μοντδονέσιλον⁹ 78.
 μοντοσοῦκκο 42.
 μονχαβέτι 77.
 μονχαβετλούς 78.
 μονχόρι 77.
 μονχτάω 42, 65.
 μονώνω 64.
 μογλία τά, 17, 24.
 μογλίο 17, 55.
 μπαίνιοκς 83.
 μποδ²² 22.
 μποστάροι 36.
 μπέλε τά, 17.
 μπέλιν 22, 25.
 μνά⁹ 37.
 μνίλον⁹ 73.
 μνός 39.
 μύρτος 33, 81.
 μνωῶ 43.
 μυτής 69, 87.
 μυτί 87.
 νὰ 68, 85.
 ναῖκα 22, 29, 40.
 νάμεσα 22, 48.
 νᾶμο 35.
 νάμιος 27.
 νανέδε 35.
 νανὲς 35.
 νανούδι 61.
 νανοῦμαι 22, 45, 57.
 ναπέμαι 57.
 νάτον 18, 22.
 ναχιήρι 22.
 νᾶμάμα 22, 67.
 νδάμα 65.
 νεβολίζομαι 22, 57.
 νέγα 72.
 νεγκάθω 57, 65.
 νέγκωσμα 61.
 νικόνα 27.
 νεκροῦμαι 57.
 νέμα 73.
 νενεντράς 35.
 νερό 41.
 νερόν 25.
 νεσύρω 22, 65.
 νευρίο 39.
 νευρίος 16, 22, 24, 61.
 νηλιάρρον 43.
 νήμερο 22.
 νηπία τά, 17.
 νηπίο 17, 24, 55.
 νηστεύνα 44.
 νηστεύω 44.
 νῆέτι 77.
 Νικολαδίονυ 17, 36.
 νίμα 69.
 νισάνι 77.
 νιφίδι 61.
 νιφτομαι 26.
 νόιγα 44.
 νόιγομαι 45.
 νόιγω 22.
 νόίζω 43, 44.
 νόίκ⁹ 44.
 νοῖσθρο 67.
 νοῖσκα 44, 83.
 νοῖφτα 44.
 νόμας 50.
 νομάτ⁹ 23, 38.
 νομάτης 40, 61.
 νοματίονυ 17, 36.
 νόμος 55.
 νονκάτον 67.
 νοῦλοι 27.
 ντζιθαρίζω 65.
 Ντίπλασκας 22.
 νῦέχτα 19.

δαινα 58.
 διοποίος 87.
 ούβα 87.
 ούβο 87.
 δαις 58.
 όντρονής 26.
 όντρούχη 77.
 δύπτιος 24.
 ούραδιν 83, 86.
 ούρανός 61.
 ούτες 88.
 δφτά 19, 71.
 δφτά βατό 71.
 οχούσα 30, 69.
 οχταρίζω 70.
 δχτώ κατό 71.
 πᾶ 67.
 πααίνηα 43.
 πααίνηαμ' 25.
 πααίνω 30, 43.
 παγάς 70.
 παγάνη 61.
 παγκάριν 25.
 παθαμένος 20.
 παθινή 37.
 παθινία τά, 17.
 παίζω 44.
 παίξιμα 35.
 παίξιμάτου 35.
 παϊράχη 75, 76.
 παίρτες 81.
 παίρω 72, 73.
 παίρωμ' 16.
 παίσκα 44.
 πακάλοι 36, 83.
 πακλατίζω 79.
 Παλαιχώρι 24.
 παλαμένδα 20.
 παΐ 24.
 πάΐ 26.
 παίδες 23.
 Παναίτια 30, 82.
 παναύρης 30.
 πάνον 36, 48.
 πανούφρορος 36, 67.
 Παντέλης 24.
 παντιτδοί 27.
 πανώφρορος 69.
 παπάς 39.
 παπούκας 39.
 παπούκητες 39.
 παπποί 36.
 πάππος 61.
 παρά ή, 82.
 πάρα 20.
 παράδε 35.
 παραδεβάζω 65.
 παραδεβάσμα 61.
 παραδομάτου 35.
 παραδοῦμαι 42, 57, 83.

Παραζμῶτοι 36.
 παρακάλτσεγ 33.
 παραμάννα 61.
 παραμία 21.
 παραμυθῶ 57, 65.
 παράνον 59.
 παρανύδ' 81.
 παράς 35.
 Παρασιθενηή 27.
 παρασικνήζω 65.
 παράφτερο 61.
 παράχηκο 78.
 παράδῶ 24, 32.
 παρεδοῦμαι 65.
 παροκαίνα 24, 61, 87.
 παροκατίκηο 42.
 παρούλη 34, 71.
 παροπατῶ 20.
 παροπούλη 61.
 παροτζείκηο 42.
 Πάσκας δ, 38, 27, 28.
 πασπαλεύω 65.
 παδή 27, 81.
 παδὺς 81.
 πασχά 75, 76, 78.
 πατέμη 75, 77.
 πατίτσα 61.
 πατοίκ' δ, 38.
 πάτ' σε 23.
 Παυλίτης 42.
 πάχος δ, 38.
 πγέσιμα 72.
 πγάδ' 81, 87.
 πγάϊδη 16, 19, 21,
 42, 61, 87.
 πγαϊδόκ-κο 42.
 πεζούλη 61.
 πεζοῦμαι 65.
 πεζώθα 65.
 πεήγητα 30, 71.
 πέης 75.
 πεινάνηα 43.
 πεινασμε 24.
 πειναστε 24.
 πεινάω 42, 43.
 Πειροία ή, 38.
 πελᾶδης 35.
 πελᾶς 35, 75.
 πελέτηι 37, 55, 61,
 72, 83.
 πελός 55, 81.
 πενερδάβον 66.
 πέρδε κατό 71.
 πέοι 36.
 περδίκη 32.
 περδικόθαρα 20, 21,
 55.
 περδικόθροο 21, 32.
 περδίτηι 27.
 περεκέτηι 75.

Πέρεμα 21.
 περιστέρει 42.
 περιστροφή-κο 42.
 περοτέματα 33.
 περοτένει 33, 81.
 περοτένω 65.
 πές=άν 52, 65, 85.
 πέσσον 18, 22, 36, 48,
 59, 87.
 πέτερα 21, 30.
 πετ-τάγκα 43.
 πετ-τάρη 42, 43.
 πεφτίνηα 43.
 πέφτω 43.
 πηάγα 19.
 πηφεν 25.
 πίε 17.
 πγέμηα 69.
 πγεμάτου 74.
 πιένη 23.
 πιένω 17.
 πιεζμένερος 17.
 πιζέοι 75, 77.
 πιθάρος τά, 17.
 πινήκα 43.
 πίνω 43.
 πιρινιζώνα 36.
 πιρομή 67.
 πισσάροι 38.
 πίσσον 18, 48.
 πιτάζω 22, 57, 87.
 πιτένη 55.
 πιτόβραδα 69.
 πιτούνη 75.
 πικερωμή 31.
 πικερώνω 31.
 πιλάκα 61.
 πλεγούρης δ, 38.
 πλεγουρώνα 36.
 πλέζω 44.
 πλεθύνω 16, 57, 72, 87.
 πλεροῦμαι 57, 87.
 πλεροῦται 16.
 πλέσκα 44.
 πλέψιμα 35.
 πνέμα 72.
 πνίζω 43, 70.
 πνώνω 22, 57, 87.
 πγώσιμα 55.
 πογγά 82.
 πογοναίζω 57, 70.
 ποδαρά 61.
 ποίκ' 44.
 ποικ-μένο 45.
 ποίκω 57, 87.
 ποῖος 16, 24.
 πολύ 26.
 Πολῶτοι 36.
 πομεινά 66.
 πόμεινα 22.

πομένω 72.
 πόνος 61.
 ποντιστα 16, 55.
 πονώ 65.
 ποπάνον 22.
 ποράδη 34, 87.
 πόρος 55.
 πορτάρθοι 37.
 ποδαμάς 77.
 ποσορά 31.
 ποδονηά 79.
 ποστδεώ 57.
 ποταμίζομαι 57, 70,
 87.
 ποτάμιν 25.
 ποταμίουν 17, 36.
 πονά 19.
 πονάω 30.
 πονέζ 82.
 πονέλη 77.
 πονέλη 36, 42, 61.
 πονέληα 17, 26.
 πονέλον 36.
 πονέλτσε 81.
 πονέλτσεν 33.
 Πονγάρ 26.
 πονόκ-κο 42.
 πόύλνος 22, 55.
 πουστρούνη 77.
 ποφορτούμαι 58.
 ποφορτώνω 22.
 πόψα 22.
 πράσα ή, 38.
 πρασινήζω 44.
 πρασινήσκα 44, 83.
 πρέπλω 65.
 πρέφτω 43.
 πρήσιμα 35.
 πρικδ 34.
 πριστιμάνα 36.
 πρόβτατα 21.
 πρόβτοτο 21, 81.
 προδέλοιπος 69.
 Προδόμος 30.
 Προδ/ρομίουν 17, 36.
 προένμης δ, 38, 82.
 προμπάώ 65.
 προσάλενδρο 61.
 προστρέφα ή, 38.
 πρόσωπος 82.
 προφήτη 38, 82.
 προφήτοι 36.
 προφτάντε 81.
 πρωτινδ 63
 πτερβγαλίζω 58.
 πτερέψιμω 16.
 πτᾶ 66.
 πτᾶς 68.
 φαβδη 32, 36.
 φαβδη 61.

φαρδοῦ 36.
 φάρα 22.
 φάμια 61, 87.
 φαντίζω 58.
 φάπ 44.
 φάδη 61.
 φαδίν 83, 87.
 φάσος δ 38, 82.
 φάστα 72.
 φαφίδι 38.
 φέβίδι 24.
 φέργι 77.
 φέτο 30, 82.
 φέρφι 22, 37, 42, 55.
 φεύροκ-κο 42.
 φοκόμηρο 61.
 φοκούδη 22.
 φομάθη 22, 37.
 φονίθι 22, 36, 37,
 55, 87.
 φονίθοῦ 36.
 φονδή 27, 36, 37, 41,
 55, 87.
 φονσοῦ 36.
 φοφωτός 70.
 φοτείλινω 58, 88.
 φοτδίδης 33.
 φυεύνω 65.
 φύξιω 44.
 φύξιμα 35.
 φύσικα 44.
 φύσικω 22.
 φύσισω 58.
 φρανδής 22.
 φωθώνη 16.
 φωτ 30, 37.
 φωτία τά, 17.
 Ρωμός 28.
 φωστικό 22.
 φωτάνηκα 43.
 φωτάω 43.
 φώτ'σαν 23.
 σάβρο 19.
 σαγήρ 78.
 σαγλάμις 79.
 σάξω 22.
 σαιλιδεῖζομαι 79.
 σαιρούμαι 22.
 σακκοάμι 61.
 σακκοράφη 37.
 σάκνων 34.
 σάλεπ' 44.
 σαμανίκα 20, 21.
 Σάμβα 69.
 Σάμβας δ, 83, 69.
 σαμούν 68.
 σαπώνη 16.
 σάδη 77.
 σαδεῖζω 79.
 σαταγάς 75, 76, 77.
 σαφάχι 26, 77.
 σαφαχίζειν 79.
 σαφτίζει 44.
 σαφτίζω 79.
 σαφτίσκει 26, 44.
 σαχάρι 75.
 σαχάτιν 25.
 σαώνω 34.
 σε δερῆ 22.
 σεδεμένη 20.
 σεδεμένος 61.
 σείλε 28.
 σείλος 81.
 σειμός 28, 61.
 σειμώνει 70.
 σείστρο 61.
 σεκμές 77.
 σελάμις 77.
 σεμαδεμένος 16, 65.
 σεμαδεύω 65.
 σένει 27.
 σεγίρι 26.
 σένω 43.
 σεξέρνδα 71, 79.
 σεπλάτη 26, 77.
 σερβάσ 79.
 σερεύω 81, 87.
 σέρε' 81.
 σέρφι 27, 81.
 σερματιέμαι 65.
 σερματῶ 65.
 σερνίκη 26.
 σερνίκηδης 63.
 σερχόδης 78.
 σερώνα 36.
 σές 70.
 σέτερα 87.
 σέτ'ρο 24.
 σέτ'ρον 58, 87.
 σέφτομαι 70.
 σέτζέρος 26
 σέτζέρι 77.
 σηκοῦμαι 43, 65, 83.
 σηκοῦσαν 44.
 σηκωθά 44.
 σημιντρος 38.
 σήνη 33, 81.
 σίδε τά, 17.
 σιδεριώνας 37.
 σιδερώνα 36.
 σίδι 55.
 σιδοῦ 23.
 σίλε 28, 71.
 σίλεφτέρος 70.
 σιονίζει 44.
 σιονίσκει 44.
 σίνγω 34.
 σιράς 77.
 σισέδης 35.
 σισές 35.
 σιδιρόδης 62.
 σιφτάχι 79.
 σιφτενός 78.
 σίχην 78.
 σίώνα 19, 27.
 σκί 42.
 σκόκο-κο 42, 55.
 σκόλειο 24.
 σκόρδο 32.
 σκοτεινά 68.
 σκοτεινήση 17.
 σκωλέτοι 55.
 σέ νή 22.
 σὸν 33, 81.
 σογλί 19.
 σοινίκη 28, 38, 55, 87.
 σοινίκην 87.
 σοιρίδης 18, 28, 81.
 σοιρίδης 38, 55.
 σοκάρι 77.
 σὸν 58, 73, 87.
 σὸν 33, 81.
 σόνα 19.
 σονέρτος 69.
 σονίσκη 44, 83.
 σόνι 26, 28.
 σόντος 33, 81.
 σόπου 68.
 σοτίλως 68.
 σοτράω 19, 58.
 σονγγάρι 34.
 σουλούζη 77.
 σοῦ νὰ κώση 71.
 σουράτη 77.
 σουρούνη 56.
 σουρούνη, 61.
 σέ πά' 22.
 σπειρομα 69.
 σπήλον 87.
 σπήλος 38, 87.
 σπιθαμή 56.
 σπίτε τά, 17.
 σπίτι 36, 41.
 σπίτιν 25.
 σπιτοῦ 23, 36.
 σπουδάζω 58.
 σπορίζω 22.
 Σπυρίδαρα 20.
 σέ σδ 81.
 σταβάρι 20.
 στάβρος 56.
 στάβκης 31.
 στάγμα 56.
 στάθον 45.
 στανάχωρος 20.
 στανίέρο' 17, 21, 22,
 23, 37.
 στάδην 27.
 σταυρωτὰ 67.
 σταφυλοῦ 23.
 στιὲ τά, 17.
 στενίκη 42.
 στεγούσκη 42.
 στέρεον 22, 36, 48,
 59, 87.
 Στεφανίουν 17, 36.
 σέ τή (=ἀπό τή) 32,
 81.
 στηγμένος 43.
 στήζω 43.
 στήκης 70.
 στήκητο 70.
 στήκεσαι 70.
 στηκνέρ 37, 75.
 στήκνομαι 70.
 στηκνούσαραι 44.
 στιψής 63.
 σέ τὸ (=ἀπό τὸ) 32,
 81.
 στόμα 62.
 στόμας δ, 38.
 σέ τὸν (=ἀπό τὸν) 32,
 81.
 στὸν 22, 56, 87.
 στούδιν 83, 87.
 στουράκη 87.
 στουράτοι 87.
 σινφίδα 61.
 στραγάλι 37.
 στράτα 42.
 στρατελίδα 61.
 στρατόκ-κο 42.
 στρέμ μου 45.
 στρέμ μου 44.
 στρέπ' μου 45.
 στριγγῶ 58, 65, 87.
 σέ τοίης 23.
 στιδεύη 87.
 στιδενάζω 27, 44, 58,
 65.
 στιδενάσκα 44.
 στιδενάσκη 27.
 στιδενάσκες 27.
 σιδενή 27, 87.
 σιδενσος 56, 72.
 στιδή 22, 27.
 στιδιᾶ 18, 81.
 στιδιάδη 56.
 στιδίζω 27.
 στιδίνω 43.
 στιδιῶ 19, 30, 58.
 σιδινίλλη 36.
 σιδινίλλα τά, 17.
 σιδινλλοῦ 36.
 σιδινιοκάκη 62.
 συγκόφτω 65, 70.
 σύκο 56.
 σύκογ 62.
 συλλίστιογος δ, 38.
 συμβαίνω 65.

- συμβιέζει 65.
 συνατίσωμ' 16.
 συνδάζομαι 58.
 συνδαή 69.
 συνδαράζω 65.
 συνδάσσω 70.
 συνήμηλικος 20.
 συντεφιέζει 17.
 συνυψίτσα 34.
 συνδροί 38.
 συντάξομαι 45.
 σύντρεψος 62.
 δύνω 28.
 συραίνω 65.
 σύρομα 62.
 σύρτης 72.
 συροῦ 58.
 σφαλών-νω 70.
 'σ γώρας 23.
 σώζομαι 66.
 σώθη 65.
 σώνω 65.
 σώρετ' 44.
 σωρεύω 65, 87.
 σώς 68.
 ταβί 79.
 τ' αξός 26, 78.
 τ' αξούσκο 73.
 τάχημισα 59.
 τάϊ 77.
 τάϊματα 19.
 ταΐταις 19.
 ταπές 65.
 ταποῖο 59.
 ταποῖον 70.
 τὰ 'πομεινά 66.
 ταράζομαι 65, 88.
 ταργά 59.
 ταργεύω 58.
 ταρδός 56.
 τάροτι 77.
 τασλαδίζω 79.
 τανροῖ 74.
 τανρέσται 74.
 ταύρισεν 25.
 τανροῦ 58, 70.
 ταφίν 83.
 τὲ 68.
 τέβι 75.
 τεγάνι 16.
 τελέτροι 62.
 τελιγαρούς 75.
 τέλιν 72.
 τεμάμι 73, 78.
 τεμένι 75.
 τ' εμέλε 26.
 τενταδή 26.
 τεγίζει 26, 77.
 τέσσαρα 20, 71.
 τέσσαρα κατό 71.
- τεστέρον 59.
 τεστόν-κο 62.
 τετηρεβίτσα 62, 68.
 τεψής δ, 38.
 τέλα 26.
 τέλαβάροι 77.
 τέλανίζω 65.
 τέλανδος 63.
 τέλας 67.
 τέλεντης 77.
 τέλιφουτίνν 36.
 τέλο 19, 27, 59, 88.
 τέλοπι 78.
 τέλην ἐβὴ 62.
 τὲ 36.
 τὲ 52.
 τία 22.
 τίξ ὑεικόνες 28.
 τίξ ὑομάτοι 28.
 τιλετῶ 79.
 τιλίμι 75, 78.
 τιλιστι 20.
 τιμαρεύω 65.
 τίπος 70.
 τιράμι 75.
 τίς 59.
 τίτος 66.
 τιφᾶγγ' 88.
 τοβάς 78.
 τοιέχος 19.
 τοῖμα 24.
 τοῖνα 19, 24, 71, 81.
 τοῖταιροι 19.
 τὸ 'μὸν 25, 58.
 τοξαρώνομαι 58.
 τόπας 35, 62.
 τόπι 62.
 τοπία 17, 56.
 τὸ σὸν 25, 58.
 τόστης 78.
 τὸ 'τεῖνον 66.
 τοῦ 36, 58.
 τοὺ 66.
 τουβάροι 75.
 τοῦ γεροῦ 78.
 τοῦ 67.
 τουζλατίζω 79.
 τουλ-λοῦ 26.
 τούρους 59.
 Τοντρότινν 36, 83.
 Τοῦριδοι 27.
 τοῦς 67.
 τοὺς τοῦ 58.
 τουτρογυανώρα 36.
 τοὺς 'τεῖνον 58.
 τουφάννι 88.
 τόχα 71.
 τοχσάνδα 71, 79.
 τραγωδάω 16.
 τραγώδει 16, 73.
- τραπέζι 42.
 τραπέζον-κο 42.
 τραχαροῦ 73.
 τρία κατό 71.
 τρία δίλε 71.
 τρομάζει 74.
 τρόνω 43, 65.
 τρυπὶ 38.
 τρυπία 17.
 τρυπὶν 36, 83.
 τρυποῦ 36.
 τρώγω 44.
 τρώνκα 44.
 τῆὰ 74.
 τδαὶ 27.
 τσαίω 65.
 τσακοῦμαι 43, 83.
 τσακώνω 70, 88.
 τδαλήγης 78.
 τδαλουδίνν 17, 36.
 τσαλ'πατίζω 65.
 τδαλτιζίω 79.
 τδαναζάς 78.
 τσάνοι 26.
 τδαντῖ 27.
 τδάπη 62.
 τδάπον 67.
 τσαπούτι 73.
 τδαράσσει 21, 27.
 τδαράσι 20.
 τδαραστούππι 56.
 τδαραστάδε 35.
 τδαρατᾶς 20, 21, 35.
 τσαρδάχη 26.
 τδαρτσῆς 33, 38.
 τδάφ 68.
 τσαχμαχλίζει 76.
 'τδεῖνος 22, 27.
 'τδεῖνον 58.
 'τδεῖνοῦ 66.
 τδελὲ 62.
 τδέντρος 27.
 τδέρατα 21.
 τδερδίζω 27, 32.
 τδερὶ 27.
 τδερία τά, 17.
 τδεροτο 20, 21.
 τδέφος 18, 27, 30,
 38, 56.
 τσιγαρα 24.
 τσιγαρο 74.
 τδιζί 78.
 τσικνά 37, 75.
 τσικνάτ' 37, 75.
 τσικνέροι 37,
 τσικτάμι 56.
 τδινάω 65.
 Τδίγιλι 26.
 τσιπ 78, 88.
 τσιρῶ 43.
- τδισάρα 23.
 τδισσόδε 27, 35.
 τδισσὸς 35, 56, 88.
 τδιφλετίζω 79.
 τσιφτᾶδε 26.
 τδίφτι 78.
 τδόας 30.
 τδοιλία 16, 27.
 τδοιμιέμαι 66.
 τδοιμίζω 66.
 τδολάχος 76.
 τδοπὶ 19, 38, 56, 88.
 τδοπία τά, 17.
 τδόρος 72.
 τδουβάϊδε 19, 27, 30,
 38, 56, 88.
 τδούνκη 68.
 τσουφαλᾶ 61.
 τσουφαλᾶς 75.
 τδουφάλε τά, 17.
 τσουφάλι 19, 27.
 τσόχα 61.
 τδοχπίρ 79.
 τδυδωνίτιδε 42.
 τδυλάω 42.
 τδυλίομαι 66.
 τδυλῶ 27.
 τδυνηδε 30.
 τσυνογάρο 19, 23, 27,
 38, 42.
 τδυνογάροι 36.
 τδυνογάροκ-κος 42.
 τδωδ 30.
 τνίγω 26.
 τνίστον 45.
 τύφλισσα 37, 82.
 τνφλός 37.
 νὶὸ 39.
 νὶὸ(ς) 88.
 'νμυρὸς 29.
 ὑπτάζω 87.
 ὑπνός 62.
 'νρεύω 29, 66.
 'νριζομαι 45.
 'νριζω 29.
 'νρίσταν 74.
 'νρίστον 45.
 'νρος 82.
 'νρτσα 33.
 ὑστερ' 87.
 φαθικός 70.
 φατίζω 66, 70.
 φάρα 56.
 φασάτι 20.
 φεγγάρης 82.
 φέγγος 42, 56, 88.
 φεγγούσκος 42.
 'φεκόφτω 70.
 φερίγω 43.

- φευγής 25.
 φεύγω 31.
 φήμην 25.
 φίάνκα 43.
 φίδε τά, 18, 81.
 φιλάνης 78.
 φιλήθα 44.
 φίλτσα 33.
 φιλήω 43.
 φίνω 22.
 φιάδι 31.
 φιαδόκ-κο 31.
 φιακούδες 31, 62.
 φιακώνω 31, 66.
 φιαντάζω 31, 66.
 φιάτανος 31.
 φιατζή 31, 38.
 φιάτζι 22.
 φιάτος δ, 38.
 φικουμί 31.
 φικουμίλα τά, 17.
 φικουμίζω 31.
 φικουμισμένος 31.
 φικώνω 22, 31.
 φιξάγω 22, 58.
 φιβᾶς 17, 88.
 φιβέας 88.
 φιβεθδ 16.
 φιβεριζω 66.
 φιρά 35.
 φιράδες 35.
 φιροτί 17, 24.
 φιροτούμαι 42, 83.
 φιροτούται 66.
 φιροτωμένο 66.
 φισσή 38, 88.
 φιτεζ 68.
 φότες 22, 68, 88.
 φότι 88.
 φουσκωμένος 66.
 φουσκώνω 66.
 φουχαρᾶς 78.
 φραγμός 56.
 φραγμώτω 58, 70.
 φροσά 66.
 φροῖσιήρι 31.
 φράκνω 34, 70.
 φραδ 22.
 φραδός 34, 63.
 φράχης 26.
 φράχη 19, 42, 76, 78.
- φραάρω 30, 34, 70.
 φρίγγω 34.
 φρογγάτος 34.
 φρόδοκ-κο 42.
 φροντάμενος 19, 34, 62.
 φρούριο 39.
 φρούριος 30, 34, 56.
 φριάνκα 43.
 φριάγω 43.
 φριάλμε τά, 17.
 φριάλμι 22, 25, 38,
 56, 83.
 φριάρω 66, 88.
 φριεῖρα 88.
 φριείρε τά, 18.
 φριείρι 38, 83, 88.
 φρένω 17, 70, 88.
 φρηνούσκο 34, 42.
 φρέμαιραίνω 27.
 φριδαιρίρι 22, 33.
 φριδαιρώνω 58.
 φριέρει 17.
 φνάκ' 44.
 φνακάρ' 30.
 φνάκνω 70.
 φνάξα 30.
 φνό 30, 62.
 φντός 38, 62.
 φνώμα 56.
 φνώνω 58.
 φνωλή 17, 40.
 φνωμισμένος 22.
 φνάτεμα 66, 69.
 φνατζή 66.
 φνατιστικός 63, 66.
 φνά 29.
 φναρσιούξε 33, 79.
 φναργάς 78.
 φναζιλ-λατιζω 26.
 φναϊβάνε 74.
 φναϊμάς 78.
 φναϊμάχη 26, 76.
 φναϊφελτούς 76.
 φναεπώνω 58.
 φνάλι 72,
 φνατζίτα 17, 27.
 φνατζίδι 25, 38, 62.
 φναμέν 79.
 φναμέν'τσα 82.
 φναμηλώνω 66.
 φνάρμαι 88.
 φνάρω 66, 88.
- φναόχη 76, 78.
 φναζοῦμαι 66.
 φνάρ' 78.
 φνάρα 44.
 φναρά 30, 62.
 φναγεστος 79.
 φναρένη 26.
 φναρκές 78.
 φναρτίο 17, 24, 62, 72.
 φναρτοσ 33
 φναρτοσβώνω 66.
 φνάσιμο 62.
 Χαστοφόρης 31.
 φνατάροι 78.
 φνατζάβη 37.
 φνατζής 37
 φνάχη 78.
 φνέρ 26.
 φνέτε 79.
 φνίζα 76, 78.
 φνισίμοι 78.
 φνισάτη 76.
 φνίτ'σε 23.
 φνιτδ 26.
 φνιόνο 42.
 φνάροι 62.
 φνόδιλ 38, 62.
 φνονυμάτι 26.
 φνόλη 73.
 φνολεζούσαν 17, 44.
 φνολερ' 37.
 φνολερότσα 37.
 φνοσοάνη 76.
 Χαροπέρης 88.
 φνοτανίσκω 43.
 φνοτανίσκω 43.
 φνοτάρε τά, 18.
 φνοτάροι 38, 42, 62.
 φνοταρόκ-κο 42.
 Χαρότης 88.
 φνοτζάς 24.
 φνοζούνοι 78.
 φνονυμάτι 78.
 φνομαστζής 76.
 φνονωρά 75.
 φνονωριζω 44.
 φνονωρίσκα 44.
 φνονωρίσκα 30.
 φνονωρός 30, 56, 63.
 φνάδι 56, 88.
 φνεία 16, 62.
 φνιστερός 17.
- φνό 69.
 φνόνες οι, 73.
 Χρονοτείσιαμας 20, 35.
 φνόμα 62.
 φνωματώνα 36.
 φνώρα 62, 88.
 φνωράφτε τά, 18.
 φνωρίζομαι 44.
 φνωρίον 25.
 φνωρίος 16, 24, 38,
 42.
 φνωρίς 59.
 φνωρισία 16.
 φνωρίστα 44.
 φνωρίστον 45.
 φνωριώτοι 88.
 φνωρόκ-κος 42.
 φνωρτσαν 23.
 φνωρώτι 23.
 φνωρδτοι 36, 88.
 φνάτρω 43.
 φνάτνα 44.
 φναλαφδ 81.
 φναλλαλήνα 44.
 φναλλαλήνης 27.
 φναλλήνης 27.
 φνάλλω 44, 66.
 φνάλμα 69.
 φναλταδίων 83.
 φνάλτοι 36, 83.
 φνάρι 62, 71.
 φνά 16, 30, 67.
 φνείκο 42.
 φνέος 38, 62.
 φνείδι 42, 56.
 φνόφος 62.
 φνόφτσε 34.
 φνοφδ 66.
 φνός 30.
 φνδτες 27, 81.
 φνδή 62.
 φνωμίλ 62.
 φνδόν 86.
 φνδε 59.
 φνδε 59.
 φνδός 63.
 φνά 30.
 φνο 16, 30, 42.
 φνόπ-κο 42.
 φνάτ 88.
 φνάτ 88.

ΠΑΡΟΡΑΜΑΤΑ

Στή	σελ.	11	στίχ.	6	άντι	τελευταία	γράφε	τελευταῖα
>	>	25	>	13	>	νεοελληνικὴ	>	Νεοελληνικὴ
>	>	26	>	7	>	>	>	>
>	>	27	>	18	>	στδενάσκες	>	στδενάστες
>	>	37	>	29	>	θυρίον	>	θύριον
>	>	38	>	10	>	θέατρος	>	θεάτρος
>	>	38	>	12	>	τίθαρσῆς	>	τίθαρτσῆς
>	>	39	>	6	>	ΚΛΙΣΗΣ	>	ΚΛΙΣΗΣ
>	>	44	>	15	>	προσκολλήνε	>	προσκολλήθηκε
>	>	48	>	3	>	ἔτ	>	ἔς
>	>	58	>	51	>	δικός μου	>	δικός σου

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

	Σελ.
Ε Ι Σ Α Γ Ω Γ Η	7 - 14
Φωνητική ἀξία τῶν ἰδιαίτερων τυπογραφικῶν στοιχείων	15
Α' ΦΩΝΗΕΝΤΑ	16 κέξ.
*Αρχαῖσμοί	16 - 17
*Άλλοιώσεις φωνηέντων	17 - 20
*Αφομοίωση φωνηέντων	20 - 21
*Αφαιρέση ἀρχικῶν φωνηέντων	21 - 22
*Αποβολὴ φωνηέντων	22 - 24
Τονισμός	24
Β' ΣΥΜΦΩΝΑ	25 κέξ.
*Ανάπτυξη συμφώνων	26 - 27
*Άλλοιώση συμφώνων	27 - 29
*Αποβολὴ συμφώνων	29 - 30
*Ανομοιωτικὴ ἀποβολὴ συμφώνου	30 - 31
Συμφωνικὰ συμπλέγματα	31 - 34
Μετάθεση συμφώνων	34
Τ Y P I K O	35 κέξ.
Α' ΟΝΟΜΑΤΑ	35 - 39
Παραδείγματα κλίσης ούσιαστικῶν	39 - 41
*Υποκοριστικά	41 - 42
Β' ΡΗΜΑΤΑ	42 - 45
Παράδειγμα κλίσης μέσων ρημάτων στὴν ὄριστικὴ	45
ΣΥΝΤΑΞΤΙΚΑ	46 - 53
ΔΕΞΙΔΟΓΙΟ	54 κέξ.
Λέξεις ἀρχαῖκες	54 - 59

	Σελ.
Λέξεις ποὺ παρουσιάζουν σημασιολογικὸ ἐνδιαφέρον	59 - 69
Λέξεις ποὺ ἔνδιαφέρει ὁ τύπος τους	69 - 70
'Αριθμητικά	71
Στερεότυπες ἐκφράσεις	71 - 74
Συνθηματικά	74 - 75
Τουρκικὰ δάνεια	75 - 79
 ΣΥΓΓΕΝΕΙΕΣ ΜΕ ΤΗ ΔΙΑΛΕΚΤΟ ΤΟΥ ΠΟΝΤΟΥ	 80 κατέξ.
A' Γραμματικά	80
1) Φωνητικά	80 - 82
2) Μορφολογικά	82 - 83
B' Συνταχτικά	84 - 85
G' Κοινὰ λεξιλογικὰ στοιχεῖα	86 - 88
 ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΡΑΓΜΑΤΩΝ	 89
ΠΙΝΑΚΑΣ ΛΕΞΕΩΝ	94
Παροράματα	103

ΜΕΛΕΤΕΣ ΤΟΥ ΙΔΙΟΥ ΣΥΓΓΡΑΦΕΑ

1. Κριτόβουλος δ "Ιμβριος καὶ τὸ ἱστορικό του ἔργο. "Ελληνικὰ 2 (1928) 167—200.
2. Νικόλαος Φαρδύς. Νέα "Εστία 4 (1928) 1022—1025.
3. Προϊστορικοὶ τάφοι ἐν Σαμοθράκῃ. Πρακτικὰ τῆς "Ελληνικῆς Ανθρωπολογικῆς Έταιρείας 1929, σ. 54—64.
4. Λαογραφικὰ τῶν Ιονίων νήσων. Νέα "Εστία 5 (1929) 510—514, 569—572.
5. Περὶ τοῦ γλωσσικοῦ ἴδιωματος τῆς "Ιμβρου. "Αθηνᾶ 42 (1930) 146—187.
6. "Ο μῦθος τῆς "Αλκηστῆς στὴ δημοτικὴ ποίηση τοῦ Πόντου. "Ημερολ. Μεγ. Ἐλλάδος 1930, σ. 452—457.
7. Περὶ τῆς ἀποβολῆς τῶν νόθων *i* καὶ *u* ἐν τῇ νέᾳ "Ελληνικῇ, "Αθηνᾶ 43 (1931) 171—185.
8. Τὸ χρονικὸ τοῦ "Αμστερδαμ. Νέα "Εστία 10 (1931) 846—853, 914—920.
9. "Ἡ δημοτικὴ γλῶσσα στὴν ἐπιστήμη. Νέα "Εστία 12 (1932) 1241—1251.
10. *Καταδίκη* (=πλησμονή). Νέα "Εστία 11 (1932) 378.
11. Συμβολὴ εἰς τὴν μελέτην τῶν ορηματικῶν ἐπιθέτων τῆς νέας "Ελληνικῆς. "Αθηνᾶ 44 (1933) 193—222.
12. Φωνητικὰ τῶν βορείων ἴδιωμάτων τῆς νέας "Ελληνικῆς. "Αθηνᾶ 45 (1933) 253—262.
13. Περὶ τῆς ἀρχῆς τῶν βορείων γλωσσικῶν ἴδιωμάτων τῆς νέας "Ελληνικῆς. "Ἐπετηρὶς "Εταιρείας Βυζαντινῶν Σπουδῶν 10 (1933) 340—352.
14. "Υπάρχει ὑποταχτικὴ στὴ νέᾳ "Ελληνική; Νέα "Εστία 15 (1934) 445—450.
15. Νεοελληνικὰ τοπικὰ ὄνόματα τῶν ἀνέμων. "Ημερολ. Μεγ. Ἐλλάδος 1934, σ. 537—540.
16. Εὑρετήριον τῶν περιεχομένων ἐν τῷ περιοδικῷ συγγράμματι «'Αθηνᾶ». Ἐν "Αθήναις 1934.
17. Σαμοθράκη. Αἰγαῖον 1 (1935) 290—299, 350—359.
18. Etymologische Erklärungen neugriechischer Dialektwörter aus den Inseln des Ägäischen Meeres. Glotta 25 (1936) 11—20.
19. Τὸ σύστοιχον ἀντικείμενον εἰς τὴν μεσαιωνικὴν καὶ νέαν "Ελληνικήν. "Αθηνᾶ 47 (1937) 181—202.
20. Beiträge zur neugriechischen Wortforschung. Zeitschrift für vergleichende Sprachforschung 65 (1938) 163—176.

21. Die wechselnde Stellung von Kompositionsgliedern im Spät-Mittel- und Neugriechischen. *Glotta* 27 (1938) 92—134.
22. Ἐτυμολογικά. *Νέα Εστία* 24 (1938) 996.
23. Δοκίμιο γιὰ λαογραφικὴ σύνθεση. *Νέα Εστία* 24 (1938) 1373—1377.
24. Πῶς εἶδον τὴν Ἰμβρον οἱ ξένοι περιηγηταί. *Λεύκωμα Ἰμβρου* 1938, σ. 20—35.
25. Βιβλιογραφία περὶ Ἰμβρου. *Λεύκωμα Ἰμβρου* 1938, σ. 267—270.
26. Τὸ σύστοιχον ὑποκείμενον εἰς τὴν νέαν Ἑλληνικήν. *Ἀθηνᾶ* 49 (1939) 144—176.
27. Paragaudis—παραγαύδης (παραγώδης)—παραγαύδιον—παραγάδι. *Λεξικόγ. Δελτίον Ακαδημίας Ἀθηνῶν* 1 (1939) 33—39.
28. Οἱ Ἰνδογερμανοί. *Νέα Εστία* 26 (1939) 1373—1383.
29. Δημοτικισμὸς καὶ γλωσσολογία. *Νέα Εστία* 26 (1939) 1489—1493.
30. De quelques faits phonétiques du dialecte moderne de Samothrace. *Ἄρχειον Θρακικοῦ λαογραφικοῦ καὶ γλωσσικοῦ θησαυροῦ* 6 (1939) 153—208.
31. Die Ausdrucksmittel für «gar nichts», «ein wenig» und «sehr viel» im Alt-Mittel- und Neugriechischen. *Byzantinisch-Neugriechische Jahrbücher* 16 (1939/40) 59—155.
32. Ἐτυμολογικά. *Λεξικόν Ακαδημίας Ἀθηνῶν* 2 (1940) 142—157.
33. Πειραματικὰ ἔρευναι περὶ τῆς φύσεως καὶ διαρκείας τῶν νεοελληνικῶν φωνήντων. *Ἀθηνᾶ* 50 (1940) 86—97.
34. Γλωσσικὴ λαογραφία. *Αφιέρωμα εἰς Κ. Ἀμαντον* (*Ἀθηνᾶ* 1940), σ. 57—86.
35. Ἐτυμολογικὰ καὶ σημασιολογικά. *Λεξικόγ. Δελτίον Ακαδημίας Ἀθηνῶν* 3 (1941) 57—91.
36. Μεσαιωνικὰ καὶ νέα Ἑλληνικά. *Ἀθηνᾶ* 51 (1941/46) 15—54.
37. Ἄρχαιος καὶ νεώτερος στίχος. *Νέα Εστία* 32 (1942) 1013—1014.
38. Zur vermeintlichen Nasalentwicklung im Neugriechischen. *Byzantinisch-Neugriechische Jahrbücher* 17 (1943) 108—124.
39. Ἡ γλῶσσα τοῦ Παλαμᾶ. *Νέα Εστία* (τεῦχος Κ. Παλαμᾶ) 1943, σ. 229—277.
40. Τὰ δρια τῶν βορείων, ἡμιβορείων καὶ νοτίων ἐλληνικῶν ίδιωμάτων τῆς Θράκης. *Ἄρχειον Θρακικοῦ λαογραφικοῦ καὶ γλωσσικοῦ θησαυροῦ* 10 (1943/4) 131—185.
41. Τὸ ὄφος καὶ τὰ προβλήματά του στὴ γλῶσσα μας. *Γράμματα* 5 (1944) 28—34, 86—96, 134—141.
42. Λιδοσίκι καὶ Λιδοσίκης. *Νέα Εστία* 35 (1944) 601.
43. Ἄρχαια καὶ νέα λαογραφικά. *Γράμματα* 5 (1944) 202—210.
44. Δυὸς μελέτηματα (1. Συνταχτικὸ καὶ ποίηση. 2. Πολεμικοὶ νεολογισμοί). *Γράμματα* 8 (1945) 262—268.
45. Συμβολὴ στὴ μελέτη τῶν στοιχείων τοῦ ἐλληνικοῦ ὄφους. *Γράμματα* 9 (1945) 129—136.
46. Γλῶσσα καὶ πολιτισμός. *Φοιτητικὸς Πυρσός* (Θεσ/νίκης) 1 (1945) τεῦχ. 4, σ. 2—9.
47. Τὸ γλωσσικὸ ἔργο τοῦ Τζαρτζάνου. *Νέα Εστία* 40 (1946) 817—922.

48. 'Η Γλωσσολογία ώς πηγή για τὴν Ἰστορία. Δελτίον Ἐνώσεως λειτουργῶν Μ. Ἐκπαιδ. Θεσ/νίκης 2 (1946) 193—195.
 49. 'Η ἀντίφραση στὴν ἑλληνικὴ γλῶσσα. Γράμματα 10 (1946) 105—108.
 50. 'Η γλῶσσα τοῦ Κάλβου. Νέα Ἐστία (Χριστούγεννα 1946), σ. 157—167.
 51. Συμβολὴ στὴ μορφολογία τῶν νεοελληνικῶν ἐπωνύμων. Ἐπετηρὶς τῆς Φιλοσοφικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης 6 (1947) 184—206.
 52. 'Αρχαῖοι καὶ νεοελληνικοὶ μορφασμοὶ καὶ χειρονομίες. Μορφὲς 2 (1947) 91—92.
- *Αρθρα τοῦ Ἰστορικοῦ Λεξικοῦ τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν καὶ τῆς M. E. Ἐγκυλοπαδεῖας καὶ βιβλιοκρισίες στὰ περιοδικὰ Ἑλληνικά, Byzant.—Neogr. Jahrbücher Ἐπετηρὶς Ἐταιρ. Βυζαντ. Σπουδῶν, Ἀθηνᾶ, Νέα Ἐστία κ.ἄ.

ΜΕΤΑΦΡΑΣΕΙΣ

1. A. Balabanof, 'Η Βουλγαρία καὶ ὁ κλασικὸς πολιτισμὸς (μετάφραση ἀπὸ τὰ Βουλγαρικά). Νέα Ἐστία 22 (1937) 974—975.
2. W. Beschevlief, Βούλγαροι καὶ Ἑλληνες στὶς ἀμοιβαῖες τους ἐπιδράσεις ἀνάμεσα στοὺς αἰῶνες (μετάφραση ἀπὸ τὰ Βουλγαρικά). Νέα Ἐστία 28 (1940) 1070—1072.
3. The Greek Accents Committee, Τὸ πρόβλημα τῶν τόνων τῶν ἀρχαίων ἑλληνικῶν κειμένων στὰ σχολεῖα τῆς Ἀγγλίας (μετάφραση ἀπὸ τὰ Ἀγγλικά). Δελτίον Ἐνώσεως λειτουργῶν Μ. Ἐκπαιδ. Θεσ/νίκης 1 (1942) 109—114, 160—163.

ΤΟ ΒΙΒΛΙΟ ΑΥΤΟ ΤΥΠΩΘΗΚΕ
ΣΤΟ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟ Μ. ΜΥΡΤΙΔΗ
ΓΙΑ ΤΗ ΣΕΙΡΑ ΤΩΝ ΕΚΔΟΣΕΩΝ
ΤΟΥ ΓΑΛΛΙΚΟΥ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟΥ
ΑΘΗΝΩΝ ΤΟ ΔΕΚΕΜΒΡΙΟ ΤΟΥ 1947

